

Informazioni su questo libro

Si tratta della copia digitale di un libro che per generazioni è stato conservata negli scaffali di una biblioteca prima di essere digitalizzato da Google nell'ambito del progetto volto a rendere disponibili online i libri di tutto il mondo.

Ha sopravvissuto abbastanza per non essere più protetto dai diritti di copyright e diventare di pubblico dominio. Un libro di pubblico dominio è un libro che non è mai stato protetto dal copyright o i cui termini legali di copyright sono scaduti. La classificazione di un libro come di pubblico dominio può variare da paese a paese. I libri di pubblico dominio sono l'anello di congiunzione con il passato, rappresentano un patrimonio storico, culturale e di conoscenza spesso difficile da scoprire.

Commenti, note e altre annotazioni a margine presenti nel volume originale compariranno in questo file, come testimonianza del lungo viaggio percorso dal libro, dall'editore originale alla biblioteca, per giungere fino a te.

Linee guide per l'utilizzo

Google è orgoglioso di essere il partner delle biblioteche per digitalizzare i materiali di pubblico dominio e renderli universalmente disponibili. I libri di pubblico dominio appartengono al pubblico e noi ne siamo solamente i custodi. Tuttavia questo lavoro è oneroso, pertanto, per poter continuare ad offrire questo servizio abbiamo preso alcune iniziative per impedire l'utilizzo illecito da parte di soggetti commerciali, compresa l'imposizione di restrizioni sull'invio di query automatizzate.

Inoltre ti chiediamo di:

- + *Non fare un uso commerciale di questi file* Abbiamo concepito Google Ricerca Libri per l'uso da parte dei singoli utenti privati e ti chiediamo di utilizzare questi file per uso personale e non a fini commerciali.
- + *Non inviare query automatizzate* Non inviare a Google query automatizzate di alcun tipo. Se stai effettuando delle ricerche nel campo della traduzione automatica, del riconoscimento ottico dei caratteri (OCR) o in altri campi dove necessiti di utilizzare grandi quantità di testo, ti invitiamo a contattarci. Incoraggiamo l'uso dei materiali di pubblico dominio per questi scopi e potremmo esserti di aiuto.
- + *Conserva la filigrana* La "filigrana" (watermark) di Google che compare in ciascun file è essenziale per informare gli utenti su questo progetto e aiutarli a trovare materiali aggiuntivi tramite Google Ricerca Libri. Non rimuoverla.
- + *Fanne un uso legale* Indipendentemente dall'utilizzo che ne farai, ricordati che è tua responsabilità accertarti di farne un uso legale. Non dare per scontato che, poiché un libro è di pubblico dominio per gli utenti degli Stati Uniti, sia di pubblico dominio anche per gli utenti di altri paesi. I criteri che stabiliscono se un libro è protetto da copyright variano da Paese a Paese e non possiamo offrire indicazioni se un determinato uso del libro è consentito. Non dare per scontato che poiché un libro compare in Google Ricerca Libri ciò significhi che può essere utilizzato in qualsiasi modo e in qualsiasi Paese del mondo. Le sanzioni per le violazioni del copyright possono essere molto severe.

Informazioni su Google Ricerca Libri

La missione di Google è organizzare le informazioni a livello mondiale e renderle universalmente accessibili e fruibili. Google Ricerca Libri aiuta i lettori a scoprire i libri di tutto il mondo e consente ad autori ed editori di raggiungere un pubblico più ampio. Puoi effettuare una ricerca sul Web nell'intero testo di questo libro da <http://books.google.com>

6
11-C
25

M. $\frac{4}{3}$

otheca
ll. Rom.

Societ. Jesu

5-11-C-25

F

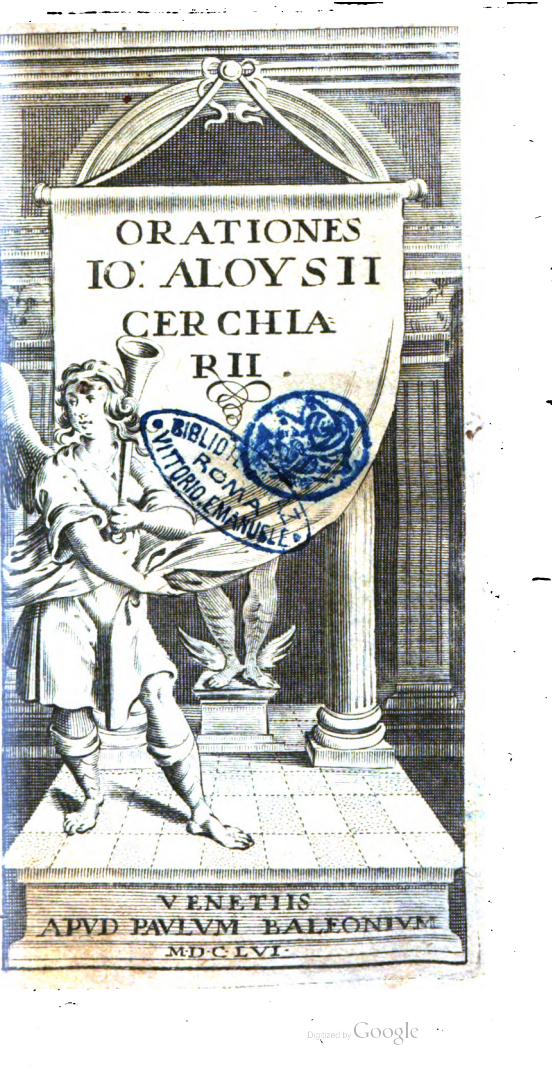
~~22-0-24~~

5

22
d
25

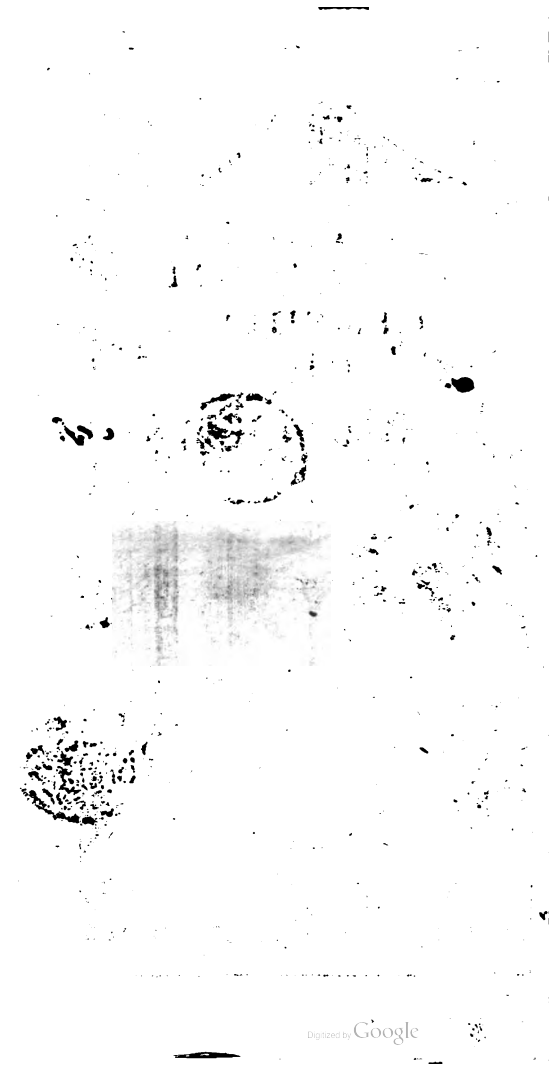

The image is a title page for a book. At the top, a decorative archway contains a pair of crossed wings. Below this, a large scroll is held by an angel on the left. The angel has wings and is dressed in a white robe. He holds a trumpet in his right hand and the scroll in his left. The scroll contains the title text. In the background, there is a classical architectural setting with a column and a pedestal. On the pedestal stands a winged figure, possibly a cherub or a personification of a virtue. A circular emblem is superimposed on the scroll, featuring a globe and a figure. The entire scene is set on a tiled floor.

ORATIONES
IO: ALOYSII
CERCHIA
RII.

BIBLIOTHECA
ROMANA
VITTORIO EMANUELE

VENETIIS
APVD PAVLVM BALEONIVM
MDC LVI.

ORATIONES,

Et Carmina

IO. A LOY SII

CERCHIARI

Bibl. Vicentini, Sec:
Coll: Norm: Soc Jesu
Cler. Reg. Congr. Somasche
Theologi.

SVPERIORVM PERMISSV.

VENETIIS, M. DC. LVI.

Apud Paulum Baleonium.

Handwritten text, possibly a signature or name, located in the upper right quadrant of the page.

A thick, dark horizontal line or smudge, possibly representing a signature or a decorative element, located in the middle of the page.

Illustris. Comiti.

IOANNI GRVMELIO

EQVITI PALATINO

Viro Amplissimo :

I. V. D. Eruditissimo

Marcus Antonius Rubeus. F.

BIBLIOTECA NA
ROMA
VITTORIO EMAN

ON potuit à studio liberalis animi mea metuentitas adeò deterrere, Vir Amplissime, quin tibi, cuius nutibus tua me iam pridem clientela deuouu mihi sine dicam, an potius debita seruitutis

officium exhiberem. Prodeunt nunc rursus ad lucem, Auctoris fama & eruditorum acclamatione non parcè suadentibus; varijs, ac exquisitis additamentis illustrate Viri clarissimi Patris IO: ALOYSII CERCHIARII Orationes, & Carmina. Non possunt sub tui Patrocinijs umbra, seu verius luce non feliciter assurgere in peregrinum iubar, quas melioris fortune fulgor inaugurat: perlecta semper sunt auidè, audite nunquam sine plausu, quippe quæ geniali eloquentis illecebra melle respersa nusquam quoque vernanti adimunt stilo eruditos argutiarum sales. Hoc igitur qualecumque mei in te singularis obsequij argumentum ea excipe serena frontis propensione, qua tuæ addictis tutelæ non exigua soles indulgere studia humanitatis. Vale.

† 3 Illu-

Illustris. & Reuerendis.

D. D. V I C T O R I
C A P P E L L I O

EPISCOPO FAMAUGVSTANO
Congregationis Somaſchæ

C L E R I C O R E G V I A R I .

IO. ALOYSIVS CERCHIARIUS
eiusdem Congregationis F.

OVA ista Pontificis dignitas, qua re-
center à summo sacrorum Præside Viba-
no VIII. inauguratus es, vt in animo meo
tui nominis reuerentiam excitauit, ita
tenue hoc à calamo exprompsit eruditum
argumentum obsequij. Vindicare putauit oratio-
nes meas à seruitute tenebrarum, & nominis obli-
uione, & libri caput præclarissimæ tuæ familiæ
P I L E O ~~capitulum~~, ~~Deus~~, ne blatthis, ac
tineis creptæ in dentes incidant acutiores, & in-
opportunam assecutæ libertatem in sordidas detru-
dantur officinas, vbi ad induendam cordillis pe-
nulam miserè lanientur. Sanè si mos fuit Laco-
nibus, nonnisi cum pileis ad arma procedere, vt
indomitum aduersus hostes animum, & libertatis
vindicem ostentarent, timere non debent insanos
morionum ictus, aut bella vellicantium orationes
meæ, quia dum in lucem, ac puluerem eruditorum
sub tui nominis auspicio prodeunt, **P I L E A T Æ**
prodeunt. Vt eas emitterem, iussit primò maio-
rum authoritas, tum suasit Romæ plausus vbi hu-
manis semper auribus exceptæ sunt, tum etiam, vt
eas tibi ypis excusas legendas traderem, qui non au-
dire tantum pronuntiatas, sed scriptas etiam percur-
rere sæpè cupiebas. Collegi ferè omnes in vnum,
quæ passim vagabantur, vt vnum in opus congestæ,
multiplicata velut eloquentia meum erga te cultum
secundius eloquerentur.

Bergomi Kal. Maij anno 1634.

AD

AD LECTOREM.

..... Tenet insanabile multos Scribendi cacoethes, & ægro in corde ferescit..

O præclaram insaniam.. Et mirabimur, si membrana solito cariores sint? Auram, & ventum optare, non esse solummodo nau-tarum. his præsertim temporibus experi-mur.. Ne putes tamen ab hoc me Zephiro impulsam, ut vela panderem, cum in portu consistere tutius esse semper agnouerim, nec posse tam æstuoso me oceano committere, quin in scopulos merita obtrectationis im-pingerem.. Debui maiorum obsequi impe-rijs, ne periculosius obruerer.. Restituta in pristinum fere statum eloquentia multos educavit alumnos, qui cum non curta supel-lectile gauderent, varium orationis cultum induerunt. Alijs placuit Laconico quodam, atque succoso dicendi genere uti, alijs histo-rias, atque similitudines farciendo semper ex commentario sapere, nonnullis exube-ranti orationis apparatu redundare, inter quos Franciscus Rugerius nostri ordinis au-reo flumine verè copiosus latinam facun-diam immortalis labore locupletauit. Cona-tus sum in tanta ingeniorum contentione punctum, si non ferre, saltem attingere, miscens utile dulci.. Arrisit valde Ruge-riana eloquentia torrens pleno semper alueo decurrens; arrisit etiam mutuatus à Sene-ca, à iuniore Plinio, & ab alijs, reuocatus-que in Mundum oratorium stylus hodiernus:

eruditorum acuminum varietate speciosus, è
quibus mystum quendam, aures, & animos
vellicantem excudere si non potui saltem
volui. Vereor enim, ne purissimos potius
linguae latinae fontes pedestri sermone turba-
uerim, aut opus insulsum supinis argutis im-
plerim. Quidquid id est, malui cum Hispani-
ci salis poeta, & cum alijs Alcinoopoma dare,
quam diuturno, obscuroque otio languescere.
Si barbara forte vox scribenti tumultuario
excidisset, seuerasque nostri seculi aures of-
fenderet, prae-moneo, quod olim Seneca sibi
sumpsit, cum verbum, *ANALOGIAM*,
à latinis grammaticis ciuitate donatum
vsurpasset, uti me verbo non tantum tan-
quam recepto, sed tanquam vsitato. Ce-
terum si qualemcunque laborem meum,
triobolares quidam Critici theonino dente
momorderint, patiar libenter, vel quia ti-
neis dimitti, ac muribus proyci pagina iste
merentur, vel quia cordatis etiam scripto-
ribus suos Homeromastiges, Anticatones,
Ciceromomos non defuisse iam legi. Vale.

D. De-

In Causidicum.

*Agit sonanti voce Maximus causas,
Et instat, & strepit, & plenis tonat
buccis.*

*Adeone doctus est? indoctior nemo est.
Quid ergo Cerberus latrat? petit panem.*

Senex religiosus calamo, & atramento
pingens.

*Sistite Protogenes tabulis miscere colores;
Nec pennicillos dextera vestra regat;
Depingit Raphael, calamo scribente, figuras,
Scribit, & è ductis surgit imago notis,
Spiranti pictas animaret imagine chartas,
Mortua ni inciperet iam senis esse manus,*

De duobus Ducibus Vicentinis Roberto,
& Fabio Trissinis, qui in defensione
Garesij perierunt.

*O duo Trissinee bellantia fulmina gentis,
Et Vicentini gloria rara sagi.
Quam bene concordi miscetis praelia signo?
Quam bene vos animat seua per arma Leo?
Cur non consimili caditis quoque vulnere?
cur non*

*Mors eadem comites vos facit esse pares?
Robore Robertus cum praestet, robore vinci
Debit; ars Fabij vindicis arte manus.*

In opus de Sorgia flumine Iosephi Ma-
riae Suaresij.

*Hæc tua sunt, Ioseph, doctæ miracula lingue;
Per te præclarum Sorgia nomen habet,
Scilicet illa quidem vitreis delabitur undis,
Surgit at eloquio Sorgia facta tuo.*

146 EPIGRAMMATA.
De corallio ab eodem laudato.

*Dum rubra suaviloquis, Iosephe, corallia:
dictis.*

*Et docta ramos arboris arte vehit
Quis patet? à verbis derivat planta colorē,
Et ramis addunt byssina verba decus.*

De puero Tybere demerso, dum sui um-
bram in aquis aspiceret.

*Ad Tyberius cū fortē puer cōsisteret undas,
Cerneret & puerū surgere in amne parē;
Extulit inde pedem, pede subsultavit imago,
Extulit inde manū, sustulit unda manum;
Arrisit proprij deceptus imagine vultus,
Et puerum in pueros se putat isse duos:
Extendit dextram, sociū qua ducat ab undis.
At medias rapitur cernuus inter aquas:
Hic trahit, umbra trahit, corpus luctatur,
& umbra: at
Corpus dum rapuit, fortior umbra fuit.*

Ad elegantissimum poetam Antonium
Brunum. In geminam eius Venerem: cæ-
lestem, & terrestrem.

*Antoni, Veneres duas dedisti,
Et quas parturit fretum, polusque
Foetu uno ingenij paris gemellas,
Horrabant oculi videre casti
Nudas, & lare sordido iacentes;
Ut possent Sophie subire tecta,
Et cum doctiloquis viris, morari
Vestiti metrico poeta cultu.*

De:

De eruditissimis Augustini Mascardi dissertationibus in Cebes tabulam ..

*Ut vite quivis perfecta attingere culmen
 Posset, & a vicis premia ferre dolis:
 Arte cebes mira tabulam descripsit, & omnes
 Obscuris mores pinxit imaginibus.
 Nullus erat, tabulae qui credita symbola nosset,
 Sordere in tenebris ars ea fecit opus.
 Depulit eloquij Mascardus luce tenebras,
 Tam clarae ignotas prodidit ille notas;
 Nunc enigma Cebes Sphingis: sua dogmata
 dicat;
 Pedibus exposito dogmate hic alter erit ..*

Ad Io. Baptistam Manzinum de Exercitijs
 eius Rhetoricis, quæ Furores iu-
 ventutis appellavit ..

*Dum plures solus fingis, Manzine, loquentes,
 Multorum & lingua munera solus habes;
 Cur matura vocas iuveniles scripta furores,
 Nobile cur humili nomine gaudet opus?
 Si sic declamas iuvenili percitus ostreo,
 Quid quoque, cum senior Nestore Nestor-
 eris ?*

Ad Petrum Franciscum de Paulis celeberrimum. Poetam ..

*Carmina, Petre, solet primævus promere
 fervor:
 Cum iuuenis mollē plectat Apollo chelyn.
 Tu tamē in primo, qui carmina flore iuventa*

*Fudisti haud cessas fundere metra sene.
 Aut voluit te dia suum esse Poesis olorem,
 Aut, sene te, venam non senuisse dedit.*

In ostentatorem doctrinae.

*Doctores, Philomuse, vincis omnes,
 Si te, grammaticæ petunt magistri
 Verbis grammaticæ obruis magistros,
 Iam cedunt tibi Rhetores, tuæque
 Linguae Tullius invidet diserta.
 Migrant docti sono sphi Lyceo,
 Et liquunt vacuas tibi cathedras,
 Ne totam moueas scholam, timentes.
 Doctrinam tetigisse te fateris
 Vix sacram, & superas statim docentē.
 Si sic proficis, anteuertis omnes.
 Quin mendacia plura quis loquatur
 Si lis est, duo verba penè dicis,
 Et mendacia trina dicis; hoc si
 Sciuissem, proprias canente laudes;
 Doctrinam celebrante te tuamque,
 Mentiri, Philomuse, subdidissem.*

D E T V B E R E,

Quo in dextera tumefcente

Reuerendis, P.

HENRICVS ANTONIVS

B V R G I V S

Ordinis Seruorum B. M. V. Gene-
ralis extinctus est.

Epigramma.

E Didit Eloquij niveo candore volumen
Burgius, in Sophia gloria prima choro;
Immortale sibi peperit per sacula nomen;
Mors hoc vlcisci seua cupiuit opus.
Dextra, ait, eternis scripsit miracula chartis,
Pro tanto pœnas crimine dextra luet.

In idem argumentum.

Epigramma.

Sic, Henrice, cadis? quæ debet dextera lecto
Tollere, te letho cedere dextra facit?
Quæ pœnâ rapuit truculenta mortis ab alis,
Scriberet ut libros, te modo dextra necat?
Dextra fuit, doctis scripsit dũ talia chartis,
Sed te dum necuit dextera, laua fuit.

Cum Patavij Philosophicas theses tueretur
Henricus.

Epigramma.

Cum Ioue conquesta est quondam Sapiencia,
paucos.
Alliceret Sophia cum modo rarus amor.
Iup-

*Juppiter, ah dixit, vile scere dogmata nescis,
 Si teneat Sophia dogmata quisque? sile.
 Scripsit Aristoteles, Hæricus scripta tuetur,
 Non alios querat nescia terra. sophos ..*

De poemate celeberrimi Vatis Hispani
 Lupij de Vega, cui titulus, Laurus.
 Apollinis ..

Epigramma ..

*Scribis Apollineum facundo carmine laurum,
 Dignus Apollinea cingere fronde caput ..
 Ambigo, Vega, tuæ num frontis adaucta la-
 bore,
 An calami succo creuerit illa tui ;
 Hoc scio, te Phæbo non æquè inscribere lau-
 rum,
 Cum prognata tuo sit tua planta solo ..*

De alio eiusdem auctoris poemate:
 Circes. inscripto ..

Epigramma ..

*Solis inaccessos habitabat filia lucos:
 Sueta venenato spargere felle dapes.
 At modo Parnassi ad colles translata bi-
 cornis:
 Haustas de Vegæ gurgite potat aquas.
 Quæque deerrantes socios deuinxit Vlyssis:
 Libera per Mundi cogitur ire plagas.
 In varias prius ausa homines mutare figuras:
 Mutata in metricum se videt esse sonum ..*

Ad:

Ad Illustrissimum Virum Marcum Fa-
letum Cremæ Prætozem.

Epigramma.

CREMÆ LOQVITVR.

*Prudēti dū, Marce, tua moderamine lingue,
Legifero dicis turbida iura foro;
Nemo sacrum linquit merita sine laude tri-
bunal,*

*Sic æque causa pondera lance tenes.
Iustitiam cōmendat inops, cōmēdat et auro
Inclytus, occultos non timet illa dolos.
Iam Crema dicebar, medys quod adusta
fauillis,
Nunc succensa tui dicar amore Crema.*

Ad eundem, qui Cremæ Illustrissimum,
& Excellentissimum virum Bertuc-
cium Valerium.

Ad Serenis. Hispaniarum Infantem Car-
dinalem Venetum Oratorem
exceptit hospitio.

Epigramma.

*Pergit, ut Austriacū cōmuni nomine fratrem
Adriacus culto nuntius ore colat.
Insubricas dū tentat iter peregrinus in oras,
De se plaudentes cernit ubique læres.
At tibi cōmissa excipitur vix mœnib. urbis,
Conuulsa e proprio cum Crema visa solo.
Aduentu gestiuit Eques, gestiuit egenus,
Exposuit cunctas culta fenestra nurus,
Tu tamē impensis superās immanib. omnes
Par tibi, par summo visus es esse viro.
Ibat ad Infantem gentili e sanguine Iberum:
Pervenisse putat, dum tua recta subit.*

Ad

Ad Patrem

D. Michaelem Archangelum Bottum
sua Tragædia, quæ Arginaldus
inscribitur.

Epigramma.

*Lugubre iam Michael tractas quid fata co-
thurno,
Vitalis fidibus si venit auratus?
Scilicet obscuris dæ pleetra recessibus inferis,
Das Lucis rutila non nisi luce frui.
Exprimis occiduas per docta Epicedia pom-
pas,
Argutumque fuerunt mæsta Theatra so-
num;
Sanguine quin spumant dum Regia sceptrâ,
cruentos
Verri inter latissæ Aurea Vena fluit.*

Aloysius Tassus Canonicus Bergomi lau-
dat Aloysij Cerchiarij scripta poetica
impressa Bergomi typis M. Ant.
Rubei de anno 1634.

*Dum scribis Cerchiare tui prodigia cantus,
Prisca silet Vatum gloria, fama stupet.
Nam graue tam dulci carnem modularis
aüena
Aemulus ut litui sis Citharæq; simul.
Cerno; melo Tuscos, si vis gravitate Latinos
Vincere, sic gemina cingere fronde caput.*

F I N I S.

D. Desiderius Cornalbius Præpositus Generalis Clericorum Regularium Congregationis de Somascha, & Doctrina Christiane in Gallia.

CVM duo nostræ Cōgregationis Theologi, quib. libellum carminum à P. D. Io. Aloysio Cerchiaro compositum, recognoscendum dedimus, dignum prælo censuerint; Nos eidem Patri facultatem concedimus, vt seruatim seruantis curet imprimendum. In quorum fidem, &c.

Dat. Papiæ in Collegio nostro S. Maioli die prima Octobr. Anno M. DC. XXXIII.

D. Desiderius Cornalbius P. G. &c.

EGO Infrascriptas de ~~.....~~ dis. Patris Inquisitoris Bergomi Carmina hæc Adm. R. P. D. Io. Aloysij Cerchiarj Congregationis Somaschæ diligenter legi, in quib. cum ne minimum orthodoxæ fidei, aut bonis morib. detrimentum, sed ingeniosorum poetarum nationis insignis repererim incrementum, digna quæ perpetuis imprimantur præli characterib. censeo. In quorum fidem &c.

Berg. Non. Ianuar. An. M. DC. XXXIV.

*Aloysius Tassus S. T. D. Canonicus
Ecclesie Cathed. Bergomi.*

Imprimatur.

Fr. Io. Baptista de Gauard. Inqu. Berg.

Imprimatur.

Josephus Iapessius Vic. Generalis.

Per

Per le Orationi del Padre:
D. GIO. LVIGI CERCHIARE.

Sonetto del Signor Canonico

LVIGI TASSO.

Questi di sì bel dir **CERCHI** eloquenti
A' bei **CERCHI** del Ciel pari nel suono,
Forse del Sacro ^o pollo i **CERCHI** sono,
Onde spira alto ingegno, illustri accenti?
O pur quegl'aurei son **CERCHI** potenti
Oue stà Giove à l'hor che scocca il tuono?
Così paion tonando in sù quel trono
Stillare in pioggia d'oro i suoi concetti.
CERCHI non son di Tessala Magia,
Benche i sensi dell'huom quasi incantati
Con facondia il **CERCHIARE** e tolga, e dia.
Detti adunque così dotti, & ornati
Sono della catena, onde rapia
Le genti Alcide già, li **CERCHI** aurati.

All'istesso

PER LE MEDESIME ORATIONI.

Sonetto del Padre

D. MICHEL' ARCANGELO BOTTI.

A Te crescan gl'Allori, à te i suoi vanti
Ceda il Tebro, e'l Cefiso, hor ch'entro i fogli
D'aureo stile **CERCHIARE** vn fiume accogli,
Cui tranquillansi in sen Pire spumanti.
Fia pregio augusto à tuoi bei flutti auanti
Romper d'onda restia gl'alteri orgogli,
Da nembosi pensier qualhor distogli
Con giulivo seren gli austri sonanti.
Ecco spoglie nouelle apre pomposo
Il Lauro allo sgorgar d'vn Rio canoro,
Onde appresti al tuo crin fregio frondoso.
E ben conuien, che mentre vn Fiume d'oro
Di facondia n'inuij, cresca fastoso,
S'oue vn fiume scorrea nacque l'Alloro.

IN-

INDEX RERVM, & Verborum.

- A** Dolescentia præcept. pag. 190.
Adolescentis luxuriantis descriptio. pag. 31. 39.
Asopii descriptio. pag. 65.
Vitruuij librum incomptum iubet expoliri. pag. 9.
Villæ Ciceronis parci. pag. 10.
Q Curtij lectione reficitur. pag. 29.
Ioui Positorio templum erexisset. pag. 170.
Alexander magnus ab A sino interfectus. pag. 259.
Alexandri Cardinalis Montalti laudes. pag. 225.
Aloyij Gonzagæ laudes. pag. 188.
Lethale peccatum nunquam commisit. pag. 191.
Catais impetum nescit. p. 192.
Eius mira abstinentia. pag. 193.
Bacchanalibus diebus mulo strigosa vehitur. p. 198.
Infectis tabe famulatur. pag. 200.
Ante mortem corpus voluit lotis contunderi.
pag. 200.
Amor diuinus hominem ad cælos euocat. pag. 103.
& seq.
Antiochus viperas in classẽm hostium iniecit. p. 150.
Animalia mansuefacta, & edocta. pag. 250.
Aspicij gula, & luxus. pag. 51.
Apollo quatuor auribus donatus p. 74. armatus p. 35.
Apollonius Thyaneus in carcerem truditur. p. 6.
Ardelionum arrogantia, & descriptio. p. 54. & seq.
Aristomenis scutum sublatum spes victoriæ, p. 151.
Arma studij materiam præbent. pag. 33.
Artemonis effœminata mollities. p. 44.
Asini Apologia p. 245. hieroglyphicum omnium
virtutum pag. 246.
Asinæ lac nitorem prouocat p. 247.
Putandæ vitis rationem offendit p. 248.
Discipulus in schola Ammonij. p. 249.
Varios ludos exhibet Romæ. p. 250.
Ad bellum adhibetur p. 251.
Simulacra eliguntur ab Augusto, à Naupliæ ciui-
bus ibid.
Ioui fert auxilium ibid.
Homini suppar pag. 252.
Homini præstat ibid.

- In Asinū antilogia. p. 253. eius voracitas. p. 254. igni
 uia. 256. descriptio Asini se leonē veditatis. p. 257.
 Isidem ferentis pag. 258.
 Alexandrum occidit. 259.
 Augustini Spinolæ laudes. p. 231. eius educatio. p. 232.
 studia p. 234. cultus erga maiores. p. 235. pietas
 in Deum, ac Virginem. p. 236. moritur inopinatus
 interitu. p. 237.
 Aurea Neronis domus descripta. p. 47.
 Aures in agis, quàm oculi scientijs inseruiunt. p. 72.
 Auri potentia. p. 169.
 Hominibus obest. p. 188. vitiorum fomes. ibid.
BAlneatum descriptio, & luxus. p. 49.
 Barbæ conformandæ varietas. p. 43.
 Bellorum tempus studijs opportunum. p. 230.
 Belli tempore auxilium à Virgine. p. 142.
 Beneficia in meritos homines conferenda. p. 2.
 Bergomensis vrbis descriptio, & laus. p. 19.
 Bibliothecæ varix. p. 7 & seq.
 Seruabant imagines sapientum. ibid.
 Brassicæ elogium. p. 239.
 Semper virescit. p. 241.
 Varijs morbis medetur. ibid.
 Brassicæ familia. p. 240. familia. p. 241. de des. edit. p. 242.
 Brassicam per sexcentos annos populus Rom. pro me
 dicina adhibuit. ibid. ebrietati resistit. p. 244.
CAlceorum mira varietas. p. 47.
 Caligulæ luxus. p. 52.
 Capillorum variandorum varietas. p. 42.
 Cæci in omnibus artibus excellentes. p. 77.
 Cœnæ lautissimæ. p. 50.
 Chorda lyre Neronianæ duabus minis venditur. p. 104.
 Christi innocentia pluribus probata. p. 105.
 Christus victima voluntaria. p. 117.
 Ciceronis villæ parciit Alphonsus. p. 100.
 Eius laudes. ibid.
 Ciuitates in gratiam sapientum non direptæ. p. 11.
 Cleopatrx threnus & mors. p. 261.
 Comparatio inter Mosem, & Iuonem. p. 173. & se
 Inter Esaiam & Philippum Benitium. p. 180.
 Consilia dare difficillimum. p. 204.
 Cor Germanici venenatum non adurit. p. 126.
 Cosi hoies ab Heraclio auxilio B. Virginis. p. 151.
DAntes poeta Rauennæ sepultus. pag. 16.
 Descriptio adolescentis luxuriantis. p. 31. 39.

De-

- D**escriptio Aesopi inter musicum, & grammaticum. pag. 65. & seq.
Descriptio Apollinis. pag. 258.
Descriptio Asini leonem se venditantis. pag. 257.
Idem ferentis. pag. 258.
Descriptio aureæ Neronis domus. pag. 47.
Descriptio B. M. Virginis morientis. pag. 137.
Eiudem assumptæ. pag. 138.
Eius triumphi. pag. 140.
Descriptio Brassicæ Tritianæ, Pompeianæ, Brutianæ, Sabellicæ, Cumanæ, Appiæ. pag. 240.
Descriptio cæli. pag. 106.
Descriptio certaminis ad ligneum hominem. pag. 196. & seq.
Descriptio ciuitatis euersæ. pag. 229.
Ciuitatis captæ. pag. 32.
Descriptiones variaz equorum. pag. 197. & seq.
Descriptio exercitus dispositi. pag. 36.
Descriptio fluminis exundantis. pag. 142.
Descriptio Grammatici. pag. 55.
Descriptio habitus, seu vestis pretiosæ. pag. 31.
Descriptio hominis ægroti. pag. 29.
Descriptio incendi j domus. p. 171.
Descriptio mentis, & vasorum. pag. 50.
Descriptio morbi comitialis. pag. 248.
Descriptio mundi per partes. p. 76.
Descriptio navis pretiosæ. pag. 53.
Descriptio naufragij. pag. 97.
Descriptio palmæ. pag. 140.
Descriptio Dei panos. pag. 258.
Descriptio Pontificiæ dignitatis. pag. 183.
Descriptio pestis & urbis infectæ. pag. 25.
Descriptio supellectilis puerilis. pag. 178.
Descriptio Theologici concessus. pag. 212.
Descriptio vetulæ rugosæ. pag. 247.
Descriptio Villæ Ciceronianæ. pag. 10.
Dianæ simulacrum obuios prosterit. pag. 153.
Dion in curium admittitur à Traiano. pag. 12.
Diuitias projicit Zeno, vt philosophiæ. vacet. p. 31.
Diuitiaz rarò literis coniunctæ. p. 205.

Eloquentum virorum agnomina pag. 164.
Emmanuelis de Mora Regis Hispaniarum oratoris ad Urbanum V I I I. laudes pag. 2018
Eius

Eius nobilitas. p. 202.
Consiliarius Regis. p. 204.
Ad Pontificem orator. p. 205.
Literis deditus p. 206.

Famis tempus studijs opportunum. p. 23.

Famis auxilium à Virgine. p. 242.

Fluminis exundantis descriptio. p. 172. & seq.

Franciscus Petrarcha Romæ coronatus. p. 14.

GAspar Contarenus à Carolo V. triumphis socius
adhibitus. pag. 12.

Gentes ad Deum verum ab Idolis vocatz. p. 29.

Gymnasia veterum philosophorum. p. 8.

Grammatici cuiusdam descriptio, & arrogantia. p. 51.

Grammaticorum ineptæ p. 57.

Gratia diuina nos excitat, comitatur, cooperatur. p. 94.

D. Gregorij Magni laudes. pag. 154.

Confutat Eutyrium. pag. 157.

Tempore pestis Romæ succurrit. p. 158.

Ostenditur ab ignea columna p. 159.

Cursores instituit, qui pauperes adiuuent. pag. 174.

Christum sub specie pauperis alit. pag. 162.

Confutat hæreticos. pag. 164.

Eius eloquentia. pag. 165.

Hæbræi in sua perfidia obstinati. pag. 90.

Hæreses interimit Virgo p. 149.

Heliogabali luxus. p. 2.

Henricus IV. Galliz Rex Cæsaris non fortitudini, sed
sapientiz inuidet. p. 34.

Henrici Burgi ordinis Seruorum Generalis laudes
p. 208. eius nobilitas. p. 210. alienus à familiaribus
commodis. p. 211. studijs dat operam. p. 212. plu-
ribus ciuitatibus postulatur, vt scientias profice-
tur. p. 213. eius eloquentia in sacris concionibus
p. 216. Generalis eligitur. p. 217. eius clementia
p. 218. eius studia, & libri pag. 219. ægrotat, &
moritur pag. 220.

Hercules, cum Musis pag. 34.

Hispaniz laudes, & Lusitaniz. p. 206.

Honores concessi sapientibus. pag. 3.

Iacobus Triuultius Imperator Iani

Parthasij scholam frequentat. p. 13.

Incendij descriptio. p. 171.

Ionæ durities. pag. 125. in ventre pisci seruatur p. 94.

Ioannes Zemiscas victor auxilio Virginis. pag. 152.

Isa-

Ysabella Scotia Regina Alanum virum doctum ꝑ-
culatur pag. 18.
S. Iuonis laudes p. 166. eius studia pag. 168. iudex
eligitur p. 168. pauperum aduocatus pag. 175. elo-
quentia ibid. ignem extinguit p. 170. flumen sicco
pede pertransit p. 173. Christum hospitio accipit.
pag. 174.

Leonis capiti noctua imposita. pag. 33.
Libri ex qua materia confecti. p. 8. ipsorum or-
namenta ibid.

Literæ neglectæ pag. 1.

Lucanus Romæ coronatus p. 14.

Ludouicus XII. Iasonem Mainum in gymnasio ap-
dit pag. 13.

Lusitaniz laudes pag. 21.

Luxus in vestibus. pag. 39.

Mensæ, & vasorum descriptio p. 50.

Michaelis Peretti Principis laudes p. 223. eius
educatio p. 227. dux exercitus Pontificij. ibid. eius
pietas p. 228. obitus p. 230.

Morbi comitialis descriptio. p. 247.

Mors repentina probatur. p. 237.

Mulierû luxus in vestibus, capillis odoribus p. 45.

Munera corrumpunt iustitiam. p. 168.

Musis sacrificabant Lacedæmonij, cum ad arma pro-
cederent p. 35.

Nauis descriptio. p. 33.

Naufragij descriptio p. 97.

Narces victor auxilio Virginis. p. 151.

Neronis aurea domus descripta. p. 47.

Nobilitas absq; literis ignob. p. 205. 210.

Numismata sapientum vultu signata. p. 48.

Palmæ descriptio. p. 140.

Palatiæ magnifica. pag. 47.

Paupertas inimica studijs pag. 1. & 2. eadem studijs
accomodata p. 29.

Peccator siliceus p. 123.

Pestis tempus studijs opportunum p. 23. in Italiam
illata anno 1629. p. 25. pestem sedat Palamedes,
dum Apollini sacrificat. p. 26. pesti sedandæ Romani
clauum figebant in templo Mineræ. p. 26. pesti
vltimò succumbunt melancholici. p. 28. pestis

& VI-

& urbis infectæ descriptio. pag. 26. pestis auxilium
à Virgine. pag. 143.
B. Philippi Benitij laudes. pag. 176. infans ieiunauit
pag. 178. infans loquitur. pag. 199. missam primam
celebrante canunt Angeli. pag. 180. apud diuersas
gentes concionatur. p. 181. meretrices data pecu-
nia à turpi quæstu reuocat. pag. ibid.
Pontificatum respuit. pag. 182.

Sapiens statua Memnoniæ comparatur. pag. 2. Sa-
pientum nomina apud antiquos varia. pag. 8. Sa-
pientibus erecta templa. pag. 16. coronæ, imaginæ
pag. 8. Sepulchra. pag. 14.
Ad sepulchrum Hippocratis apes mellificabant. p. 15
In sepulchro Virgilij Silius Italicus aliquando deli-
ruit. pag. 16. Apud tumulum Orphei luscinia dul-
cius cecinerunt ibid.
Sixti V. Pontificis laudes. pag. 224.
Sophocles Athenas ab excidio liberat. pag. 16.
Statius Romæ coronatus. pag. 14.
Studio vitam producimus. pag. 24.
Supellectilis puerilis descriptio. pag. 178.

Terræ descriptio. p. 106.
Theologici confessus descriptio. pag. 212.
Torquatus Tassus à Clemente V I I I. coronandus.
pag. 14. eius laudes pag. 19.

Veneris simulachrum imperfectum pag. 99.
Veritas ciuis, & exul. pag. 111. in aulis princi-
pum supprimitur. pag. 113.
Vestium luxus, & varietas. pag. 39. & seq.
Verulæ rugosæ descriptio. pag. 247.
Villæ Ciceronianæ descriptio. pag. 10.
Vini laudes. pag. 146.
Virgo Deipara moritur, sepelitur in horto p. 129. as-
sumitur in cælum pag. 130. hæreses profligat. pag.
148. pestem famem, bellum discutit. pag. 143.
Virgilio surgebat populus Romanus theatrum ingre-
dienti. pag. 12. statuam eius in flumem proijci iu-
bet quidam centurio. pag. 15. sepulchrum. pag. 16.
Virginij Cesarini statua in Capitolio Romano. p. 16.

F I N I S.

SA-

SAPIENTIS

A D O R E A

Hoc est :

Quanto in honore fuerint omni æta-
te Sapientes.

O R A T I O .

Habita Bergomi in Templo D. Mariæ
Maioris , cum publicâ primùm
gymnasia Congreg. Somaschæ
Patribus delata sunt .

Anno Domini M. DC. XXXII.

Niusta peruagatur iam, atque
crebrescit in dies à pluribus
vsurpata sapientibus querimo-
nia, disciplinas liberales laben-
tium iniuria temporum adedò viluisse, vt
quæ prius omnium animos sui amore de-
uinxerant, modò neglectè, velut è truiuo
meretriculæ, sine cultu procedant, nullo
Mœcenate subnixæ. Græciæ vniuersæ, do-
ctrinarum olim altrici Thrasymacum, &
Carina tem nobiles retores ob sterilem ca-
the-

A

the-

thedram conticuisse, Iuuenalis obiecit
 perinde quasi à suo illa oratore Demosthe-
 ne non didicisset, eloquentiam paupertate
 velut angina correptam, esse non posse vo-
 calem. Et sanè quot reperiuntur ignaui præ-
 diuites, aurei velleris ouiculæ, qui, quod
 eruditorum hominum subleuandæ largian-
 tur inopiæ non habent; sat habent, quo fe-
 ram psittacis, & phasianis Heliogabali mo-
 re saginent; quasi verò leuiori sumptu ven-
 tris immensi constet ingluuias, plus capiant
 intestina poetæ. Quot viri Principes, dum
 in immerentes beneficia non tam conferunt,
 quàm congerunt, Gratias, pudicas alioqui
 Virgines, quod Socrates deplorabat, in fœ-
 do lupanari prostituunt, quæ sapientiæ mal-
 lent amasijs gratuiti muneris dote coniun-
 gi? Sapiebat ille, qui literatorum nationem
 statuæ Memnoniæ opportuna comparatio-
 ne conferebat, quæ, sole prodeunte, matuti-
 nis icæta fulgorib. sonum emittebat, quam-
 uis lapidea perdulcem; cum isti quoq; vbi
 principum beneficentiæ radius affulserit,
 canere incipiant, & digna perenni com-
 mendatione volumina meditari. Gratula-
 bor igitur nostræ Congregationi, seu potius
 inclitæ Vrbi Bergomensi referam gratias,
 quod informandæ bonis artibus ituentuti
 sodalitij nostri Patres adscierit, & no-
 stram qualemcumque operam ingenti ci-
 uium alacritate postularit. Vos equidem,
 viri patritij, quod olim Traiano tribuebat
 nobilis vates, tristes Camœnas hac tempe-
 state respexistis, totoque penè iam exules
 orbe ad amœnissimos agri vestri colles, ve-
 lut

ut ad beatiorum Parnassum reuocastis ;
 Vos, ne vnquam fugam arriperent, oppor-
 tuno scholarum domicilio, religiosorum
 hominum societate multiplici beneficio-
 rum vinculo catenastis . Sed ne videar hæc
 titillandis auribus in speciem adornasse, re-
 troacta breui orationis periodo tempora
 præteruolabo ; Sapientemque vestris obij-
 ciam oculis omni semper Adorea laurea-
 rum .

Repetite igitur animo primos literarum
 antistites Linum, & Orpheum, Musæum, &
 Amphionem, quos bruta traxisse, vel lapi-
 des, venerabunda confinxit antiquitas, non
 tam lapideam sui temporis confessa barba-
 riam, quam flexanimam virorum illustriũ
 testata dicendi suauitatem . Repetite septẽ
 illos Græciæ Sophos, lapsos de cœlis homi-
 nes, tripodis aurei munere commendatos,
 qui non tam pretium à raritate deriuarũt,
 quam pretiosam in septenario numero do-
 ctrinæ raritatem attigerunt . Repetite Mo-
 sem per beatissima Ægypti gymnasia cele-
 berrimum, cuius historiam Ptolemæus ille
 regum Philosophus, rexque Philosophorum
 quondam osculatus in eburneo scriniolo
 summo iussit studio reponi : Repetite ma-
 ximorum edicta Cæsarum, vbi vectigalib.
 immunes, urbium ciues, dignitatibus ido-
 nei, Principum domestici declarantur, di-
 tantur muneribus, excipiuntur conuiuio,
 colloquijs adhibentur, ne tantum virtuti
 fortuna comes, sed supremæ quoque fortu-
 næ virtus posset comes appellari . Hinc re-
 gum lateribus leguntur sapientes vbiq; de-

fixi, Alcynous Vlyssi, Chiron Achilli, Astoteles Alexandro, Telemacho Menalato, Anacreon Policrati, Nestor Agamemnon Antigono, Zeno, Apollodorus Augusto Xenophon Cyro, adeò vt nullum ferè vquam è regij cortina palatij decretum prodierit, quin prius sapientis fuerit consilio velut oraculo, confirmatum. Virtute duos summos ad apices iter sibi complanauerunt sapientes, ad consulatum Silius Italicus, ad præfecturam Aurelius Prudentius; ad tribunatum Cornelius Gallus; ad equestre ordinem Martialis Hispanus; ostenderunt laureati vates, ac viri planè triumphales, tam Parnassi culmen adire se posse, quàm Capitolij. Quid loquar Demodochum medicum à Dario compedibus aureis donatum nè dicam; an irretitum, Cleombrotum centum talentis à Ptolemeo, Menandrum ab Ægypti regibus accersitum, Lenæum à Põpeio manumissum, Diogenè à Xeniae emptum, Iulium Calidium è prescriptorum numero deletum ab Attico, Thucydidem ab Atheniensibus ab exilio reuocatum? Quid memorem viginti venditam talentis Isocratis orationem, paucos Archilochi versiculos magno argenti pondere pensatos à Lysandro, aliquot Speusippi libellos tribus talentis emptos ab Aristotele, Philolai codices decem millibus à Platone; totidem Philippis Choerili versus ab Alexandro, vel totidem colaphis, vt malè tornatum fortasse poetam extunderet? Homerij Iliadem Alexander in Darij scrinio reposuit, Pæciam Xenophonis, Africani Scipio è manibus non dimisit;

misit; Cæsaris commentaria secum defere-
 bat Alphonſus Aragonius; Plato Sophronis
 numeros sub puluillo moriens adſeruabat;
 Tertullianum ſibi dari poſtulabat identi-
 ſſimam Cyprianus, & elapſis quoque tempo-
 ribus Toletanæ vrbis Archipræſul, ac Phi-
 lippi ſecundi ſtudiorum præfectus Marti-
 nus Silicæus, ſi quos à bibliopolis libros
 emiſſet, haud vnquam à famulis domum
 afferri patiebatur, ſed ipſe ſuis manibus be-
 neficia rependens, dulce onus efferebat,
 cuius auxilio fuerat ad ſublimem adeò di-
 gnitatem euectus. Legiſtis iam, quicumque
 legiſtis tria Chilonis Lacedæmonij præce-
 pta Delphis conſecrata fuiſſe literis aureis;
 publicis incifa tabulis Euripidis carmina;
 Homeri poemata quinto quoq; anno Athe-
 nienſium decreto in Panathenæis decanta-
 ta; Æſchili ſolius tragœdias in Attica po-
 tuiſſe diſcipulis prælegi; Taciti annales fa-
 ctos Taciti Cæsaris edicto decies quotan-
 nis fuiſſe transcriptos, Virgilij Æneidem
 Auguſti iuſſu flammis ereptam, nè illorum
 hominum opera iniuria temporum inter-
 cederent, quorum eſſet nomen perenni sæ-
 culorum memoria duraturū. An vos fugit
 illius imperiti ſtultitia, qui Epitecti Stoici
 lucernam fictilem ter mille drachmis ac-
 quiſiuit; fortassis, vt ſi noctu ad iſtam lu-
 cernam legeret, illicò Epitecti ſapientia in
 ſomnis aduolaret? An excidit animo Dio-
 nyſius, qui Æſchyli pugillares ſtudio ſoli-
 cito comparauit, putans ex illis aliquo ſe
 numine afflari? An obliuati eſtis Neanthum
 Pittaci filium, qui lyram Orphei in Apol-

4 . S A P I E N T I S
 fixi, Alcynous Vlyssi, Chiron Achilli,
 stoteles Alexandro, Telemacho Menala
 Anacreon Policrati, Nestor Agamemnor
 Antigono, Zeno, Apollodorus Augusto
 Xenophon Cyro, adeò vt nullum ferè vi
 quam è regij cortina palatij decretum pro
 dierit, quin prius sapientis fuerit consilio
 velut oraculo, confirmatum. Virtute duc
 summos ad apices iter sibi complanauer
 sapientes, ad consulatum Silius Italicus, a
 præfecturam Aurelius Prudentius; ad tri
 bunatum Cornelius Gallus; ad equestrè or
 dinem Martialis Hispanus; ostenderūt lau
 reati vates, ac viri planè triumphales, tam
 Parnassi culmen adire se posse, quàm Ca
 pitolij. Quid loquar Demodochum medicū
 à Dario compedibus aureis donatū nè di
 cam; an irretitum, Cleombrotum centum
 talentis à Ptolemeo, Menandrum ab Ægy
 pti regibus accersitum, Lenæum à Pōpeio
 manumissum, Diogenē à Xenia de emptū,
 Iulium Calidium è præscriptorum numero
 deletum ab Attico, Thucydidem ab Athe
 niensibus ab exilio reuocatum? Quid me
 morem viginti venditam talentis Isocratis
 orationem, paucos Archilochi versiculos
 magno argenti pondere pensatos à Lysan
 dro, aliquot Speusippi libellos tribus talētis
 emptos ab Aristotele, Philolai codices de
 cē millibus à Platone; totidem Philippis
 Choerili versus ab Alexandro, vel totidem
 colaphis, vt malè tornatum fortasse poetā
 extunderet? Homeri Iliadem Alexander in
 Darij scrinio reposuit, Pæciam Xenophon
 tis, Africanus Scipio è manibus non di
 misit;

misit; Cæsaris commentaria secum defere-
 bat Alphonſus Aragonius; Plato Sophronis
 numeros ſub puluillo moriens adſeruabat;
 Tertullianum ſibi dari poſtulabat identi-
 dem Cyprianus, & elapſis quoque tempo-
 ribus Toletanæ vrbis Archipræſul, ac Phi-
 lippi ſecundi ſtudiorum præfectus Marti-
 nus Silicæus, ſi quos à bibliopolis libros
 emiſſet, haud vnquam à famulis domum
 afferri patiebatur, ſed ipſe ſuis manibus be-
 neficia rependens, dulce onus efferebat,
 cuius auxilio fuerat ad ſublimem adeò di-
 gnitatem euectus. Legiſtis iam, quicumque
 legiſtis tria Chilonis Lacedæmonij præce-
 pta Delphis conſecrata fuiſſe literis aureis;
 publicis incifa tabulis Euripidis carmina;
 Homeri poemata quinto quoq; anno Athe-
 nienſium decreto in Panathenæis decanta-
 ta; Æſchili ſolius tragædias in Attica po-
 tuiſſe diſcipulis prælegi; Taciti annales fa-
 ſtos Taciti Cæsaris edicto decies quotan-
 nis fuiſſe transcriptos, Virgilij Æneidem
 Auguſti iuſſu flammis ereptam, nè illorum
 hominum opera iniuria temporum inter-
 ciderent, quorum eſſet nomen perenni sæ-
 culorum memoria duraturū. An vos fugit
 illius imperiti ſtultitia, qui Epitecti Stoici
 lucernam fictilem ter mille drachmis ac-
 quiſiuit; fortassis, vt ſi noctu ad iſtam lu-
 cernam legeret, illicò Epitecti ſapientia in
 ſomnis aduolaret? An excidit animo Dio-
 nyſius, qui Æſchyli pugillares ſtudio ſoli-
 cito comparauit, putans ex illis aliquo ſe
 numine afflari? An obliuati eſtis Neanthum
 Pittaci filium, qui lyram Orphei in Apol-

linis templo suspensam, ædituo per vim au-
 ri corrupto, consequutus, hoc nomine Or-
 pheï se musices esse putauit hæredem, do-
 nec pulsandæ cytharæ gratia in suburbium
 profectus, excitatis ad inconditum strepi-
 tum canibus, feras quidem ille trahere cœ-
 pit, vt Orpheus, sed dilaniatus interijt, vt
 Marfyas? Procheï Cynici baculum nescio
 quis alter coemit, vt claudicantem forte
 doctrinam sustineret; Diogenis Dolium in
 Metroo Græcia suspexit, Euripidis auto-
 graphum ingenti auri copia Ptolemæus ac-
 quisit; D. Athanasij librum archetypum
 Basilienses ostentant; Ouidij calamum è
 ruinis erutum Isabella Pannoniæ Regina
 argento contexit; Pamphyli martyris scri-
 pta ipsius manu castigata omnibus Croesi
 thesauris antefert Hieronymus; Titi Liuij
 brachium à Venetorum Republica, pretio-
 si muneris instar, Alphonsus Aragonius ob-
 tinuit; chordam è cythara Neronis auulsâ
 duabus minis affecutus est circulator Ro-
 manus. Sistendum est hîc Auditores; Nero
 cytharedus melior, quàm Imperator canit-
 lat. Illo scenam implente, vetitum erat è
 theatro discedere. Romam ingrediebatur
 Apollonius Thyanæus, cum in ipso penè
 vrbs ingressu fidicinem quemdam offen-
 dit, intertexta auro toga fulgentem, per
 chordas extensas micantibus digitorum
 articulis oberrantem, quarum fortè vnam
 è Neronis lyra proiectam adaptauerat suæ.
 Iam cautum lege fuerat, vt ad pretiosæ mu-
 sicæ cytharæ, ad aperto vnusquisque capi-
 te, sisteret, non tam caelestem cytharæ di-

vocem auditurus, quàm diuinam chordæ. **melodiam**. Continuit hîc pedes superciliosus ille Philosophus, sed vel oscitanter, vel fronte matutina lyricinam inaudiebat; quî ecce repentino satellitum impetu circumuentus ad consulem rapitur, capitalis pœnâ flagitij luiturus. O nouum ad Amphionis inuidiam cytharædi portentum, qui, nō vt illa lapides ad cursum animabat, sed animatos homines in lapidem conuertere cōtendebat. Sileatur, Orpheum rapidissimis cursum prohibuisse fluminibus; inambulantes per urbem ciues lyristes alter præpediuit. Probare debuisset vel inuitus huius cytharæ numeros Philoxenus, qui ne Dionysij poemata audiret, in latomias vltro migrabat. Neroni non satis erat, omnia tormentorum genera ab inferis euocasse, nisi ingrato fidium pulsit Romanorum aures enecaret. Chorda illa non tam aures concētus dulcedine demulcebat, quàm pedes prætereuntium arcanis nodis illaqueabat. Cæterum vt ad magis seria traducatur oratio, quid clamant antiqua gymnasia. Pæcile Zenonis, Lyceum Aristotelis, Academia Platonis, Cynosarges Aristippi, Lacidium Lacidis, Cranium Diogenis, nisi gloriam eruditorū? Quo honore culti sacerdotes apud Ægyptios, apud Babylonios Chaldæi, apud Indos Cymnosophistæ, apud Persas Magi, apud Gallos Druidæ, apud Hebræos Archisynagogi, apud Brachmanes Samanei, apud Lacedæmonios Hipparchi? Quid sibi postulant tot bibliothecæ; Cōstātiniana in Oriēte, Vaticana Romæ, Marciana Venetijs, Su-

fiana in Perside, Regia Parisijs, Alexandria, Ptolemæi, Pergamena Eumenis, Amalthei Attici, Musæum Plinij, Vlpia Traiani? Quid eruditorum imagines in bibliothecis repositæ; Varronis apud Asinium, Virgilij apud Alexandrum Seuerû, Martialis apud Stertinium? Quid numismata doctorum vultu signata; Virgilij facie à Mantuanis, Homericapite à Chijs, Sapphus imagine à Mytilenæis, Sibillæ Phrygiæ à Girgithijs? Quid prosequar librorum titulos minio scriptos, umbilicis cultos, frontes punice rasas, clauos ad similitudinem bullæ præfixos; cedrinos alios, alios cereos, alios linteos, alios plumbeos, alios eburneos, alios ex pellibus, ex corticibus alios ex Nilotica papyro, ex folijs palmarum alios, non tam doctrinæ, quàm ornamentorum varietate diuersos; vt graue nefas æstimarit Aragonius ille, qui librum apertum pro symbolo erexit, cum volumen vnum nulla membrana vestitum quidam alicuius inspiciendum obtulisset. Cogitabat ille de arce Neapolitana reparanda, vt florentissimæ vrbi præsidium adderet, adimeret hostibus animum; cû Vitruuij de Architectura codicem ad se iussit affèrri, vt inde concepte iam ordinem munitionis hauriret. Incurrit nescio quo casu in cupidus quærentiû manus Vitruuij opus illigatum, incomptum, ad mechanicâ officinam cum Martiale destinatum diceret, vt togam cordillis, oliuis penulam faceret, aut inopem sordidæ blattæ famem saturaret. Substitit ad libri conspectum Alphonsus; Et iste, inquit, qui, nos quo modo

con-

contegamur, ostendit, mihi detectus ostenditur? qui urbem ab hostium cuniculis vindicat, tineis corrodendus, confodiendus obijcitur? Quo doctores sublimes ad cœlū substructiones ex imo telluris assurgunt, nunc iacebit in angulo domus, puluere sordidatus? Ita librum extemplo voluit cedro perungi, pellibus obduci, ad vsum aptari; & qui nudam nullo vnquam tempore passus erat algere sapientiam, librum quoque expolitæ membranæ iussit operimento vesti. Sed quoniam longè præclarius ad se me vocat Alphonfi facinus, qui promouendæ semper ad maiora sapientiæ studio flagrauit ardentissimo, date indiserto veniam oratori, vt dum quod ille viris detulit eruditus, pronuncio, communi nomine referā gratias, meritamq; habeat à me, dum alios contendit extollere, laudationem. Iam vndique ad obsidendam valido exercitu Caietam militum castra defixerat, iam collocatis belli tormentis parabat excidium, cum teretes ex agro vicino lapides, bombardis fortè grauidandis, maiorem in copiam depromi iussit, quàm eousque congesserat. Vernabat haud procul amœno cultu, cœloque clementissimo villa Ciceronis, partim in colliculos molliter assurgēs, partim in viridem planitiē expatians, vbi fontes è Phrygio lapide exultantibus aquis ebullirent, vbi arbores apricam formositatem densissima frondium opacitate inumbrarent, vbi hominum effigies tōsili buxo, & textili palmite animatæ vel arcum intēderent, vel hastam erigerent, vbi collectas

A 5 ad

ad beatiora floralia cerneret gratiarū textures omnes, & elegantiarum pandectas. Nunc .n. verò disiectis mœnibus Caieta corruet, ad quā excindendam Cicero quoque conspirat. Pericles olim tonare, fulminare, permiscere Græciam dicebatur; vnicam Cicero urbem non euerteret? Quid desistis, Alphonse, quid moraris? quid saxa frequenti vectatione è rupe Cicerioniana nō cumulas? Vbi cognouit Aragonius, villam illam, villam esse Ciceronis, reuocatis ab opere lapicidis, prælium dixit violare semalle, quàm prædium. Iactet nunc de Cynea Pyrrhus, plures se illius lingua, quàm gladio ciuitates subegisse; Caieta, Cicerone silente, ab excidio vindicatur. Si ita pro se Cicero perorasset, diuinum illud caput nō fuisset excisum. Erepta fuit oratori de mortuo lingua, quia viuus loquendo, silendo mortuus patrocinari debebat. Hortum illum, hortum Hesperidum dixerim, qui ad sui custodiam non draconem habebat vigilem, sed mortui nomen oratoris. Salue disertissime Romuli nepotum, ciuica debes corona præcingi, cum non ciuem, sed ciuitatem integram ruinae subduxeris, quinimò, quod olim de Romanæ urbis tyranno poeta mentitus est.

*Non quercus te sola decet, non laurea
Phæbi.*

sed aureum aureæ facundia honestamentum, cum de hostilibus copijs sola nominis reuerentia triumpharis. Quis tua dignè valeat

Leat doctora recensere, quis laudum præconia
 rependere? Meritò posses nunc in medijs
 auditorum fluctibus, apertis tibijs in-
 clamare, **CEDANT ARMA TOGÆ;**
 cum ferro munitas Alphonfi legiones sine
 eloquentiæ adminiculo superaris. Tu pri-
 mus patriæ pater à Roma libera nuncupa-
 tus; tu novus homo, quod Sallustius obie-
 ctabat, vetustissimam Consulis dignitatem
 tuæ familiæ intulisti, tu obscurum Cice-
 nis cognomentum Scaurorum, & Catu-
 lorum titulis effecisti gloriosius; tu sine pa-
 rentis dolore genitus eximendam ab omni
 angustia patriam auguratus es. **Fulgor ille,**
 qui, dum sopitus putaretur ignis, è cinere
 eluxit, sacris operante vxore Teretia igneâ,
 ac planè fulmineam dicendi vim portède-
 bat. Prætereo libenter hîc, in Thebarum
 direptione illesam Pindari domum, restau-
 ratam in gratiam Aristotelis Stagyram, cõ-
 donatam Lampiacenis culpam, propter
 Themistoclem, non deuastatas Athenas
 pro sapiētibus mortuis; ereptos morti Ale-
 xandrinos Arrii Philosophi beneficio; Sy-
 racusas adhuc superstites, Archimedis Ma-
 thematici precibus; Mitysenem libertate
 donatam amore Theophanis: Prætereo de-
 certates de Homero inter se Græcię vrbes;
 de Plinio Veronam, & nouum Comum, de
 Statio Stellas, atque Neapolim; dies enim
 me deficeret, & latera, si persequi vellem
 omnia. Surgebat Romanus populus spectâ-
 dis ludis ingredienti theatrum Augusto: Et
 Virgilio surgebat. Adorabatur Alexander
 Persarum in morem; nulliq; sine cultu di-

uinitatis aderiebat accessum? Iste Iouli-
 lius, Deorum è germine, Diogenem tra-
 sem hominem inuisere non erubuit. Erat
 Dionysius animi non tàm feritate, quàm
 elatione formidolosus, Deorum contéptor,
 & hominum? Platoni Siciliam aduentanti
 vittatam nauim emisit, egredientem in li-
 tore quadrigis albis excepit. Romã victor
 repetebat Mithridatico bello confecto Pó-
 peius; in ipso itinere Posidonij domum à li-
 ctore percuti vetuit, fascesque consulares
 ianuæ submisit ille, cui se oriens, occidensq;
 submiserat. Suspexit Roma Traianũ, cuius
 sub imperio studia, quæ priorum temporũ
 immanitas exilijs puniebat, sanguinem, &
 patriam accepisse Panegyristes eloquitur?
 Hic Urbé aurato curru deuectus, corona-
 tus in trabea, in eodem vehiculo Dionem
 Sophistã admisit; quem elapso sæculo imi-
 tatus Carolus V. dum Mediolanum celebri
 pompa triumphator ingreditur, Gasparem
 Contarenum, insignem doctrina virum, la-
 teri socium adsciuit. Viderunt sæculo supe-
 riori summa voluptate Papienses Ludouic-
 cum XII. Galliarum Regem, cum Genua
 subacta de Liguribus triumphasset, ad Ia-
 sonem Mainum in celeberrimo illo disci-
 plinarum omniũ Augustali iurisperitię do-
 ctorem audiendum, cum quinq; purpuratis
 Patribus, centumque proceribus, honoris
 causa diuertere: Viderunt Mediolanenses
 Iacobum Triuultium in Iani Parrhasij elo-
 quentiam profitētis gymnasio, inter iuue-
 nes auditores, sexagenarium summę digni-
 tatis imperatoré considerare, nè amplius suũ
 pos-

posset antiquitas iactare Scipionem, ab ar-
 mis vacuum literis incumbentem, cum re-
 centior quoq; ætas viros proferre plurimos
 possit, non tam annorum, quam triumpho-
 rum numero graues, erudita domicilia fre-
 quentantes. Occurrunt serpentes ad erudi-
 torum capita laureæ; frōdes illæ multis ir-
 rigatæ sudoribus, vt ab illis arida virorem
 desumat eloquentia, fama perennitatem.
 Et sanè, cur lauro primùm coronandi poe-
 tas consuetudo percrebuit, vel ex eo impe-
 ratoribus pares, ceteris præstantiores? An
 quia laurus Apollini sacra deuotos Phebo
 vates arguit? An quia à tali arbore, diuino
 velut entusiasmo, auctore Sophocle, per-
 cellantur? An quia gustata lauro poesis de-
 uoretur, quod Hesiodo cecidit, & cecinit
 Iuuenalis? An quia sicut laurus de celo non
 tãgitur, ita leuæ fortunę fulmina vates elu-
 dant? An potius, quia è ramis anno toto
 vernantibus, æternã sibi nominis gloriam
 augurentur? Cur hederæ, consequenti tem-
 porum serie, legimus redimitos, mutata
 fronde, non cultu? An quia poetæ non tam
 Apollinis clientelã affectauere, quam Bac-
 chi? An quia sicut hederę folia subalbo pal-
 lore cinerescunt, ita vates debeant pallere
 sub libris, vinumq; toto nescire decembri?
 An quia, teste Plutarcho, hederacę frōdes
 ore protrite comedentē in furorem accen-
 dunt, quo furore lymphaticus ad carmina
 scribenda profiliat? An quia sicut aureos il-
 la corymbos emittit, ita libenter poetæ au-
 reos è suo labore fructus decerpant? An
 potius, quia sicut hederæ quibusdam quasi
 bra-

I
S
A
P
T
E
N
I
S

brachijs amplexa parietē ad summū ca-
men erumpit, ita vates ingenio Mecen-
suffulti florentē ad gloriam adrepant? Quo
loco se se mihi offert triūphalis ordo poe-
tarū, quos coronis varijs officiosa cohone-
stauit antiquitas; Lucanus in Pōpeiij thea-
tro, Nerone, vel inuito, coronatus; Statius
in ludis Albanis à Domitiano; Albertinus
Musatus Patauij ab Alberto Saxoniae Du-
ce; Cornelius Celtis à Maximiliano primo
Cæsare; Æneas Siluius Francofordiæ à Fri-
derico III. Franciscus Petrarcha Romæ in
Capitolio ab Vrso Anguillaræ Comite,
Benedicti XII. iussu, qui lauream coronam
ad D. Petri tholum, melius, quàm olim in
Apollinis templo Orphei lyra fuerit affixa,
suspendit: Marius Grapaldus à Julio II. in
Vaticano: Torquatus Tassus poetarū aquila,
& vestrum decus, ò ciues, à Clemen-
te VIII. coronandus; nisi præpropera mors
auream in celo destinasset: Io: Baptista
Marinus à Neapolitana nobilitate ad se-
pulchrum vsque, proiectis in feretrum ser-
uis, toties laureatus, quoties nouo huic
Marcello plenis liliā manib. spargebantur.

Ad statuas venio sapientib. collocatas, vt
gloriam eruditorum vel inanima saxa lo-
quantur; sed neque ita malè feriatus sum,
vt velim populum omnem sapientum enu-
merare lapideū. Recolo, quasi præteriens,
Mithridatem Platoni, Homero Ptolemeū,
Iunio Antoninum Pium, Celso Traianū,
Claudio Honorū, Athenas Demetrio,
Pausaniæ Spartanos, Apuleio Carthaginiē-
ses, Virgilio Mantuanos simulacra dicasse;
cuius

cuius etiam postremi statuam, cū Centurio
 à militib. suis deijci, ac in flumen demergi
 iussisset, naufragiū subire coactus est Maro
 iniuria sicarij, qui Augusti beneficio incen-
 dium euaserat. Nouissimè verò superiorib.
 annis, qua doctrinæ laude discessit è viuis
 Virginius Cæsarius, phoenix ille nostri tē-
 poris ingeniorum, cuius effigiē cū insigni
 epitaphio in aula Capitolina, velut in He-
 roum larario virtus eximia reposuit, vbi
 Quiritū omniū sapientissimū, Senatus, po-
 pulusq; Romanus, duraturis eternum lite-
 ris, nuncupauit? Et quoniam apertum mihi
 video campū sepulcrha veterum effodien-
 di; illud Hippocratis apud Larissā inuenio,
 vbi apum examina mellificabāt, quo melle
 puerorū vlcera sanabantur, tanta medendi
 vis adhuc vigeat in mortuo; illud Euripi-
 dis in Macedonia, percussū è celis ictu ful-
 mineo, vt vatem superis carum, vel ipsa ful-
 mina, ignea lingua loquerentur: illud Dio-
 genis Corinthi è pario marmore, columna
 spectādum, superstāte cane, quasi vel mor-
 tuus hominū vitijs adlatraret: illud Ouidij
 in Scythia apud Getas, quos licet immuni-
 tate barbaros, carminum suauitate emolli-
 nerat: illud Dantis Rauennæ sacris imagi-
 nib. è lapide effictis ornatum, cuius caput à
 perillustri Abbiosorum familia lignea pi-
 xide, odoramētis plena recōditum summo
 honore seruatur: illud Sannazarij, in villa
 Mergillina, eleganti statuarum opere pre-
 tiosum: illud Virgilij, secus Neapolim, cuius
 in conditorio aliquandiu delituisse Silium
 Italicum perhibent, vt ab ossib. poetæ spi-
 ritum

ritum Virgilianum hauriret, qualiter omnidificantes ad sepulchrum Orphei luscinia suavius cecinisse finguntur. Perpendite vos funera literatorum etiam ab hostibus celebrata, parentalia ab æmulis persoluta, vitiones à Dijs de sapientium nece desumptas; refricite memoriã cum Athenas obsidione diutina Lysander circumfedisset, urbemque illam, in qua Sophocles fati concesserat, equare solo contenderet, non potuisse strenuum Lacedæmonium ciuitate potiri, superstiti Sophocle, plus valuisse inuictissimo exercitu imbecillitatem morientis. Apparuit in quiete Lysandro Dionysius, dumque vel dormiens Athenarum moliebatur exitium, eousque temperare iussus est ab effrenato consilio, donec humari sine- ret delicias suas. O felicem tragœdum, qui in euerse penè urbis proscenio lætam sibi catastropham exorauit. Sileant, qui vehementi, & insperato gaudio, ob victoriam è Tragœdiæ recitatione relatam, excessisse confirmant; Sophocles tragico patriæ conflictatus euentu, morte præreptus interijt, nisi maluit cycnus ille si non moribus, saltem cano capite candidissimus, sui funeris esse cantator.

Quòd si tandem tunc ex humili statu nostre conditionis assurgimus, cum ad diuinã propius celsitatem accedimus, reputate, sapientes diuinis etiam honoribus cultos, ac in Deorum albo solèni apotheosi cõscriptos. Aram Platoni erexit Aristoteles; Lycurgo sacellum Spartani, Stesichoro templum Phalaris Agrigentinus; Pindarus adhuc viuens par-

partem eorum, quæ deferebatur Apollini, comedebat, quia sapientiam valde sub libris esuriuerat. Vnum postremo loco se prodit, vestris recreâdis animis, recentissimæ memoriæ erga literatos obsequium, in sexu muliebri, cuius bona pars, vt Veneri amica, ita Musis esse videtur inimica. In aula Scutorû regis vir erat notæ deformitatis, sed eruditionis eximiæ Alanus Characterius Carolo VII. à secretis; alterum Socratè appellasses, quem Silenis Alcibiades conferre solebat, quòd exteriore cultu subhispidus, ac deformis, diuinum tamen ingenium occuleret; portentum erat, cû tanta corporis turpitudine pulchrum animum conuenisse, velut si adesset aliquis ex Africa candidus. Inuisebat fortè Margarita palatium, domus suæ tam benè regina, quàm Scotiæ; cum ecce virum conspicatur, alto somno ^{ve} tētem inter subsellia procubuisse. ~~Quis~~ ^{Quis} sic prius ego demirer? aulicum in regia dormire, vbi semper vigiles curæ? An potiùs in Alano conditionem aule deplorè, vbi virtus obdormiscit, vitium exultat? An aulicorum imaginem in dormiente homine graphicè depictam intuear, qui mera sibi somnia fingunt, nudo terræ pauimento suffulti? Sed bonū omen, Auditores; accedit Margarita, toto brachiorû conatu cōplectitur, ex humo sustollit, & stupentibus vniuersis, osculum, nō adhuc expergefacti sapientis ori defigit. Puderet oratorem ista edisserere, nisi Margaritæ integritas, Alani deformitas, specimen reuerentiæ in literatū hominem singulare omnē prorsùs culpæ

pæ notam eluderet. Qualem verò, in tantum plurium aulicorum admiratione, putati constituisse reginam? Doluisse illam, regali maiestati dedecus, pudicitiae maculam inuisisse? solutam in cachinnos Phrynae impudentia? Abi Venus, suauia tua insuauia putauit. Non amplexatam se virum dixit, sed os illud, ex quo tot insignes prodire sententiae, constanter edixit osculatam. Et quid culpæ commisit, si Suadelam, quæ in ore Atani, vt in labijs Periclis, sessitabat; muliebri more suauitata est? Si sapientiam deformi aliqui tabernaculo receptam, qui mos erat olim adoratum, osculo impacto venerata est? Desinere debebas in posterum loqui, fortunatissime virorum, cum tuum illud os aureum castissimo osculo regina sigillarit. Impressa fuerint antiquis poetarum libris oscula, vnde dolebat Martialis, circa sterilem cathedram basia sola cōcrepere, tu viuis auctor, non in pagis. ^{Os} sed in vultu osculum habuisti. Sed quorsum aliena exēpla produco, cū habeamus domestica, & propria? neque enim filere possum, Auditores, prolixā vestræ ciuitatis in meū ordinem beneficentiam, compressaq; initio dicendi, tandem, tandem in calce erumpit oratio; quib. enim beneuolentiae argumentis in vestram nos urbem inuitastis, quibus amplexibus excepistis, quæ benè in posterum Palladis domicilium appellari poterit, non tam munimento murorum, quam propugnaculo literarū. In summitate enim montis aprici, ducto velut à natura prosenio, conspicientium oculis vrbs tota se prodit,

im-

immensamque ab oriente planitiem interminato theatro prospectat, vnde non tam indulgentis celi clementia perfruitur, sed ipsis etiã ciuibus amœnissimi ingenij temperiem impartit. Cum enim solis orientis radios citissimè admittat, versari non sinit in tenebris incolas suos, sed naturali mentis acumine expergefatos, in lucem facillimè promouet literarum. Alberici à Roxiate nomen nulla vnquam ætas obliterabit, qui legum peritia clarissimus, primos iurisprudentiæ antistites æmulatus, tantam in Gallia Bergomensium nomini gloriam concitauit, vt ad illum traduci iure merito possit, quod olim Platoni tribuit antiquitas, Iouem, hoc est, supremum iustitiæ administratorem, si humano sermone vsurus esset, non alio, quàm Alberici ore, in dirimendis controuersijs, fuisse locuturum. Cuius verò memoriã non subeat Ambrosius Calepinus, omniũ genere scientiarum cultissimus, excogitato ad faciliorem captũ vocum ferè omniũ onomastico, de literaria Republica benemeritus, ad quẽ, velut ad certius Pythio Apolline oraculum, in explicandis verborum sensib., vniuersa literatorum natio, consilij gratia diuertit? Sed ne videamur antiquorũ sepulchra refodere, repetite gloriosam illam Tassorum Triadem, Bergomenses illos nõ minus sanguinis affinitate, quàm sapientiæ firmitate Geryones, qui ignauiam benè collocatis laboribus iugularunt, repetite, quanta apud celebriores Europæ principes gratia flourerint, quanto plausu admiranda illorum

monu-

monumenta prodierint, in omnem du-
 tura posteritatem, quot linguis reddita fue-
 rint Torquati Hierusalem, quam armis
 quidem à perduelli tyranno Godefridus
 exemit, sed Torquatus à nominis excidio
 ipsam, & ducem Homerica tuba vindica-
 uit. Recolite Io. Petrum Maffeiū So-
 cietatis IESV iubar clarissimum, qui mun-
 dum literarium pretiosa librorum supelle-
 ctile locupletauit, qui religiosæ vitæ palmis
 eloquentiæ lauream adtexuit, qui in amē-
 nā orationis varietate omnes rhetorum
 Veneres, omnes ingeniorum virtutes, om-
 nes elegantiarum delicias, ad certamen vs-
 que luxuriantes, immortalī labore conclu-
 sit. Nouissimè verò quot homines in omni
 scientiarum genere versatissimos parens
 hæc sapientum fœcunda protulerit, recen-
 sere non persequar, ne vel superstitum ad-
 huc auribus adblandiri videar, vel præco-
 nium attexere cogar singulorum. Hoc sanè
 à vestro prudenti cōsilio profectum surda
 omninò aure præterire non debeo, Soma-
 schensis nimirum ordinis Patres, erigendis
 publicis in ciuitate gymnasijs, præ cæteris
 fuisse vocatos; cum enim grassantem per
 Italiæ viscera luem non tam vrbes homini-
 bus, quàm Lycæa professoribus funestasse
 videretis, illius familiæ Patres ingenuæ iu-
 uentutis moderatores esse voluistis, quam
 vestræ noueratis vrbi beneficiorum ma-
 gnitudine, & auita obseruatiā deuinctam.
 Quidni enim in hac etiam regione musæ
 florerent, quæ lauro coronari debebant
LAVRETANI Prætoris? Quæ nobis dif-
 ficul-

ficultas obluētaretur, dum rosas **MOCE-**
NICAS habuimus nostro pro beneficio
 loquentes? Quali gaudio exultare pūtatīs
 ordinem Somaschensem, dum quos edu-
 cauimus in adolescentia, vt filios, experi-
 mur in ætate virili humanissimos patres?
 Vos autē, ciues optimi, qui liberos vestros
 nostræ curæ committere voluistis, quā nō
 vobis polliceri potestis in illis erudiendis à
 nostra religione solertiam, quæ in solo, &
 ære vestro prima iecit fundamenta, quæ
 vestris ciuibus adaucta rependere modo
 cupit, quod liberaliter olim obtinuit? Vos
 excepistis beatissimum parentem nostrum
HIERONYMVM ÆMILIANVM
 Patritium Venetum; vos pium institutum
 profusis largitionibus confouistis;
 vos ossa miraculis gloriosa in
 pago Somaschensi custodi-
 tis; Vobis etiam debe-
 bitur, quidquid à
 nobis
 exquisita accuratione
 præstabitur.

Dicebam.

IN

33
IN TOT PESTIS , F A M
ac bellorum calamitatibus
nullum maius litera-
rum studio sola-
tium .

O R A T I O .

Habita Romæ in Collegio Clementino
in studiorum instauratione .

Anno M. DC. XXX.

hū, multumque animo reputavi,
quam mihi thesim in solemnī
studiorum instauratione præfi-
gerem, vt dimissos à gymnasti-
ca palæstra discipulos, ad lite-
rariæ ~~militiæ~~ ~~ceramen~~, præcantato veluti
classico, reuocarem . Occurrebant aliqua,
sed argumenti durioris, quæ procudere nō
posset ad ornatū enervis oratio, obtrude-
bant sese alia, sed inopis ad eō copię, vt illa
ditare phaleris eloquētiæ, vel aurea verbo-
rum supellectile cōuestire nequiret sermo
pauperculus . In communes tandem Italię
calamitates, nescio, qua mentis agitatione,
delatus, cum illam epidemiæ tabe languē-
tem, annonæ caritate consumptam, bellorū
incendio vastatam, miserando sane specta-
culo, cogitarem, pupugit animum insita
unicuiq; in proprium genus beneuolentia,
vt aliquod erigendis hominib. reperirem,
in tam huctuosa calamitate leuamentum .

Me-

Memi ni, studium à viris appellari sapienti-
 us doloris cuiusque nepenthes, vulnerum
 omnium panacea; nec leue sum arbitratus,
 offerre me cõmuni tristitiæ solatium, si in-
 er tot pestilentiaë grassantis erumnas, inter
 mordentis inediaë languores, inter armorũ
 trepitus, & orbis furias, enixè studendum
 esse profiterer. Canerem surdis, si parado-
 um huiusmodi deberẽ in triuijs euincere
 pud gregarios homines, & amufos, quorũ
 magis antesignanus, quàm Imperator Ro-
 mæ Licinius virus, & pestem Reipublicæ
 iteas appellauit; Sed cum auditores, & di-
 gnitate, & eruditione primarij in hac pane-
 gyri affideant, non vereor, quin oratori in-
 tilfero fauere linguis debeant, & aurib. in-
 dulgere. Erit hoc argumentum deplorandæ
 peraccommodum tempeftati, erit reuocã-
 dis à postliminio doctrinis opportunum;
 vtinam ipse susceptæ impar Prouinciæ,
 Spartam meam idoneè loquutus adornẽ.

Odi Catonianũ hic vulgus, & arceo te-
 tricos illos Apathes, vel Misanthropos, qui
 affectus omnes Saturnia indolẽtia, ac Stoi-
 ca falce rescindũt: ingruãt procellæ, vel fra-
 ctus illabatur orbis, in aurem indormiet
 vtramq; siliceus Diogenes. Zeno suæ por-
 ticus splendorem fulcire voluit, non homi-
 nibus, sed columnis, Stoici ne forent in-
 affectib. Prothei, esse Termini maluerunt.
 Apud Kalos, apud Romanos loquor, cereas
 animas, & in omnem partẽ versatiles, qui
 vt infortunijs affici solent alienis, ita parem
 habent in propria calamitate constantiam.
 Iam vero audistis, & quanta vestrum om-
 nium

nium acerbitate audistis, quinquagen-
 ouina sub pelle transalpinos lupos, ferin-
 prorsus in fidem Romanam odio fremen-
 tes, Italiae nostrae, florentis heu nimium
 prouinciae? meditato excidium, mutua-
 tis à spuma Cerberaea venenis, vrbes an-
 plissimas inuasisse, ac infectis, quia pulue-
 re, qua vnguento celebrioribus locis, vi-
 tam ciuibus, templis cultum, foris frequen-
 tiam ademisse. Commentum hucusque
 putavi, ac meras gerras delirantium poe-
 tarum, quinquaginta capitibus, vt Ponti-
 cus asserit Heraclides, Hydram praeditam
 fuisse Lernæam, monstrum illud Hercule
 laboris palmam secundam, verum hoc
 tempore Lernam malorum parium, Hy-
 dram æqualium capitum. desæuire conspi-
 cimus, ac repullulantibus quotidie socijs
 lethalem spiritum inhalare. In tanta re-
 rum omnium clade Herculeam planè virtus
 exigitur, vt debacchantem per mortalium
 corpora belluam multorum capitum, ar-
 dore studij, igne virtutis extinguamus. At
 quid studio cum Epidemia? quid Miner-
 uæ cum Libitina? Languent homines ta-
 bescentis corporis morbo, tu ad discipli-
 nas capeffendas conaris erigere? occupan-
 tur capita mortis formidine, tu nouis ho-
 die litteris implere contendis? Horret
 animus præ facinoris immanitate lym-
 phaticus, nos euoluendis auctoribus me-
 lius insanire desideras? Obuallantur vr-
 bes cancellis, Platonem exire cupis, sub
 patula platano docere discipulos? Mor-
 tui sunt cineres auctorum volumina, tu à

mor-

mortuis vitam deriuare, vel mortuis conuiuere cum Mezentio persuades? In Lazari Xenodochijs, non Aristotelis in Lycæo cogimur diuersari; Zedoaria indigemus, vel tu helleboro, medullam optamus, non librum. Verum aut ego fallor, aut certè studendum est: Sine studio æger est animus; otium sine literis mors est, & viui hominis sepultura, auilicus ille Neronis, & magister increpitat: In nunc, & moriturum te reformidà, vbi terendis codicibus cæperis incubare. An ignoras, quid olim oraculum Zenoni responderit inquirenti, quo pacto multas posset incolumis præterire Olympiades, diuturnamque sine morbo vitam producere? Prodiit responsum ex tripode, ac futurum id prodidit, si mortuis concolor esset. Introspectit vir oculatissimi ingenij, quid verborum lateret in tenebris; cumque percurrendis antiquorum libris magno se studio mancipasset, nonagesimum ætatis annum, integra adhuc valetudine numerauit, & sanus interiit. Musis præsidere dicitur Phœbus, medicæ artis inuentor, quia perennem sortiri debent studiosi peculiari munere sanitatem. Equidem Palamedes auertendæ à gregibus pestilentia Apollini litare victimas, Idæis populis persuasit, quòd nullum tantæ calamitati potentius inueniri possit Mithridaticum, quàm se Apollini studiorum præfidi, literarum antistiti deuouere. Romani, cum vis pestilentia, & insanabilis pernicies per omnium capita vagaretur, fixo post eadem Mineræ à dictatore clauo,

B

noxia

noxia tabis incommoda depellebant. **N**
 dissectis orbata fora, viduata palatia, extir-
 ctas familias, iuvenes senibus iunctos
 & filijs patres; circa funus ipsas cadere
 exequias, medentes interite cum aëgris
 potionem afferenti perniciosam, mortem
 vitali in poculo ferre; tremere artus, sic-
 cari fauces, tabescere pectus, frigescere
 membra, vitari sanguinem; recedere
 oculos, comprimi nares, dehiscere in-
 frustula marcidias carnes: Hæres erat ne-
 mo, quia nemo superstes, nullæ lachry-
 mæ, quia nimius dolor; undique cada-
 uerum aggeres, repleta mortuis feretra,
 aspirantia tetro humilitum sepulchra, vrbs
 tota ferale quoddam bustum erat, & ia-
 centium aceruus; Quid clauum fedan-
 dæ pestilentiaë dictator infingeret? An quia
 vim morbi, ne recrudesceret magis, illic
 sistere vellet? An vt clauum fatalis neces-
 sitatis truderet clauo duriori? An vt ferro,
 velut Achillis hasta, vulneribus infli-
 ctis mederetur? An sicut clavis pugnandi
 mos olim fuit, ita clauo Epidemiam de-
 bellaret? An potius, in postico Templi pa-
 riète, quod Mineruæ studiorum patronæ
 sacrum erat, clauum celebri religione fi-
 gebat, vt ciuium salutem studijs, & virtu-
 ti suffixam indicaret? Quid verò tandem
 declinandi causa, contagij præstant homi-
 nes meticulosi, nisi quod, nuncio patria
 remisso, ad innaccessa montium cacumina
 adrepunt, vel maria non tam austro veli-
 ficante, quam metu remige transmittunt
 vel iter in oras longinquas suspitione va-
 cuas

cuas animo meditantur, respirare nollent,
 & viuere, ne pro vitali spiritu aerem le-
 thalem haurirent, mortemque in haustu
 vitæ sorberent? Nunquam tam verè ho-
 mo lupus homini fuit, vel solum odit hoc
 tempore, sociabile animal appellari; ita
 vnusquisque salutem in solitudine collocat,
 cum prius bonum non esset, hominem
 esse solum, sed à simili deriuare deberet
 adiutorium. Quæ verò tempora studium
 magis prouehunt, quàm cum vrbis pro-
 cul negotijs arcanum tete recipis in Mu-
 sæum, ibique ad lucernam Cleanthis, fa-
 mæ immortalitatem acquiris, mortemque
 studio iugulas, quam corpore declinasti?
 Imitare Pythagoram, Italicæ parentem
 Philosophiæ, qui sub Idæo antro annum
 absoluit integrum, vt in illo solis præterla-
 bentis circulo, ipse quadratus euaderet;
 Imitare Demosthenem, qui subterraneo
 specu de virtute sollicitus, antelucanam
 opificum prænertebat industriam, vt dum
 isti sub malleo ferrum informe procude-
 rent, ipse suis libris ingenium expoliret.
 At quis præpetibus libratus alis teneat
 olympi verticem, vt ex infecto terrarum
 orbe sublatus tabificam cladem eludat?
 Permeat pestis abditos quosque recessus,
 serpit larvata facie; inimici hominis do-
 mesticus eius. Piget me ineuitabilis fati;
 doleo sententiam ineluctabilem, studio-
 sus tamen vltimus omnium in hoc stadio
 decurret, in hunc censum postremus con-
 feret trientem; hunc saltem habebit à stu-
 dio superstitis vitæ prouentum. Infelix

studij solatium , in communi morte vitam polliceri , & millies in alijs interire , ne semel intereas , cum potius solatij genus sit , interire cum plurimis. Marcellus Ficinus , æquè nobili Platonice mentis interpretis , ac medicæ artis peritissimus , pestis periculo sanguineos primo subijci docuit , tum pronos ad iram , & paruo igne ebullientes , deinde tardo quodam phlegmate cunctatores , ultimò melancholicos . Pereant formosuli , qui faciem intingunt non pudore , sed sanguine , pereant qui castra sequuntur , & in Marte mortem inueniant ; pereant inuidi , & illis extinguantur odij flammis , quibus exarserant , melancholici , qui studiosi à Lycei Principe nuncupantur , tributum hoc magno dictatori postremo loco persoluent , calamitate pestis indigni , quia pestem animi ignauiam , benè collocato labore , propellunt . Non ego confirmandæ veritati ab antiquis sapientibus lenta suffragia deposcam ; Alphonsum Aragonium , Hispanum illum Alexandrum produco , qui in extremo morbi malignantis articulo , in meam corrogata sua vota sententiam . Ægrotabat princeps eruditissimus in florentissimo regno , a molli fratre decumbens improbis febribus æstuabat ; non sapor oculis , non sapor gutturi , non requies corpori ; oculi semper vigiles , nisi clauderentur ad mortem guttur nihil admittere , quod non egere ret , corpus , cruciarijs quasi funibus torqueretur , continuo iactari . Accedite

pro-

properate, currite Clinici, Archiatri; manu arteriam explorete, venarum inæquali, aut fornicante percussu, agite hic prolixum de principis incolumitate senatum; misceantur illicò in aureo calice, pharmaca, propinentur catapotia, expediantur, strigmenta, pastilli, malagnata, Alphonsum reddere sospitem, vestrum hoc opus, hic labor. Quid in vehementi ægritudine, egisse putatis Alphonsum? An humectandis faucibus, pituisse in gemma concaua liquorem? An vernantibus per craterem hyacinthis, potitasse decoctam? An lymphis angusto tubo ludentibus, & ventilante flabello, soporem oculis concessisse? An reuocando gustui electiles cibos, & dapsiles summis digitis vellicasse? An nouo huic Hippolyto sacras Epidaurium herbas attulisse? Valeant omnes cum Auicenna Machaones, valeant vnguentaria cum pyxide pharmacopæi, morbus nostri principis, quis vnquam crederet? non calor est sanguinis, sed ardor studij, non calice curatur, sed codice. Ne præposterum ridete Amuletum, Auditores; Aragonius ex Q. Curtij lectione magis quam medicorum pharmacis, recreatum se fuisse pronunciat. O Quintum Curtium. M. Curtio non imparem; ò nobile par Curtiorum? alter absorbendam terræ hiatus patriam propria morte redemit, alter consignandum tumulo principem sui lectione restaurat. Mallebat Alphòsus oculis, quàm ore bibere sanitatè, sitim extinguere non poculis, sed liquidissima historiæ.

monumenta prodierint, in omnem duratura posteritatem, quot linguis reddita fuerint Torquati Hierusalem, quam armis quidem à perduelli tyranno Godefridus exemit, sed Torquatus à nominis excidio ipsam, & ducem Homericæ tuba vindicauit. Recolite Io. Petrum Maffeiū Societatis IESV iubar clarissimum, qui mundum literarium pretiosa librorum suppellectile locupletauit, qui religiosæ vitæ palmis eloquentiæ lauream adtexuit, qui in amenâ orationis varietate omnes rhetorum Veneres, omnes ingeniorum virtutes, omnes elegantiarum delicias, ad certamen vsque luxuriantes, immortalī labore conclusit. Nouissimè verò quot homines in omni scientiarum genere versatissimos parens hæc sapientum fœcunda protulerit, recensere non persequar, ne vel superstitum adhuc auribus adblandiri videar, vel præconium attexere cogar singulorum. Hoc sanè à vestro prudenti cōsilio profectum surda omninò aure præterire non debeo, Somaſchensis nimirum ordinis Patres, erigendis publicis in ciuitate gymnasijs, præ cæteris fuisse vocatos; cum enim grassantem per Italiæ viscera luem non tam vrbes hominibus, quàm Lycæa professoribus funestasse videretis, illius familiæ Patres ingenuæ iuuentutis moderatores esse voluistis, quam vestræ noueratis vrbi beneficiorum magnitudine, & auita obseruatiā deuinctam. Quidni enim in hac etiam regione musæ florent, quæ lauro coronari debebant **LAVRETANI Prætoris?** Quæ nobis difficul-

ficultas obluētaretur, dum rosas **MOE-**
NICAS habuimus nostro pro beneficio
 loquentes? Quali gaudio exultare pūtatīs
 ordinem Somaſchenſem, dum quos edu-
 cauimus in adoleſcentia, vt filios, experi-
 mur in ætate virili humaniſſimos patres?
 Vos autē, ciues optimi, qui liberos veſtros
 noſtræ curæ committere voluiſtis, quā nō
 vobis polliceri poteſtis in illis erudiendis à
 noſtra religione ſolertiam, quæ in ſolo, &
 ære veſtro prima iecit fundamenta, quæ
 veſtris ciuibus adaucta rependere modo
 cupit, quod liberaliter olim obtinuit? Vos
 excepiftis beatiſſimum parentem noſtrum
HIERONYMVM ÆMILIANVM
 Patritium Venetum; vos pium inſtitutum
 profuſis largitionibus confouiſtis;
 vos oſſa miraculis glorioſa in
 pago Somaſchenſi cuſtodi-
 tis; Vobis etiam debe-
 bitur, quidquid à
 nobis
 exquiſita accuratione
 præſtabitur.

Dicebam.

IN

IN TOT PESTIS, FAMIS,
ac bellorum calamitatibus
nullum maius litera-
rum studio sola-
tium.

O R A T I O.

Habita Romæ in Collegio Clementino
in studiorum instauratione.

Anno M. DC. XXX.

Divum, multumque animo reputavi,
quam mihi thesim in solemni
studiorum instauratione præfi-
gerem, ut dimissos à gymnasti-
ca palestra discipulos, ad lite-
rariæ militiæ certamen, præcantato veluti
classico, reuocarem. Occurrebant aliqua,
sed argumenti durioris, quæ procudere nõ
posset ad ornatũ eneruis oratio, obtrude-
bant sese alia, sed inopis ad eò copiæ, ut illa
ditare phaleris eloquætiæ, vel aurea verbo-
rum supellectile cõuestire nequiret sermo
pauperculus. In communes tandem Italiæ
calamitates, nescio, qua mentis agitatione,
delatus, cum illam epidemiæ tabe languẽ-
rem, annonæ caritate consumptam, bellorũ
incendio vastatam, miserando sane specta-
culo, cogitarem, pupugit animum insita
unicuiq; in proprium genus benevolentia,
ut aliquod erigendis hominib. reperirem,
in tam luctuosa calamitate leuamentum.
Me-

Memini, studium à viris appellari sapientibus doloris cuiusque nepenthes, vulnerum omnium panacea; nec leue sum arbitratus, afferre me cõmuni tristitiæ solatium, si inter tot pestilentiaë grassantis erumnas, inter mordentis inediaë languores, inter armorũ strepitus, & orbis furias, enixè studendum esse profiterer. Canerem surdis, si paradoxum huiusmodi deberè in triuijs euincere apud gregarios homines, & amulos, quorũ magis antesignanus, quàm Imperator Romæ Licinius virus, & pestem Reipublicæ litæ, as appellauit; Sed cum auditores, & dignitate, & eruditione primarij in hac pægyri assideant, non vereor, quin oratori indiserto fauere linguis debeant, & aurib. indulgere. Erit hoc argumentum deplorandæ peraccommodum tempestati, erit reuocandis à postliminio doctrinis opportunum; vtinam ipse susceptæ impar Prouinciæ, Spartam meam idoneè loquutus adornè.

Odi Catonianũ hic vulgus, & arceo tetricos illos Apathes, vel Misanthropos, qui affectus omnes Saturnia indolentiã, ac Stoica falce rescindunt: ingruat procella, vel fractus illabatur orbis, in aurem indormiet vtramq; siliceus Diogenes. Zeno suæ porticus splendorem fulcire voluit, non hominibus, sed columnis, Stoici ne forent in affectib. Prothei, esse Termini maluerunt. Apud Italos, apud Romanos loquor, cereas animas, & in omnem partè versatiles, qui vt infortunijs affici solent alienis, ita parem habent in propria calamitate constantiam. Iam vero audistis, & quanta vestrum omnium

nium acerbitate audistis, quinquage-
 ouina sub pelle transalpinos lupos, ferri
 prorsus in fidem Romanam odio fremen-
 tes, Italiae nostrae, florentis heu nimium
 prouinciae? meditato excidium, mutua-
 tis à spuma Cerberaea venenis, vrbes an-
 plissimas inuasisse, ac infectis, quia pulue-
 re, qua vnguento celebrioribus locis, vi-
 tam ciuibus, templis cultum, foris frequen-
 tiam ademisse. Commentum hucusque
 putavi, ac meras gerras delirantium poe-
 tarum, quinquaginta capitibus, vt Ponti-
 cus asserit Heraclides, Hydram praeditam
 fuisse Lernaeam, monstrum illud Herculei
 laboris palmam secundam, verum hoc
 tempore Lernam malorum parium, Hy-
 dram aequalium capitum. desaeuire conspi-
 cimus, ac repullulantibus quotidie socijs
 lethalem spiritum inhalare. In tanta re-
 rum omnium clade Herculeam planè virtus
 exigitur, vt debacchantem per mortalium
 corpora belluam multorum capitum, ar-
 dore studijs, igne virtutis extinguamus. At
 quid studio cum Epidemia? quid Miner-
 uae cum Libitina? Languent homines ta-
 bescentis corporis morbo, tu ad discipli-
 nas capeffendas conaris erigere? occupan-
 tur capita mortis formidine, tu nouis ho-
 die litteris implere contendis? Horret
 animus praefacitoris immanitate lym-
 phaticus, nos euoluendis auctoribus me-
 lius insanire desideras? Obuallantur vr-
 bes cancellis, Platonem exire cupis, sub
 patula platano docere discipulos? Mor-
 tui sunt cineres auctorum volumina, tu à

mor-

inuitis vitam deriuare, vel mortuis con-
 uitiere cum Mezentio persuades? In Laza-
 ri Xenodochijs, non Aristotelis in Lycæo
 cogimur diuersari; Zedoaria indigemus,
 vel tu helleboro, medullam optamus, non
 librum. Verum aut ego fallor, aut certè stu-
 dendum est: Sine studio æger est animus;
 otium sine literis mors est, & viui hominis
 sepultura, aulicus ille Neronis, & magi-
 ster increpitat: In nunc, & moriturum te
 reformida, vbi terendis codicibus cæperis
 incubare. An ignoras, quid olim oracu-
 lum Zenoni responderit inquirenti, quo
 pacto multas posset incolumis præterire
 Olympiades, diuturnamque sine morbo
 vitam producere? Prodidit responsum ex
 tripode, ac futurum id prodidit, si mortuis
 concolor esset. Introspectit vir oculatissi-
 mi ingenij, quid verborum lateret in tene-
 bris; cumque percurrentis antiquorum
 libris magno se studio mancipasset, nona-
 gesimum ætatis annum, integra adhuc
 valetudine numerauit, & sanctus interijt.
 Musis præsidere dicitur Phœbus, medicæ
 artis inuentor, quia perennem sortiri de-
 bent studiosi peculiari munere sanitatem.
 Equidem Palamedes auertendæ à gregi-
 bus pestilentia Apollini litare victimas,
 Idæis populis persuasit, quòd nullum tan-
 tæ calamitati potentius inueniri possit Mi-
 thridaticum, quàm se Apollini studiorum
 præfidi, literarum antisiti deuouere. Ro-
 mani, cum vis pestilentia, & insanabilis
 pernicies per omnium capita vagaretur,
 fixo post eadem Mineræ à dictatore clauo,

B

noxia

noxia tabis incommoda depellebant. Vidissetis orbata fora, viduata palatia, extinctas familias, iuvenes senibus iunctos, & filijs patres; circa funus ipsas cadere exequias, medentes interite cum ægris, potionem afferenti perniciosam, mortem vitali in poculo ferre; tremere artus, sicari fauces, tabescere pectus, frigescere membra, vitari sanguinem; recedere oculos, comprimi nares, dehiscere in frustula marcidas carnes: Hæres erat nemo, quia nemo superstes, nullæ lachrymæ, quia nimius dolor; vndique cadauerum aggeres, repleta mortuis feretra, aspirantia tetrum halitum sepulchra, vrbs tota ferale quoddam bustum erat, & iacentium aceruus; Quid clauum fedandæ pestilentiaë dictator infingeret? An quia vim morbi, ne recrudesceret magis, illic sistere vellêt? An vt clauum fatalis necessitatis truderet clauo duriori? An vt ferro, velut Achillis hasta, vulneribus inflictis mederetur? An sicut clavis pugnandi mos olim fuit, ita clauo Epidemiam debellaret? An potius, in postico Templi pariete, quod Mineruæ studiorum patronæ sacrum erat, clauum celebri religione figebat, vt ciuium salutem studijs, & virtuti suffixam indicaret? Quid verò tandem declinandæ causa, contagij præstant homines meticulosi, nisi quòd, nuncio patria remisso, ad inaccessa montium cacumina adrepunt, vel maria non tam austro velificante, quàm metu remige transmittunt vel iter in oras longinquas suspitione; va
 cuas

TEMPORE STUDENDVM. 27

cuas animo meditantur, respirare nollent,
& viuere, ne pro vitali spiritu aerem le-
thalem haurirent, mortemque in haustu
vitæ sorberent? Nunquam tam verè ho-
mo lupus homini fuit, vel solum odit hoc
tempore, sociabile animal appellari; ita
vnusquisque salutem in solitudine collocat,
cum prius bonum non esset, hominem
esse solum, sed à simili deriuare deberet
adiutorium. Quæ verò tempora studium
magis prouebunt, quàm cum vrbis pro-
cul negotijs arcanum tere recipis in Mu-
sæum, ibique ad lucernam Cleanthis, fa-
mæ immortalitatem acquiris, mortemque
studio iugulas, quam corpore declinasti?
Imitare Pythagoram, Italicæ parentem
Philosophiæ, qui sub Idæo antro annum
absoluit integrum, vt in illo solis præterla-
bentis circulo, ipse quadratus euaderet;
Imitare Demosthenem, qui subterraneo
specu de virtute sollicitus, antelucanam
opificum prænertebat industriam, vt dum
isti sub malleo ferrum informe procude-
rent, ipse suis libris ingenium expoliret.
At quis præpetibus libratus alis teneat
olympi verticem, vt ex infecto terrarum
orbe sublatus tabificam cladem eludat?
Permeat pestis abditos quosque recessus,
serpit laniata facie; inimici hominis do-
mestici eius. Piget me inenitabilis fati;
doleo sententiam ineluctabilem, fluctio-
sus tamen vltimus omnium in hoc stadio
decurret, in hunc censum postremus con-
feret trientem; hunc saltem habebit à stu-
dio superstitis vitæ prouentum. Infelix

studij solatium, in communi morte vitam polliceri, & millies in alijs interire, ne semel intereas, cum potius solatij genus sit, interire cum plurimis. Marsilius Ficinus, æquè nobili Platonicae mentis interpretes, ac medicæ artis peritissimus, pestis periculo sanguineos primo subijci docuit, tum pronos ad iram, & paruo igne ebullientes, deinde tardo quodam phlegmate cunctatores, vltimò melancholicos. Pereant formosuli, qui faciem intingunt non pudore, sed sanguine, pereant qui castra sequuntur, & in Marte mortem inueniant; pereant inuidi, & illis extinguantur odij flammis, quibus exarserant, melancholici, qui studiosi à Lycei Principe nuncupantur, tributum hoc magno dictatori postremo loco persoluent, calamitate pestis indigni, quia pestem animi ignauiam, benè collocato labore, propellunt. Non ego confirmandæ veritati ab antiquis sapientibus lenta suffragia deposcam; Alphonsum Aragonium, Hispanum illum Alexandrum produco, qui in extremo morbi malignantis articulo, in meam corrogat sua vota sententiam. Ægrotabat princeps eruditissimus in florentissimo regno, ac molli strato decumbens improbis febribus æstuabat; non sapor oculis, non sapor gutturi, non requies corpori; oculi semper vigiles, nisi clauderentur ad mortem; guttur nihil admittere, quod non egere-ret, corpus, cruciarijs quasi funibus torqueretur, continuò iactari. Accedite

pro-

properate, currite Clinici, Archiatri, manu arteriam explorate, venarum inæquali, aut fornicante percussu, agite hic prolixum de principis incolumitate senatum; misceantur illicò in aureo calice, pharmaca, propinentur catapotia, expediantur, strigmenta, pastilli, malagmata, Alphonsum reddere sospitem, vestrum hoc opus, hic labor. Quid in vehementi ægritudine, egisse putatis Alphonsum? An humectandis faucibus, pituisse in gemma concaua liquorem? An vernantibus per craterem hyacinthis, potuisse decoctam? An lymphis angusto tubo ludentibus, & ventilante flabello, soporem oculis concessisse? An reuocando gustui electiles cibos, & dapsiles summis digitis vellicasse? An nouo huic Hippolyto sacras Epidaurium herbas attulisse? Valeant omnes cum Auicenna Machaones, valeant vnguentaria cum pyxide pharmacopæi, morbus nostri principis, quis vnquam crederet? non calor est sanguinis, sed ardor studij, non calice curatur, sed codice. Ne præposterum ridete Amuletum, Auditores; Aragonius ex Q. Curtij lectione magis quam medicorum pharmacis, recreatum se fuisse pronunciat. O Quintum Curtium. M. Curtio non imparem; ò nobile par Curtiorum? alter absorbendam terræ hiatu patriam propria morte redemit, alter consignandum tumulo principem sui lectione restaurat. Mallebat Alphòsus oculis, quàm ore bibere sanitatē, sitim extinguere non poculis, sed liquidissima historiæ

voluptate; appetendi vim proritatem non cupedijs, sed esuritione librorum.

Verum quia fames pestilentia tristior est, ut Romanae candidus scriptor historiae Livijs attestatur; quod hauriti potest à studio, in tanta rerum omnium egestate, solatium? Consultatio tum melior, cum alium expleris, neque dithyrambus esse potest, si bibat aquam. Agedum omnem refodite antiquitatem, reuocate in digitos vniuersos tempestatis elapsae Philosophos, in extrema rei cuiusque indigentia fuisse reperietis, sola virtute contentos. Prætereo Diogenem tressem hominem, ac diobolarem: omitto Cleatham drachmis quatuor instructum, Athenis solidam sub Zenone sapientiam fuisse mercatum; subitico Demonactem cuiusque domum ingredi solitum, ut prandium parasitulus veniret; Scio ab Anaximene paupertatem dictam fuisse sapiendi magistratam à Diogene subsidium ad Philosophiam; Ab Arcesilao efficax virtutis gymnasium, à Xenophonte doctam Philosophiam; repetitive vos animo Zenonem, qui opibus ab ingruenti maris turbine destitutus, ab aduersa fortuna ad sapientiam se compulsus fuisse gloriatur. Ibat naus dextero alite ventorum eludens insaniam, Zenonem suis diuitijs redditura pauperiorem; delinquit tandem iactata nimbis, & austro, ut Philosophus ad portum doctrinae velificaret; nunquam tam benè coniuuratus aquilonum turbo desauit, quam cum immani stridore tumescentes ad Philosophiam impu-

impulerunt; Dum alliditur nauis in scopulum, Zenonis animum in virtute solidauit; ventorum dissidium formidabili fronte pugnantium pectus Philosophi serenauit. Dum nubes tenebris cælum obuehant, homini incurioso virtutis radius affulsit: obriuntur merces in undis, vt ille sudoris vnda doctrinam mercaretur: exortam dicere possumus de vndarum spuma non Venerem, sed Mineruam, cum grauida maris indignatio in partum sapientiæ recubuerit; Zeno fit de mercatore Philosophus, de diuite pauper, de paupere studiosus, diuite quocumque opulentior. Date vt Adolescens luxurietur in bonis, in Apolline cœnet, in rosa decumbat, date, vt ventrem sagina obruat, cyathos, & caput in morem Sybaritarum coronet, reuocet in noctem dies, cælumque retrogradum faciat, imperante alea; hiccine Siracusanus Nepos, decoctor Apicius animum studijs adijciat? Induite fericis vestib. vel phrygio opere vermiculatis, curatam medicamento frontem adscititio colore depingat, antias capronas, & anteuentulos crines in auream Syluam diffundat madentibus cincinnorum fimbrijs, collaria striata multiplici contabulatione suffulciat, thoracem per intermissa segmenta translucido auro, fascias crurules impleat Herculeo nodo, tumidis vmbilicis innectat, quia pedes calceorum angustias ferre non possunt, lunatis ad talos fenestris relaxet, Arabici muris folliculum, aut potius mulierem oleat, loquatur aurum, & argentum.

rapiatur in furias, & diras expuat, si natec
pauillum in corio pedunculus, hunc Bo-
næ Deæ Antistitem, Iunoniæ pompæ mi-
nistrum, in sapientiæ castris desudaturum
putatis? Sistite illum in obtutu speculi, vt
à suo sibi oraculo formæ consilium petat;
placeat statura, placeat habitus, rideat si-
bi, & arrideat, assurgat paulatim, inflectat
cervicem, obliquet oculos in humerum,
reciprocetur in sui amorem, quasi Narcis-
sus; si plica in pallio, si ruga in fronte, si
næuus in vultu, si humilitas in collari, si
thorax non benè accinctus, si non con-
glutinata tibialia, si follicet in pede cal-
ceus, diligenter inspiciat, hanc aurei vel-
leris ouiculam, hunc ità phaleratum bipe-
dem studio tradetis? Quid aliud antiqui
studiorum mystæ professi sunt, quàm vt,
ablegatis facultatibus, totos se disciplinis
manciparent? Crates ille Thebanus mer-
gere maluit aurum, ne mergeretur ab au-
ro; Democritus oculos proiecit, & opes,
ne cæcicaretur animo; Monymus argen-
teos nummos profeminavit, vt inde inge-
nij fructum demeteret; Bias, in hostili
patriæ direptione, sola nuditate contentus,
Bona se auferre omnia dicebat, quia vir-
tutem ferebat. Priensem Ciuitatem
circumuenerat hostis acerrimus, muros
exciderat, turres euerterat, natabant iti-
nera sanguine, obtusæ fuerant tympanis
aures, oculi gladiatorum fulgoribus hebeta-
ti, irruerant urbem milites, & promiscua
cæde in fœminas æquè, ac pueros, trucu-
lenti furebant, alijs præ metu subterraneo
se

se specu tumulantibus, alijs congestis sarcinulis debacchantem furorem declinantibus fuga, vnus homo, vt pretiosa quæque prædæ surriperet, admonitus, sola onustus philosophia, omnia se ferre respondit. Quid virtute pretiosius auferret, quæ omni pretiosior est auro? Verè in victa ciuitate inuictus, quod integer exercitus diripere non posset, solus tutabatur vt ostenderet, inter confertos armatorum caneos, solam sibi esse præsidio virtutem. Nec mirum, quòd Martis iram non formidaret, qui Palladem pectore condiderat; victorem fugiens, Parthorum more, victoriam fugiendo vulnerauit.

Et ecce inter galeatas acies quantum exultat audacia, tantum inter easdem virtus laureata triumphat, nec minorem sibi gloria splendorem pollicetur sanguine, quàm atramento. Feruet Italia exterarum gentium obsessa exercitibus, non tam victa, quàm victrix, quòd videat de suo solo, & solo parari victorias. Mantua lugubris infauista scena tragœdiæ, post protasim, minitatur cladis, post epitasim inuoluti fœderis, tandem Catastrophan dedit. Mons ferratus sua se duritie confirmat, quòd ferreus est, & ferreos montes quis æquare solo confidat? Siliceas alpes aceto subactas complanauit Annibal, ferræ rupes, solo igne de tormentis exploso, possunt emolliari. Huc Austriacæ Aquilæ conuolarunt, & ne lapidem gestarent ad nidi firmitatem, nidum collocare cupiunt in lapide. Gallica

lilia, vt olim in nummis Imperatorum spem publicam portendentia radicem fixerunt in monte; vt tota illa regio florentissima, non nisi floribus fulciretur. Pax tandem de terra ne dicam, an de BARBERINO celo extorta moerentes omnium animos hilarauit; vt enim Apes in ferrea casside mellificio intentæ pacis emblemata finguntur, ita vix BARBERINÆ APES inter obseptas ferro legiones conuolarunt, cum illic suauiore omni fauore pacem, Italiæ iam desolatæ, peperere. Dum autem bella furunt hostilia, quid suauius, quàm ignauitæ monstrum studio confedere, dum milites gladio dimicant, stylo contendere, cum excumbitores sub dio vigilant, ad lucernam Demosthenis lucubrare? Inuidit Alexander Achillis scælicitati, quod Homerum habuisset suæ gloriæ præconem, habebunt vestro labore nostræ tempestatis intinctissimi bellatores tot Homeros, quot scriptores, dabit Aquila calamus, Lilia candidum folium, milites sanguinem pro atramento. Inuidit Romano Cæsari Gallicus ille Cæsar Henricus IV. quia cum bellica virtute, & gestis posteritati transmissis, illi se parem existimaret, exulto inferior esset ingenio, nec posset calamo scribere, quod victore gladio gessisset: Felicem Cæsarem, qui vltrici dextera innumeros prostrauit exercitus, cūq; hostis deficeret interimendus pugnando, vetustatem scribendo iugulauit. Quid indicarunt Romani veteres, Herculis statuam Musarum simulachris adiungentes, nisi mu-

ciam.

tuam inter arma, & literas, inter pacis, &
 belli studia, inter togam, & sagum, inter
 sceptrum, & plectrum, inter auream, & laurea-
 diademata societatem? Quid cum Apolli-
 nem armatum dextera lanceam enibrare,
 sinistra lyram suspendere voluerunt, nisi
 quia lyra benè consonet armis, tuba cum
 plectro conueniat? Quid cum Palladem
 lorica munitam, & clypeo, è Iouis capi-
 te genitam confinxere, nisi quia bello-
 rum amor, & studij vno partu iungantur?
 Quid cum Leonis capiti noctuam impo-
 suerunt Ægyptij, nisi quia præliorum tem-
 pore sapientia dominetur? Quid Musarum
 numini victimas, cum ad arma pro-
 cederent Lacedæmonij litabant, nisi vt fa-
 cinorem gloria posterorum memoriæ ali-
 quo auctore consignaretur? Sanè si he-
 braicam linguam placet aduèrtere, arma
 vocant hæbrei sancto vocabulo Chelim,
 musicum instrumentum, perindè ac arma
 cum studio, vel ipsa voce concordent. Iu-
 uenisi Macedo, Perfici euersos Imperij mi-
 hi sapuisse videtur, quod Iliade maritata
 cum pugione, pugione dexteram, animum
 armavit Iliade. Quàm turbulentum pul-
 uinar, quod in rosa dormienti spinas acriū
 cogitationum ingereret, quàm asperas
 plumas, quæ aculeatum mueronem, &
 operosum poema recondiderent? Militibus
 alto silentio sub tenorij quieto sopore
 demersis, sub regio tabernaculo impera-
 torias curas tumultuari? Quid ni scires
 Alexander æques, vel pedes disponere co-
 pias, distinguere acies, expedire in alas,

in cornua protendere, arcuare in lunas, in cuneum stipare, qui iacens faciebas tibi de lecto gymnasium? Quid ni Macedones tui vel cataphractos prosternerent homines, qui ducem haberent leonem, in somno peruigilem? quid strenuus iste bellator sub armorum pondere deficeret, qui tam solido militiæ viatico saginatus spiritu legiones difflabat? Quid in Persicas opes mulieris hortatu, faces incendiarias inferre metueret, qui Troianis flammis accensus eructabat incendia? Hoc erat, ipsum somnum erudire, struere aggeres, volitare per agmina, irrumpere in cohortes, oculis ignem, verbis tonitrua, brachio fulmina iaculari, premere, fremere, furere, ruere, cædere: proh quot Iliades malorum Ilias illa cervici supposita immittebat in caput? Quid? quod in ipsa ferocientis militiæ libidine, in ipso debacchantium armorum furore studiosi homines euasere mortis articulum, vel patriam ab extremæ cladis excidio vindicarunt, ad eam virtus ab ipsis etiam hostibus pro iniurijs officia, pro interitu salutem, pro odio amorem extorquet? Thebas diripit Alexander, & perduellis in ultionem contumaciæ, ferro, flammisque inhiat euertere; in hoc opulentæ ciuitatis exitio Pindari domus, quasi victoriæ trophæum illæsa persistit: Syracusas Marcellus triumphator ingreditur, neminique iubet contumelias inferri, Archimedis Philosophi precibus delinitus, cuius antea machinas formidauerat. Alexandriam post obitum

An-

Antonij inuectus Augustus, ciuibus metui
 consternatis, & humi prouolutis, omni di-
 scrimine exemit in Arrij Philosophi gra-
 tiam, cui cecinit hostis: Sapiens: sapienti-
 bus est saluti, si sapit: Lampſaco, propter
 mortuos sapientes Sylla; Rhodo pepercit
 Demetrius Poliorcetes, ne incendio Pro-
 thogenis picturam aboleret. Sed præden-
 tur bella ciuitates, exhauriant, excindant,
 pessudent, inuoluant cinere, & fumo; stu-
 diosus sua se virtute solatur, vt olim cum
 trecentas, & sexagenas statuas ab ijs, qui
 sibi prius erexerant intellexisset esse diru-
 tas, virtutem non esse amolitos edixit Pha-
 lereus. Myrtili clypeus, Auditores, est stu-
 dium, quo non modò hostium tela, & lin-
 guæ spicula è nostro capite auertimus, sed
 in quacumque calamitatum procella, ad
 tranquillum otij portum appellimus. Ad-
 studium vos alliciunt, Adolescentis, hæc
 pestis incommoda, vos excitat in tanta re-
 rum egestate luxus exilium, vos prouocat
 bellorum, furor, & ferri licentia, vt tri-
 plicis auxiliij tempore, ter maximi tandem
 euadatis.

38
DE CULTU CORPORIS.

ORATIO.

Habita Romæ in Academia
Humoristarum.

Anno Domini M. DC. XXXII.

Antea est à primi lapsu paren-
tis rationem inter, & sensum,
in vnoquoque mortalium,
extorta contentio, vt diffi-
culter possit mentis consiliū
cordis affectib. frenum inji-
cere, quin ab æquitate resiliant, aut volun-
tatem transuersum agant, ad omnia con-
sectanda procliuem. Transmissæ siquidem
per sensuum vehicula rerum species ita rapi-
unt hominem, ita aciem animi, sui splen-
dore perstringunt, vt quamuis solutus, ac
liber, suam tamen captiuitate, amoris la-
queis irretiatur, quamuis propè diuinus, ac
sacer, profano studio, rebus adhærescat hu-
manis. Vnus depingitur Vlysses callidæ
Circes veneficia deludere, cum socij dolo-
sas ædes ingressi, poculo voluptatis epoto,
in belluas degenerent, quia paucos, velut
ex Africa candidos, reperire licet, qui nullis
omniñò lenocinantis, illecebræ frangantur
conatibus, multos, qui vitiorum capti præ-
stigijs, corporis indulgeant oblectamentis.
Hinc sicut insita omnibus cognoscendi cu-
piditas plures in lucem disciplinas inuexit,
quæ ad eò multæ sunt numero, & tot am-
ple-

plexæ difficultatibus, vt earum qualibet hominem totum absorbeat, ita corporis ingeniosa luxuries tam innumera deliciarum genera excogitauit, quæ vtinam, simul etiam confertæ, insaturabilem cupiditatem explerent, non potius auidum semper animum, ad recentia voluptatum portenta titillarent. Sed ne videar aduersus immodicum luxum malo genio declamare, Bacchanalibus præsertim ferijs, quibus, velut in interregno virtutis, fanaticorum exultat infania, conspiciamus, quantum demulcendo corpori, gratia, curis vacui mortales incumbant, licet hominem omni prostris experimento denudatum voluerit esse natura.

Auro iam pilei coronantur, ad regiae frontis imaginem, iam collaria, vel striata finuosis canaliculis protuberantia, vel reticulato, & denticulato opere minutis maculis elegantissimè picta ceruicem obambunt, iam vermiculatus adamante multiplici torques, pretiosa de collo seruitus pendet, iam corpus vestibus Attalicis amicitur, quas accuratissimo mæandro, & flexuosis, in morem labyrinthorum, ambagibus labor improbus implicat, iam manus reuolutis ad brachium linis carbasinis intumescunt, iam digiti, adscito gemmarum splendore, collucent, iam crura Herculeo fasciarum nodo constricta tumidos exporrigunt umbilicos, iam calcei, lunatis ad talos fenestris, aurea rosa clauduntur; soleis ipsis altissimi pedales subiiciuntur, vt cothurnata multitudo propria

pria tragoediam miserie nesciens illa scelerē deplorat, vel suppositis calceo ligneis, claudorum more, adminiculis, in via morum se claudicare, vel nolens fateatur:

Quid? quòd nullæ in vestitu nationes consentiunt, sed Gabini pallium, cassiacam Græci, togam Romani, mastrugam Sardi, braccar Galli, rhenones Germani, Hispani, strigium, dalmaticam Dalmatæ, peplum Troades, caunacem Babylonij, candyn Persæ, myoton Armenij, auium plumas Indi, Fannesijs aures ipsas pro indumentis habent, quibus nuda corpora contegant, nè vnus tantum esset Midas auribus asstinnis, sed multos afferre posset orbis suæ varietatis testes, non minus oculatos, quàm auritos? Imò in vna tantùm ciuitate quàm perditè luxus triumphat, vbi Meccenas occurrit molli veste discinctus, Sextus Pompeius cæruleo pallio connectus, Cæsar cum latoclauro fimbriato, Cato senior cum præcurta, candidaque toga, vbi Caligula depictam, gemmeamque penulam amat, Nero nullam vestè bis induit, Augustus quatuor tunicas, nec restrictas, nec fusas assumit, Marcus Antonius ad coxam vestimenta præcingit, Vespasianus habitu neglecto, vix à gregario milite differt? Antonino caracalla, Lentulo dibapha, Demetrio amictus astrorum varietate spectabilis placuit, fortasse vt sidera, quæ caleare nequibat immeritus, transferret in terras, celumq; sicut pellem extenderet nouus Iupiter. Nunquam tam eleganter Arachne Lidijs telam delicijs illustrat, non ità graphicè delibatae furtum, pud-

Pudicitia Philomela distinxit, vt historias
 omnes Italicæ manus, Attalicis eruditiores,
 opere Phrygio depingunt. Nō tot gemmat
 floribus pauo, cum ver illud pennarum ex-
 plicat, aut cælum ipsum micantibus stellis
 inoculatum spectatoribus obijcit, quantam
 vestium pompam, pulchritudinisque cho-
 ragium ostentant venustuli Parides, toti ex
 arcula, nitidi ex cataclista, in quos illud ap-
 positè proijcere licet: Vnde hic nobis pa-
 uo? Quamquam pauones isti sordere no-
 lunt in pedibus, nam Augustus calceo de-
 lectabatur altiussculo, vt procerior assurge-
 ret, Caligula socco muliebri, Carinus fibu-
 lis margarita conclusis; Empedocles caliga
 ferrea, Heliogabalus gemmata, Demetrius
 aurea, tribuens indignè pedibus, quod suo
 capiti non debebatur, vel ostendens, reges
 in omni sua libertate compedibus aureis
 obligari. Sed quæso, à calce redeamus ad
 caput, vbi luxuriantes, tamquam in nativo
 solo capilli, mirum est, quàm varias in for-
 mas ingeniosè sobolescant, quàm vana pli-
 catione in omnem flectantur aspectum, vt
 non sola Ægyptus Proteos iuxta diuersa
 capitis insignia multiplices, sed orbis iam
 vniuersus hominem in plures transeuntem
 imagines habeat, muliebri super omnes
 emicante. Alios igitur videas, qui capillos
 circumducunt in galeam, qui reflectunt in
 cristas, qui reciprocant in annulos, qui ob-
 liquant in corymbos, qui adstruunt in sug-
 gestum, qui frangunt in vndas, qui obdu-
 cunt in coelheas, qui laxant in fimbrias;
 alios, qui crines à fronte reijciunt, vt in-
 hu-

humeros aequaliter defluant, qui discrimi-
 nali acu hiuc, inde dissociant, vt in aures
 moliter depluant, qui globum capillorum,
 velut cometem crinitum in pectus retor-
 quent, qui in frontem ad oculos in umbrā-
 dos referunt, qui adulantibus fauonijs euē-
 rilandos relinquunt, capita magis ventosa,
 quàm capillata. Imò ne semper eandem
 fingantur in speciem, vel cum Germanis
 nodo substringunt, vel de Scytharum inge-
 nio spargunt, vel effundunt more Partho-
 rum, vel torquent in orbem cū Sicambris,
 vel amomo perfundunt, vt indi, vel fascia
 obuoluunt, vt Arimaspi, vel implicant ne-
 xibus, vt Mauriij, vel concinnant, & la-
 uigant, vt Britanni, vel hortificant, vt Sueui,
 frontem subindè nouam assumentes, ne
 videantur exfrontes. Colorem ipsum ca-
 pillorum nōnulli fastidiunt; Pyrrhus coma
 varijs fucata pigmentis incessit, Sybaritæ
 nigra, Agathyrsi cærulea, Meuanij flaua,
 aureis interpuncta cicadis Athenienses, au-
 reis illuminata ramentis Romanorum ali-
 qui Cæsarum, vt suo illi quoque, sed au-
 reo cinere caput inspergerent, non doloris
 argumento, sed luxus. Quàm falsè Phi-
 lippì Magni maior filius senem quendam
 irrisit, qui cum albis Cycnus esset capillis
 in coruum emendicata nigredine transmi-
 grare cupiebat, hortatus ne canos, sed ge-
 nua tingeret iam senio labantia? Quàm
 meritò Antipater è iudicum fuit albo de-
 rasus, quòd capillos pariter, & barbam
 inficeret, cum in rebus gerendis fidus esse
 non posset, qui infidus erat in crinibus?

Quàm

C O R P O R I S. 43

Quam lepide Phœbum Apollinis antipro-
 phon perstrinxit Martialis, quod cum igno-
 miniosam vellet caluitiem obtegere, un-
 guento comam in capite caluo pingueret,
 & effigeret, cuius capiti nō opus esset adhi-
 bere tonsorem, sed spongia ementitum ca-
 pillitium radere, vel delere? Quam festiuè
 in Phœbum eundem hædina pelle, nudæ
 verticem caluæ cooperientem iocatus est
 vates Hispanus, dum illius caput, aculeato
 scommate dixit, esse calceatum? Et sanè
 quis virilis animi putauerit argumentum,
 de singulis capillis ire in consiliam, si alter
 alterum excedat, irasci, nisi tota Cæsaries
 in collum æquabili gyro diffundatur, mor-
 dere tonsorem? Quis optimi ciuis notam
 existimet, velle potius Rempublicam tur-
 bari, quàm comam, æquè religiosum esse,
 pilum secare, ac Dianæ lucos excindere?
 Sapiebat in hoc, quamuis inspiens in cæte-
 ris Commodus Imperator, qui cum nulli
 tonsori se crederet, barbam candente car-
 bone iuglandium putaminibus adurebat,
 qua maiori mollitiæ, genas singulis Otho
 diebus rasitare solebat, non tam, vt cutem
 asperitate nouacula læuigaret, quàm vt ne
 pilum quidem boni viri habere diceretur.
 Sed modò quanta barbæ conformandæ va-
 riecæ emerfit, dum alius mentum tenui
 pilorum filo delineat, alter in eundi specie
 exacuit, alter serpere illam per malas gau-
 det, ac fruticare per totum, alter parili an-
 gulo dilatat in quadrum, alter cum Epicra-
 te Atheniensi contendens, qui Rex barbæ
 fuit appellatus, ad pectus vsque promittit,
cuius

cuius barbam meritò nuncupat Amniana-
 nus ad muscas abigendas, peniculum, neq;
 consilij effectricem, sed pediculorum. Illud
 superesset reliquum, vt more Caligulæ ex
 auro conflata aptaremus ad mentum, ne
 solum Ænobarbos loqueretur historiæ, sed
 Auribarbos. Sed claudam virorum in ve-
 stib. luxum vnius Artemonis mollitudine,
 qui omnium in se transtulit elegãtias, arcu-
 lasque Gratiarum solus exhaustit. Hic vbi
 indumenta Sabæos odores halantia mulie-
 briter induisset, vbi capillos calamistri ve-
 stigio rotasset, vbi faciem cerussa, purpurif-
 soque pinxisset, vbi digiti præ anulis radia-
 rent, vbi totû corpus masculæ virtutis obli-
 tum in amasij illecebras transmeasset, ne
 pedes laxa pelle follicarent, calceos insigni
 labore subducebat, ne plantas humidior se-
 mita spargeret, vix imprimebat summa ve-
 stigia. Vidissetis morosa per urbem corporis
 iactatione prosilire, hac, illac ne quisqui-
 lias offenderet, saltitare frequentius, ne in-
 cohibitum pallio brachium quis impinge-
 ret, declinare studiosè, Clisthenem agere,
 Syriffare. Sed nihil de Artemone protuli,
 Auditores, Cato est hucusq; non Catullus,
 Augustus est, non Meccenas, Socrates, non
 Lycrates. Verebatur Artemon, ne dum
 semitam pedibus tereret, tererentur pedes,
 vnde per urbem, coronatis famulis, lectica
 vehebatur, mollibus hinc, inde puluinari-
 bus obuallatus, & ne in caput aliquid no-
 xium incideret, duos ex vtroque latere ser-
 uos, ecream in formam testudinis peluim su-
 stinere iubebat. Fortassè nouerat, Æschylû
 vatem

vatem lapsa ex vnguibus aquilæ testudine
occisum, omnique supernè aduenienti pe-
riculo occurrissè putabat, vbi caput ahenea
testudine armasset. Sub hoc æneo cælo nul-
la siccitas erat, madentibus cincinnorum
fimbrijs, & capite vnguentis perpluente.
Quod si muliebrem luxum percurrere bre-
uiter volumus, mūdum vniuersum ornāda
fœminæ ancillari inueniemus; comotrias
pectendis capillis, ceroplastas, qui medica-
minibus faciem inficiant; cinifiones cala-
mistro calefaciendo, pelues aureas ad cor-
pus abluendum, gotturnia argentea odora-
tis aquis, speculum ad formæ consilium,
pyxidum turbam ad picturæ custodiā, fer-
ramentorum supellectilem ad cirros impli-
candos, pelliculas moschi ad suffitus, vt sibi
nihil opere videatur, nisi totam penè Ara-
biam redoleat. Illi deseruit India auro mit-
tendo. China afflandis odoribus, colori-
bus ministrandis Phœnice; gemmis sugge-
rendis Insula Erythræa; æluri pelles Largi-
tur Sarmatia, ferrum Hispania, stannum
Lusitania, ebur Persia, sericum Scythia, ne
suam Pandoram cœlum iactet, multiplici
Deorum beneficio locupletatam, sed plures
terra Pandoras ostentet, in quas omnia sua
ornamēta transfundat. Prodit illa in publi-
cum, quis .n. mulierē domi cōtineat? prodit
inquā interlucenti veste, si vestis illa dicen-
da est, qua nec defendi corpus, aut deniq;
pudor possit; suspenduntur auribus vniones
non singuli, sed bini, quandoque terni,
vt bina, ternaque patrimonia ab auribus
tenui filo dependeant; educitur in-

medium pectoris aurum, quod in imis visceribus terra defodit, ac mergit, neue vnquam prodiret, toto sui pondere incubuit accedunt argento contacta sandalia, ne humum tantummodò feriant, sed oculos etiam quatiant intuentium. Non assumitur vestis nisi corporis partes sub aspectum facile cadant, vnde bombycinas tunicas, lineam nebulam Petronius, textum pellucidum Tertullianus, syrma nebulosum Fulgétius, carbaseos ventos Tibullus, vitream vestem Claudianus appellauit. Neque verò mulieres, inuidum genus, cæteras in amictu sibi patiuntur æquales, sed stolam matronæ, togam meretrices, cycladem virgines, rectam tunicam nuptæ, mitram ancillæ sumpserunt: capillum nigrum nobiles, flauum plebeia voluere. Quot verberibus plectitur ornatrix, si vnus de toto comarum orbe capillus peccauerit? quot plagis vapulabit, si altior fuerit alio cincinnus? quot diras audiet, nisi distractas vtrinque comas, ad breue interstitium distinxerit? Dentibus armanur non suis, ne videantur edentulæ, à mortuis à laruam capillarem mutant, ne caluæ cernantur, à lacte asinino nitorem deriuant, vt vlcera contegant, vnde sexcentas secum afinas vxor Neronis Poppæa ducet tali agmine digna stipari Imperatrix. Iam verò nudo homini cælum aperuit, ac veluti deuelauit Deus; homo autem non corpus tantummodò operuit; sed etiam cælum oculis eripere voluit, vtque se in terris ostenderet collocasse stationem, tentoria defixit cælū obnubilantia. Palatia lo-

quor,

quor, Auditores, insanæ molis substructiones, atria multo auro radiantia, laxas porticus, centum suffultas columnis, thalamos fornicatos, maiorum imaginibus, plenos, turres cælum elata fronte ferientes, progeniem Nembroti reuiuiffe putares, non tam fabricarum magnitudine, quàm varietate linguarum. Pauper iam sibi quisque uideatur, ac sordidus, nisi parietes tenui marmore inducti, pretiosis etiã orbibus fulserint, nisi Ægyptio saxo in varia picturæ genera diminuto pauimentum texuerit, nisi tecta auro perfuderit, gauisus illo mēdacio oculos fallere, nisi locum omnem, leuemque particulã Numidicis crustis impleat. Quantum statuarum inanem luxum non testantium, sed detestantium, quantum columnarum nihil, nisi domini vanitatem sustinetium, quas eò pulchriores existimat corrupta mortalitas, quò pluribus maculis asperguntur? Saxa iam ex varijs mundi partibus. aduehuntur vni domui construendæ; quæ prius è vili arundine, vel tabulis luto glutinabatur; euisceratur terra, flagellantur maria, excinduntur syluæ, complanantur montes, assurgit ad cælum immensæ amplitudinis opus, tanquàm non sibi palatiũ victuris erigerent, sed morituris Mausoleum. Ita ne igitur adhuc homines, Titanium genus, in cælum, aggestis montibus, conantur irrumperere? Adeò nè non ignem duntaxat, sed etiam lapides in altum euolare conspiciamus? Illa sit vobis ab oculos aurea Neronis domus, quam non satis lucere putauit efferatissimus Cæsarium, nisi

ex urbis incendio, quot aulas in longam
 aream productas, quot porticus ad tria
 miliaria protensas, quot stagna, maris ad
 instar expansa, quot inambulationes um-
 brosis pergulis opacatas, quot villas omni-
 arborum genere confitas, non alio custodi-
 dracone, quàm Cæsare, quot belluas inclu-
 sit ex Hircania deuectas, vno Nerone mi-
 tiores? Cœnationem habuit inter cœtera
 figuræ rotunditate versatile, quæ diebus, ac
 noctibus, ad instar orbis, æterna vertigine
 circumacta, nouas semper expulas expone-
 bat, vnde pro niuibus flores, pro imbribus
 vnguenta, per fistulas fundebantur, pro
 Ioue ille assidebat ad mensam, propi-
 nabatq; in aurea patera, non raptus è Phry-
 gia puer, sed nec puer, nec puella, Sporus.
 Occurrat animo magni Imperatoris Cha-
 mi palarium, quatuor muris præcinctum,
 quorum quilibet ad octo passuum millia
 porrigitur, cuius vastitatis in medio ædes
 regiæ consurgunt, auro tectæ solidissimo;
 occurrat Iauæ maioris Insulæ regis magni-
 ficentia, qui atrium extruxit, ad cuius aulâ
 pluribus gradibus ascenderetur, quorum
 alter aurus, alter esset argenteus, parietes
 aureis à dextera, argenteis à sinistra lami-
 nis tegerentur, vt solis regiam non admirer
 amplius ab Quidio fabulosè descriptam,
 claram micante auro, flammisque imitan-
 te pyropo, cū aurea legerim palatia ab ho-
 minibus habitata. Quid referam hortos pœ-
 files in summitate domus, omni plantarum
 varietate vernantes ortis inde radicibus,
 quò vix cacumen arboris peruenisset

Quid

Quid memorem saturatam multo conchy-
 lio purpuram, intextam auro, variisque
 coloribus distinctam, & artibus supellecti-
 lem, belluata Babylonica, Phrygionum
 opera picta, Damascena phosserica, aulæ
 innumeris interpuncta filorum mæandris,
 quorum inanem copiam nullus tam bene
 perstrinxit, quam qui domus vocavit im-
 pedimenta? Quid persequar thermas, vbi
 simul cum amictu vestis honor corporis, ac
 pudor exiit, vbi sordidat lauatio, non
 abluit, non emundat membra, sed maculat?
 Loquatur illa apud ~~Martialis~~ ~~Laurentium~~ ~~anti-~~
 quis castior Sabinis, quæ Balanis se aquis
 purgatura, Penelope venerat, abijt Helene,
 quot enim matrone, dum veniunt ad aquas
 incidunt in flammæ, Veneremq; experiun-
 tur adultam, quæ pupula emerfit ex undis;
 Descenditur modo in balneas, nō vt sudo-
 rem cum Scipionibus, militiaq; sordes ab-
 stergant, sed vt vnguentum, non sæpè di-
 luuntur, vt mundi sint, sed quia immundif-
 simi. Loquatur ~~Helio~~ ~~gabalus~~, qui non nisi
 infectis vnguento nobili, aut croco piscinis
 innatauit, an vt lauari simul, & colorari
 posset? an verò vt fetidam corporis luxuriæ
 suavi odore compesceret? Quid recenseam
 illita minio triclinia, Micam Domitiani,
 Timonium Antonij, Hermæum Claudij,
 Mammeam Alexandri, Apollinem Luculli,
 vbi, velut sub aurato tentorio, ad subigen-
 dam frugalitatem, castra collocauerat gula?
 Conspicere hinc licet mensas citreas, elephā-
 tinis pedibus suffultas, æstimatum lignum
 senatoris censu, eò pretiosius, quò illud

in plures nodos arboris infelicitas torfit. Hic eriguntur in aram chrySTALLINA pocula, quorum accendit fragilitas pretium, anagalypta imaginibus eminentibus aspera, vasa Sidonia utroque latere ansata, chartreti tessellati, vel torno ducti, cotilæ in formam concavam, scythia in imo angusta, cymbia in speciem nauigij, carchesia in proceram magnitudinem assurgentia, ne vehicula desint ad ebrietatem. Vnum inter cæteros calicem habuit chrySTALLINUM Verus Imperator nomine volucrem, non tam ex eius æqui nomine, quem dilexit, quam quòd illius ad manus sæpissime conuolaret; Vnam patinam Vitellius immenso constantem, quam Mineruæ clypeum appellabat, verè Spartani militis imitator, qui cum hoc scuto pugnabat, & in hoc. Cæterum quàm peregrina cupidia, quàm exotica fercula mensam onerant? Iam compertum est omnibus, camelorum calcanea, cristas gallinaceis uentibus demptas, paucum, linguas, & huscinianum, vno conuiuio datas ab Helio gabalo, cœnam è folis canorarum auiu linguis à Claudio Æsopi tragœdi filio paratam, margaritas aceto subactas à Caligula, Suem inclusis animalibus grauidum ab anonymo, quem lepidè Cincius, dum luxum immodicum carperet, porcum Troianum appellauit, vt Troianus olim equus, grauidus armatis fuit. Prætereo, Antoninum Getam prandia per litteras singulas instruere solitum, pullumque, perdicem, pauonem, piscem, per-

dam

C O R P O R I S. A

dam vnis epulis apponere, ad quas singu-
 la non literarum elementa, sed elementa
 mundi omnia suas opes transmitterent
 fiteo, Octauium classis Romanas præfe-
 ctum, cum ignotum Italicis litoribus sca-
 rum agnosceret, incredibilem scatorum
 multitudinem nauibus aduectam inter
 Hostiam, & Campaniæ litus in mare spar-
 sisse, ne aqua terræ forsan inuideret, dum
 ista frugibus, illa piscibus seminaretur;
 omitto, Vedium Pollionem murenas
 humano sanguine, illicque de-
 uorandos seruos ~~deuorandos~~
 pacto Romanus Antiphares humanis car-
 nibus piscium ventre decoctis vescere-
 tur: sub ticeo, belluas ipsas immotas in
 obscuro contineri, vt sine vlla exercitatio-
 ne iacentibus, tumor pigrum corpus inua-
 dat, & super membra torpentia ingens
 pinguedo succrescat: relinquo exquisita
 vinorum genera, Setinum, Fundanum,
 Falernum, Opimianum, ~~Stretianum~~
 Picatum, Albanum, ~~et cetera~~
 pocula, vt blandius ~~ingredieretur~~, aquam
 frigidam, decoctam, niuibus argentem,
 calidam, vel immutato Imperatoris no-
 mine nobilitatam, qui vt primùm Tibe-
 rius Claudius Nero, ita postea Biberius,
 Caldeus, Mero, factus populo luctus au-
 diuit. Apicium vobis produco, altissi-
 mum nepotum omnium gurgitem, qui
 cum sestertium millies in conquinam con-
 gessisset, cum tot congiaria principum, &
 ingens capitoliij vectigal singulis commes-
 sationibus obligurisset, ære oppressus alieno,

fortunas suas ad calculū reuocare coactus, cum sibi centies centena millia superesse deprehendisset, sūma velut inopia cōfectus, extrema potione venenum absorbuit. Quā insaturabilis auri libido, dū in magna auri cōpia sibi videbatur egenus? Et quidē tam insanæ mentis homini non hellebori succus, sed medicatum poculū erat huriendū. Nunquā illi gulosius est factum, quā cū mortem vltima cēna deuorauit. Carū adeo fuit huiusmodi poculum, vt nunquā tam carū vel biberit, vel cēnarit. Sed omnium excelluisse arbitror prodigorū ingenia Caligulā, qui aut frugi hominem esse oportere dictitans, aut Cæsarem, præter, portentosissima eduliorū genera, conuiuus ex auro panes, & obsonia præposuit. Hæc enim uerò auri sacra fames dici poterat, ad quā explendam aureæ dapes inferebantur. Eligarunt alij aurum, vt potabile redderent, hic solidas obdurauit in epulas, vt comestibile efficeret. Crassi faucib. dū Parthico inhiat auro, liquidum aurum infusum est; tibi infligenda erat pēna consimilis, vt si aurum totius vr̄bis esuriueras, nihil, nisi cibos aureos auido dente morderes. Nolebat, vt Chabrias in iudiciū postulari, quod cōstitutis horis tenui victu præsitaret, sed quotiescumque gula imperasset, ganeones accumbere iubebat ad mensam, quam solis mensā appellare posses, opiparis ferculis perpetuò stratā, nisi nocturna conuiuia ad auroram vsque temulentus produxisset. Quanta ordinis peruersitas fuit, dū vr̄bstota dormiret, è lecto surgere ad helluandū, qua si natura

tura oculos impartisset, causa tenebrarum, aut ille vnus esset Antipodū, qui, vt M. Cato loquitur, nec orientē vnquam solē viderūt, nec occidentē. Cēcos non inuidisse Caligulæ arbitror, cum diem ille nūquam aspiceret, quinimò nec mortuos, si lāgūidū, & vino marcidum intueri potuissēt, cū inter ceos, ac faces cōiueret, an moreretur, carne inter vitios morticina? Liburnicas è cedrinis tabulis Ægypti Reges æmulatus extruxit, gēmatis puppibus, versicolorib. velis, inauratis transtris, remigibus coronatis: Hic agrum vitibus, pomiferisq; arboribus consitū incluserat, sub quib. discūbēs inter choros, & symphonicos Cāpaniē litora legeret, ne Cyclades insulas miraremur in Ægeo pelago tripudiātes: hic thermas dulcib. aquis stagnātes adhibuit, ne Virginem amplius aquā, sed deuirginatā, atq; pollutā contineret oceanus; triclinia fabrefecit ad epulandum, vt ingestā saginā maris auxilio facilius posset egerere, scorta secum duxit, formosioresq; lupas, vt plures Veneres mare cognosceret, vel Sirenes. Sed naufragiū faciemus, nisi portum appetimus. Suas sibi habeant delicias troffuli Numidæ, nos animum scientijs expolire doctrinis cōuestire debemus. Incumbamus verē pulchritudini, quæ à virtutum lineamentis, à bonarum artium coloribus petitur, solido disciplinarum succo, & sapientiæ medullis pascatur ingenium, hominem non corporis, sed animi ornamenta constituunt.

Dicebam.

C 3 IN

54
IN ARDELIONES
ORATIO.

Habita Romæ in Collegio Clementi-
no, pro studiorum instauratione .

Anno M. DC. XXIX.

Vdistis anno proximè elapso (N. N.) indisertum me rhetorem, non corpus, sed animum excolendum, inopi dicendi copia probantem. Verùm, quia ferè semper ad extrema pererrat, vel errat in extremis humana cupiditas, factum est, nescio quo fato, vt dum animum informare disciplinæ aliqui cupiunt, iniquè deformant, dum omnem scire literaturam affectant, ne literam quidem scire deprehendantur. Hos ego de maiorum canone, vt vitia fugillem, appello Callipides, qui assiduo se motu versantes, ne cubitum quidem procedunt, hominum simios, dum singulas induere personas enituntur, Thraones omnia sibi temerè vendicantes, Bellerophontes insanix pegaso in cœlum superbiæ deuectos, Daretes magno se nugarum apparatu, apud gregem plebeculæ iactitantes, Attalos, qui nihil agentes, satagunt nihilominus, vno verbo ARDELIONES.

Ad calcem orationis perueni, si huiusmodi tabularum spectanda conditio; verùm si in capitale flagitium linguam acce-

re

re debet orator, penè ordior à capite. Date mihi per eam, qua nostrum in Athenæum frequentissimi conuenistis, humanitatem, vt sciolos istos, vniuersam profi- tètes encyclopædiam acriori sermone per- stringam; date, vt liberiori oratione semiobolarem istorum doctrinam euertam: ita fiet, vt suum cognoscat vnaquæque scientia cultorem.

Verùm, quia in immensum, varijs rerum dicendarum fluctib. iactata raperetur oratio, portum diuersas apud artes, vestrae benevolentia obsecrante alia, sepius appellet, felicitique alite sensum progressa apud Grammaticam sistet.

Nolo Grammaticos in sua se pellicula continentés Lycambæo dente mordere, nolo vltra crepidam non egressos impetere contumelijs: illos non possum non onerare conuicijs, qui, vt puri Grammatici, hoc est, puri Asini molestum nomen excutiant, de rebus, in quibus peregrinantur, ineptissimè garrunt. Fingite igitur animis aliquem è Grammaticorum turba Gymnasiarcham, qui detritam, ac planè septuagenariam sibi lacernam obducens, in gyrum excurrenti latè capitis operimento pileatus, barbitio ad pectus defuente verendus, per spicillis ad aurem intercepto naso diductis, suspenso ad cingulum tortis de funiculis flagello, Catoniano supercilio oculos vtrinque contorquens, restitudo passo conscèdat exedram, vbi pituitam ab imo pulmone, quasi per trochleas adductam eiciens, graui, sed bene sonanti voce pronuntiet, Cum ego

Cato. Tunc enim uerò tot pariter pelues, tot tintinnabulo pulsari credetis, cū huiusmodi ludimagistrum excurrere modò in rhetorum officinas audietis, modò philosophorum arculas referare, modò à theologia delibare nonnulla, in aduerbijs commendare venustatem cum oratoribus, in verbis verum, & falsum, æquiuocum, amphibologicum distinguere sēsū cum dialecticis, rerum naturam indagare cū physicis, personas ab hypostasi seiungere cum metaphysicis, in numeris explicandis ad arithmeticam transilire, in generibus Porphyrij Isagogen afferre, in articulis theologiam methodum indicare. Quid, cum in vnius uoculæ enucleatione prolixas horas impendit, indigitat etymon, syllabarum numerum commentatur, characterē lynceis examinat oculis, literas singulas cenforia castigat arundine, an, *Ostium*, postulet aspirationem, ut hostes designet, an repudiet aspirationem, ut exprimat ianuam, cum ipse iure suo melius uersetur in Ianua sum rudibus. Auertat Deus à capite talem articulum meo, ut cum huiusmodi malè feriatis hominibus de rerum peritia contendam, timerem utique, ne vel Stentorea dicacitate mihi aures obtunderent, vel ingenij famam, quæ quàm sit exigua, sentio; Cerberæa uocalitate laniarent. Excipite per uestram sapientiam (Auditores) cuiusdam insipientiam nebulionis, & mecum impudentissimi ARDELIONIS stupete linguam nescio dicamne præcipitem, an ancipitem. Apud flo-

ren-

rentissimam Italiae ciuitatem concionabatur illa Seraphicae tuba Religionis, Italus ille Pericles Cornelius Mussus Episcopus Butuntinensium, & quia tanti viri fama, vniuersam per urbem, glorioso nomine percrebuerat, confluebant ad illum audiendum ex omni ordine homines, non secus ac olim ad Romanae conditorem historiae, ab extremis Hispaniae finibus, ciues Gaditani conuolarunt. Fortè anonymi Pædagogum mentem incessit cupiditas adeundi & audiendi Cornelij; templum igitur adit, paucillum in genua procumbit, locum sibi studiosè comparat, non concionem, sed fucatae Veneres orationis bibulis auribus expectans. Tenuit suggesti medium Cornelius, auditoribus reuerentiam nudato capite exhibuit, cælitè in genua prouolutus sibi rogauit propitios, corpus cum dignitate composuit, vestes aptauit ad gestum, tum facto silentio, proloquium à similitudine derinavit. Ut audiuit sciolus ille Grammaticus, celebrem adedè diuini verbi præconem à comparatione concionis filia prætexere, miffitare impotenter incepit, tumultuari vocibus intercisis, interturbare confessim, furere, fugere, templo discedere, aures præcludere manibus, obstrepere mirabundus; Istene est virorum eloquentissimus, ad cuius nugas excipiendas, ciuitas vniuersa, proprijs quasi sedibus conuulsa luctatur? Istene oratorum primipilaris, qui vtitur pedestri sermone gregarius? Istene præcepta retulit à Ciceronis oratore? Nescit Quintilianum locutuleius tyro, &

malè locatos Musis, & Apollini labores, ò leges, rhetorum infractas, ò tempora, ò mores? Præcipiat Tullius, canones exordij præfinit Hermogenes, fontes, vnde hauriantur, initia commoſtret Agricola, vnus cœnobita male feriatus, vniuerſa proculcat. Quid de Rhemnio illo Palamone proferam, qui ſecum, & natas, & interituras literas apertis concrepabat tibijs, nomenque ſuum in Bucolicis non temerè poſitum ab Homero Iarino, cum Damœte, & Mœnalæ carminum iudicem Palamonem paſtorem inuexit, ſed prædixinantem Virgilium, Sybillino quaſi libro præſagiſſe, euocandum aliquando in Ducem à Deo præpotenti Palamonem, quem ſe venditabat, qui omnium poetarum opera critico iudicio collibraret?

Sed age, ſoluamus à portu Grammaticæ, & per humaniorum literarum ſpatia diuagantes, noſtrum circumuehamus ARDELIONEM. Hic ille triumphabit, quaſi de laurea ſecurus, & elementaria cognitione vix, ac ne vix quidem infectus eclipſim, ſynalœpham, pentemimerim, grandia illa nomina producet in mediũ, epistoſas, chriar, communes locos, gnomas, ethopœias retrocabit in digitos, ſtatuum in curia poſtulabit, quòd caſtigarit apicem, ab Apelle pingi, vel à Pyrgotele ſculpi, quaſi cum Annibale Romanas acies proſtigit ad Cannas, aut cum Thraſybulo Atenienſium ciuitatem duriffimo tyrannorum ſeruitio vindicarit. Si ad inſignem conatum, epigramma conſuecit, aut etiam elegos, tunc enim

enimvero exclamabit, mirabitur, manu, nutu, voce, oculis histrioniam exercebit, captans vndique basia, longum illud Euge, & gloriosum Sophos, vel ab inuitis extorquebit, cum nihilominus aut ad calendas Græcas versiculum prompserit, aut tardius, quam elephantum pariant, hexametrum miserè confarcinarit. Mitior in magno clamor furebat amphiteatro, cum pugnantem parma Thraeces tergeminis turba Quiritum honoribus euehebat; nec ita grauius, percussis incubitus, metallæ resonant, cum faber aurora albicante. Valerius desudat in opere, sicut ARDELIO cuncta se iactatione deprædicans tonat voce, fulminat gestu, permiscet vniuersa. Quod si remissius agenda sit res, adeo frigide provinciam sustinebit recitatoris, ut thermas refrigerare possit Neronianas, qualiter olim ex oratione Sextij, se tussim, & morbum traxisse quærebatur Catullus. Quam false Hispanus ille vates fastidientem nauseabunda recitationem Lygurinum irrisit.

Et stanti legis, & legis sedenti,

In thermas fugio, sonas ad aurem,

Piscinam peto, non licet natare,

Ad cenam propero, tenes euntem,

Ad cenam venio, fugas edentem.

Lassus dormio, suscitās iacentem,

Hoc valde vitium periculosum est.

Quid sit, scire cupis? nimis poeta es.

Quid cum ad redimendam auditorum molestiam geniales omnino cenas sternebant in Apolline, ut opiparis ferculis delicti coniuæ disertum hominem acclama-

rent, cum veriùs non ille, sed fuisset cœna disertâ? Non ita tygris raptis citata catulis, non ita dipsas sole medio perusta, non ita scorpius improbus timetur, vt ARDELIONVM antiqui consuetudinem abhorrebant. Cœnam olim Thyestæ solem fugisse nobis fabulæ transmiserunt, sed recitantium mentes quoties declinarunt aures Romanæ, quia licet exquisita palatum edulia titillarent, recitatio tamen enecaret auditum, vndè meritò dolebat ille.

1 Nolo mihi ponas rhombum, nullumue
2 bilibrem

- Nec volo boletos, ostrea nolo, tace.

- Sed euadamus ex huiusmodi syrtibus, & vastor rhetoricæ sinus emetiamur. Nō possum hic verbis frenum iniicere, quin concitata in ARDELIONE S erumpant: Igitur numeris absolutum omnibus oratorem te vocitabis ARDELIO? Igitur in albo eloquentum, qualem se vidisse neminem dolebat. Antonius, tuum nomen inscribes? Igitur de quacumque re ad dicendum proposita copiosum sermonem effundere profiteber is? Ita est, Auditores, se putat Atticam musam cum sit Amusus, se cycnum arbitrabatur, cum pœnè sit graculus. Rideo ego Græcorum Rhetorum coryphæum, Gorgiam Leontinum, de omni argumento se interpellari poscentem; rideo Eleum Hyppiam in quinquenniali ludorum celebritate nihil esse, quod ipsæ nesciret, efferentem, Gorgias præ nostro ARDELIONE est analphabetus, Hyppias abecedarius. Si digerenda sit in partes oratio,

lio,

tio, recenset ille quatuor ad fastidium, usque decantatas in scholis partes, exordium, narrationem, confirmationem, perorationem; verum si tanquam ad Polycleti canonem exordium compaginare voluerit, ex vetere aliqua oratione. Iouem ego opt. max., aut, Vellem, si fieri potuisset, Iudices, suffurabitur; tum inanibus verborum ant fractibus in longum, cruciarijs veluti funibus distorquebit, & dum totam excurrisset orationem putabitis, tunc hærebit, velu- ~~Cantherius in limine~~. Si narrationem expedire mens fuerit, ~~illa oratione ab eo~~, rem trahet, distrahet anilibus ineptijs, si confirmationis argumenta stipabit, paralogismos, & sophisticas congeret tumultuario captiones: si breui collecta gyro cupiet vniuersa recolere, emendicata repetitione pueriliter ne syllabam quidem præteribit, vt in alteram recentem orationem peroratio transeat. Si verba placet ad lancem traducere, antiquata, obsoleta, subtranci- da, qualia nec mater Euandri loquebatur, è veterum fodisse monumentis reperientius, putante in se magnos eruisse thesauros, vbi omnia ficulnea sunt, se gemmis, & vnionibus variegasse periodum, vbi vetustum aliquid è Plauto, vel Catone potuerit expiscari, vel nuperum, & suo Marte fabrefactum intrudere. Chirtilium pro rostris defendebat olim Sisenna (quæso ineptum literatorem attendite diligenter Auditores) mirificus verborum Iogodædalus, & vt à vocibus abhorrebat communibus, Chirtisij ~~spuatilica dixit esse facinora~~. Detertius fuit

fuit illa recentis verbi nouitate C. Rufius
antagonista, & quasi metu quateretur in-
solito, circumuenior, inquit, Iudices, nisi
subuenitis: Sisenna, quid dicas, nescio,
metuo insidias, timeo dolos? Sputatilica,
quid est hoc? quid sonat sputatilica? Spu-
ta, quid sit, scio, tilica nescio. Si actionem
libet expendere, vultum vel supinum ad
arrogantiam, vel rigidum ad barbariem
effinget, supercilijs cum Pisone, altero ad
frontem sublato, altero ad mentum depres-
so respiciet, corrugabit nares, inquietabit
digito, porriget, scindet, adstringet labia,
humeros attollet, deprimet, mulierculas
imitatus inflectet, micabit digitis, rotabit
brachia, supplodet pedibus: quid plura?
Vultis ARDELIONIS imaginem, & in
rhetorico puluere Polyhistoris, viuis quasi
coloribus exprimam? Accipite. Sit in-
primis audax, nauiter impudens, insignite
nescius, cum pretiosissima talis viri supel-
lex sit ignorantia. Releget ad extremos
Indos, & paulò antè fabulosos antipodas
pudorem, & verecundiam. Stentoris vo-
cem vocalissimam, ac planè cantillantem
ex imo pectoris sonore profundat: barba-
tum Æsculapium squalenti pilorum sylvæ
posthabeat, amictu nec omninò suffarcina-
tus, nec malè præcinctus; libellum pictis
luxuriantem umbilicis, vel bullis inocula-
tum argenteis præferat manibus, in om-
nium se cætus immisceat, protrita quedam,
ac nota lippis, & tonsoribus, verba sæpissi-
mè iaciat, Quamquam, Arbitrabar ego,
esse videatur; putidum Isocratem, inurba-
num

num Demosthenem, frigidum Platonem, Tullium elinguem redarguat, se alpha oratorum, rhetorum antesignanum, Regem fori, Dominum comitiorum appellet; date veniam, ut illum verius ego nuncupem clamatorem, quam declamatorem, aratorem potius, quam oratorem. Recolite veteres animo sophistas, triuiales illos Mathæologos, diuites verborum nundinatores, qui ventosam Græculorum nugacitatem, & vendibilem eloquentiam ad clesydram profitentes, contra Socratis institutum hoc tantum scirent, quod omnia scirent, quin potius hoc tantum nescirent, quod omnia ignorarent, vel si tam multa scirent, mirum est maximè, quod se nescirent. Trasylaum quendam tanta insania fuisse correptum, loquuntur historiæ, ut quotquot naues in Pyræum adpellerent, crederet suas, voluptate maxima numeraret, diuitias, delicias fortunæ suæ in aurem omnibus obgarriret. Perindè se habent, aut etiam deterius huiusmodi pseudorhetores, ingenio Boeotij, in scientijs peregrini, rasæ tabulæ, honorem sibi alienum perfriçta fronte deposcunt, cum proprium exuerint, omnes se tenere disciplinas obmurmurant, cum sint hospites in tabella. Sed quæso non pudeat Æsopum, deridiculum alioquin monstrosa deformitate mancipium, ad irridendos ARDELIONVM conatus vocare. Æsopum norunt omnes qui literas norunt, scilicet hominem acuminato capite, quod æquè pilis tegitur, ac cicatricibus, frontè ful-

cis

cis enormibus inarata, naso in foraminibus amplo, in spina depresso, oculis in specum recedentibus, auribus immanitate barrinis, nigris labris, & liberaliter prominentibus, hispida barba ad mentum adherenter inflexa, supinato pro breuitate cervicis occipite, ventrosum, valgum, incurvum, qui Therfiten forsan Homericum formæ turpitudine superaret. Æsopum igitur mercator Ephesinus venalem expositurus, Samium in emporium duobus cum pueris, altero musico, grammatico altero, & corporis elegantia, & levi doctrina commendatis aduexit. Fortè Xanthus nominis non penitendi philosophus, discipulorum stipatus agmine, contendit in forum, vbi turpissimum hominem, siue melius stipitem hominis, formosis interiectum adolescentibus conspicatus, & ridere cepit egregium mastigia deformis aspectum, & mercatoris admirari consilium, qui comparatione deterrima pueros reddidisset amœnitores. Tùm propius ad catastram accedens, venales adolescentes de illorum artibus percontaturus, sciscitatur à musico, quam disciplinam calleret. Musicus, ne se ignaum omninò fateretur, se scire respondit, Omnia. Hic Æsopus, plumbeis ad risum labris, & buxeis dentibus ad iocum solutis, tanta vastitate buccam purulentam laxavit; vt cachinnos etiam discipulis spectaculo circumfusis eliceret. Pergit Xanthus Grammaticum interpellare, quid sciret? ille non minus exhaustæ verecundia,

diae, procaciori lingua respondit, Omnia
 Non potuit Æsopus, ita se continere,
 quin eadem fanna ex frontem adolescentem
 exciperet, quare cum despiciatissimum
 fannionem, ita sociorum responsa
 rictu, & risu deludere cerneret Xanthus,
 quid facere nosset ab ipso repente quæsi-
 uit: Nihil, respondit Æsopus. Nihil?
 planè nihil. An non tu furciferos istos,
 & verberones audisti, qui omnia se tene-
 re gloriantur? Quid reliqui factum esse
 mihi putas? Nihil. Dispeream, nisi ita
 res cum ARDELIONIBVS cadit; Illi per
 omnem disciplinarum circulum peruolū-
 tarunt, sunt helluones librorum, volu-
 minum gurgites, vorant, deglutiunt au-
 ctiores; illorum iudicio Plato cæcitat, Ari-
 stoteles ineptit, Cicero garrit, Aquinas
 delirat, Peripatetici omnes, cimmerijs
 versantes in tenebris, ad lucem veritatis
 hallucinantur.

ARDELIONEM in historijs cupitis ex-
 periri? omnes ille historias breui temporis
 curriculo rediget in Ephemeridè, Xerxes,
 Alexandros, Romulos, Fabios ore conuo-
 luet, exemplis adglutinabit exempla, & si
 quid speciosum occurreret animo, quasi gla-
 dium delphicum, ad omnem vsu infle-
 ctet. Si dictis auditor arrideat, tum à Deu-
 calionis, & Pirrhæ nuptijs retexet ordinè,
 Atheniensium cicadas, Romanorum sibi-
 las, Arcadum lunulas commetabitur, quo-
 modo nauigetur Athos, pedibus teratur
 Hellepontus, sol Persarum telis opacetur,
 quot Aquilæ forent in Romana legione,
 quem

quem numerum remigum Vlysses haberet vtro oculo careret Annibal, stultissimè effutiet, cum veriùs sit illum mentis oculo cæcutire. Annon cæcutiuit ille, qui per obuia historiarũ collectanea discurrens, & annalium breuialia consectans D. Augustinum pro D. Augusto Imperatore legebat? Non cæcutiuit ille, qui palimpsestum tricis quibusdam, & apinis verborum infarciens, Thucididem, & Philistum in historia superaturum se prædicabat?

In iurisprudencia, vt altius videatur iura callere, Trebatium loquetur, & Cæsellinum, Auruncorum, Sicanorumq; iam diu leges ignotas, & cum Carmenta sepultas, Iliadem glossematam, legum Centonem, auctorum Myriadem allegabit, Trebonianum è cælo delapsum putabis, cum in illũ melius torqueri valeant in fatuos patronos proiecta dicteria, inoneta tõsa, quia careat literis, Doctor necessitatis, quia cum legibus nauet operam, sit sine legibus.

Si de arte medica sermo est, nũquam tam concinnè, tamquè opportunè Galenus, aut Hippocrates. Thessali cuiusdam Neronis imperio florentis superior ætas adhuc vsq; tempora nomen transmisit, qui cũcta maiorum placita obliterans, & cæstro quodam in omnes æui medicos iniquè iactatus, Iatronicen se inscripsit, quasi medicorum victorẽ. Quid de Menecrate dicam, qui cum casu quodã desperatæ salutis ægrotos à feretro vindicasset, illos, de pacta mercede, coegit, vt assentatione veteratoria se Iouẽ appellarèt? O bellũ Iouẽ, qui tam improvi-
dè

dè iuuaret ægrotos? satiùs te, vt Veiouem coluissent, non vt aliquid auxiliij, sed ne noxã inferres. Hoc igitur cognomento vir arrogantis ingenij delectatus, Agesilao daturus epistolam, hanc præfixit epigraphen: Menecrates Iupiter Agesilao Regi salutẽ. Excãduit eo titulo Agesilaus, & Menecrates, inquit, erit Iupiter, Rex tantùm Agesilaus? An fulmen erit epistola non tam manu vibrata, quàm ore? sanè si cadentia fulmina reboans præuenit tonitru, valdè tenat in epistolæ fronte huiusmodi Iupiter. Quid ni Aquila, Iouis internuncia, præpetib. librata pennis, epistolam detulit? fortasse ad calamum aptandũ pennis Aquilanz deplumauit. O Iouem amentem, qui pro ambrosia indigeret helleboro, pro nectare pharmacũ haurire deberet. Sic Menecratis infantiã irrisit Agesilaus, & aspernatus euoluere vltèrius, respõsum atramento exarauit, cum debuisset sanguine, stylo, cum melius gladio, Agesilaus Menecrati sanitatẽ.

In logicis Chrylippo, in metaphisicis Aristoteli, in mathematicis Pythagoræ, in physicis Democrito, in ethicis Epicuro, in iuribus Zenoni, in politicis Platoni, in dialecticorum arena versatissimos, in angulum vnus adducet ARDELIO. Quid cum, per vniuersas argumentorum figuras excurrans, varijs rationum mæandris ingenium illaqueabit, tandem singulari mentis acumine illud etincet: Mus est in muro, ergo Deus non est in cælo?

Naturalem ingressus philosophiam penitiora rerum arcana introspicit oculis, si de principijs interrogas, ridet Anaxagoram infinita principia somniantem, ridet Plato-

Platonem, qui duo, carpit Aristotelem, quæ tria in scholas inuexit, ipse vnum tantum admittit, nempe scientiæ priuationem. Si de causis loqueris, cum sit nescio quo casu in orbem euocatus, vt monstrum, omnia temerè contingere asseuerabit: si de quantitate sciscitaris, superficiem tantum agnoscit, quia vix rerum superficiem intelligit; si de loco, vacuum concedit potius in capite, quàm in orbe; si de motu, negat momentaneum, cum sit ipse testudineus; si de infinito, se tantum existimabit infinitæ penè sapientiæ; si de tempore, suum nomen nunquam intermoriturum; si de cælo, cælos esse teretes, cum sit ipse rotandus; si de elementis, pauca producet, quia verfat in elementis, vel aerem præferet alijs, quia ipse ventosus; si de corruptibili, & generabili corpore, Andabatarum more pugnabit, quia ipse eductus è stipite; si de anima, Pythagoræ metempsychosin admittet, quia totus transit in belluam; si de metaphysica periculum facis, se vnum verum, bonum vndequaque, bellum arte pilæ, bellum arte lyræ, facientem omnia bellè; vocibus ampullatis ostentabit.

Nollem vastum Theologiæ pelagus malè compacta orationis cymba peruadere, sed in hos æstus ARDELIONVM me turbo compellit. In rimandis igitur Theologiæ reconditiõnis arcanis, est plane lynceus ARDELIO. Orationi meæ fident conciliet Laurentius Valla Grammaticorum æquè princeps, ac optimas ARDELIONVM, qui contra instructissima
theo-

heologorum phalanges, nescio quid inter hypostasim, & personam discriminis ineptè commentus, ferula munitus, & supercilio, personæ nomen laruis saturnalijs competere, non diuinæ hypostasi scelestissimè peierauit. Sed in eodem gymnasio, vbi Socrates de philosophia disserabat, aliquis fortasse otium tessera fallebat, aut pila: vt mirum non sit, è sutrina proficientem grammaticum, dum vltra corium pedem efferre contendit, personæ nomen ipsi Deo à viris tributum sapientibus, laruis tantummodo, in siparijs adiudicasse. Vitiū est hoc hominum loquaciorū, qui vbi primorib. labris facultatem aliquam degustarunt, se Socrates, Apollinis oraculo sapientissimos arbitrātur, ac vitio Pisoniano, cum loqui nesciant, sermonē cohibere minimè valēt, sibiq; videntur argutuli, licet omni sint pistillo retusiores. Tādem respōdeāt vltima primis; sunt isti Dauliæ cornices, Arabici tibicines, ære Dodoneo loquaciores, hirundinū musæa, vocaliores cicada, musarū aues, prolixiores Iliade, Archytæ crepitacula, dū omniū aures importuna garrulitate delassant. Quorum ne videar ego, insanam æmulari multiloquentiam, & humanissimis, ac doctissimis viris creare velle fastidium, satis per ARDELIONVM vitia diuagatus, defigam hic anchoram, securus consistam in litore.

Dicebam .

DI-

Disciplinas faciliùs per aures,
quam per oculos in inge-
nium transmitti .

O R A T I O .

Habita Romæ in Classe Rhetoricæ, cum
cepit auctor eloquentiam pro-
fiteri .

Anno M. DC. XXVII.

Vo sunt, quæ mortalium animis
auctrix rerum natura conse-
uit N. N. inuenire disciplinas,
& addiscere inuentas . Sed n.
cum lōga annorum serie, pertinaci studio,
scientias penè omnes in lucem inuexerint
primi rerum abditarum indagatores, illud
solummodo videntur nobis fecisse reliquū,
vt accommodam addiscēdi rationem, im-
bitēdis adolescentum ingenijs, expedire-
mūs . Verūm vt dissidentia sunt hominum
capita, ita pro genio quisque suo musis col-
locat operam, liberalesque artes inuisa se
Minerua existimat aggredi, cū alieno du-
ctui obstrictus, propriæ non sequitur libi-
dinem voluntatis . Chærophontem Socra-
tis discipulum, per amica lunæ silentia, li-
bris euoluendis impalluisse, loquuntur hi-
storix; Theophrastum autem ab Aristo-
telis ore pendere, solidamque virtutem pe-
aures in ingenium transmittere maluisse
veterum monumenta testantur . Ego veri-
vt operosum, molestumque semper existi-
maui

OCVLIS ADDISCENDVM. 73

naui laborem, qui in terendis auctorum
odicibus impenditur, ita opportunius illos
tam arbitratus, incumbere studijs, qui vi-
tam docentis vocem libenter excipiunt,
manantemque ab ore preceptoris doctri-
nam, bibulis auribus, avidissime abfor-
ent. Pro hac igitur parte, in hoc sapientum
theatro pugnabo, Auditores eruditissimi,
non tam ut discipulos meos ab inanium
lectione librorum absterream, quam ut il-
lorum aures mee diligentiae apposito argu-
mento conciliem, ne surdis omnino cane-
re videar.

Doleo igitur cum Seneca studiosam quo-
undam luxuriam, qui cedrinis oculamen-
is misera scriptorum volumina damnant,
lorentemque pluribus librorum millibus
bibliothecam instruunt, titulis gaudentes,
& umbilicis, cum tamen nullum illorum,
prima excepta pagella, perlegerint, sed po-
tius inter eruditas ingeniorum delicias
ascitarint. Tantam enim librorum supel-
lectilem non in studium comparant, sed in
spectaculum, non in cultum animi, sed
varietum; tenent in vinculis libertatis ani-
mi vindices, qui si forsan erumperent,
uasque partes agere possent, ineptum do-
minum ad iudicium, arctissimi carceris
inuocarent. Quam stulta de librorum mul-
titudine gloria, quos ignores? Caluissium
Sabinum imitaris, qui seruatorum suorum
scientiam ostendebat, dum intumescis, quod
varietes habeas eruditos, vel pueris quam
similis esse deprehenderis, quibus per no-
ctem integram lampades ardet, sed parum
aqui-

aduigilant. Si voluminum opulentia doctum redderet eum, qui comparasset, benefactum diuitibus, qui parem facultatibus scientiam acquirere possent, dum libris coemptis, sapientiam quoque mercarentur. Immo cum ipsis bibliopolis, omni librorum genere affluentibus, doctrina, & eruditione certare quis posset? Non personuisset eruditis dissertationibus Platonis Academia, nemo Lyceum Aristotelis frequentasset, solus absque discipulorum turba Socrates incessisset, ubi bibliopolæ librorum simul euasissent, atque sapientiæ nundinatores. Non ita est, Adolescentes optimi; librorum multitudo sæpè sæpius officit, ad discendû, ut ad vincendum multitudo bellatorum; scriptis innumeris non enutritur ingeniû, sed necatur mole rerum, atque obruitur, mediisque in vndis, more Tantaleo, siti plerumque torquetur animus, hauriens nihil, omnibus inhians. Apollinis simulachrum quatuor olim auribus Lacedæmonij donarunt, ut sapientiam ostenderent, cuius imaginem Apollo referebat, multarum auditione rerum enutriri. Quin ipsi physiognomones, qui indolem animi ex notis corporis, cum quadam veritate coniectant, ex auribus pressis, & simiarum ad instar adherentibus, stuporis, & imperitiæ signum eliciunt; quæ si paulisper promineant, & extent, mentem ad omnia compositam arguunt, & in studijs mirificè profuturam Memoria repetite, veteres omnes literarum mystas, antistitesque sapientiæ, ignotas peragrassæ terras, ac dissita ab orbe li-
 tora

tora perquirendis præceptoribus appulisse
 reperietis. Pythagoras, vt magicis excel-
 leret artibus, emenso sæpius oceano, ad
 Persas vsque penetrauit; Pilato, suscepta
 orbis peregrinatione, ad scientiarum ade-
 ptionem annos viginti contulit; Cicero
 Athenas, Pontum, Asiam, repetitis itine-
 ribus perlustrauit; Apollonius Thyanaus,
 monstrum illud humanæ virtutis, quæ non
 traiecit maria, quæ non regna peruasit?
 inuisit Græciam, pertransijt Arabiam, cu-
 currit Æthyopiam, processit in Indiam,
 coniecit se vsque ad extrema mundi con-
 finia, & quorsum ista? nisi, vt quam li-
 brorum cineribus frigidam, ac penè de-
 mortuam repererat, in hominum linguis
 viuam, spirantemque virtutem, velut è
 folio differentem audiret? Sed esto pri-
 mas disciplinas, insita omnibus imitandi
 facultate adolescentes acquirant, an pote-
 runt selectæ florem eloquentiæ, inuolutas
 logicæ syrtes, obscura physicæ arcana, sub-
 tiles metaphysicæ theses, innumeros theo-
 logiæ nodos delibare, euadere, indagare,
 dirimere, extricare? Quid capere aliarum
 artium difficultates imperuias, quæ nume-
 ro mentem obruunt, labore deterrent ver-
 satilem etiam aciem ingenij; quid lingua-
 rum addiscere varietatem, tot characteri-
 bus distinctam, tot præceptis implicatam,
 tam difficili pronuntiandi ratione permi-
 stam? Virtutis domicilium super inaccessæ
 rupis apicem veteres collocarunt, ad quem
 summo vix labore possemus adreperere,
 nos facili ascensu sublimen verticem præ-

74. **AVRIB. MAGIS, QVAM**
aduigilant. Si voluminum opulentia do-
ctum redderet eum, qui comparasset, bene-
fiet diuitibus, qui parem facultatibus sciē-
tiam acquirere possent, dum libris coem-
ptis, sapientiam quoque mercarentur. Imo
cum ipsis bibliopolis, omni librorum gene-
re affluentibus, doctrina, & eruditione
certare quis posset? Non personuisset eru-
ditis dissertationibus Platonis Academia,
nemo Lyceum Aristotelis frequentasset,
solus absque discipulorum turba Socrates
incessisset, vbi bibliopolæ librorum simul
euasissent, atque sapientiæ nundinatores.
Non ita est, Adolescentes optimi; librorum
multitudo sæpè sæpius officit, ad discendū,
vt ad vincendum multitudo bellatorum;
scriptis innumeris non enutritur ingeniū,
sed necatur mole rerum, atque obruitur,
medijsque in vndis, more Tantaleo, siti ple-
rūnque torquetur animus, hauriens nihil,
omnibus inhians. Apollinis simulachrum
quatuor olim auribus Lacedæmonij dona-
runt, vt sapientiam ostenderent, cuius ima-
ginem Apollo referebat, multarum audi-
tione rerum enutriri. Quin ipsi physiogno-
mones, qui indolem animi ex notis corpo-
ris, cum quadam veritate coniectant, ex
auribus pressis, & simiarum ad instar adhe-
rentibus, stuporis, & imperitiæ signum eli-
ciunt; quæ si paulisper promineant, & ex-
tent, mentem ad omnia compositam at-
guunt, & in studijs mirificè profuturam
Memoria repetite, veteres omnes litera-
rum mystas, antistitesque sapientiæ, igno-
tas peragrasse terras, ac dissipta ab orbe li-
tora

tora perquirendis præceptoribus appulisse reperietis. Pythagoras, vt magicis excelleret artibus, emenso sæpius oceano, ad Persas vsque penetrauit; Pilato, suscepta orbis peregrinatione, ad scientiarum adeptionem annos viginti contulit; Cicero Athenas, Pontum, Asiam, repetitis itineribus perlustrauit; Apollonius Thyanaus, monstrum illud humanæ virtutis, quæ non traiecit maria, quæ non regna peruasit? inuisit Græciam, pertransijt Arabiam, cucurrit Æthyopiam, processit in Indiam, coniecit se vsque ad extrema mundi confinia, & quorsum ista? nisi, vt quam librorum cineribus frigidam, ac penè demortuam repererat, in hominum linguis viuam, spirantemque virtutem, velut è folio differentem audiret? Sed esto primas disciplinas, insita omnibus imitandi facultate adolescentes acquirant, an poterunt selectæ florem eloquentiæ, inuolutas logicæ syrtes, obscura physicæ arcana, subtiles metaphysicæ theses, innumeros theologiæ nodos delibare, euadere, indagare, dirimere, extricare? Quid capere aliarum artium difficultates imperuias, quæ numero mentem obruunt, labore deterrent versatilem etiam aciem ingenij; quid linguarum addiscere varietatem, tot characteribus distinctam, tot præceptis implicatam, tam difficili pronuntiandi ratione permistam? Virtutis domicilium super inaccessibleis rupis apicem veteres collocarunt, ad quem summo vix labore possemus adrepere, nos facili ascensu sublimen verticem præ-

76 AVRIBVS MAGIS, QVAM
teruolare credemus? Quot Bellerophon-
tes, dum ingenij pegaso rerum altissima-
rum peritiam nituntur attingere, ipsis ex-
cidunt ausis, quæ nimia periclitatione ten-
tauerant? Quot Icarî rerum felicitate ge-
starum elati, proprij sudoris aquis obruun-
tur, quibus ad cælum euolare putabant?
Gloriari quidem bono suo possunt rarissi-
mi hominum, propitio cæli vbere largius
enutriti; iactare possunt sibi genus ab Ioue
summo, numerare parentes aquilas, & ac-
cipites proavos, quòd minimè coniuen-
tibus oculis sapientiæ fulgorem sustineant;
sed in mundi theatro non proijciuntur hæc
munera promiscuè cuicumque; vnum na-
tura phœnicem ad solis noluit radios cali-
gare. Impositum olim lapidum aceruo
Mercurium hærentibus in trivio itinera
commonstrantem sæpè legistis, Auditores,
quia ductore opus est, atque doctore, viam
virtutis inuiam terentibus, ni salebris im-
plicari cupiunt, vel à recto tramite toto
cælo deflectere. Quid cum Theseum ef-
fingunt Minotaurum in Creteò labyrintho
subegisse, seque Dædali astu, Ariadnæque
auxilio de flexuosis viarum errorib. expe-
disse, nonnè per inextricabiles scientiarum
anfractus, alieno nos indigere consilio de-
clarant? Iupiter ipse, vt Plato loquitur, in
orbe condendo quendam videtur habuisse
consiliarium, quasi supremum illud reli-
giosæ vetustatis numè continnè ad eò mû-
dum cõpingere nesciuisset, inoculare cæ-
lum sideribus coruscantibus, tellurem pin-
gere amenissima viriditate, conuestire ar-
bores

bores luxuriantibus frondibus. ditare maria
 vnionibus, ac lapillis, terræ inum, igni su-
 mum, aeri, & aquæ intermedium locum
 ascribere, nisi socium in mirabili opificio
 admisisset, rerumque gerendarum consul-
 torem. Sed enim hoc sacris forsam à pagi-
 nis mutuauit, vbi rerum molitor omnium
 Deus, in primi formatione parentis, diui-
 nas ita personas allocutus esse describitur.
 Faciamus hominem ad imaginem, & simi-
 litudinem nostram. Proh quam accommo-
 dè theologorum hæc dogmata veniunt? Si-
 nite, Auditores, me non inuadite, al-
 tius ad sublimia. Sanctissima Trinitatis ope-
 ra ad extrà, vt scholarum vocem vsurpem,
 indiuisa esse, abyssus sapietiæ, Thomas edo-
 cuit, itaut nullam Pater rem valeat vnquã
 in lucem euocare, quin ad eandem è nihilo
 prouehendam, & Filius, & Sacer Spiritus
 vnanimi suffragio conspirent. Faciamus
 hominem. Alloquitur æterni Senatus bea-
 tissimas personas, quid de homine dignã
 ad imaginem comparauerit, vnde statuit
 suo; alloquitur sapientissimos, quos in-
 terminata ætate seniores, an conditi orbis
 incolam, vniuersis terræ belluis imperatu-
 rum, procreare cõducant: nimirum, vt inno-
 tesceret nobis, dedecere hominem, in reb.
 arduis aggrediendis, propria dulci libidine
 ingenij, cum Deus ipse, à consorte diuini-
 tatis confessu, voluntatis arbitrium exqui-
 sierit. Habet, habet viua vox latentem,
 quandam energiam, qua sese animis infi-
 nuet etiam inuitis, cumque per aures ad
 mentem sensum delata vehiculis permea-

rit, imprimat ibi firmiter disciplinas. Cui sibi oculos ad philosophiam accessurus esse fodisset Democritus, nisi ut, clausis oculis totam per aures in animum lucem transfunderet, ac tunc lynceus fieret occulte veritatis inspector, cum sedulus esset alienæ vocis auditor? Cur cæcos in omni ferè disciplinarum genere versatissimos reperimus, nisi quia transmissæ per oculos rerum species ingenium ad plura rapiunt, imò tenebras illi quodammodò offundunt, oculis lucis beneficio novas imagines suggerentibus? In choro poetarum primam occupat sedem Homerus, cæcus belli Troiani scriptor, descriptor oculatus: Inter oratores eminet Appius Claudus, qui mentis oculis pacem cum Pyrrho inhonestam fore prævidens, in curiam delatus felici illam euentu dissuasit. In iurisprudencia antesignanus fuit omnium C. Drusus, quem cæcum in causis ducem, pedibus in eius sententiam eundo, sequebantur; Apud theologos, quibus euehitur præconijs cæcus ille Didymus, diuinarum peritia literarum illustris? Bellica laude quantum floruit Ioannes Rex ille Bohemus, qui pro Gallis aduersus Anglos ancipiti Marte decertans, cum suas inclinare acies intellexisset, in eam dirigi partem, vbi Rex hostium cum robore exercitus dimicabat, enixè contendit, tum equo stimulis adactò, eò se præcipitem dedit, quò spectare alij, cæcumque oculis prosequi vix audebant. Hoc enim verè fuit cæco Marte contendere, cum bellator præferuidus clausis oculis, Andabatarum

tarum moræ pugnaret. Fortunæ cæcæ de-
 uelauit oculos, vt cerneret, à cæco se duce
 medijs in certaminibus queritari. At illum
 hic mihi video scopulum obijci; ad ma-
 thematicas artes addiscendas oculis magis,
 quàm auribus discipulum indigere, cum
 nequeat rerum figuras, & corporum perci-
 pere dimensiones, nisi ipsis oculis linea-
 rum ductus, & longitudo subijciatur. Ve-
 rum, vt ego arbitror, plurimùm esse oculis
 tribuendum, ita viros cecitate laborantes
 inuenio, mathematicarum peritiâ clarissi-
 mos Diodorum Stoicum loquor, Cicero-
 nis didascalum, qui geometricis descriptio-
 nibus operari collocans, alienis manibus
 lineas protrahi præcipiens, suo de illis inge-
 nio differebat; Loquor Aloysium Grot-
 tum, lumen illud Atrianæ ciuitatis, qui lu-
 culentissimos de sphaeris cœlestibus libros
 posteritati dereliquit, supernorumque or-
 bium naturam, licet orbis inspexit. Aures
 igitur à vobis postulo, Adolescentes optimi,
 & vt olim à discipulo Isocrates mentem, &
 calamum exigebat, ita attentionem, & stu-
 dium vobis summopere profutura depono.
 Claudam egregio Hesiodi vatis effato,
 optimum esse, qui per se omnia nouit, quod
 solius est diuini intellectus, proximum,
 huic, qui viros sapientes audit, qui neu-
 trum præstat, penitus esse inuilem.

Dicebam.

In

In eos, qui sua studia præcipitant.

O R A T I O .

Habita Muriani in Seminario Patriar-
chali pro studiorum instauratione .

Anno M. DC. XXXIV.

Antea est humani ingenij in-
disciplinarum adeptione per-
uerfitas, ut auidiffimam scien-
di cupiditatem, quam cordi-
bus omnium natura parens
inseuit, opportunis nolint

homines studijs exaturare, sed festinatis ob-
ruere. Iocularia sunt ista præcocium Ado-
lescentum deliramenta, qui, ut ingenij cele-
ritatem ostendent, vanæ gloriæ pellectæ
delicijs nondum delibatis rei grammaticæ
primordijs ad altiores artes manibus illotis
irrumptunt satis se adeptos celebritatis exi-
stimanter, cum scientias omnes primo trã-
scursu velut è limine consalutarint, nullam
penitus introspexerint. Verum, ut semen
nullum, quamuis bonus ager ac fertilis ma-
gno reddit cum scœnore, nisi illud gremio
mollito, atque altius subactò sparsum ac-
ceperit, ita summis excolenda laboribus
est versatilis etiam ingenij præstantia ne
perfunctoria doctrina leuiter imbuti stu-
diorum herbas amputare cogamur, ante-
quam in segetem maturecant. Qui enim
ad

STVDIA PRÆCIPITANT. 81

ad altioris doctrinæ fastigium cupit ascendere auctorum volumina non cursim legere debet, sed pedetentim incedere, non inconsultò præteruolare, sed attentissimè insistere, non sorbere animo, sed sugere, mandere consideratione, non oculis deuorare, non populari trutina, sed accuratissimo iudicio, tamquam aurificis statera pendere. Et quoniam prætermissa iam studia hodierna debemus luce solemniiustratione repetere, adolescentibus nostris, ne in annua nauigatione naufragium faciant iussus sum ipse tot erudit. ductoribus nauta imperitior intento veluti digito ostendere scopulos solerti velificatione fugiendos.

Neque vero pro signo monstrante polum, pro astro duce nauigationis indigitabo maiorem, aut minorem Ursam, quibus Nautæ veteres utebantur, ac nostri, sed Ursam lambentem foetus suos, quàm Virgilius imitatione laudabili sequebatur, vt non contenti scriptionibus, quas nostrum ebulliuit ingenium ad exprimendâ in nobis quadrati hominis imaginem adspiremus. Indigitabo Delphinum anchoræ implicitum à Tito Cæsare, vt nimiam velocitatem morosa tarditate temperandam sciamus. Indigitabo celeberrimum Augusti numisma, in quo nobiliori fortasse inuenito, quàm Titus, illud idem præceptum expressit, cum fulmen, & terminum iussit. insculpi tacitè monens non debere stylum. multa scribendi cupiditate per codicillos fulminis instar rapi, & incredibili celeri-

tate decurrere, ut benè longam vno die orationem euomas, aut sexcentos versu stans pede in vno profundas, sed debere velocitatem fulminis termini stabilitate rerineri, ut stylus in scribendo tardum summen, & celer terminus videatur ut eloquentiæ studiosus in lucubrando laudabiliter lentè festinet. Cur modo priscum illum scientiarum virorem nostra hac tempestate penè exaruisse dolemus, cur deformi quasi senio confectæ, prostrataque iacent disciplinæ, cur eam maiestatem, quàm præfert in hominibus excellens, exquisitaque doctrina iam penè apud omnes despectam deploramus, nisi quia desultorij scientiarum indagatores, imperitique ardeliones contemptibilem obstruserunt? Vana siquidem, ac planè ridenda nonnullos inuasit opinio, non esse pertinaci studio ad Cleanthis lucernam miseris chartis impallescendum, sed sufficere multiplicis eruditionis libros prima lecta pagella leuiter percurrisse, cum in ciuili consuetudine nunquam, vel saltem rarò Philosophorum, aut doctorum hominum placita seueriori lance librentur, sed per mutua colloquia, velut prætereundo recolantur. Sanè illud in rebus à natura productis fieri cernimus, ut quæ leuioribus orsa principijs effudit, paulisper ad amænissimum florem elegantiae perducatur; arbores enim primum inoculantur, mox pubescunt, folia enata pube formantur, formata panduntur, hinc flosculos ridere, gemmas turgescere, fructus tumescere videas, ut ma-

gnum

gnum illorum dedecus existimandum sit, qui cum ad florem eloquentiæ adulescere deberent, fructus se reddere copiosissimos festinata maturitate gloriantur. Egregiè iocatus est in huiusmodi sciolos, & polyhistores Menedemus Eretriensis, cum illos, qui studiorum causa Athenas conderent primo anno Philosophos fieri, secundo Rhetores, tertio rerum omnium imperitos aculeato sanè scommate pronūciavit: sit enim sæpissimè, vt qui Orbem illum disciplinarum, quem Plato vocauit Encyclopædiam, percussisse omnem gloriantur, ac proinde statuas in publicis posulant, vel in Prytaneo publicis sumptibus enutriti deponunt, hospites in elementaria tabella inueniantur, primisque in literis peregrini. Quamobrem rectè monet Arrianus eos, qui festinanter nimium Philosophiæ fundamenta iacere, cereas de rebus habere opiniones, quæ primo Solis icte radio repentiè liquefcunt Icarum temeritatem æmulatos, qui cum medio turissimus ire negligeret defluens, præ nimio Solis æstu pennis in vastum, non tam aquarum, quàm ignominie pelagus temerario ausa præcipitauit. Illos ego appellarem appositâ comparatione Tarentini Archite Columbas, dum humani fauoris aura, compulsi, alta quædam, & eximia meditantur; verum deficiente statim vento extabescunt, & ad terram allisi franguntur: appellarem Ænæos venatores, qui, velut inuita Diana feras persequantur, captant semper, capiunt nihil; cum enim Sicilia,

floribus vndequaq; vernantibus picturata sit, eorundem fragrantia canum alioquin sagacium nares ita hebetantur, vt olfactu carere iudicentur; ita dum per florea librorum vireta diuagantur nasutuli scientiarum defultores, non modò à rebus serijs abducuntur, sed in ipso conatu, in ipso cursu languescunt: Imbuuntur enim plerumq; inani quadam ex stimulatione propriæ virtutis, & Hispanicas equas imitari concepto Fauonio intumescunt, cumque spem hanc vel indulgentes nimium patres, vel indocti interdum præceptores enutriant, & latent, nil mirum, si, cum ad sapientiam creuisse velut adulti creduntur, serpente ad genas languine reperiantur infantes. Ostentant illi quidem extemporalem scribendi facultatem, ac subitariam mentis igneæ lucem, velut prompti, atque in numerato positi ingenij argumentum: verùm, si me audias, habent illi in numerato ingenium, sed tãquam monetam tonsam, literis carentem, habent lucem, sed è fumo natam in ictu oculi pereuntem. Exemplo sit vobis Hermogenes, qui annos natus octodecim artem Rhetoricam edidit, sed cum quartum, & vicesimum attigisset, mente lapsus, omniumque penè rerum oblitus ineptiuit, ne solum Poetica sanos Helicone Vates excluderet, cum etiam Rhetorica lymphaticum aliquando in delirantibus Oratoribus furorem admittere compellatur. Exemplo sit Cæsar Caligula, qui præcoci festinatione plures disciplinas edoctus, lunam tandem velut amasiam nocturno tempore vocabat.

cabat in amplexus, lunaticum eo ipso caput, quod lunam amore sui deliquium pati putaret, vel imminuta interdum luce colliquefieri. Quàm sapienter igitur virtutis domicilium confragosis in rupibus, ad quas non nisi magno nisu liceret adrepere, ingeniosa collocavit antiquitas; quia foelicissimo virtutis hospitio nullus excipitur, nisi qui peracutos vepres, & saxa penetrauit, inaccessamq; viam difficili expeditione planauerit. Huc non inscitè refero mysticum illud biuium, duplicemque illam portam, alteram, quæ mortis regiam intrantibus aperit pacem, & amplam, alteram, quæ vitæ, & virtutis nimis angustam, & humilem; quò gygantes illi terreni, & grandia spirantes Polyphæmi non inferunt pedem, quò nullus Sardanapalus, nullus Epicurus cum turgido saginati ventris tympano penetrat, solus studiosus, pallore lqualidus, macie diminutus ingreditur. Et cur olim Mineræ Statuas sedentis specie fieri solitas legimus, cur aliquando etiam testudinem pede præmere fingebantur, nisi quia Palladis sectatores in bonis artibus capeffendis testudineo debeant passu procedere, quiescentisque animi compositione plurimum immorari? An non in rebus etiam bellicis idem prosecuti sunt institutum prudentissimi Romanæ Reipublicæ patres, cum Terentio Varroni iuueniliter exultanti Paulum Æmiliium ætate, & consilio maturum ad sociarunt, vt sua prudentia furorem alterius temperaret; cū Fabium Maximum eum quidem cuctato-

rem Marcello iunxerunt, vt huius celeritatem sua moderatione reprimeret? Equo frequenter excutit infessorem nimia pernicitas; impetusque suus sæpe sternit aurigam in verbera ruentem, ac pronum, qui nullum subiisset mortis articulum, si cum moderamine, ac mora reducere voluisset habenas. Recogitate Elephantum decem annis, vt fama percrebuit, vel biennio, si naturæ interpreti credimus Aristoteli, materni vteri carceribus contineri, vt integer, absolutus, expectationi respondens in lucem edatur: recogitate canem multos quidem, paucis tantum à conceptu diebus, sed clausis oculis propemodum cecos emitte-
 re catulos, vt satuis profecto sit tempestiua maturitate parientibus ingenijs factus prodire tardiores; quàm abortus celeriter editos propediem interituros. Quantum in libris defudauit laboriosus ille Cleanthes, vel Asini titulo gloriosus, quòd solus ferre posset magistri sarcinam Zenonis, vel iure Herculis cognomentum promeritus, quòd ipsum Alcidem monstrorum domitorem laborum numero, & magnitudine superarit? Quantum laborauit Attica illa Syren Demosthenes, vt lacinosum Thucididis stylum imbiberet, dum nullius pari labore Thucididem totum, quantus quantus est, octies manu propria descripsit, vt vberimum illum dicendi modum exsorberet, hauriret, ac suum faceret? Dyonisius ille non temulentus, & belluo, qui à Pœtis describitur, sed bellator, & sobrius, cum Indiam magnis
 præ-

proelijs accisam subegisset, pro clarissimo
 suæ gloriæ triumpho templum habuit sex-
 centis sexaginta quinque gradibus è sap-
 phiro constructis impositum, vt ostende-
 ret, se per totidem virtutum, egregièque
 factorum non incruentum decus ad illius
 honoris apicem ascendisse. Tu verò hu-
 mani monstrum ingenij, tuorum Narcisse
 operum, tanto tui ipsius amore capieris,
 vt quasi bicipiti in Parnasso somniaueris,
 aut Caballino fonte labra prolueris, poe-
 sim, scientiasque omnes hausisse arbitre-
 ris? Quæ statim præstigiae tuos oculos oc-
 cuparunt, vt tam citò tua tibi placeant
 omnia, vt simul editum calamo perfectum
 existimes tui foetum ingenij? Nescis præ-
 cocem, nimisque celerem cucurbitam in-
 altum se cacumen breui admodum spatio
 efferentem leui momento deficere? Ne-
 scis infantes, qui citò dentire incipiunt,
 celerrimè dentes excutere, eosque, qui
 citiùs ingrediuntur, ac pedibus insistent,
 inualidis, minùsque firmis cruribus esse
 solere? Nescis, quod olim Alcestes cui-
 dam obijcanti, quòd non nisi tres versus
 immenso labore consarcinasset, cum ipse
 centum præcipitante calamo profecisset,
 piperato diuerbio responderit? Benè, in-
 quit, nam tui in triduum tantummodo,
 mei verò, in æuam omne sufficient. O re-
 sponsum ijs accomodatissimum, quorum
 calami non scribunt, sed scriptitant, non
 exarant, sed arant, non pingunt, sed tin-
 gunt, non velut ab alis volucrum auulsæ
 pennæ, pigri sunt, & tardi; sed ad pri-
 sti-

rem Marcello iunxerunt, vt huius celeritatem sua moderatione reprimeret? Equo frequenter excutit infessorem nimia pernicitas; impetusque suus sæpe sternit aurigam in verbera ruentem, ac pronum, qui nullum subiisset mortis articulum, si cum moderamine, ac mora reducere voluisset habenas. Recogitate Elephantum decem annis, vt fama percrebuit, vel biennio, si naturæ interpreti credimus Aristoteli, materni vteri carceribus contineri, vt integer, absolutus, expectationi respondens in lucem edatur: recogitate canem multos quidem, paucis tantum à conceptu diebus, sed clausis oculis propemodum cecos emitte-
 re catulos, vt satuis profecto sit tempestiua maturitate parientibus ingenijs factus prodire tardiores; quàm abortus celeriter editos propediem interituros. Quantum in libris defudauit laboriosus ille Cleanthes, vel Asini titulo gloriosus, quòd solus ferre posset magistri sarcinam Zenonis, vel iure Herculis cognomentum promeritus, quòd ipsum Alcidem monstrorum domitorem laborum numero, & magnitudine superarit? Quantum laborauit Attica illa Syren Demosthenes, vt lacinosum Thucididis stylum imbiberet, dum nullius pari labore Thucididem totum, quantus quantus est, octies manu propria descripsit, vt vberimum illum dicendi modum exsorberet, hauriret, ac suum faceret? Dyonisius ille non temulentus, & belluo, qui à Poetis describitur, sed bellator, & sobrius, cum Indiam magnis
 præ-

proelijs accisam subegisset, pro clarissimo
 suæ gloriæ triumpho templum habuit sex-
 centis sexaginta quinque gradibus è sap-
 phiro constructis impositum, vt ostende-
 ret, se per totidem virtutum, egregièque
 factorum non incruentum decus ad illius
 honoris apicem ascendisse. Tu verò hu-
 mani monstrum ingenij, tuorum Narcisse
 operum, tanto tui ipsius amore capieris,
 vt quasi bicipiti in Parnasso somniaueris,
 aut Caballino fonte labra prolueris, poe-
 sim, scientiasque omnes hausisse arbitre-
 ris? Quæ statim præstigiæ tuos oculos oc-
 cuparunt, vt tam citò tua tibi placeant
 omnia, vt simul editum calamo perfectum
 existimes tui fœtum ingenij? Nescis præ-
 cocem, nimisque celerem cucurbitam in-
 altum se cacumen breui admodum spatio
 efferentem leui momento deficere? Ne-
 scis infantes, qui citò dentire incipiunt,
 celerrimè dentes excutere, eosque, qui
 citiùs ingrediuntur, ac pedibus insunt,
 inualidis, minùsque firmis cruribus esse
 solere? Nescis, quod olim Alcestes cui-
 dam obijcanti, quòd non nisi tres versus
 immenso labore consarcinasset, cum ipse
 centum præcipitante calamo proiecisset,
 piperato diuerbio responderit? Benè, in-
 quit, nam tui in triduum tantummodo,
 mei verò, in æuum omne sufficient. O re-
 sponsum ijs accomodatissimum, quorum
 calami non scribunt, sed scriptitant, non
 exarant, sed arant, non pingunt, sed tin-
 gunt, non velut ab alis volucrum auulsæ
 pennæ, pigri sunt, & tardi; sed ad pri-
 sti-

stinam naturam volucrum recurrentes, cō-
suetudinemque pennarum nimia perniti-
tate volare videntur. Sit v̄tutis semita
perplexis ambagibus, ac spinis ob sita; sit
prærupto calle saxis. aspertimis arduo con-
fragrosa, vepres omnes, ac senticeta desul-
tores isti scientiarum inoffenso pede per-
current, quasi secum liquores illos Chymi-
cōrum afferrent, quibus durissimos lapides
emollescere, & ferrea marmora infringi
Chrysopæiæ professores ostendunt. Non
ita Zeuxis prædicto Poetæ planè dissimilis,
qui Agatarcho pictori depingendi celestia-
te magnos sibi spiritus assumentis, modera-
tamque huius tarditatem imprudenter, at-
que impudenter vellicanti longo se quī-
dem, dixit, temporis interuallo depingere,
sed in longum quoque tempus prospicien-
do æternitati depingere. Quàm velle in igitur,
Adolescentes optimi, vt blandimentis
sensum posthabitis ad literas addiscendas
toto pectore incumberetis; quàm vellem,
vt puerilibus ineptijs, & festinatione reli-
cta, pertinacibus studijs inhærentes, vestro
nomini immortalitatem, stylo perpetuam
laudem, labori decus æternum quæreretis.
Illud vestris resideat natura ita compara-
tum esse, vt nihil magnum citò fiat nul-
lumque solemnibus coronarij in Olympijs,
dulcis sine puluere palmæ.

Dicebam.

AC-

ACCERSITA⁸⁹ GENTILITAS.

A D

Summum Pontificem.

ORATIO HABITA.

Obscurum est illud B.P., quod in meridiana diei claritate cælum portendit, dum inopinato noui luminis radio collucet. Ambigo, an refulserit in nocte dies,

an verò cum die nox ipsa permanserit, cum fidus adhuc per cæli spatia percurrat, solque iam extimam terræ faciem irradiarit. An, edito in hanc auram Bethemítico infantulo, stellæ simul cum sole splendescunt, vt diem multiplici face succendant, vel potius nox est, quàm stellis, & sole nouus sol ipse conuestit, vt emicare faciat in media nocte meridiem? An, quod ineptè Plotinus asseruit, preces nostras, & iaculata in altum ex imo corde suspiria stellæ percipiunt, nouumque sidus ex orbe suo prodijt, vt vagientis in scæno rupuli, vilibusque implicati fasciolis eiulatur audiret? An stellæ, vt fabulantur Astronomi, solem quocumque processerit, insequuntur, cumque sol ex oriente caput extulerit, ista quoque stella in oriente primum aspecta, Hierosolymitanam ad urbem cum sole festinat? An.

po.

potius, vt consequentibus annis cum stellam in aeris spatio fulgere vidisset Hadrianus, Antinoi formosissimi pueri sidus esse retulit, quem fabricandis ille præstigijs immolauerat, ita occisum ab origine mundi, & in crucis ara offerendum demonstrat hæc stella puerulum, vt omnes teterrimi hostis insidias à nostro capite euertat? Hoc sanè arbitror voluisse nuperum sidus indicare, & ab extremis terræ partibus Sabæos euocare Dynastas, regio comitatu venerabundos, vt nouo infantis imperio libera colla submitterent, qui non venerat, vt pugnaret viuus, sed vt triumpharet occisus. Agedum igitur dum lingua in aeris campo ignita Deum prædicat, & admissas ad Dei amplexus gentes muto sermone gratulatur, non taceat, qualicumque verborum apparatu, de istis nostræ religionis auspicijs oratoris infantia.

Allegarat in terras supremus rerum omnium molitor vnigenitum filium, vt Deus Iudæorum esset, & gentium, vniuersasque ad se pertraheret omnium voluntates, nec fineret, in barathrum æternæ labi calamitatis, quos erat, sanguinis effusione, ab antiqui draconis faucibus erepturus. Debebant isti duo parietes, qui venerant ex diuerso, in lapidem, qui factus est in caput anguli, coire; positus est in medio lapis angularis, vt vtrumque ad se parietem duceret, vnumque redderet comunione vocabuli, quò fierent vnum in vna gratia Sacramenti, At obstinata Hebræorum

rum

cum perfidia porrigenti dexteram Deo renuit annuere, sed in sua obfirmata duritie in vitiorum cœno iacere voluit, cum vocaretur ad cœlum. Ita pisces, quos capitones appellant, aquam ad eò cœlestem oderunt, vt excæcari dicantur prorsus vt Hebræi, quorum dum mentes Deus maioribus irrigauit muneribus, tùm melius orbati sunt oculis, vt ducem videre non possent, vel stella, quæ solis rotam decore vincebat, commonstrante. Verè capitones, turgenti superbix capite cælo aduersantes, gygantum genus, excæcari corde, populus obdurefcens, familia Pharaonis. Mysterium huiusce veritatis quid ego recenseam in irrogata super Iacob, & Esau benedictione propositum? Vtrique apprecatus est pater de rore cæli, & de pinguedine terræ affluentiam, sed rorem cæli terræ pinguedini præmisit in Iacob, pinguedinem rori præposuit in Esau, quia licet super vtrumque gratia cælestis deberet impluere, Iacob tamen gentilitatis Imaginem referens, in cælum magis esset oculos, & desideria directurus, Esau verò, Hebræorum simulacrum, cæli rore cæcutiens mundi vellet commodis adhærere. Nūquam ad eò graphicè psaltes ille diuinus euentum huiusmodi præsignauit, quàm cum Deum descensurum nos monuit, sicut pluuiam in vellus, & sicut stillicidia super terram stillantia. Heu vellus non iam aureum, sed è morbido ouium grege detonsum; heu pharisaicæ animantia caulæ? quot in vos beneficiorum cataclysmi defluerunt, quoties,

in

in cordis vestri tellurem, cœli cataracta
 munerum effudere torrentes? quid profes-
 cistis? Cibum olim leuissimum stomachus
 vester delicatè fastidijt, carnibus, in mo-
 rem pulueris, ex alto demissis benè sagina-
 ti capas, & allia, proritando palato, quæri-
 tastis, Deum natum stella noua, cœli quasi
 digitus indicat, vos ab itinere deflectitis,
 aberratis? Verè super vellus cecidit plu-
 uia, quia super pecudes. Felices Reges,
 nouella Romanæ vineæ germina, qui ro-
 rem insignis adedè beneficij libentissimè
 combiberunt, vt etiam nimio ardentis cœ-
 li calore torrefacta tellus orientis, hianti-
 bus vbique rimulis, multiplici velut ore,
 pluuiam conclamans, vbi solutis nubibus
 imbres ceciderunt, auuidissimè absorbet.
 Repetamus animo, Patres, cum æstuant
 sibi torqueretur Dauid, aquam cisternæ
 Bethlemicæ quanto ardore expetiuerit, qua
 fortitudine in obseptas ferro acies strenui
 commilitones irruperint, & haustum galea
 liquorem quàm celeriter deportarint. Bi-
 be, Iudæe Imperator, auidam exple cupi-
 ditatem, abluè fauces iam aridas, saltem
 degusta, quid renuis? An vitam recreare
 frigida respuit, quæ alios in vitæ discrimen
 adduxit. An mauius hostium victoriam
 aquæ profusione demergere? An aquæ po-
 tum vertere cupis in sanguinis saturitatem?
 An times, ne à ferrea casside ferrum con-
 traxerit? An, vt aqua sparsim proiecta
 symbolum sit sanguinæ inimicorum cla-
 dis? An potius tuæ gentis flagitium præ-
 currenti mysterio declaras, quæ cum Chri-
 stum

flum aquæ fontem in vitam æternam salientis, suis, vt ita loquar, in manibus habuisset, illius aquarum dulcedinem delibare noluit, sed aspernata est? Ignea olim, columna per cimmericas Ægypti tenebras eduxit incolumes, in meridiana luce, stellæ Deum ostendentis ductum non sequuntur. Potuit portentum hoc ab oriente Reges excire barbaros, Israeleni, gentem electam edocere non potuit. Nouerant sapientissimi Reges, Mineruæ, hoc est, fictæ sapientiæ ne tali die, Rhodum insulam auro fuisse pluuio conspersam, cumque stellam auream cernerent, in terras aurea luce depluere, non è Iouis capite, sed è Virginis vtero, veram prodijisse sapientiam coniecerunt. Hinc præter alia munera, aurum adoraturi largiuntur, vt nouo prodigio non cælum dumtaxat, sed ipsam quoque terram auro facerent exundare. Tunc patuit oraculi veritas: Populus, quem non cognoui seruiuit mibi. Sed quæ res vnquam, quæ atomus diuinam potest latere sapientiam? Cognouit quidem, sed, vt Rupertus enucleat, non cognouisse pronuntiat, quia sculptus non erat in duodecim lapidibus rationalis. Elegerat sibi Deus duodenas Hebræorum ordines adoptarat sibi populum vnicè carum, sed heu? satis habuit in lapide scribi gens planè filicea, in signum adamantinæ obstinationis. Nouam ad se Deus vocauit gentium Ecclesiam, quæ cum non contineretur in literis, nouum in cœli tabula aperuit stella docente, alphabetum, vel in terris iam conscriptam

ptam cœli asterisco designauit. Nos fuimus in huius sortem hæreditatis electi, vobis ablegatis idolorum cultibus Deo viuere deseruiremus, & qui eramus longè, reuerſi de regione, ac religione longinqua infidelitatis, fieremus propè, capiti nostro adherentes, genus electum, regale sacerdotium, populus acquisitionis. Utinam sicuti tam feliciter ab oriente gratiæ celestis, vitæ spiritualis iter incepimus, inuenti domino, per statum gloriæ, eodem obtento perfruamur in patria.

Dicebam.

Triples sub vno sidere lu- men gratiæ.

A D

Summum Pontificem.

ORATIO HABITA.

Ouas semper excogitat rapiendi
cordis humani rationes diuinus
amor, B. P. Cælos celare nobis
diuinam bonitatem non arbi-
tror, sed potius, ignito fide-

rum eloquio, Dei gloriam enarrare, pate-
facere maiestatem. Ecce noua stella iacen-
tem in cunis infantem enuntiat, quia vel
ille adhuc expers loquendi laceris vagiebat
in pannis, vel quia inconditam, similem-
quæ omnibus vocem, scelera nostra de-
plorans emittebat. Quamquàm sidus hoc
pyramidato radio comatum, opportu-
niori cometem vocabulo dixerim, cum
hebraico populo supremum minitetur exi-
tium, erumpentemque gentibus fœlicita-
tem portendat. Dum enim Sabæos è suis
regionibus Principes euocat, dum per
spatium longissimi itineris comitatur,
dum pleno delapsæ maiestatis in stabulo
sistit, illud tandem nobis insinuat, Deum
cœlestis munere gratiæ corda præuenire
mortalium, socium in via salutis acce-
dere, in patriam securos inferre. Hæc

vbi

ubi demonstraui, stellæ signum inter
lumina Romanæ curiæ demonstraui.

Nascitur igitur stella in oriente, quia
nebricosis in mentibus, gratia quoque di-
uina solem iustitiæ præcurrit. Deus ne re-
linceret in obscura errorum caligine
gentes cupidas lucis, duplicem aperuit
orientem, seu potius à profani ritus occasum
ad Romanæ veritatis orientem euocauit.
Quomodo enim vnum Deum sine Deo
Chaldæus adoraret in terra, qui in cœlo
dijs totidem, quot siderib. seruiabat? Quo-
modo astronomus Deum inueniret in stel-
lis, nisi stella Deum ad terras descendisse
commoneret? Quomodo reuocatam ab
idolorum cultu nationem sibi Christus de-
sponderet in fide, nisi diuinus amor nu-
ptialem è cœlo faciem præferret? Quinimo
æternus ille sponsus dilectam suam antece-
dere voluit, & quoniam peregrina venie-
bat è regione longinqua, domicilium illi
excipiendæ, quamuis in alieno disposuit.
Hinc rectè cum Adamum Euz cœlesti
Hymen iunxisset, sanctoq; coniugij fœde-
re copulasset, daturus seræ posteritati præ-
ceptum, viro potissimum, vt patrem relin-
queret, iussit, & adhæreret vxori. Oblito-
ne dicam huius decreti tardos, bardosque
degeneris familiæ nepotes, cū nostris hinc
temporibus virgines soleant, paternis al-
scedere domibus, & in mariti se lares cui-
dote transferre? Nonne mulier in alienam
inferta gentem, alterius etiam gentilitatē
euadit? Hærerem, si de terreno connubi-
sacrae paginae loqueretur oraculum, se-
cum

um diuinæ mentis interpres, Apostolus sacramentum hoc explicet, magnum esse in Christo, & Ecclesia, quis non videat Deum ad despondendam sibi animam, leges humanas præuerrere, suæque primùm igniculo gratiæ nostrum amorem accendere? Cur in præsepe descendit, vt pastor, nisi ut ouem quæ perierat, reperiret? cur nocturnum tempus, furis ad instar, tenebrarum silentia quæritantis elegit, nisi vt hominum corda alto scelerum veterno consopita furaretur? Sed ecce, quos è suis eduxit vrbibus reges, eodem sidere prosequente, Hierosolimam comitatur, quia nunquam cælestem festinantes in patriam diuinæ gratia destituit. Non illos montium irhosospita terruerunt, non igneam voluntatem perfurrentes in arenis Ægyptijs venti difflarunt, non immensi itineris longitudo lassauit, vberior in atrociori discrimine virtus conceditur, plura beneficia periclitanti populo condonantur. Quæ maiora supplicia, quam in rebellem Ionam expediebantur? Fremunt fluctus irati maris, æuit diris ventorum turbinibus immissa tempestas, cælum atrarum nubium concursu conglobatum non alio, quàm igneo fulminum lumine coloratur, nauis extremo salutis articulo, vel alliditur scopulis, vel vndis immergitur; vela vento disrupta, nauis locorum ignari, rudentium stridor, dissonæ voces, complorantium lacrymæ consequuntur, immanis bellua hominem voratura paratur, sed inter tot indignatiuuminis argumenta, felicitat summa digno-

98 TRIPLEX SVB VNO SIDERE
gnoscitur, quòd vniuersa hæc calamitatum
genera manu Dei tractabantur. Præpara-
uit Dominus piscem grandem, vt deglut-
ret Ionam. Quare autem præparauit, ni-
vt pro morte præberet habitaculum,
vt qui in mari iratum senserat Deum, in
morte propitium inueniret? Cur præpara-
uit, nisi vt à nauis, in qua fluctuabat, pisci
transferret in ventrem, velut in portum?
Nautarum feritati subduxit, vt belluæ cõ-
mendaret, è manib. amicorum in animan-
tis transtulit fauces, è gladijs in dentes, &
quem viuum pati non poterant socij, in fe-
ræ visceribus esse voluit illesum. Non clau-
ditur ineluctabili vecte, cœlestibus in the-
sauris diuina gratia, sed omnibus promi-
scuè, theatralis in morem pecuniæ, pro-
funditur; vult illa, cunctos suis locuple-
tari muneribus, si velint ipsi ditescere.
Repetite, cum veteris testamenti Thau-
maturgus, Elisæus Sareptanæ viduæ deli-
nitus inopia, soluendo creditoribus oleo
in vasis adauxit, nunquàm stetisse oleum
nisi cum vasa deficerent, quia in homi-
num genus diuina semper largitas super-
effluit, misericordia diffunditur, nisi ve-
illam plena sordibus corda scelestorum ex-
cludant, vel ad instar fatuarum virginum
oleum in vasis habere recusent. Quam
quàm tâto hominem studio deperit Deus
vt si aliquando illustrationum aculeo fig-
animum, plerumque transfigat, si cœlestium
voluptatum obsidione sensum stringit, cõ-
sensum etiam, licet non coactum, adstrin-
gat. Et Agenorea quidem apud veteres
agen-

agendi fuit potestas, ac dea, quæ Stimula,
 & Strenua simul appellata, templi foribus
 semper apertis, industriam in urbem infer-
 re credebatur: Nos verò aliam colimus,
 quæ templi cælestis ostium recludit, effi-
 cacem gratiam, quæ omnipotenti auxilio
 satagere nos facit ad certitudinem gloriæ,
 quæ otij nescia, negotiosa semper, nihil
 humano cum arbitrio mouet, quod non
 promoueat. Sileatur præclarissimum Ve-
 neris simulachrum à Phidia semel inchoa-
 tum, absolutum à nemine, quod in Diui
 Cæsaris templum postea delatum gloriam
 deorum pretiosa iactura diminuit: in æter-
 ni illius templi sacrarium nullus ingredi-
 tur, quin gratiæ dono cumulatus in viri
 perfecti se prorsus imaginem transforma-
 rit. Venus est Verticordia, ac Suada fle-
 xanima, quæ sua se pulchritudine adaman-
 tinis etiam cordibus inserit, traductisque
 ad obsequium Christi cupiditatibus, ad
 bonorum operum culmen intendit alacri-
 ter, procedit prosperè, feliciter regnat.
 Illam mihi nunc obijcio virgam amygdali-
 nam, quam propheta vigilantem aspexit,
 seu potius vigilare facientem, ramos enim
 amygdalæ dormientium capiti suppositos
 somnum discutere, & ad excubias confer-
 re, naturales loquuntur historiæ; cum ef-
 ficax gratia viros turpi situ squalentes, di-
 roque scelerum veterno sepultos, æternam
 excitet ad salutem. Hodiernos mihi nunc
 audire videor Reges, deterisa erroris ca-
 ligine sibi redditos, accepto de benefi-
 cio loquentes; Errauimus in cælo cum

E astris

98 TRIPLEX SVB VNO SIDERE
 gnoscutur, quòd vniuersa hæc calamitatum
 genera manu Dei tractabantur. Præpara-
 uit Dominus piscem grandem, vt degluti-
 ret Ionam. Quare autem præparauit, nisi
 vt pro morte præberet habitaculum,
 vt qui in mari iratum senserat Deum, in
 morte propitium inueniret? Cur præpara-
 uit, nisi vt à nauis, in qua fluctuabat, piscis
 transferret in ventrem, velut in portum?
 Nautarum feritati subduxit, vt belluæ cõ-
 mendaret, è manib. amicorum in animan-
 tis transtulit fauces, è gladijs in dentes, &
 quem viuum pati non poterant socij, in fe-
 ræ visceribus esse voluit illesum. Non clau-
 ditur ineluctabili vecte, cœlestibus in the-
 sauris diuina gratia, sed omnibus promi-
 scuè, theatralis in morem pecuniæ, pro-
 funditur; vult illa, cunctos suis locuple-
 tari muneribus, si velint ipsi ditescere.
 Repetite, cum veteris testamenti Thau-
 maturgus, Elisæus Sareptanæ viduæ deli-
 nitus inopia, soluendo creditoribus oleo
 in vasis adauxit, nunquàm stetit oleum
 nisi cum vasa deficerent, quia in homi-
 num genus diuina semper largitas super-
 effluit, misericordia diffunditur, nisi ve-
 illam plena sordibus corda scelestorum ex-
 cludant, vel ad instar fatuarum virginum
 oleum in vasis habere recusent. Quam-
 quàm tãto hominem studio deperit Deus
 vt si aliquando illustrationum aculeo figi
 animum, plerumque transfigat, si cœlestium
 voluptatum obsidione sensum stringit, cõ-
 sensum etiam, licet non coactum, adstrin-
 gat. Et Agenorea quidem apud vetere
 agen-

agendi fuit potestas, ac dea, quæ Stimula
 & Strenua simul appellata, templi foribus
 semper apertis, industriam in urbem infer-
 re credebatur: Nos verò aliam colimus,
 quæ templi cælestis ostium recludit, effi-
 cacem gratiam, quæ omnipotenti auxilio
 satagere nos facit ad certitudinem gloriæ,
 quæ otij nescia, negotiosa semper, nihil
 humano cum arbitrio mouet, quod non
 promoueat. Sileatur præclarissimum Ve-
 neris simulachrum à Phidia semel inchoa-
 tum, absolutum à nemine, quod in Diui
 Cæsaris templum postea delatum gloriam
 deorum pretiosa iactura diminuit: in æter-
 ni illius templi sacrarium nullus ingredi-
 tur, quin gratiæ dono cumulatus in viri
 perfecti se prorsus imaginem transforma-
 rit. Venus est Verticordia, ac Suada fle-
 xanima, quæ sua se pulchritudine adaman-
 tinis etiam cordibus inserit, traductisque
 ad obsequium Christi cupiditatibus, ad
 bonorum operum culmen intendit alacri-
 ter, procedit prosperè, feliciter regnat.
 Illam mihi nunc obijcio virgam amygdali-
 nam, quam propheta vigilantem aspexit,
 seu potius vigilare facientem, ramos enim
 amygdalæ dormientium capiti suppositos
 somnum discutere, & ad excubias confer-
 re, naturales loquuntur historiæ; cum ef-
 ficax gratia viros turpi situ squalentes, di-
 roque scelerum veterno sepultos, æternam
 excitet ad salutem. Hodiernos mihi nunc
 audire videor Reges, deterfa erroris ca-
 ligrine sibi redditos, accepto de benefi-
 cio loquentes; Errauimus in cælo cum

E

astris

100 TRIPLEX SVB VNO SIDERE
astris errantibus, cæli negotia in tenebris
noctium perquisiimus, in nostris otiosi;
cognouimus cuncta, quæ videntur in cœ-
lis clara humanis oculis, profundis esse ob-
scurata mysterijs, cum non adeò stellæ mi-
cent in cælo, vt carnem illuxisse contem-
plamur in terris. Stella ista non suum pe-
ragebat cursum, sed nostrum, cum staret
inuentibus, procedentibus ambularet.
Cur Rex Iudæorum non fulget in purpu-
ra, sed squalet in pannis? Cur later in spe-
cu, non decumbit in templo? Verè cum
diues esset, nostra factus est pauper in car-
ne, & habere cœpit stellam vnā, qui to-
tam stellarum numerat multitudinem. Ta-
libus sibi gratulatos arbitror Dynastas
Arabicos, vt Christianam Rempublicam
primi Ecclesiæ filij docerent, eos, qui alta
contemplantur, cadere; turpeque esse,
quæ sua nescit in terris vitia deprehendere,
velle aliena in sideribus perscrutari.

Dicebam.

DI-

Diuinus sub ignito sidere spiritus.

A D

Summum Pontificem.

ORATIO HABITA.

 Rientalium regum profectiōnem
sidere duce ad seruatoris mapalia
properantium sequuturo mihi,
nescio quid potius, in ipso itineris
exordio, occurrat. B. P. Vereor, ne
stellam admiratus quidem clarissimo fulgore
coruscantem, sed absconditam sub
improuisa luce diuinitatem præteriens,
Deum ipsum vindicem patiar, pyramidato
in sidere, velut sub infausto comete, minitantem.
Angelum enim aliàs in crinitæ stellæ
apparitione propostui, qui non, vt olim,
ignito ense primis patribus paradisi prohibebat
ingressum, sed ad Virginem, hortum vere
conclusum, ad Christum, perennis vitæ
arborem, sub stellæ flammantis imagine,
homines vniuersos reuocabat. Nunc
verò diuinum cum Augustino spiritum,
sub nouo astro delitescere arbitror, qui vt
postea super Apostolorum capita, linguarum
se igne diffudit, ità modò sub facundo
sidere, cœli veluti lingua, mûdi reparatoris
exortum Sabæis Dynastis eloquitur. Sat
quippè notum est, tanto amoris incendio
diuinum spiritum deflagrare, vt non modò

E 2 Vi-

Vicario Angelorum præsidio nos dirigat
 aberrantes, sed ipse quoque per deum
 regnantibus ductum præbeat, inspiret,
 aspiremus ad cælum, suspirare nos faciat,
 vt tandem in pacata gloriæ statione respi-
 remus. Tunc verò cœlestem animis gra-
 tiam inspirat, cum errorum deterfa cali-
 gine, pectus humanum superni luminis cla-
 ritate serenat, oculosque mentis scelerum
 tenebris offusos, dignoscendæ aperit veri-
 tati. Hoc alata illa animantia, per immen-
 sa cœli spacia in similitudinem fulguris de-
 currentia, ad vnguem exprimunt, simul
 enim spiritus impetu afflari, & innumeros
 oculos aperire dicuntur, quasi cœlestis ef-
 fet inspirationis officium, noua velut ocu-
 lorum adiectione, cæcum alioqui animum
 illustrare. Ita cum Deus in nascentis mun-
 di cunabulis, tenebras super abyssi faciem
 extendisset, diuinus illicò spiritus aduola-
 uit, qui lucem, super obscuram terræ pla-
 nitiem explicauit, diemq; à nocte lucis be-
 neficio seiunxit, ne versarentur semper in
 tenebris somniculosa corda mortalium, sed
 expergefacta quandoq; ad cælum inuaden-
 dum, quod enata luce viderant, assurge-
 rent. Ideò à suo illo incessu nunquàm pe-
 dem referre cœlestia animantia describun-
 tur, sed ante faciem suam, nunquàm reuo-
 cato itinere, inambulare, perindè ac seden-
 tis in throno maiestas ita alliceret animos
 intuentium, vt amore sui nõ tam illaquea-
 ret, quàm solueret, solueret ad cursum,
 illaquearet ad reditum. Admiror ego re-
 ges Arabicos, quanta celeritate vastissimos
 terræ

terræ tractus emensi, Hierosolymam tandem attigerint, non camelorum perniciosissimè decurrentium auxilio, sed diuini spiritus tarda molimina nescientis impulsu. Quomodò verò, vates oculatissimè, animantia vidisti, pedes habere vituli, alas ad instar aquilarum? Quod tarditatis symbolum adoptarunt Ægyptij, tu nobis, velut miræ celeritatis portentum obtrudis? An quia succensus ardore diuino animus, per hæc debeat terrena, gradum suspendere, & aquilarum more, ad solis æterni prospectum perniciosissimè conuolare? An quia erigi ad cœlos toto corpore homines, solis tellurem pedibus contingere decuit? An quia iumentis conferuntur insipientibus illi, qui mundi delicijs inhærentes, videntur serpentum more, vtero reptare per terram? Sed nemo potest salebrosam adeò tramitem inoffenso pede percurrere, seu veriùs interminum, quod inter homines extenditur, ac Deum, oceanum transmeare, nisi laxatis suspiriorum ventis velificetur. Viderat olim exul ille Domitiani Cæsaris, Ioannes, cum maris litora incoheret, immensæ latitudinis pelagum cæruleo imitantem colore crystalla, cuius in medio circumfusus vehementi splendore Deus, in aureo maiestatis folio resideret. Quis oceanum procellarum parentem nesciat, cum ventorum certaminibus quàm sæpissimè tumultuetur? quis ærumnarum referre speciem, vel ipsa aquarum amaritudine ignoret? Quis in scopulorum rigiditate vitæ discrimina, in arenæ siccitate ariditatem

tatem animi non cognoscat? Interfluit igitur nos inter, & Deum immensæ vastitatis oceanus, quia ad cæli portum peruenire non possumus sine ingenti copia lacrymarum. Quas non calamitates exantlarunt herodes isti sanctissimi, cum, regalium deliciarum cura posthabita, longissimo se itineri commiserunt, Regemque in alieno quæritarunt, qui reges erant in suo? Quanto timore concussos existimandum est, cum sidus illud in aere præuium euanuit ex oculis, illoque magnis in tenebris, quavis in meridiana diei claritate, dereliquit? Sed pergite, inclyti Reges, iactati estis hucusque turbida cogitationum procella, perfuret in nece multorum Herodis insania; vos sub Bethlemitico cælo, velut puriori sub aere respirabitis. Ibi pretiosa munera, quæ defertis, infantulo elargiri poteritis, quem, velut pignus vestro auro pretiosius, in Virginis gremio reperietis. Hic ego præfacram Magorum adorationem, & Virginis cum Regibus colloquia interturbem, tempori cedo libenter, & loco.

Dicebam.

CHRISTO

CHRISTVS¹⁰⁵

INNOCENS.

AD

Summum Pontificem.

ORATIO HABITA.

Ecurrunt B. P. propitio mortali-
bus fidere stativæ illæ feriæ, qui-
bus agnus aliquis, propitiando
numini, feriatur in victimam.

Quia verò sine macula, candidus iubeba-
tur antiquitus ad aram accedere, quæ pu-
rior hostia, quæ victima Christo Innocen-
tior, orbi reparando, poterat immolari, qui
innocens, impollutus, & cælis factus excel-
sior, suæ candorem integritatis lynceis ho-
stium oculis obijcit, ut de peccato argua-
tur? Proh scelus? candor erat lucis æternæ,
maculam in niue rimantur: electus ex mil-
libus, præ pulchritudine, & nouissimum
virorum obtrudunt; super quem diuinus
spiritus mansit, malo spiritu iactari dela-
trant. Sed benè cadit, non alieno indige-
re patrocínio Christum, cum ipsa sibi ve-
ritas patrocinetur, quàm contendunt ini-
quissimi nebulones non tam argumentis
obruere, quàm lapidibus. Este vos, qui
assidetis, Patres Eminentissimi, Christi
famæ recuperatores, esto sanctissime Pon-
tífex

tifex, in hac lite dirimenda, prætor V R-
BANVS.

Lustrate mecum animo vniuersa vastis-
simo hoc ambitu comprehensa, collibrate
mentis lance eductas è nihilo res creatas,
aliqua singulas labe violari, sordescere pul-
chritudinem ipsam, ipsam mundi mundi-
tiem immundam esse reperietis. Arcuauit
in gyrum primario labore summus rerum
opifex cælum, micantissimamque supremi
corporis faciem sideribus illustrauit, di-
stinxit æternis illis flammis vigilesque ho-
minum curis posuit excubias sed nubibus
obducuntur quandoque sidera, sol ipse
eclypsim, & luna deliquium patitur; mor-
tale cælum videtur, quia claudit oculos.
Tellurem floribus picturauit, herbescere
voluit amena campos viriditate; modò ex-
patiari in planitiem, modò in colles cle-
menter affurgere, explicare veniantem ar-
borum copiam; sed vitra sua satis ipsa terra
testatur, dum rigescit hyeme, debilitat æsta-
te, deflorescit autumnò, solo vere ridet,
sardonio, hoc est amarulento risu, vel po-
tius in lacrymas soluitur vitibus præ fer-
rea putatione lugentibus. Aquam conces-
sit argenteis riuulis ebullire, oberrare con-
cisam flexuosis mæandris, sed vel ceno mi-
scetur interdum, vel stagnante alueo pu-
trefcit, fluxamque sui naturam satis osten-
dit, dum lapsu defluit irrequieto. Aerem
in spatio terras, & aquas ambiente subti-
lissimè expendit, vt fureret in aquilonibus,
adspiraret in fauonijs, vltro, citroque per-
mearet in homine; nihil tamen aere cala-
mito-

mitosius, qui quò subtilior euadit, eò propiùs accedit ad nihil. Ignem altiores aeris tractus præteruehi iussit, vel eo saltem nomine infelicem, quòd adamantino cælorum carcere clauditur, nec cibo vescitur, nisi raptò. Hominem è limo compaginauit, quem licèt eleganti membrorum ordine constituerit, versatili mentis acie, voluntatis arbitrio, memoriæ firmitate donauerit, ad cælum erecto ad sidera vultu direxerit; tam citò nihilominus suæ dignitatem naturæ polluit, vt vix è manibus creatoris euaserit, cum corruiat ad scelus, eodem ferè tempore vitæ spiraculum hauriens, & conspirans flagitio capitali in auctore vite; diuini nescio ne amoris, an penitentiae suspirium. Angelos curiæ cælestis aulicos, nostræ salutis custodes, auspices felicitatis prouexit in lucem, quos licèt nulla corporis figura delineet, nulla materiæ labes, nullus corruptelæ næuus aspergat, in illis tamen quàm citissimè reperit prauitatem. Nulla igitur ab omni immunis labores creata occurrebat, quæ districti iudicis indignationi leniendæ immolaretur, vt hostia? debuit nimirum ipse Deus, humanos artus induere, iniustamq; à peccato notam ità relinquere, vt candorem ipse solùm assumeret, ne de peccato argueretur. Siquidem vix tenue corpusculum in Virginis utero delitescens, felix ille animus illapsus est, cum vberrimam cumulatus gratia, gloriæ quoque plenitudinem absorbuit; vnde supernaturali perfusus lumine cæcutire non poterat, vel confirmatus in donis, nutare

in progressu virtutis. Quomodo verò impingeret, qui diuinæ personæ securus innitebatur? Quas umbras pateretur clarissimus animus, qui beati semper luminis radios excipiebat? Humi non serpit illa vitis, quæ stabili maritata trunco illum quodam fouet amplexu, quibusdam veluti brachijs illigat, lacertis obambit, fertisque coronat vuarum. Hæsitare nequit discipulus in du-
cendis literarum imaginibus, cuius manus à moderatore dirigitur, cuius calamo sedulus inspector insistit. Hinc meritò in sacris castissimi epithalamij paginis post parietè, per fenestras respicere fingitur sponsus, ac prospicere per cancellos, vel iuxta receptissimam paraphrasim, super retia eminere, quòd nullo vnquam tempore Christum retia peccatorum inuoluerint, voluptatum laquei deuinxerint, solo captus fuerit amoris aucupio. Itæ nunc critici pharisaicæ turbæ censores, oculatissimi Aristarchi, quærite nodum in scirpo, umbras arguite in sole, apes de socordia sugillate; ita fiet, vt in alieno nitore vestras tenebras dignoscatis, in Christi vitæ speculo vestras maculas. Satis integritatem ille suam euicit, dum Ecipionis ad instar Asiatici vestro se supercilio submisit, vestro se liuori dijudicandum obstrinxit. Nescitis ò vos, qui iam bibliorum volumina deuorastis, in sacro codice Polyhistores omniscij, cum sole permanere Christum, & ante lunam? Expløditis hæc, quippe legistis, vna die luminaria omnia à præpotenti rerum molitore simul in cælis fuisse defixa, ac dios veluti

ocu-

oculos in supremi corporis facie collocata,
 nec solem prius lumen impartiuisse terris,
 quàm lucem terris communem sibi quoq;
 luna præriperet; solem non fuisse solum, at
 lunæ sodalem. Sed heu literales interpre-
 tes, planè illiteratos. Meritò occidit vobis
 sol iste iustitiæ, quia solem ipsum vestra li-
 tera occidit. Quasi verò cum sole nitidif-
 simi candoris permanere nequiverit Chri-
 stus, & in bono semper lumine viuere san-
 ctitatis, lunamq; præuertere peccati sym-
 bolum, stultitiæ imaginem, nequitiae simu-
 lachrum. Potuit olim Cyri Persarum regis
 tentorium tam solerti ducis arte disponi,
 vt ab ostio solis radios quocumque tem-
 pore exciperet, non potuit seruatoris hu-
 manitas, tabernaculum diuinitatis, cælestis
 opera spiritus ita compingi, vt vel in mini-
 ma temporis morula gratiæ supernæ luce
 non careret? Potuit nauis fenestra Noe-
 ticæ vel purissima christallo, vel radianti
 carbunculo conuelari, vt obscura per tri-
 stega diei claritas illuceret, & immundis
 intercluderetur aditus cadaueribus; non
 potuit Christus, arca sanctificationis, limpi-
 dissimæ puritatis anima donari, quæ pleni-
 tudinis gratiarum splendorem admitteret,
 sordem criminum omnem arceret? Non
 audistis, cum adhuc puer synagogam ve-
 stram ingressus bibliorum codicé euolue-
 ret, incidentemq; in manus paginam lege-
 ret: Spiritus Domini super me, propter
 quod vnxit me? Quæ vos ad mendacia
 quas ad gerras clarissimum testimoniū de-
 torquetis nugacissimi rabulæ? Ecce an in

110 CHRISTVS INNOCENS .

Christum diuini spiritus gratia defluerit ;
ecce num delibutus fuerit oleo lætitiæ præ
cæteris . Non ille Angelum corporis custo-
dem, & animi, ne ad culpæ lapidem offen-
deret, habuit ; ipse via fuit alijs, nec aber-
rare poterat à semita veritatis, veritas ipsa.
Primam emisit in ortu vocem similem,
omnibus plorans, succumbentem humanis
calamitatibus corporis temperiem indue-
rit ; imaginem carnis peccati non declina-
rit ; sub larua tamen imbecillitatis humanæ,
solidam ad eò, genuinamque virtutem oc-
culuit, vt labefactari nunquam potuerit,
aut probitatis à studio deterreri . Hinc ap-
positè sponsi ventrem eburneum sapphis
distinctum mulierum pulcherrima com-
mendabat, quia sicut à sordido alioquin
elephanto candidum ebur depromitur, ità
à batauis multiplici crimine infectis crimi-
num reparator emanauit, ebore quocum-
que candidior . Vtinam etiam nobis sin-
gularis hæc prærogatiua contingeret, vt
deriuatam à fonte lustrali munditiem nul-
lis fœdaremus sceleribus, nullis vel leuibus
maculis inquinaremus, At quando id sibi
deposcit labilis naturæ conditio, surgamus
tandem, si callida nos aduersarius vafritie
supplantat ; turpe siquidem est, formosis-
simo capiti deformissima membra conne-
cti, Christi assecclas in millibus posse argui,
vbi ipse argui non potuit in vno .

Dicebam .

VE-

III

VERITAS CIVIS,

Et exul.

A D

Summum Pontificem.

ORATIO HABITA.

Veritatem, quàm Græcorum Helena pulchriorem, lumen Africæ nuncupavit Augustinus, nostris à terris exulasse dolent homines vniuersi, qui nihilominus nullam magis virtutem odere, quàm veritatem. Fortasse bilingui populo inuisam ad cælos illam transtulit Deus, cuius etiam faciem præcedere dicitur, vel imis terræ visceribus abdidit, vt statutis de terra temporibus oriretur. Sanè Heraclitus aram veritatis in antro teterrimo collocauit, Democritus in puteo demersam esse confinxit, cum difficile admodum sit, è tenebris in lucem educere, vel in profundo delitescentem mentis indagatione piscari. En Christus ipsa veritas, & vita erutam cymmeria de caligine veritatem prouehit in publicum, omnique tegumento deuelatam Hebræorum animis obijcit, vt eiurato mendacio, redderet disseminatæ à se fidei cultores. Miror ego, quòd cum nihil fortius desideret anima, quàm veritatem, gens ista
sur-

surdam aspidem imitata aures obstruxerit
 suas, & vt ostenderet corda lapidea, lapi-
 des iacere tentarit in monitorem. Tantus
 enim fuit semper apud antiquos amor ve-
 ritatis, & cultus, vt Italicae parens Philoso-
 phiae Pythagoras, symbolico edicto, con-
 tra solem loqui vetuerit, quia nimirum tur-
 pe sit homini, veritatem, cuius oculos stel-
 larum fulgorem imitari scripsit Hippocra-
 tes, obscurare velle mendacis. Et qua de
 causa putandum est, Mosem, legis diuinæ
 præconem Israeliticis gentibus fictiles è li-
 mo statuas, educta de ligno simulachra,
 expressas coloribus imagines inhibuisse?
 Potuit Deus, hominem ad sui similitudi-
 nem efformare, vt esset velut in picturam
 diuinitatis, non poterit homo, imaginem
 suam in simulachra transferre? Erexit ipse
 Moses æneum in deserto serpentem, nega-
 bitur populo aliquod sibi signum extruere?
 An quia procliuus ad Idolatriam Hebræo-
 rum natus, à veri Dei cultu desciscens, plura
 sibi numina compegisset? An ne vitulum
 aureum adoraret, quæ agnum à mundi
 origine occisum erat aspernatura? An po-
 tius, vt exponit Origenes, laudandas alio-
 quin, elegantesque artes picturam, & sta-
 tuariam è sua republica eliminavit, quòd
 veritatem mendacis violare videantur?
 Equidem Christus salebroso mortis itinere
 profecturus ad patrem, nihil aliud Petro
 postrema sui voluntate legauit, nisi vt ad
 vniuersum terrarum orbem conuersus,
 gentem electam confirmaret in fide, & in-
 columem ab hæreticorum erroribus de-
 fen-

fenderet veritatem. Tu, Beatissime Pater, tantæ virtutis hæres in cathedra sedes veritatis, & quam habes consimilem Petro dignitatem, in veritatis petra solidatur. Nihil æquè Petri animum perculit, quàm Ananiæ, Sapphiræque mendacium, cum quandam ex agri pretio pecuniam ad illius pedes abiecerunt, non homini, sed Deo peierantes, meritò ad solas Petri minas exanimati, quòd Apostolicæ sit maiestatis, illibatam in terris custodire veritatem. Hinc iure Athenienses reum illum pœnis omnibus eximebant, qui patratum à se crimen libera voluntate, non vi tormentorum adactus fateretur magis æquum existimantes, morti subducere veritatis assertorem, quàm scelestum extremis mulctare supplicijs. Quid hodie, stulti Iudæorum fatellites, in Christum insurgitis, qui veritatem profert in publicum, & omnis expers flagitij de vestra vos improbitate redarguit? Verè ex patre diabolo estis, qui olim in veritate non stetit; postulabit mox à Christo Pilatus, quid sit veritas, & in pœnam hodiernæ surditatis responsum extorquere non poterit. Sed habeo, cur os nitantur obstruere veritati: pauci sunt, quorum liceat molles auriculas mordaci radere verò, pauci, quos non magis adulatio blanda titillet. Loquatur Servatoris nostri prodromus Ioannes, cuius aded concionibus Herodes Tetrarcha delectabatur, vt eius impulsu facundiam multa præstaret, vbi tamen incæstâ sibi libidinem obijci audisset, quasi furij

agi-

agitatus in carcerem detrudi Baptistā imperavit; Ita vox illa clamantis in deserto, in principis aula supprimitur, puellæque saltanti, varijsque ludenti blanditijs, excisum Prophetæ caput in disco porrigitur, quia in dolosis regum ædibus plerumque triumphat de veritate mendacium. Quis vnquam vidit vilissimi pretium pedis fieri caput pretiosum, nisi quando caput insanum supplantatur à pede? Quàm veloces fuere pedes isti, ad effundendum Prophetæ sanguinem, qui non nisi remisso gradu, ad culpam Herodis increpandam, prosiluit? Nimirum, quod docet Augustinus, veritatem homines non odere lucentem, oderunt autem redarguentem; cum enim veritas pluribus obuoluta figmentis, & velata mendacijs nostras aures illabitur, proritat animum ad amorem, sed vbi verborum denudata lenocinijs, pura, pura statuitur ab oculis, excitat iram, odium inflammat, lacescit ultionem. Conferamus, si lubet, Iosephum illum veterem, recentemque Baptistam, vtrumque singulari castitate commendatum, vtrumque seruandæ pudicitiae causa coniectum in vincula; cur Ioannes in tenebricosa custodia capite diminuitur, Iosephus ereptus è carcere, ad primas Ægypti dignitates euehitur? Quidni in regali curia teneret summa fastigia Iosephus, qui somnia tractabat, qui obiectas stertentibus imagines, & umbras veritatis exponebat? Ille Ioannes, qui solidam, nudamque Herodi lasciuienti aperit veritatem, qui effrenatam

natam

natam perditō regi cupiditatem obiectat,
 ille, ille mortis immanissimæ edictō sue-
 cumbit, alienæque maculas impuditiæ
 proprio cruore detergit. Repetite animo
 legis antiquæ Prophetas, qui veritatem
 splendore verborum inuoluere noluerunt,
 ferè omnes illata morte reperietis extin-
 ctos; Isaiam ferreo instrumento dissectum,
 Amonem telo transfixum, Michæam pu-
 gnis contusum, Hieremiam obrutū aquis,
 vnus inter cæteros Dauid, mortis violentæ
 discrimen effugiens, in extrema senectute
 decēssit, quia diuinam fortè veritatem,
 numeris temperatam musicis, decantabat
 ad cytharam, illiusque amaritudinem can-
 tus sua uitate dulcabat. Solemne est pro-
 batissimos apud auctores, Angelum illum,
 qui toties patribus apparuit antiquis, eun-
 dem fuisse Dei filium, qui mox in plen-
 tudine temporum, naturam in veritate
 carnis assumpsit humanam: cur ergo, quem
 vnum ex tribus, pronus in terram ado-
 rauit Abrahamus, gratissimoque domus
 excepit hospitio, in crucem agere fata-
 gunt posterī? quem veneratus est in luctu
 Iacobus, & vt sibi benediceret, exorauit,
 isti onerant contumelijs; quem summo
 coluerunt honore patres integerrimi, saxi
 è templo conantur explodere degeneres
 filij? Eleganter Chrysologus; fortasse
 quia figura honor, veritas putatur iniu-
 ria; cum enim Deus olim conficti corpo-
 ris indumento vteretur, in sui adoratio-
 nem homines facile traxit, sed vbi verita-
 tem ablatis vmbri exhibuit, nostræque
 verum

116 VERITAS CIVIS, ET EXVL
verum spoliū mortalitatis adsciuit, no-
uercali statim fuit odio petitus, verberibus dilaniatus, ligno trabali suffixus. Sole terrenis in aulis triumphant vmbrae leuissimæ vanitates exultant, irrumpit adulatione, pessimum veri affectus venenum, quo diminutas in terra Rex ille dolebat esse veritates. Sed si vlla vnquàm in aula decuit, regnare veritatem, Romanam hanc urbem, sponsi domum profectò decet sanctitudo, vt vbi sedet oraculum veritatis, ibi desinat esse mendacium.

Dicebam.

CHRI-

117

CHRISTVS VICTIMA voluntaria .

A D

Summum Pontificem .

ORATIO HABITA.

Qvod olim à profana pietate ciui-
bus benemerentibus persolutum
accepimus ; B. P. , iniustum vi-
deretur , & atrox , nisi humani

generis reparatori religio Christiana re-
penderet . Plura Romano hoc in foro vidit
antiquitas , erecta Curtio equiti decora ,
quia redimendæ ab excidio patriæ non
tam in vastum se se terræ hiatum deiecit ,
quàm indè profiluit ad gloriam : Codri me-
moria in nullam vnquam vel efferata bar-
barie posteritas obliterabit , cuius è vulne-
ribus vltronea morte susceptis , Athenarum
salus purpureis alis emerfit . Nostra foret
æternis luenda flammis iniquitas , nisi , cum
hodie illius recolatur memoria passionis ,
qui mortales omnes è tenebris eduxit ad
lucem , non excitatis arcubus , vel simula-
chris erectis , sed amoris præcipui testimo-
nio , diuinæ debitum pietati solueremus .
Quòd si amor amorem prouocat , diuinam
caritatem à nobis caritatem deposcere ma-
ximam , in hoc congressu contendam , cum
voluntariam Christus necem oppetere pro
per-

118 CHRISTVS VICTIMA
perdita mortalitate voluerit.

Age igitur in hortum progreditur, non quemadmodum olim ad auram post meridiem, vt primum parentem ad sceleris postulet pœnam, sed occidentis in vitæ vespera, vt omnium in se criminum supplicia conuertat, & ne aliquis, tristi eum pectore morti occurrere, suspicetur, non prius quàm decantato hymno procedit ad pugnam. Irrumpit illuc stipatus ingenti prædonum satellitio Iudas, innocentis domini sanguinem audivissimè hausturus, què ne venarum è receptaculis sicarij homines violentis armis eriperent, ipse prius è toto corpore, per sudorem in modum riui decurrentem emittit. Tunc enim uerò cucurrit Christus in siti, cum enim inimicorum fauces agnosceret, desiderio cruoris ardescere, vt flammam illas effrata cupiditatis extingueret, sua sponte purpureum è membris omnibus humorem effudit. Petrus conspecto sanguine, elephantis in morem, acuitur ad prælium, eductoque fortiter gladio, militis detruncat auriculam, vt restituta postmodum aure, suæ posset miles perfidiæ esse testis auritus. Sed in vaginam, Petre, conuerte iam gladium, desiste sanguinarias manus imbuere? Christus solo tactu restaurat auriculam, vt fidem, quæ fit ex auditu, recuperata miles aure condiscat. Sed hæreo hic, B. P., maioris prodigij admiratione defixus; quomodò tetigit Christus auriculam, qui erat vinculis iretitus? quomodò manus explicare poterat,
arctif-

arctissimis funibus implicatas? quomodo brachium extendere, Gordiano plusquam nodo catenatum? O diuinæ prænuntium passionis vatem regium, quàm bene funes cecidisse Christo in præclaris edixisti? Voluntariè Christo fuerant illa vincula iniecta, sponte manus illos in funes immiserat nostræ reparator humanitatis, quid mirum, eodem volente, ad solidandam militis aurem, ferreæ manicæ soluerentur? Vox illius irruentes in hortum milites retrorsum agere potuit, manus sese vinculis expedire non possent? Verè manus Christi myrrham primam obducendis cicatricibus aptam distillarunt, cum recisam capiti auriculam, solo tactu, mirificè reddiderunt. Cur postea ante præsidem tot imposturis oneratus obmutuit, nisi vt succlamatam ab omnibus mortis sententiam ipso silentio firmaret, ne crimen diluens dimitteretur à iudice, crucisque utilitas differretur? Raptatur igitur ab Auernalibus illis furijs in atrium, multisque funibus marmoreæ verberandus ne, an contundendus columnæ vincitur; porrigit vtrò arctissimis nexibus non reluctantes manus, detonantes in tenerum corpus virgarum ictus inconcusso animo sustinet, dorsum iam liuidum ferreis catenis inarari permittit, vt vberimum nostræ salutis colligat fructum; quinimò, vt corda hominum lapidea sibi ostendat esse carissima, repetitis amplexibus columnam ipsam adstringit. Sed heu? expeditur contextum dumis acutissimis ser-

tum,

perdita mortalitate voluerit.

Age igitur in hortum progreditur, non quemadmodum olim ad auram post meridiem, ut primum parentem ad sceleris postulet pœnam, sed occidentis in vitæ vespera, ut omnium in se criminum supplicia conuertat, & ne aliquis, tristi eum pectore morti occurrere, suspicetur, non prius quàm decantato hymno procedit ad pugnam. Irrumpit illuc stipatus ingenti prædonum satellitio Iudas, innocentis domini sanguinem auidissimè haustus, què ne venarum è receptaculis sicarij homines violentis armis eriperent, ipse prius è toto corpore, per sudorem in modum riuiuli decurrentem emittit. Tunc enim uerò cucurrit Christus in siti, cum enim inimicorum fauces agnosceret, desiderio cruoris ardescere, ut flammam illas effrata cupiditatis extingueret, sua sponte purpureum è membris omnibus humorem effudit. Petrus conspecto sanguine, elephantis in morem, acuitur ad prælium, eductoque fortiter gladio, militis detruncat auriculam, ut restituta postmodum aure, suæ posset miles perfidiæ esse testis auritus. Sed in vaginam, Petre, conuerte iam gladium, desiste sanguinarias manus imbuere? Christus solo tactu restaurat auriculam, ut fidem, quæ fit ex auditu, recuperata miles aure condiscat. Sed hæreo hic, B. P., maioris prodigij admiratione defixus; quomodò tetigit Christus auriculam, qui erat vinculis iretitus? quomodò manus explicare poterat,

arctif-

arctissimis funibus implicatas? quomodo brachium extendere, Gordiano plusquam nodo catenatum? O diuinæ prænuntium passionis vatem regium, quàm bene funes cecidisse Christo in præclaris edixisti? Voluntariè Christo fuerant illa vincula iniecta, sponte manus illos in funes immiserat nostræ reparator humanitatis, quid mirum, eodem volente, ad solidandam militis aurem, ferreæ manicæ soluerentur? Vox illius irruentes in hortum milites retrorsum agere potuit, manus sese vinculis expedire non possent? Verè manus Christi myrrham primam obducendis cicatricibus aptam distillarunt, cum recisam capiti auriculam, solo tactu, mirificè reddiderunt. Cur postea ante præsidem tot imposturis oneratus obmutuit, nisi vt succlamatam ab omnibus mortis sententiam ipso silentio firmaret, ne crimen diluens dimitteretur à iudice, crucisque utilitas differretur? Raptatur igitur ab Auernalibus illis furijs in atrium, multisque funibus marmoreæ verberandus ne, an contundendus columnæ vincitur; porrigit vltro arctissimis nexibus non reluctantes manus, detonantes in tenerum corpus virgarum ictus inconcusso animo sustinet, dorsum iam liuidum ferreis catenis inarari permittit, vt vberimum nostræ salutis colligat fructum; quinimò, vt corda hominum lapidea sibi ostendat esse carissima, repetitis amplexibus columnam ipsam adstringit. Sed heu? expeditur contextum dumis acutissimis ser-

tum,

tum, producitur nouo regi illudendo detritum purpuræ pallium, arundo vilissima pro sceptro porrigitur, conspuitur facies, cæsaries euellitur, genæ tunduntur oculi, fenestræ ille maiestatis, obuellantur, vel vt summum in nos amorem exprimeret, quia cæcus pingitur amor, vel ne immanissimum scelus siccis oculis aspicere cogere-
 tur, vel nefferatas illas trigrides radijs oculorum ab impio facinore deterreret. Sed age, strenuissimè Rex dolorum, cum nullo tormentorum pondere delasseris, i, subi grauiissimum crucis regnum, forsan, heu? qui tribus digitis terræ molem appendis, sub ligno trabali fatisces. Verùm enim uerò, qui è summo se diuinitatis fastigio deiecerat humilem transiturus in vermen, molestum nostris humeris lignum imminuit, ac leuissimum reddit. Quàm ingeniosè in manibus eius cornua describit Prophetes ille diuinus, dum lignum lethale sponte complectens, non tam ipse cruci suffigitur, quam mortem cruci configit? Sed cur, exhausto iam corpore, & arescentibus faucibus, conditum myrrha vinum noluit haurire? An vt calicem dolorum nobis quoque delibandum relinqueret? An reprobationem portendebat hebraici populi, qui vixea domini dictus, pro dulcibus uis labruscas, & myrrham propinauit? An potius, quia vis inest myrrhæ sistendi sanguinem, refocillandi spiritus, vitæque producendæ, cum degustasset, noluit bibere, vt citiùs moreretur? Dealbare potestis beatissimæ cælorum myriades, in huius agri
 fan-

anguine, stolas vestras, quia non est iste
 solum purpureus, sed etiam candidus, ad
 rucis enim honorem prehensandum, can-
 didatus iste vester accessit. Purpureus est
 illæ cruor, quem è vena ferreus elicit mu-
 ro, sed candidus, qui naturæ operantis
 beneficio, vberibus conclusus eiectatur.
 ecce Ephraim iste nutricius, in cruce filijs
 iuis vbera pietatis exertat, cuius è pluuio
 corpore, sanguis licet rubicundus emanet,
 cum ferro fuerit truculenter eductus, lac
 nihilominus ego candidum appellauero,
 quia ab amore voluntariæ mortis effluxit.
 inflexit prius tamen caput, vt cerneret, an
 aliquod superesset amplius tormenti ge-
 nus, sed cum omnis vidisset finem consum-
 mationis, spiritum efflans, terram ingenti
 motu quassari voluit, & concuti, vt monte
 ipso Caluariæ contremiscente, sanguis om-
 nis è corpore excuteretur. Quid adhuc,
 truenste miles, euibras lanceam, & in ef-
 fusso, Christi corpore aperis nouo vulnere
 locum? Nulla est amplius sanguinis gut-
 ta, quæ diffluat, vel si aliquis in exsucco
 cadatiere remanet humor, ille præ gelu
 temporis, & patientis nuditate glaciauit.
 Forsitan ardens est ad eò amoris calor
 Christum ad mortem impellentis, vt con-
 cretum defuncto in corpore sanguinem
 reliquet transfundat? Video equidem sa-
 cratissimi de fonte lateris, sanguinem ma-
 nare cum aqua, vt effuso cruore, siccatis-
 que oculis, aperto cordis oculo nostra sce-
 lera lacrymetur, atque cadenti veluti gutta
 nostram duritiem infringat. Quid tandem
 emor-

emortuo domino, sepulchra lapidem impositum excutiunt, & hora pandunt hiantia, nisi vt Christum è viuis ereptum, in gramio recipiant, quem Hebræorum natio adhuc viuentem excluserat? San è si potuit amor mulieris suo ita sponso adhærescere, vt cum illam maritus proprio sanguine è Cyri seruitute in libertatem vindicasset, nunquàm in alium hominem conuerteret oculos; illud nos tandem agamus eruti de seruitute, & potestate tenebrarum, vt oculi nostri dirigantur ad
Dominum,
 quoniam ipse de laqueo pedes nostros euulsi-
 sit.

Dicebam.

123

PECCATOR

filiceus.

A D

Summum Pontificem.

ORATIO HABITA.

OC vnum Pharaonicae Iudaeorum perfidiae supererat, ut magistro veritatis Christo lapides intentaret B. P. Si enim lex olim digito Dei, literis fuit deformata, in lapidibus, satis ostendit iniqua perduellium natio, diuinam se legem excutere, dum lapides iacere cupit in legis auctorem. An potius, cum Christum minime germanum scripturae sensum exprimere, sed potius adulterinum intrudere velle suspicarentur, quod Abrahamo se faceret antiquiorem, lapidibus obruere, quae in adulterio deprehensis poena fuit, impiissime cogitarunt? Ego sic arbitrior, cum vocem Domini audissent, propria corda, in modum lapidis, obdurasse, & ne diffiteri possent, se ex patre diabolo esse, qui Christum lapidibus in deserto tentauerat, lapides in eum iaculari voluisse.

Summa nefarij hominis peruicacia arietanti pectus Deo, filicea duritie resistere, voluntatemq; celestibus ad se monitis per-

F

tr

trahenti contumacissimè relectari. Admirationem omnibus inijcit, cur; Lazaro è viuis erepto, profectus ad tumulum vite auctor humanæ auferri lapidem iusserit, non ipse potius lapidem verbo disiecerit, sicuti defunctum è latebris illis euocauit. An non potest propellere lapidem, qui mortem potest effugare? Aditum sepulchri referare non valet, qui postea ferreos inferni vectes, & tartari claustra diffregit? Turbatur Christus, & infremit spiritu, quasi cor illius nimio dolore frangatur, emollitum ad creatoris lacrymas saxum non scinditur? Sororum eiulati dilinitus, ad amicum monumento educendum, accurrit, & lapidem tanti miraculi obicem amouere cunctatur? Sed facti huius rationem suscipiat ille, qui nescit, iniqui hominis imaginem graphicè in defuncto adumbratam, quem vbi vult Deus è vitiorum sepulchro ad gratiæ vitam extollere, loqui cum lapide renuit, ne videatur lapis, promptius obedire Dei voci, quàm homo peccator. Quanto enim paratiores sunt lapides vt regis æterni præceptis obtemperent, & suscitantur in filios Abrahæ, quam homo duræ ceruicis, qui solus diuinæ potest resistere voluntati? Misit olim Deus Ieroboamo Propheten, vt impium Regem, qui aureum vituli signum erexerat à cultu perfido abduceret, cum profectus in Bethel vates, relicto Rege, sermonem conuertit altaris ad lapidem, & in illum tota laterum contentione clamauit. Putabat forsitan, facilius esse altaris saxa diruere, citius-

tiusque victimas ab aris euolaturas, quam
 inflectendam impij hominis peruicaciam.
 Et quidem lapis ille varias diffractus est in
 scissuras, hostiarumq; cineres à se longius
 effudit, cum facilius existimari debeat, la-
 pidem coterere, quam emollire scelestum.
 Vnum olim sacrae paginae memorant Pha-
 raonem, saxeo pectore caelestibus monitis
 aduersantem; at modò, quot Pharaones, re-
 censere possemus caelo obluctantes, & re-
 gnum Dei in iniustitia detinentes? Paucos
 legimus, hirsutum cor habuisse, ac pilis
 obsitum, quòd licet naturalium periti re-
 rum explodant, Platonica tamen allego-
 ria liceat exponere, qui Syrum quendam,
 ac sycophantam seruales in anima pilos ha-
 buisse comurentus est, ob rudem bardi
 hominis fatuitatem; qua mentis etiam de-
 mentia, seu quibus cogitationum pilis ob-
 tiallantur, obarmantur corda mortalium,
 ne diuinaram pateant inspirationum acu-
 leis. Sanè cor sine osse in omnibus esse
 farentur Machaones, equis, ac bobus exem-
 ptis, in quorum naturam dum scelesti de-
 generant, iumentisque insipientibus com-
 parantur, quid mirum, si corda habeant
 ossea, & omni obsepta duritie? Germa-
 nici cor veneno infectum, dum rogo cor-
 pus esset illatum, redactis in cinerem
 membris ceteris, induruisse, nec à flam-
 mis potuisse consumi, loquuntur histo-
 riae; quia prorsus ratione venenatum pec-
 cato cor hominis ita constipatur, ac lapi-
 descit, vt nullo diuini amoris igne emol-
 lescat, aut accendatur. **Quinimò,** vt ad a-

mas in fornace flammæ voracitatem eludit, ita improborum animi, ardori gratiæ pectus obsidenti, magis obsistunt, quia cor suum posuerunt, ut adamantem. Reputate Ionam diuino reluctantem imperio, à facie domini profugum, extrema terræ confinia quæritantem, qui iam seipsum amiserat. Ibat ille naui fluctuante deuectus, ut vel ex eo flectilem animum indueret, quòd in omnem temerè partem iactari cerneret nauem: excipiebant ventos irruentes vela turgentia, nec leuem diuini spiritus auram immeare sinebat in pectus: sæuiebat tempestas, & iam iam dirumpi nauigium videbatur; vates in tanto discrimine perfurentem procellam, scopuli ad instar sustinebat. Attollebantur, veluti montes, immensi fluctus ad cælum, sed postea detumentes reciproca collisione retundebantur, ut obuersantia cælo capita disceret, sibi præcipitium moliri, dum pertinacius assurgunt; Projiciebant nautæ grauiores in pelagum merces; negabat ipse obstinatae saxum voluntatis deponere. Quid plura? mittuntur sortes, Ionæ funesta sortis alea contingit, fit volubilis fortunæ ludibrium; ipse suum nil miseratus infortunium, mortis calamitate non flectitur. In mare demergi postulat sue reus, & iudex contumaciæ, per symbolum inconstantia puniri cupiens, qui nimium fuerat obduratus. Traditur ceto vorandus, dumq; mandatum Dei putat effugere, pisci portiori committitur, ut quò obstinatus compos rationis homo restiterat, eò promptius impos rationis bellua perduceret.

ret. Nonne etiam Moses, antequam populum, qui turbas ob sitim excitauerat, acti sermone perstringeret, ad petram loqui iubetur, quia ad aquas illa exhibendas futura esset promptior, quam ad lacrymas effundendas gens illa lapidea? Nonne Christus hodierna luce templo digreditur, illorumque se oculis eripit, quia grauiores gerere cernit lapides corde, quam manu? Vtinam igitur à peccatoribus Deus lapideum cor auferat, & inferat carneum, seu potius corda mortalium in pretiosos transferat lapides, quibus beatę muri Hierusalem construantur. Si enim tunctionibus, ac pressuris ieiuniorum, cineralibus hisce ferijs, cor nostrum expoliuerimus, sacris edificijs per manum celestis artificijs disponemur.

(?)

Dicebam.

IN BEATÆ VIRGINIS Assumptione.

ORATIO PRIMA.

Habita Romæ in Collegio Clementino .

Anno Domini M. DC. XXIX.

Vnquam tam arduæ munus pro-
 uinciaë suscepissem , vt trium-
 phantis gloriam Virginis ora-
 tione percurrerem (N. N.) ni-
 si hodierna me Clementini Collegij cele-
 britas , & obstricta aliorum imperio vo-
 luntas , duplici velut aculeo compulisset .
 Cum enim Assumptæ Cœlorum Reginaë
 Parthenia iuuentus , acceptis pro benefi-
 cijs , annua laudum tributa rependat , non
 potui hanc aleam euadere summi discrimi-
 nis , quin in amplissima nostri Athenæi
 panegyri , officium commune persolue-
 rem , vnusque pro toto sodalitiõ Spartam
 aggressus , inchoferi personam gererem
 oratoris . Et quoniam hoc in genere , fre-
 quenter aliqui in foedissimæ scopulum as-
 sentationis impingunt , dum byssina ver-
 ba , quasi viniblicos ad maris litora col-
 ligentes , græculi veteratores , Principum
 aures egregiè titillant , ac vocibus ampul-
 latis , cubitali pygmæo colossi crepidas
 adaptare conantur ; non errauit nostra
 sodalitas , dum calamistratæ pertæsa vene-
 res

res orationis, simplicis candorem eloquentiæ delegit, vt non emendicatis personata pigmentis, sed adscititijs denudata coloribus ipsa veritas loqueretur. Adductus sum ipse officio, fide, pietate, vt onus hoc laboris, & gloriæ, quantum sustinere vix posse confido, tum ex meo, tum ex meorum sodalium tempore mihi suscipiendum putarem. Quo in negotio illa me tamen res alleuat, Auditores, quæ alijs timorem forsân iniiceret, purpuratos huc Patres, ipsam Romanæ curiæ amplitudinem, Senatum sapientiæ conuenisse, loqui me cum Cynea Regum ante confesum, cum, si aliquid in exornanda Virgine fortasse deliquero, veniam indulgere, vestræ futurum sit Regiæ Maiestatis.

Nonam ferè annorum hebdomadam Virgo compleuerat, cum non tam ætate, quàm amore deficiens languorem contraxit, leuem eum quidem amanti, quia languor erat amoris, sed lethalem, quia fortis est, vt mors dilectio. Strepentes recedite aulici, compescite tumultuantes acerbopro funere querimonias, Virgo non claudit oculos, vt moriatur; sed quia dormire cupit, claudere fenestras incepit. Accersuntur à dissitis mundi partibus primi Christianæ Reipublicæ proceres, vt quod in filio timuerant, in matre cumulatè præstarent, vt qui filium in vita reliquerant, matrem comitarentur in morte. Collocatur in horto, vbi primùm è filij corpore sanguis effluerat, vt eo sanguine grauidata tellus non arefcere in cineres eam pa-

feretur, quam terræ dominam Deus adoptarat; sed tanquàm suauissimum florem paulisper in se contineret, mox ad vernantia cœli Tempe transferendum. Et sanè eam decebat horto prius inferri, quàm cœlo, vt vnde prima parens eliminata fuerat, illuc secunda restitueretur; illa, quia corruptionis labe seipsam fecisset, & homines, hæc, vt à communi corruptionis canone solueretur. Nimirùm si in antiquis historiæ sacræ fastis, eodem circumamicta vestitu dimittebatur ancilla, quò primùm induta pedem in eedes intulerat; decuit sane, Virginem æterni patris ancillam ab hoc terrarum domicilio in cœlestis aulam palatij, eodem carnis humane spolio transmitti, quo in lucem educta processerat. Alexandriam ferro nō subegit hostili, non flammis deuouit vlticibus imperator Augustus, quòd ab Alexandro Macedone à fundamētis excitata, ortum ab illo traxisset, & nomen: Arcem istam pudicitie, quam fundauit altissimus, ille dirueret; non potius communis iniuria calamitatis cōsternatam repararet? Sint mortalitatis incōmodis obnoxij mortales, reuertantur in illum cinerem, ex quo fuere compacti, vna debuit Virgo, quæ vitam effuderat, à corporis dissolutione vindicari, ad formosiorē corporis elegātiā traduci. Exciderat Iericunthinam ciuitatem inuictissimus Iosue, mœnia non ferro, sed turbarum clāgore complanauerat solo, vias omnes effuso compleuerat sanguine, dirutæ domus, euersa palatia, desolata fora, deuolutæ turres, senes dehiscentium

ædium

ædium attritu comminuti, iuuenes ultore
 gladio consumpti, plenæ cadaverum cu-
 mulis plateæ: Sola Rahabæ domus tantæ
 cladi superstes, & in alieno cinere, quasi
 phœnix rediuiua, permansit, quòd Israe-
 litici populi exploratores abscondisset in
 puteo: Mariam, puteum aquarum cœle-
 stium, diuini verbi non tam hospitam in
 utero, quàm matrem, à mortis impetu qua-
 ti, labefactari, in nihilum redigi Deus per-
 misisset? Statuerat mors iniquissima, arcẽ
 istam virtutum omnium euertere, proster-
 nere cupiebat, vt nunquàm caput attolle-
 ret, Virginem; cum illius vulnere non tam
 cecidit, quàm surrexit, non tam exanimata,
 quàm animata. Repetite animo veterum
 annalia sacra tēporum, cum è Sionis vrbe
 arcam illam fœderis, Levitarum humeris,
 in Solymæ templum gestãdam curauit Sa-
 lomon; nostræ huius celebritatis pompam
 ad amussim adumbrasse reperietis. Licet
 nobilior sit nostræ solemnitas Virginis,
 quæ non in confluenti populi multitudine,
 sed curiæ cœlestis illapsu, non auratis vecti-
 bus, sed angelicis manibus, in supremum
 cœli templum gloriosa deuehitur, & super
 spirituum ordines, ipsis etiam seraphicis
 choris augustior infertur. Exultat iam
 proprijs exuta calamitatib. humana mor-
 talitas, quæ hisce Matralibus non tam ca-
 ptiuæ mortis est appellanda, quàm in li-
 bertatem asserta, non tam victa, quàm vi-
 ctrix, non tam in carcerem detrusa, quàm
 in ipso carcere liberata; nisi tamen captiuæ
 propterea dicenda sit, quòd nouis gratia-

ram vinculis illigetur. Cedant nouis antiqua Matralia, tunc enim in auroræ templo, delecta ex millibus ancilla, Romanis à matronis circumducta vapulabat, donec innumeris malè accepta verberibus exploderetur; Ecce nunc Virgo, melioris ancilla consilij, quæ nullo diuexata malo, sed præcinente cælo, plaudente natura, circumfusa hominum frequentia, supernis cumulata muneribus, ad altissimi culmen honoris adoptatur. Quid ingrediatur illa in templum auroræ, quæ sicut aurora consurgit? quinimò, quid ni aurora Virgini surgenti præcurrat, quàm sol irradiat? Relinquitur viduum: tam pretioso pignore sepulchrum, ut ipsum aperto ore sepulchrum, assumptæ priuilegium Virginis loqueretur: reseratur, elapso triduo, ad Thomæ aduentum, tanto felix vrna deposito, ut qui olim Christi à mortuis rediitui gloriam sua hæsitantia firmauerat, Virginis quoque gloriam, testis non iam incredulus affirmaret. Nimirum, ubi suum viderunt Apostoli absconditum sub tellure thesaurum, inopinato euentu surreptum, coniecerunt Angelos fuisse raptores, quem ne tinea corrumperet, aut carnis humanæ corruptela violaret, thesaurizare, ut ita loquar, voluerunt in cælo. Prodit igitur è marmore Virgo, non auratis quadrigis, aut sella curuli, vel equis deuecta spumantibus, sed argentea nube sustollitur, Angelicis intermixta manipulis, cuius pedibus luna dimidia succumbit, mutuato à Virgine splendore confidens, orbem se posse

posse completere; vel respuens in orbem ex-
 crescere, dummodò Reginam orbis sinu
 curuato sustineat. Quis mihi tribuat, non
 desumptis ab Apelle pigmentis, sed accer-
 fitis ab oratoria facultate coloribus, quan-
 tis Mariæ pulchritudinem adumbare?
 Proh quales exerit Virgo faces ab aspectu,
 quàm nitidos euibrat à fronte radios,
 quàm benè ipsam videtur claudere diuini-
 tatem? Et benè diuinitatem claudebat,
 cuius corpus cœlum erat animatum, ubi
 inter superciliorum orbis, oculi, quasi so-
 les emicabant, genæ dulcius, quàm stellæ
 fulgebant, frons lacteo circulo, candica-
 bat sereniùs, halitus oris, placidiùs, quàm
 Etesiæ, spirabat, sessitabant cœli charites
 vniuersæ. Non catenatos in triumphum
 Reges, plaustro subductos illa trahit, sed
 deuotos mortaliùm animos secum rapit,
 non hostes bello captiuos, aut ferreis ca-
 tenis onustos, sed mortem præ inuidia
 ringentem, rigentem; non subactarum
 imagines urbium, sed totius orbis non de-
 uicti, sed deuincti trophæa deferre glo-
 riat. Conijcite nilares plausus, qui cœ-
 lesti in teatro personuere, dum, effusa
 in summam lætitiàm beata illa cœria, Re-
 ginæ aduentanti, festantibus vocibus, oc-
 currit, regalique in solio collocandam
 gratulabunda suscepit. Viduatum sibi vi-
 debatur cœlum matronali præsentia, cum-
 que terram aspiceret de Virgine tumescen-
 tem, dimidiato nolens priuilegio gaudere,
 postquam filium terræ de gremio rapuisset,
 matrem quoque à terræ visceribus eru-
 tam,

tam, nobili prædatione transfuexit.

Clauserant Apostoli prægravi sub marmore corpus emortuum, cumq; areolis delectaretur hortorum, in horto viridanti tumularunt, sed cū fures fortasse nocturnos, futuro de euentu solliciti formidarent: repentino itinere ventitant ad sepulchrum, vbi linteamina solum explicata conspiciūt, quibus erumpentes de amissa Virgine lacrymas detergerent; aut inflictis à dolore vulneribus mederentur. Obuius igitur ad illam excipiendam delabitur filius, & castissimos illicò ruit in amplexus, vt meritò super dilectum innixa dici posset, quæ diuino amore languebat. Et sanè si Berecynthia Deorum matris simulachrum è Phrygia Romam aduectum Scipio vir à senatu sanctissimus existimatus excepit; Virginem æterni sponsam parentis templum diuini spiritus, cęlestem in urbem inferre debebat filius, in quo plenitudo diuinitatis inhabitat, & lucis æternæ candor affulget. Quod si Cybele Coronam gestabat capiti impositam, turrim ad instar fastigiatam, ac in pinnas assurgentem; Virginis collum turrim in epithalamio sacro sponsus appellauit, quæ ad summum vsque verticem paulatim educta, nouo diadematis genere, illius caput obducit. Vestem illa sibi præcingebat floribus vndequaque vernantem; & fulciri floribus, & stipari malis exoptabat Deipára, licet suarum odore virtutum mundum inhalarit vniuersum, & mentes hominum in odorem traxerit vnguentorum. Nos igitur quoque

in

ASSUMPTIONE. 135

in amorem tui rape, Virgo pulcherrima;
de nostris triumphum age voluntatibus,
vt te aeris spatia tranantem, exacto
vitæ tractu, sequamur in cœ-
lum, quàm laudatione qua-
licunque prosequuti
hucusque sumus
in terris.

Dicebam.

IN

In Assumptione

B. MARIÆ VIRGINIS.

ORATIO SECUNDA.

Habita Romæ in Collegio Clementino . . .

Anno Domini M. DC. XXX.

I celeberrimos, vnquam anti-
 quorum triumphos auidis
 vsurpauit oculis hæc terræ
 metropolis, mundi Helena,
 æterna ciuitas, sedendo triū-
 phatrix, Roma vestra (Cardinales Emi-
 nentissimi, Illustrissimi Præsules, Audito-
 res nobilissimi) hoc profecto tempore, ad
 ista Clementini Collegij solemnia, fre-
 quentiam nobilium conuenisse Quiritium:
 summoperè gaudeo, dum faustissimas il-
 lius heroinæ victorias inspiciendas oculis,
 suspiciendas animis, florentissimam pro-
 ducimus in panegyrim, quæ profligatis
 mortis improbæ viribus, cœlestis capito-
 lium ciuitatis rediuiua conscendit. Vide-
 runt olim sæcula martiã, verè fera, verè
 ferrea, subactas multo sanguine acies cur-
 rum præire triumphantis: at modò delu-
 sam mortem glorioso certamine contue-
 mur: viderunt antiquitus Imperatorem in
 Iouis tunica, medio sublimem in puluere,
 Tarpeiam in arcem equis albis inferri; mo-
 dò.

dò Virginem stellato regnantem in folio,
 sideribus vndique radiantem cœlestibus,
 adplaudentes beatorum spirituum phalan-
 ges, iucundo spectaculo demiramur. Quàm
 vellem, Tullianam mihi tubam concedi,
 vt tantæ Virginis laureas honorifico ser-
 mone proferrem? Cur angelico non sum
 donatus eloquio, vt Angelorum Reginam
 Cœlo receptam congrua prosequar oratio-
 ne? Vidéo, in hanc aulam confluisse
 Romanæ florem ciuitatis; video, in tam
 nobili triumpho, purpuram minimè desi-
 derari; video pubem istam Partheniæ iu-
 uentutis, Virginis Assumptæ famulatio di-
 catam, illud à me suo iure deprecere, vt
 cum cœlestem Virgo ciuitatem, deuicta
 morte, peruaferit, fausta saltem acclama-
 tione, pompas gratuler triumphantis. Fin-
 gite igitur, capitolium esse nostrum hoc
 Athenæum, currum, pensilem illam nu-
 bem, arcus, fornices istos industriè depi-
 ctos, aureos titulos, hæc vario colore con-
 scripta carmina, statuas, hæc delineata co-
 loribus simulachra, dum ego tam insignis
 ero prece victoriæ.

Hostiles morborum greges mors trucu-
 lenta stipauerat, exacuerat nouercali in-
 cælum odio debacchantem: ad omnia sce-
 lera furorem, vt Virgo illa, quæ commu-
 nis ad vitæ lucem, vitam ipsam effuderat,
 sibi quoque tributum è viuis erepta per-
 solueret. Iam diem nigro theta signaue-
 rat, iam conceptum virus euomere molie-
 batur, cum virgineos artus inopinatis ag-
 gressa conatibus, lecto repente prostrauit,

vires

vires infregit corporis, ab hac mortalium luce subtrahit. Vidissetis virginem niueo pallore circumfusam, vidissetis purpuram illam vultus, illabente frigore, leniter albicantem, frontem eburneo prius candore conspersam subfusca mestitia turbari, oculos, geminos cæli corporei soles, mortis proximæ tenebris paulatim offundi, tornatiles manus arefcere, languere membra, tatum corpus extingui. Vidissetis, hæere tabescentes casus acerbitate senatus Apostolici proceres, affines dolore correptos intimis torqueri visceribus, turbam omnem lugentis populi tantæ Virginis interitu stupere defixam. Sed quorsum ista de morte precenseo, cum de vita potius texere deberem orationem? Cur tragicam assumo tibiam, cum tæbiam oporteret inflare? Cur epicedium adorno, ubi postularetur epinicum? Scilicet, melius tyrannide mortis exposita, Marianæ filiam ducam victoriæ: quandoquidem vix communi mortis decreto Virgo succubuerat, cum reuoluto sepulchri lapide, formosior surgit è tumulo, propriisque è cineribus reparata, veluti phœnix, reuiuiscit. Non illa quadrigis albis, per laureatas militum cohortes, gloriosa deuehitur; sed radianti nibe sublata, ad cæli theatrum effertur; non populi sequitur obstrepentis multitudo, sed angelicarum comitantur agmina mentium, non senatorius occurrit ordo, sed paulò antè cælo receptus excipit filius; non ad portam aperendam ciuitatis mœnia proturbantur; sed, reuolutis

uolutis cælestis atrij repagulis, diuinam urbem in æuum regnatura peruadit. Conticeat Roma relatos de barbaris in capitolium triumphos, non loquatur Romanas aues adorantem orbem; Virgo omnium ad se corda pelliciens, cæli beatissima, gaudijs immiscetur. Quam benè nostræ victoriam imperatricis, præcurrente mysterio, Iuditha sanctissima exhibuit, eum hostiles transeundo per acies, Holophernis exciso capite, Assyriorum domitrix remeavit? Bethuliam Galilææ tum natura, tum arte munitissimum oppidum truculentissimi hostes obsederant, omnem annonæ frumentariæ iam aditum intercluserant; obuallarant castris, tormentis muniuerant, militibus obsepierant, cum virago fortissima, suæ ciuitatis egressa mœnibus, titillantis illecebra pulchritudinis, insanum Holophernis caput rapiens ad amorem, ense quôque rapuit amputatam. Et verò, quos non excitarat mors inuidia tumultus in Virginem, quas non insidias expedierat, quibus non cogitarat urbem illam, cuius fundamenta in sanctis sunt montibus collocata, conatibus arietare; cum nihilominus mortis insidias Virgo deludens, mortem ipsi morti resurgens irrogauit. Vulnerata quidem Virgo fuerat, sed caritate, tela senserat, sed amoris. O non amplius cecum amorem, in sauciando Virginis pectore tam benè oculatum. Ista sunt iniqua profani alioquin amoris facinora, nubiles aliquandò puellas à thalamo ad tumultum rapere, ab epithalamijs ad nenas, à tædis ad

ad faces vocare funereas; cum immodica amoris vehementia illis extinguat̄ur flammis, quibus exarserant, & ante mori discant, quàm viuere ceperint. Suspirabat Virgo diuini sponsi coniugium, suauissimos Christi deperibat amplexus, quid ni vulnera, non mortis amaræ, sed amoris mortiferi fuisse dicamus, qui Virginem plaga, mortali ne dicam, an vitali confecit? Ridebam antea leuium Tricas, & Apinas poetarum, dormitanti profundius amori sagittas, & arcum mortem surripuisse, delirantium, qui ferreis exinde, non aureis mortalium corda traiciens, contrario necem inferret euentu; sed modò non fabulas venditasse profiteor, cum amoris Virgo confossa iaculo mortis succumbere compellatur. Quamquam in ipso amoris delicto mortem asserentis, triumphantem conueri liceat amorem, & in inficco mortis vulnere vitam, cernere possimus immortalem, cum amor Achillis hastam æmulatus eodem ictu vulneret, & medeatur. Nimirum mortis illud spiculum non tam pennas habebat, quibus volaret ad necem, quàm vt illas impertiret ad vitam; non, tam sibilauit, vt spiritum auferret, quàm vt afferret. Palmam diceretis, quæ prægravi depressa pondere nititur in pondus, & quò magis est inclinata, resurgit magis, cum Virgo, vno ad terram deiecta congressu, validiori robore vegetior assurgat, palmam de morte præcipiat. Hinc meritò sponsæ cælestis magnitudo assimilata fuit palmæ, quia sicut ista tenuis in imo, am-

plio-

B. MARIÆ VIRGINIS. 141

pliori postea corpore dilatata, frondes in cacumine virentes ad cælum explicat, folia cultrato mucrone, lateribus in se bifidatis excavit ramos, amœna pulchritudine fastigiatos expandit; haud aliter Virgo, à primis pauperrima cunabulis, mox pertinacivite asperitate corpus obdurans, tantis virtutum ornamentis, tantis operum fructibus locupletata succreuit, vt cælo caput inferre, & in Elysios beatorum campos inferi promeruerit. Exultat modò mortis denictæ spolijs onusta, quia humanæ spoliū mortalitatis cælestem in urbem inuexit; regnat hoste gloriosa profligato, quia teterrimi caput draconis inuiscto

pede contriuit. Pompam

eius modò perpendite,

cum enim nostris

se Virgo sub-

traxerit

oculis, longioris mihi

subtraxit copiam

orationis.

Dicebam.

**Pestis, Famis, Belli mala Virgini
assumptæ patrocini-
nio sedanda.**

ORATIO TERTIA.

**Habita Romæ in Collegio Cle-
mentino.**

Anno Domini. M. DC. XXXI.

Vetuosissima Italiæ facies, tri-
plici calamitatum genere de-
formata, non tam aspectu de-
iecto, nullum in terris esse
deplorat auxilium, quàm ani-
mis ad spem erectis, monet è cælis implo-
randum, Eminentissimi Cardinales, Il-
lustrissimi Præsules, viri ornatissimi. Ia-
ctati sumus hucusque turbida malorum
tempestate, vidit Insubria putrescentia
morbo pestilenti cadavera, facto veluti
naufragio, in triuijs exponi: sensit, in
extrema rerum omnium inopia, ad vlti-
mum se discrimen impelli. Utinam nobis
in hoc fluctu periclitantibus, aliquod si-
dus affulgeat, deficienteque in tanta
calamitate procellam, propitio splendo-
re discutiat. En sol illuxit in Virgine,
seu Virgo potius è tæmuli occasu ad vitæ
processit orientem, vt suum in sole taber-
naculum collocet, salubresque cælestium
munerum deriuationes in hæc terrena
transfundat. Latrauit sol iam satis in Sy-
rio,

VIRG. AVXILIO SEDANDA. 143
rio, ac lethali orbem morsu petiuit tellu-
rem radijs vrentibus, leonina veluti can-
da, flagellauit, ferire nesciet in posterum
in Virgine collocatus. Habet illa sub pe-
dibus lunam, Deam olim sub Dianæ vo-
cabulo, ferarum debellatricem, saggitis
armatam, vt omni nos exuti formidine
periculum euasisse confidamus. Age igi-
tur, nostræ videamus argumenta securi-
tatis, triplici de malo in vna Virgine con-
stituta.

Feruebat Italia hostilium quassata bel-
lorum tumultibus; intulerat Aquila frigi-
dis alioquin de regionibus fulmina quibus
orbem totum non terreret modò, sed te-
reret; timebatur Italiæ incendium, quòd
in frigidissimæ hyemis gelu, mortalium
mentes arderet, ac pro fluminibus aeris
asperitate glaciatis, flumina sanguinis exū-
darent. Cum ecce, dum cælum solaribus
ignescit radijs, & terra caloribus æstuat,
frigescit vlticis flamma iracundiæ, ebul-
lientis belli ardor extinguitur, dum astra
minitantur exitium, homines tranquilla
in pace firmantur. Vnde inopinati fœde-
ris nuntius nostras ad aures aduolauit?
Vnde amor iste coniuratos inter se reges
caritatis face concilians? Vnde gladius il-
le, quem in hostem distrinxerat hostis
infestus, non paratus ad cædem, sed custos
factus est ad salutem? An quia Virgo bea-
tissima, quæ pulchre dilectionis est mater,
ad celos transferenda per mortem, suæ
mundum caritatis dereliquit heredem?
An quia bellum debacchari diutiùs non
pote-

poterat, euecta cęlestes ad thalamos Virgine, quę requiem in omnibus exquisiuit? An potius terreni exercitus agmina timuere cęlestia, cum enim ad sublime cęli capitolium, terribilis, vt castrorum acies, Virgo conscenderet, quidni arma proiecerent terrenę legiones, vbi cernerent aereis in campis, cęlesti militia Virginem circumseptam? Habet suam quoque Christiana, Respublica armatam Palladem, non commentitiam Iouis sobolem, sed æterni filiam parentis, quę non alliciat, sed deterreat a pręlio, non hasta, sed sceptro. Exultet Italia stabili, tandem in pace composita, vt quę prius exterarum iugo gentium miserimę subiecta languebat, modò reddita sibi est, & quę prius intestinis diuexata malis, varias dilaniabatur in partes, modò incolumis, obducta cicatrice, corpus integrum coalescit. Et quidem, cur homines ad bellum effrenes hostile classicum canerent, cum Angelorum ordines ascendenti maritalis ad nuptias Virgini epithalamium decantent? Quid ni filij, disiectis ex animo notuercalibus odijs, in pacis fędera conspirarent, si mater sponsi carissimi ruit in amplexus. Cur infesta non caderent hostium manimenta, si æternum in templum, angelicis manibus, arca Dei uiuentis animata defertur? Quid ni turbidam bellorum caliginem videremus ex Italia cęlo discussam, si diuturnam securę quietis serenitatem Virgo, nitida velut aurora, portendit?

Quod si pax Cererem nutrit, & è pace di-

emanat ubertas, aurea mihi redire videntur, ac verè saturnia sæcula, cum rerum copiam omnium polliceatur fecunda virginitas. Nunc enim verò spicam Virginis arua copiosis messib. grauidantem enunciare possumus in cælo splendescere, cum tellus propitio fidere collustrata, fruges uberrimas germinarit. Facebant hinc infausa sterilitatis omnia; facessat quicquid hariolatur nescia fatidicorum insania, Virgo Dei nutrix, Amalthæa felicior, cornu munerum omnium in terras effudit, nosq; supernarum copia diuitiarum cumulate beavit. Gaude Roma, desine Africam, Sardiniam, Siciliam, tria Romani populi frumentaria subsidia nuncupare, pretiosior tibi seges defertur à Virgine; nativis illa est, quæ de longe, nempe de cælestibus horreis, triticum electorum, diuini spiritus adspirante fauonio, ad hæc mundi litora fortunatissimè exoneravit. Quàm lepidè ventrem illius, velut acertum tritici, lilijs obvallatum alventibus, in epithalamio sacro sponsus appellauit, perindè ac Virginem doceat, ex vteri Virginalis agro, non tam intemerata fecunditate Deum parere, quàm copiosam diuino fetu conferre mortalibus ubertatem.

Iam verò grassetur alicubi pestilentia, orbemque ciuibus exhaustum, orbem iam venenotabifico reddat, vt illa properato funere detrahet homines ad sepulchrum, ita Virgo è tumulo prodiens, maturato auxilio, retocabit ad vitam. Inerrauit pestis hucusq; , velut Ate perniciosissima, Italicis regio-

146 PESTEM, FAMEM, BELLVM
regionibus, noxijsque homines morbis le-
thaliter implacuit; primam rediisse dicere
infantis mundi conditionem, cum terra
inanis erat, ac vacua; adeò suam mors in-
quissima, cõgestis cadauerum cumulis, sa-
ginare nequibat ingluuiem. Vna erat in
terris non Litarum è numero claudicante
sed in mulierum cõetu beatissima; hanc
Deus à morte rediuiuã ad cæli spatia vo-
luit efferre, vt Atè per tractus aereos mor-
borum satellitio stipatam, impunèq; bac-
cantem, sui assumptione discuteret, proffi-
garet. Quod si delapsum è cælo Palladium
tutelarum quasi arrha diuinitatis, Troianam
ab omni discrimine ciuitatem vindicabat
quid ni sublatũ ad sidera Virginis corpus
nostræ velut pignus mortalitatis, duratu-
ram orbi securitatem exorabit? Euehitur
illa, toto circũspectante Apostolorum se-
nati, natura plaudète, cælo hilariùs coruf-
cante, spiritualibus beatarũ mentium co-
pijs circumfusa, de triplici hoste relatura
triumphum; de fame, quia delicijs affluit
de bello dum pacificos inter choros exul-
tat; de peste, dum victrix surgit à funere. Ia-
cuit illa quidem in sepulchro, quod modò
cõmutatur in trophæum, decubuit in hor-
to, sed germinauit ad gloriam; clausit ocu-
los, non vt cederet letho, sed vt accubaret
in lecto; tumulata est in marmore, sed ipsa
marmora, vt in filij morte, ad pietatem
emollita, excusso lapide, mortuam effu-
derunt ad vitam. Ceterum si olim delu-
brum Iunoni sospitæ religiosa nimium ex-
citauit antiquitas, quòd in graui pestilen-
tiæ

VIRG. AVXILIO SEDANDA. 147
tiæ tempore morti ciues exemisset; Virgi-
ni, quæ Romanam hanc urbem ab omni
calamitatum subduxit incommodo, quæ
deuoueri poterunt templa, quæ hostiæ
poterunt immolari? Non ego po-
stulo marmorea, quæ tem-
porum iniuria dete-
rantur, non obla-
tas de vitu-
lorum
sanguine victi-
mas.
Delectant summos viscera sola Deos.

Dicebam.

De hæresi Virginis assumptæ patrocínio profliganda.

ORATIO QUARTA.

Habita Romæ in Collegio Clementino.

Anno Domini M. DC. XXXII.

Andem aliquandò Christiana
 Respublica, quæ per furentium
 inter procellas hæresim ingenti
 periculo fluctuauit, sedata
 tempestate, disiectoque turbine detonan-
 tium calamitatum, respicit Cynosuram
 suam, hoc est, Virginem ad caelos eue-
 ctam, Eminentissimi Principes, Illustrissi-
 mi Præsides viri clarissimi. Exundauit hu-
 cusque Germania, non aquarum cataclyf-
 mo, sed sanguinis, quia ventus à latere se-
 ptemtrionali consurgens non perflauit so-
 lum tumido spiritu, sed penè Romani se-
 dem imperij, nefaria conspiratione con-
 cussit. Glaciatum Suediæ pelagus, iniustæ
 flammis iracundiæ liquecens, ac magno
 æstu iactatum ebullijt, efferatamque bar-
 barorum colhuiem, è turbolenta illa re-
 gione, contra Romanam fidem effudit. Ex-
 tremam cladem nostra formidabat Italia,
 cum nouusne Lucifer, an tenebrionum
 Princeps in Aquilone solium exaltarit, trans-
 missoq; in finitimas oras draconum exer-
 citu, orbem vniuersum lethali veneno con-
 ten-

tenderit inhalare. Sed prospere rebus accidet nostris, quia Virgo, quæ cunctas hæreses sola interemit, draconis etiam caput triumphali conteret assumptione, armataque perditorum copias, terribilis, ut castrorum acies, profligabit. Excurramus igitur hodierna panegyri, quantum sit in Virgine aduersus perduelles auxilium, subigendamque speremus hoc anno hæreticam à Dei parente prauitatem.

Insigne fuit illud ostentum, quod relegatus olim à Domitiano vates, aquilino planè oculo, inspexit, mulierem in cæli spatio fulgentem, sole circumamictam, redimitam sideribus, substrata pedibus luna; diuinam fœminæ pulchritudinem satis abundè testatus, dum quæ sparsa erant in cælis, in ea collocauit vniuersa, ne iam negare posset philosophia, cælum aliquod esse animatum. Inhiabat in mulierem ore audissimo serpens antiquus, septem capitum draco, qui sinuosas collectus in spiras, voracibus illam faucibus deglutire cupiebat, nisi acceptis in altum pennis euolasset. Quòd si sub inuolucro prodigij, arcani plurimum delitefcit, quid nobis spectra ista portendunt, nisi delabétium temporum calamitates, auspice Virgine, superatas? Emersit ex vltimis terræ partibus immanissimus catholicæ religionis euerfor, qui tractu longissimi oceani emésò, ad proterendum Romani imperij fastigium, non ferro solum milites expedituit, sed nouercati odio Scythicos etiam dracones armavit. Quamquam dracones ne dixerim,

rim, an viperinos partus conspirantes in matrem, dum vterum parentis Ecclesiæ innumeris distracti opinionibus lacerant, nec minus armis, quam sententiarum varietate proscindunt? Repetitur videmus iniquiori consilio Punici ducis inuentum, qui pugnaturus suavit Antiocho, ut in hostium classem, viperas plures inijceret, quarum metu deterriti milites à dimicatione desisterent: cum nostro quoque sæculo viperarum genimina è Caluini luto, è Lutheri sordibus prodierint, atque è frigidissima cæli plaga dracones eruperint, qui flammæ alienis regionibus inferentes, orbem catholicum luctuoso incendio vastarunt. Sed inter tot hostium, bellique discrimina, solemni gestire possumus gaudio, quia mulieri datæ sunt alæ, hoc est, Virgo beatarum mentium agmine circumuallata, sublimis ad cælos euehitur, unde felicius, quam olim pythonem Apollo, hæresis hydram proteget, interimet, iugulabit. Equidem si dum signum Virginis, in obliquo cæli circulo, nostris recurrit obtutibus, mitescit aliquantisper igniti rabeis leonis, canisque Sirius non amplius latratibus orbem adurit, nec quasi findat ad inferos, viam, scissuris innumeris terram hiulcat, sed amœnioris ob cæli clementiam, delassata nimis ardoribus, natura hilarescit, & autumnali soluitur ybertate; quid mirum, sanctiori Virgine cælo recepta, leonis inferni sæuitia leniatur, minoresque flammæ cerberus tartareus eructet, quibus fidei humor exarescit? Unica prius in cælo, reliquas inter imagines, Virgo

recen-

recensebatur Erigone, quæ manu stellam, & quidem vnicam efferebat, sed modò alia Virgo lucidior astris inseritur, vtque cim-
 merias hæreticorù tenebras multiplici claritate discutiat, duodeno fidere coronatur. Et verò quam non illa errorum caliginem suæ splendore virtutis absumpsit, quos non perduellium ictus suæ clypeo protectionis elusit? Sileatur, Perseum scuto munitum Palladio, Medusæ caput, ense adamantino præcidisse, veriùs modò teterrimum hostem, multis draconum millibus septum, Virginalis clypeo tutelæ, fides Romana disperdet. Sileatur, quod olim Thebanis contra Lacedæmonios pugnantibus, certissimam in spem victoriæ respondit oraculum, vt in medio scilicet ardore præliandi, Aristomenis ducis clarissimi clypeum attollerent; cum Virgine, turri Dauidica, à quam ille clypeo dependent, in cælorum eunte sublimia, speret orbis catholicus truculentissimas prædonum turbas, felici triùpho proffigare. Meritò quasi palma exaltata esse dicitur Virgo, quia sicut illa folijs armatur acuminatis, & cultrato mucrone ferientibus, ita Virgo ad infringendos hæreticorum conatus, precibus, velut gladijs instruitur, ac fortissimè communitur. Repetite, Auditores priscorum memoriam temporum, dum Cosrhoes ille Persarum Dynastes Heraclium Cæsare solio deijcere cogitaret, nonne Virginis obsistentis auxilio deletus est, cum miræ magnitudinis grando repente suborta, Persarum copias attriuit? Repetite cum Ioannes ille

Zemiscas, Bizantinorum Achilles, Bulgaros, Russosque Virgine prælium fortunante confecit, nonne deposuit illa de sede potentes, nimiumque de sua virtute gloriantes elati cordis mète deiecit? Repete tuum illum ducem Roma Narsetem, qui Longobardorum sanguine sæpius Italiam irrigauit, qui Gothos ad fluuium Anientem, via Salaria cæcidit, qui Regem Totilam plurimis tumescentem victorijs, fugam arripere compulit, qui reges alios æternæ huic vrbi tributum coegit impendere, quibus armis tot gētas immanitate barbaras, religione infestissimas, numero penè infinitas domuisset, nisi Virgo careruas hostiū, auxiliij opportunitate compressisset? Delabebatur è cælis Virago fortissima, armata veluti Pallas, disponere acies, tentoria figere, tempus certamini docebat arripere, duci robur, militi animos, terrorem hostib. immittebat. Ecce denuò Gothos, & Vādalos ad omne facinus parata barbaries effudit, quid ni speremus, singulari Virginis patrocinio, è Germaniæ finibus exturbādos? Si vnus mollissimus capillus vim habuit ad vulnerandum Deum, quidni simul omnes fulminent hæreticorum colluuiem? Si matronæ olim Romanæ è capillamēto diuulso chordas arcubus texuere, quidni Virgo, coma capitis sui, telorum instar, barbarorum castra percellat? Quid enim videmus in Sunamite ista, nisi choros castrorum, cū ipso oculorum iactu, ipso vultus aspectu inimicas cælo legiones absterreat, qualiter olim apud Pellenæos Dianæ simulachrum aduer-

aduersus Ætolos illarum ita obuios quosq; numinis maiestate perculit, vt in faciem procidere cogerentur? Quinimò Diana ipsa præstantior Virgo lunam habet sub pedibus, an vt auito se regum sanguine genitam arguat, quemadmodum calceis lunam subtexere, in specimen claritudinis, antiqua Roma consuevit? An vt illibatum præferat vitæ candorem, dum lunæ maculas innocentî pede proculeat? An potius, quia luna maris æstum commoueus, hæresim exprimit, terrarum spatia miscentem, Virgoque sic hæresim conterit, vt lunam? Legistis arcam fœderis leuitarum delatam humeris Ierichuntinæ ciuitatis mœniâ, clangentibus buccinis, euertisse, quæ cum prosterneret acies, murosque labefactaret hostiles, non fœderis appellari debuisset, sed arca bellorum. Nunc verò, cum angelorum manibus ad beatas cæli sedes, arca Dei viventis animata deferatur, intueri mihi videor corruentem ex arreptæ solio tyrannidis hæresim, refugientesque in antra Scythica dracones teterrimos, nisi potius. Virga ista Iesseæ de radice progerminans, virgæ Aaronis æmula, serpentes nequissimos deuoret, hoc est, exitialem illorum potentiam immi- nuat, infringat. Hoc à te conceptis votis de- poscimus, heroina inuictissima, vt Pharaones omnes contra Dei populum ita fre- mentes, cum iniquo satellitio compescas, quæ equitatu fortissimo assimillaris, in- curribus Pharaonis.

Dicebam ..

D. GREGORIO MAGNO

Romanæ Humoristarum.

Acad. Patrono.

Cum inter Humoristas adscriptus
fuit auctor.

ORATIO HABITA.

Anno Domini M. DC. XXXI.

Plausibile fuit antiquis profanæ militiæ ducibus, Eminentissimi Principes, Illustrissimi Præfules, viri clarissimi, à rebus præclare actis, & auctis, non tam populi conspiratione delatum, quàm ingenioso gloriæ genio confictum assumere cognomentum. Hinc Alexander à rerum magnitudine Magnus; Scipio ab Africa subacta Africanus, Sylla à prospero bellorum euentu Felix, Marcius à capta Coriolorum ciuitate Coriolanus; Demetrius ab urbium excidio Poliorcetes, Baiazetes à subitatio præliandi furore Procella, Tamerlanes ab ictu vehementi Ferum, Aquila Pyrrhus, Fulmen Ptolomæus, Flagellū Attila, Dei gladius Chalebus Arabs, Georgius Epirota Scanderbegus audiuit. Sed ad sacra quoque tempora nobilis hæc consuetudo defluxit, vnde in orthodoxa republica nomē Chrysologi Petrus, Chryso-

Iostomi Ioannes, Thaumaturgi Gregorius
 Neocesariensis, Theologi, Nazianzenus,
 Angelici Thomas, Seraphici Bonaventura
 compararunt. Prodeat in medium,
 aliorumque lucem, suarum sole virtutum,
 GREGORIVS ROMANVS offun-
 dat, quem sanctitate conspicuum, erudi-
 tione diuinum, laboribus emeritum, cele-
 bri agnomine MAGNVM orbis illo
 minor appellauit. Hunc Academię nostrę
 Patronum sapienter adoptastis, viri cla-
 rissimi, vt princeps orbis Academia, illius
 adolesceret auspicijs, quem ecclesiasticos
 inter doctores principem Synodus Tole-
 tana constituit. Solum in hoc lapsi estis,
 dum me vestrum inter ordinem, conspi-
 rantibus humaniter suffragijs, adsciui-
 stis, inter HVMORISTAS aridum pror-
 fus, & exsuccum, primamq; tyroni adhuc,
 & candidato Spartam demandastis, scili-
 cet, vt Gregorium Magnũ in hoc Athenęo,
 viris maximis assidentibus, pusillus orator
 exornarem. Quãuis hoc etiam benè cadit;
 vt enim DVLCI lucubrationum AGMI-
 NE vestra in conspectum postea RE-
 DEAT eloquentia, debebat prius in
 hunc locum, non obscurę radijs beneuo-
 lentię, mei sermõnis amarities attolli.

Præteribo igitur in tanta rerum segete
 protritam rhetorum legem deriuandi lau-
 des à patria, à parentibus, ab instituto,
 per ordinem currendo temporũ, imagines
 recolendo maiorum, quid matre pregnan-
 te somniarit auus, an globus igneus capiti
 infantis emicuerit, quo sub Chirone pro-

G 5   fece-

fecerit; non persequar huiusmodi Tricas, & Apinas, non umbilicos, non analecta colligem, recurrant ad hoc asilum, qui exultant à virtute. Suas præferant illi, veterum more Quiritum, lunulas, qui in talis defixere nobilitatem, cicadas aureas, more Atheniensium, innodent, auribus, qui crepitante diuitiarum bombo, sibi tintinnire congaudēt. Gregorius Romanus reuult in modico se magnum ostēdere, nullum, nisi palmare facinus: è proprijs erutū à mecupit expromi, vt predestris alioquin, & humilis, solius argumenti magnitudine grandescat oratio. Video illum, Auditores, ab adolescentiæ longinquo, non in abecedarij pędagogio primos literarum apices internoscere, sed in rhetorum puluere sed in philosophorum lyceis, sed in theologorum gymnasijs, masculæ studio virtutis incumbere, admiror æstuantem ingenij sitim disciplinas omnes, vno velut haustu, sorberent, vt Gregorio verius, quàm olim Telemacho putandum sit, in omnibus aggrediendis adstitisse Mineruam. Video illum, patre è viuis erepto, dilapidatis in opem inopum facultatibus, sed in Sicilia religiosum hominum excitare conclauia, vt exultantem ab orbe pietatem, velut à postliminio reuocaret: video septimum Romæ, ad cliuum Scauri, paterno in domicilio, construere, ibique sacro sub habitu delitescere, vt mundi subductus oculis, angelis spectaculum exhiberet, ac Deo. Procul à Gregorio vestes Attalicæ, bombicinæ tunicæ, olentes Arabico mure polliculæ,

pro-

procul à palatio belluata Babylonica, Phry-
gionum opera picta, splendida toreuma-
ta, onusti vasis Corinthijs abaci; parietes
sola nuditate candescant, hic hospitari cu-
pit, profligato luxu, paupertas. Quis hic
memoret indicta sibi ieiunia, quibus im-
bellicum alioqui corpus ita eneruauit, im-
minuit, vt non longam etatem duxisse pu-
tandus sit, sed egram valetudinem prodi-
xisse? Quis hic noctos insomnes in sacro-
rum lectione voluminū absumptas recen-
seat, cū non auderet somnus illius ad ocu-
los irrepere, qui vel ipso Gregorij nomine
vigilabat? Vidit Romæ Anglos quosdam
adolescentes, eximia venustate naturæ be-
neficio donatus, ad catastā in foro venales,
quorum regionem cum impio Deorum
cultu teneri comperisset; Ehem, quomodo,
inquit, in aurea vagina gladius plumbeus
reconditur? O quā bonā domum, quā
malum hospitem? Verè Anglos, neq; enim
angelos, nisi hinc discat tenebrarum ange-
lus in lucis angelum commigrare. Profici-
scere, Gregori, diuisos orbe britannos vrbij
Romanæ coniunge: Angliam, angulum il-
lum orbis, cimmerijs perfidie tenebris in-
uolutum, diuinæ splendore fidei collustra.
Christus, lapis, quem reprobarunt Iudaicae
gentes, huius in caput anguli fiat. Iupiter,
commentitius ille deorum praeses, qui ab
insula emerfit, in hac insula proteratur.
Discedit Roma Gregorius in Britanniam
iter arripiens, cum excitatis à populo tur-
bis, exacto triū dierum itinere, Benedictū
pontificis imperio reuocatur, vt antequam

in Anglia fidem erigeret, Bizantij labantem sustineret. Euthychius Archiepiscopus ille fuit, qui homines, postrema tuba clangente, non tactui manuum obnoxios è rumulis excitandos oblatrabat; sed subtiles, euanidos, fumi instar, & venti; verè de pastore lupus, qui ouium suatum carnes, cum viuas vorare non posset, deglubere mortuas, ac deglutire cupiebat, . vt in solo spiritu reuiuiscerent. Istum aggressus est acri contentione Gregorius, validisque aded rationibus ceruicosam mentem arietauit, infregit, vt Eutyechius in actu vitæ postremo palidoniam cecinerit, in eademque se carne resurrecturum edixerit, quæ abire debebat in cineres; librum illius in flammis Tiberius imperator iniecerit, vt in fumum illa dogmata verterentur, quæ mortuos, ad instar fumi, resurrecturos mentiebantur.

Sed natus cõmuni bono Gregorius ad leuandam morbo grassante patriã reuertatur, ab oriente scilicet mortuorum, ad viuorum occasum, Romanam hanc urbem lues quædam tabifica inuaserat, perq; omnes angulos latè, & lætè serpebat, nulla tam foeta domus quæ non relinqueretur effæta; nullus aer aded salubris, qui cadauerosorum halitu non putresceret, nullus collis amœno aded celo serenus, quo lento gradu pestilentia non reperet; vastum ubiq; silentium, nõ tutè latebræ, exitiosum auxilium, fuga inconsulta, homines, quasi laruæ cinerulenta macie palantes, labantes, stupidi, stupei; displosæ è nubibus sagittæ

gittæ populū inopinato sternebant, igneꝝ
 in cælo acies fundendo humano sanguine
 rubescebant; repentina singuli cęde vastā-
 tur nec languor mortem præuenit, sed
 languoris moras mors festina præcurrit. In
 tanta cadentis populi clade quid Grego-
 rium egisse putatis, Auditores? An iuxta
 veterem Romanorum consuetudinem,
 clauum in Iouis, vel Minervæ templo fixis-
 se, vt debacchantem illic sisteret epide-
 miam? An more Palamedis Apollini victi-
 mas immolasse, vt noxia in orbem spicula
 iaculari desisteret? An Ioui cum Rhodien-
 sibus simulachrum erexisse, ne homines in
 posterū, simulachra diuinitatis prosterne-
 ret? An anguem Æsculapio cum Epidua-
 rensis deuouisse, vt veneno defæuienti
 alio veneno consuleret? Exundauerat por-
 tētofa alluione Tiberis, ipsosq; vrbis mu-
 ros ebullietibus aquis excesserat, deuectus
 fuit aquarum non flumine, sed oceano tra-
 balis magnitudinis draco, qui cum per sal-
 sos maris turbidi fluctus innatasset, tandē
 suffocatus in litore putruit, luemq; lethā-
 lem halitu pestilenti in hanc vrbem trans-
 misit, quā prius draco alter Epidauro Ro-
 mam aduectus, vt supersticiosa credidit
 antiquitas, sola presentia discussit. Grassā-
 batur pestis hæc infestissima, pennisque
 delata ventorum, omnium corpora cū ip-
 so anhelitur permeabat; ad hanc Aten Ro-
 mano cælo depellendam, nō Litas strabas,
 & claudas expediuit Gregorius, sed Lita-
 nias. An vt anguem hunc, sacris cantioni-
 bus, cælestis quasi veneficus excantaret?

An

An ut pythonem immani viru pestilentem
 suæ telo caritatis confoderet, iugularet?
 Quæcunque amburbialia ducebantur, pe-
 stilentia mitescebat, aer noxiam exuebat
 inclementiam, vita redibat in semianimes:
 artus ad præcûtis vexillum crucis, vel quia
 mors vitæ lignum horresceret, vel quia
 Tau signo conspecto, stragem sistere per-
 cutiens angelus iuberetur. Sanè angelus,
 qui in mole constitit Hadriani, nudatum-
 que gladium in vaginam reposuit, ut cala-
 mitosæ finem pestilentia portendebat, ita
 Gregorij sanctitatem minime dubio argu-
 mento præsignabat, qui factus in iracun-
 dia tempore reconciliato, diuinam à po-
 pulo vltionem auertere satagebat.

Tibi debet, Gregori, suam Roma inco-
 lunitatem, te suum appellat Iouem melius:
 sospitatore, quid à collata summi Ponti-
 ficis dignitate refugis, quid in montiû lu-
 stra contendis? Ignea columna, cæli quasi
 digitus, sub caua montis crepidine delite-
 scentem ostendit. Ecce in columna ignis
 loquitur Dominus ad Romanos, qui in
 columna olim nubis loquebatur Hebræis.
 Columna ista veluti niloscopium, non Ni-
 li, sed tuam prænuntiat excelsum, in-
 spem vberimæ messis Ecclesiæ. Fluctua-
 bit inter varios heresum æstus Petri nauis
 etiam, tu stare debes, veluti filiorum Noemi
 columna inter procellas incoccussus. Suc-
 cubuit tanto ponderi, quasi Atlas, præde-
 cessor Pelagitis, te nouum poscit Hercule.
 Ecclesiæ celum, Hercule maiorem vna te
 solum columna confirmat. Deferre Ro-
 mam

mam, Auditores, Gregorium oportuit, non enim sponte venire poterat, quem animi demissio retrahebat, ignorans, à se ipso se creari Pontificem, dum hominum gestati se humeris patiebatur. Cunctatum in hoc apice Gregorium qualem vobis obijciam, Auditores? Equidem si misericordia æquè, ac iustitia solium stabilitur, reputate, Gregorium egenis, ac derelictis opes Ecclesiæ, profusa liberalitate, dispersisse, vt verè cū Laurentio posset thesauros, non in scrinijs, sed in pauperibus indigitare. Suos habeat Persia longam ob manum Longimanos; efferat suos Græcia Cimones in publicum, collatis omnibus, verè Publicolas; prædicet Germania suos Henricos non militum agmine, sed pupillorum stipatos examine; Gregorium Roma producet communem omnibus Mercurium, à quo plures haberent, quod satis acciperent, nunquàm ille, quod satis daret. Sed nouum auditores, accipite Gregorianæ pietatis inuentum: vt innumeris quotidie pauperibus certa largitione succurreret, plures in vrbe cursores instituit, qui conditas ægrotantibus dapes, citato cursu, deferrent. Tunc enim verò diuinus Gregorij amor alas habebat, quibus ad erigendam è puluere calamitosorum inopiam volitaret. Iam caritas illius non serpebat, vt ignis, sed quasi fluuius igneus, rapidusq; ad conferendam pauperibus openi ferebatur. Vidit olim in equo pallido mortem equitare Ioannes; vitam in cursoribus vndequaue discurrere Roma conspexit. Columbas

anti-

antiquitus epistolis Mutinam defende-
ris ad Brutum Hircius adhibuit: hiru-
dines victorię nuntias Cæcina Volater-
ranus excepit, cornicem habuit vice tabel-
larij Marthes Ægyptius; nuntijs alas pen-
natas imposuit; ventorumque nominibus
appellauit Ælius Verus; Cyrus per inter-
ualla locorum tabellarios ita disposuit, vt
fatigatis recentes, & nocturni diurnis suc-
cederent; Gregorius alendis quotidiano
subsidio pauperibus cibarios cursores in-
uexit. Inuidere angeli, si angelicum pe-
ctus mordere potest inuidia, Gregorianis
epulis, ac humano habitu personati inopis
induere fascinulas, & quamuis peccare nõ
possint, cum in veritate constiterint, emē-
titi sæpissimè aspectus amauere menda-
cium. Tēdit Christum suæ, liceat hoc di-
cere, magnitudinis, & licet ipsam non de-
seruerit, adscititiam nihilominus arripuit
mendicitatem, vt denuò qui diues fuerat,
pauper non pro nobis, sed pro se ipso fie-
ret, stipemque à Gregorio referret? qui the-
sauros habebat diuinitatis. Sileatur, apud
Æthiopas Iouem deorum corona circum-
septum singulari comitate celebrasse con-
uiuium; Iouis illi cerebrum, vt cum Pau-
sania loquar, pro cibo geniali comede-
runt: Gregorij mensis proh quoties pro
Ioue poetarum Christus affedit, suoque in
corpore dignatus est ali, qui toties in alic-
no pascebatur?

Verùm Gregoriana pietas nõ Romæ se
continuit, breuibus circumscripta cæcellis,
sed, quod olim de Romana virtute iacta-
batur,

batur, disperfit cum sole manus, dum im-
 mensa misericordis animi latitudine egē-
 tes vbiq; locorum leuauit inopia, mœrētes
 animo recreauit, dissidētes sollicito studio
 composuit, factus omnibus omnia, vt per-
 ditos homines, & ad scelera proiectos vel
 fuso sanguine lucraretur. Excitabant in
 Africa Donastia turbas seuiſſimas, semelq;
 lapsos ad sacram exhomologesim recipiē-
 dos esse renuebant? Cerberos istos com-
 pressit Gregorius. Contendebant Arriani
 in Hispania ab æterni Patris substantia fi-
 lium seiungere, & è folio diuinitatis extur-
 batum in creatarum rerū ordinem detru-
 dere? Semiatheos istos coercuit Gregorius.
 Permiscebant Alexandriam Agnoitæ po-
 stremi diem iudicij Christum ignorare,
 peierantes, monstra ferocitate formidolo-
 sa, veneno pestifera, numero infinita? E suo
 gurgustio eliminauit Gregorius. Quis in
 Anglia deorum aras euertit, idola protri-
 uit, sana profana succēdit, Iouem cum suo
 semiuiro comitatu exulare iussit? Grego-
 rius verè à Beda presbytero Angliæ voca-
 tus Apostolus, Quis Ioannis Patriarchæ Bi-
 zantini Oecumenicum sese Episcopū ven-
 ditantis audaciā infregit, retudit impudē-
 tiā? Gregorius. Quis Mauritium Cæsarem
 à profana militia ad sacram, à galea ad cu-
 cullū, à castris ad claustra transire milites
 reluctantem à sententia deterruit? Grego-
 rius. Nimirum quid formidaret ad reges,
 & præsides loqui, cui sanctus dabat spiri-
 tus eloqui? Quidni ad altissimam scribendi
 methodum euolasset, qui pennas habebat
 colum-

columbæ? Quidni super virum misericordem conquiesceret ales, qui super oleam, misericordiæ symbolum iam ante confederat? Columba illa, quæ decrequentium nuntia fuerat aquarum, in Gregorio diluuium portendebat eloquentiæ. Aduentabat illa ad Gregorium, non arcę Noeticę, sed nauis Apostolicę trierarchum, yt a lite hac felicitatis auspice, dici posset cælestem portum bouis aubus appulisse. Quis mihi obijciat Demosthenem torrenti similem, melleo flumini Nestorem, igneo fulmini Periclę, Rhodano Hilarium, Caradupis Chryso-
 stomum, Gregorius angelo comparatur, quod eloquentiæ tuba classicum caneret, & rerum contemplatione cælestium absorberetur. Mellificarint spes in ore Platonis, in ore Stetricori Luscinia cecinerit, in labijs Periclis Pitho sessitarit; dictus fuerit latina Siren Valerius, Suadæ medulla Cethegus, Rex fori Hortensius, Philomela sophistarum Brusæus, Apis Attica Zenophon, aurea Luscinia Basilus, Meliphthongos Ælianus; Gregorium pro aureo dialogorum opere, glorioso Dialogi cognomēto fuisse nuncupatum confirmat ex Genadio Baronius. Loquuntur auream dicendi copiam luculentissima, quæ ad seros nepotes moralia transmisit; loquuntur epistolæ varios ad orbis principes exarate, plene succo, & sanguine; loquuntur eruditissimi in sacros codices commentarij; loquitur infelicissima illius sæculi conditio, cum enim obsessā toties à barbaris, ac diruta Roma, barbarismis repleta latinitas, & so-

lœcif-

DE D. GREGORIO MAGNO. 165
 lœcismorum obducta carie obsoluisset,
 miraculo adscribit Baronius, Gregorium
 inter tottenebras aliquo illucescere potuis-
 se fulgore. Sed quid ego Gregorianæ cla-
 ritati caliginem offundo tenebricosus ora-
 tor? Illuxit ille iam inde ab initio, cum in-
 scientijs capeffendis radios exertierit inge-
 nij, prætulit faces, cum in Angliam fidei
 vexillifer iter celerrimum expediuit; flama-
 mas ostendit caritatis, cum inter mortuo-
 rum cineres, cœlesti interius igne flagra-
 uit. Vidisti olim Romæ columnam Gre-
 gorij latebras irradiantem; sensisti fulmi-
 na eloquentiæ animum percellentia, co-
 lumbam illius, in his pestilentia calamitatibus,
 potes sibi conciliare
 propitiam, nam epidemiæ
 tempore nihil aliud
 antiquitus equè
 regibus
 proderat, ac co-
 lumba.

(?)

Dicebam.

DE

D E
S A N C T O I V O N E
pauperum Aduocato .

P A N E G Y R I C V S .

*Dicitur Roma , Anno Domini
M. DC. XXVIII.*

LN tandem recurrente celebra-
tis annuæ tempore faustissima
illius Iuonis natalia repetimus,
qui Gallicani rex olim fore, pa-
tronorum alpha ciuilium, inopum singu-
laris assertor, humanis solutus à curis, cæ-
lestis curiæ templa peruasit. Deberem an-
tè integerrimos Quiritium Arcopagitas,
in tam honorifica panegyri locuturus, de
Atheniensium canone, comparatum ad
aures demulcendas eliminare proloquium:
deberem apud publicæ vindices æquitatis,
omnes ad aucupandos animos ablegare
veneres orationis: nihilominus, quia in
eo genere non versamur, vt Catoniano
supergilio debeant iudices alicuius flagi-
tium expendere: sed in quo de præclaris
sanctissimi viri facinoribus lætabunda
triumphet oratio, & clariori veluti in spe-
culo imaginem suam optimus quisque
cõtueatur; nullus me acriori sermone per-
stringet, quòd in ipso orationis vestibulo
mentes excitare contendam auditorum.
Licèt officiù istud venandæ beneuolentiæ,
non

non sit opus impendere, cum iam videam quàm libèter in laudes Iuonis attentio vestra conspiret, adspiret humanitas indiserti vocibus oratoris; vt potius vereri non leuiter debeam, ne, dum in clarissima iudicum frequentia, de iudicis optimi virtutib. sum dicturus, nescius, quid valeant humeri, malè videar de meis viribus iudicasse. Et sanè tam eximia sunt, quæ de Iuone transmissa nepotib. facinora prædicantur, vt animum singula meum æquè rapiant, æquè absorbeant orationem, nec in tanta rerum segete aliquod decerpere facilè valeam, quod tolligam in fasciculum laudationis; neque possit laudatio tam vberem segetis copiam, angusto temporis circulo, colligare. Verùm cum inter omnes virtutes Iuonis principem sibi locum vendicet pietas, illud ego breuissima commendatione contentam, in vniuersis Iuonis operib. plurimum emicuisse pietatem, ac in illis proprio quasi titulo triumphasse.

Quo loci non ego vetusta Iuonis stemmata recolam, nõ perantiqua familiae monumenta refodiam; prætendant fumosas, ne dum famosas auorum imagines, obtrudant stantes in curribus Æmiliancs, qui proprium in caput enituntur gentilitium, deriuare splendore: Iuo genus, & proauos, & quæ non ipse posteris monumenta consignauit, vix sibi reputat; benè, prolixam maiorum genesim suo vix agnoscit insipite; illa sibi vendicat acroamata, quæ vt illum super aleam hominum euehunt, ita maiorem quocumq; homine faciendam deponunt.

poscunt. Oriatur igitur clarissimis Iuo natalibus, gloriosæ præferat radios nobilitatis; pietas in sanguinis amplitudine palmam referre laborabit, dum voces festiuè personantes, dum flammæ oculos in tenebris perstringentes demittet è cælis: hauserit Iuo è nutricis vberibus procliuam ad bonum indolem: pietas blâdissimo fouebit in sinu, ad templa perducet, suggeret preces, Dei cultum excitabit. Ad altiores disciplinas internis igniculis Iuonis rapiatur ingenium; pietas Lutetiam, illas Gallorum Athenas alliciet; Aureliam, illam scientiarum palestram impellet, vt ituri Pontificio sedulam impendat operam, vt sacræ theologiæ spatia gymnastico in puluere strenuus percurrat. Et benè constitit, quàm celebrem de scientijs omnibus pietas triumphum reuerxit, cum theoricas omnes practicas deseruire coehit Iuo virtutibus, cum non se studuisse, vt sciret salutem, sed sciuisset, vt studeret saluti clarissimè patefecit. Iam multus de Iuonis doctrina sermo percrebuerat; iam quantum polleret ingenio, aure vnusquisque peruaserat; cum in Rhodensi primùm ditione, mox in Trecorenti ciuitate Ecclesiasticum cooptatur in iudicem, in florentissima ciuitate iustitiam administraturus, qui sedatis animi perturbationibus iustum se antea præstitisset. Pro uocent se ad messem auream auidissimæ curiæ harpagones, duo togati vultures, duo accipitres pecuniæ Stratocles, & Dromocliides: tyrannidem exerceat in Neronianis iudicis pectore vitiorum illa metropolis,

Iud improbitatis elementum, avarities: pie-
 tas Iuonis regnabit in animo, dū illius tru-
 tinam æquitatis non inflectere munera, nō
 auri pōdera deprimere poterunt. Sint do-
 naria tinea regiminis, Mercurij virga, pla-
 centa infernalis, bos in lingua forensium,
 quibus seueriora iudicum pectora sepe nu-
 mero eneruantur, demulcentur, concilian-
 tur, detinentur: sit aurum in litibus arbiter,
 in affectibus tyrannus, in deliniendo sire-
 nula; Tulliani tuba raucescat eloquij, vbi
 pecunia loquitur; Hectoreæ militiæ fulgura
 compescantur, vbi nummus decertat,
 virtus frangantur Herculeæ, vbi hastis pu-
 gnatur argenteis; non poterunt hæ com-
 motiones Iuonis animum vel decedere le-
 uiter, quin semper ad pietatem Iuo susti-
 nendam quadratus existat. Erigat senato-
 rum imagines Thebana respublica sine
 manibus, quia manus protendere ad mu-
 nera, turpe sit iudici: Iuo manus habebit,
 non quibus accipiat, sed quibus eroget, nō
 quibus ditescat, sed quibus ditet. Conuo-
 labant ad eius tribunal, ad causas dirimen-
 das, quocumque ex ordine homines, om-
 nium Iuo momenta rationum æquali mē-
 tis lance trutinabat; & si quando aduer-
 sus aliquem, ita poscente iustitia, tulisset
 sententiam, liquefcentibus præ mœrore
 visceribus, vberimas soluebatur in lacry-
 mas, aliorum maculas, defluente per ge-
 nas imbre, tergebat, pecuniam illi, cui
 causam contrariam adiudicarat, è pro-
 prijs articulis reponebat. Eraxisset Alphon-
 sus Aragoniorum rex ille iustissimus, si
 tem-

temporibus Romani florentis imperij nasci contigisset, Ioui delubrum Proditorio vbi prius quàm in curiam Patres conscripti descenderent, prauas animi permotiones exuerent: at si Iuonem oculis vstare potuisset, inuiolatum iustitiæ templum dubio procul appellasset, in quo non ira feruesceret, non indignatio ebulliret, non auaritia inchiaret, non spes iniqua sitiret, sola caritas, sola pietas affideret. Quòd si in eodem iustitiæ ergastulo fanum pietatis excitauit Romana ciuitas, iudicis quoque prouinciam Iuo sustinere pertæsus, ac causas pupillorum se contulit perorandas vt in eodem homine sibi misericordia, & veritas obuiarent; iustitia, & pax in eodem pectore, castissimo osculo iungerentur. Proh quoties disertissimo Iuonis eloquio forensis curia personuit, quoties tonare, fulminare, permiscere animos videbatur, vt periclitantibus inopum litibus consuleret, prostratas egentium causas subleuaret? Honestiori sibi titulo vendicare posset Iuo nomen Olympij? quàm olim Pericli destinarit antiquitas, cum è suggesto, velut ab olympo; orationis fulminationum tonitrua torqueret, & in olympum, Dei nimirum præpotentis gloriam laborum sagittas collimaret. Non ille vt olim græci parens eloquij Demosthene argentanginæ morbo laborabat; non vti Æschines in eam deflectebat studia sententiam, pro qua nummorû cumulus ingerebatur, sed qui antea iudex æquitatem auro congesto noluit esse venalem, ita modo

dò patronus vendibilem à se facundiam
 proſcripſit . Vidiffetis Iuonē egeorum vn-
 dique ſtipatum exercitu, quos lacera gē-
 bundo aſpectu paupertas à iudicium ſub-
 ſellijs plerumque ſolet arcere, propriam re-
 uocare ſub clientellam, in illorum patrocini-
 um diurnas, nocturnas conferre vigilias,
 lucubrationes lucernam olentes ad auro-
 ram uſque producere, vt poſſet in foro ar-
 gumentorum iacula totis laterum conati-
 bus euibrare. Laureas dicetis iſtas, Audito-
 res, omni potentis eloquentiæ, quas de ex-
 pugnatis iudicium animis Iuo referret, ſed
 triumphos ego pietatis appellabo, dum
 Iuonem, quaſi Iuonem reſcolo, dum pu-
 pillorum parentem, viduarum perſugium,
 pauperum Aduocatam acclamatum fuiſſe
 comperio .

Iam vero luſtrate animo virtutes Iuonis
 vniuerſas, percurrere conſignata monu-
 mentiſ tanti hominis, egregia facinora,
 omnia redolere pietatem; omnia pietatem
 prætereſſe reperietis .

Exardebat crudeli domus incēdio, flam-
 mas emouebant vndique fenestræ, ignem
 laquearia cōceperant ſerpebat per omnem
 latē ſupellectilem ardor, iam ſaxa, iam pa-
 rietes diſſoluta compage dehiſcebant, vbiq;
 fumus, vbiq; fletus, ruina, pernicies, inte-
 ritus: Iuo deplorantium fortunam incola-
 rum calamitate vehementer affectus, diui-
 nas in genua prouolutus ad preces, debac-
 chantem per tabulata ſemiuſta flāmā bre-
 uiſſimo tēporis momento reſtrinxit . Quid
 hiç efferam, aut quid non efferam? Singu-

H larem

flarem in celesti bonitate fidem collocatam? summam Iuonianæ præcis energiam? defluentes, depluentes ab oculis lacrymas, vel è longinquo tollentes incendia? supremi numinis beneficentiam ad Iuonis postulata exustionibus imperantem? sunt ista quidè magna, sunt admiranda; sed video, in tot ignibus exardere magis Iuonis pietatem; video de voracis ardoribus elementi incendium triumphasse caritatis; ità dum per aridas trabes auidissima flamma grassatur, ardentiori Iuonis æstu discutitur. Sed quæ deflagrantem pietas igne deuicerat, parum sibi retulisse gloriæ videbatur, nisi vel effusa exundantium aquarum eluione gloriosior appareret. Rem produco vestris auribus fortasse recentem, miraculum hac nostra tempestate non obuium, facinus, quod sicut à nouo fuit Moyse patratum; ita non muliebris numeros cantilenæ, sed masculæ pondus eloquentiæ deposcit. Non poterat Iuo, interiori flamma illius animum ad varias distrahente regiones, vnico sub cælo consistere, sed finitima in oppida, ad gregarios, & analphabetos homines Christianæ fidei præceptis informandos, explorato salutis discrimine egressus, ad inserendum in hominum pectora diuinæ cultum maiestatis, estuante pietate rapiebatur. Discesserat Iuo pedibus longam meditatæ animo profectioem, cum ad fluium continenti multorum dierum imbre tumefactum peruenit, vt nullo posset auxilio excedentem è ripis securè trajcere. Ià aquarum immensa copia stagnantium vndique

pla-

planitiem infederat, natabant sylvæ, nutabant arbores, fluitabant tritica, fluctuabant segetes, aggeres obruebantur, vnius fluenti alueo continebantur omnia, quomodo tam immanes vndas Iuo tranabis? qua cymba vorticosos turbidi fluminis euripos transmeabis? An in modum nauigij, subducto genibus pallio, & apice in velum erecto transmittens? At pallium tua nuditas non admittit. An super aquas, Petri fide imitatus, alacri pede gradieris? At Christum ex aduerso litore non intueris. An relabentem æstum, & refluentes vndas expectabis? An nimium temporis spatium male feriatu impendes. An patrios ad lares hoc infortunio perterritus te recipies? At vltius populorum te salus extimulat. Quid hic de Iuone sanctissimo cogitatis Auditores? quem exitum Iuonis iter consequutum esse putatis? O Iuonem, medijs in fluctibus non animo fluctuantem? Pietas, quæ de omnibus illius operibus hucusquæ, triumphum reuexit, erectis hinc inde vndis, sicco fecit transire vestigio. Scilicet vix summis pedibus æstiosum flumen Iuo tetigerat, quum repente scindere sese vnda, & ab illius auferre plantis incepit, cursuque cohibito tutam in alueo semitam complanauit. Iam sua conticeat Moyses portentosæ virgæ prodigia, insigniora posteris transmisit Iuo miracula: Moyses extraneo Dei monitu excitatus; Iuo interiori fide commotus: Moyses, vt durissimi collum subduceret iugo seruitij; Iuo, vt caritatis mancipium euaderet: Moyses

mare pacatum; Iuo fluuium placatum; Moyses, vt educeret populum, Iuo vt solus discederet; Moyses adhibita virga; Iuo solis precibus transmeauit. Iam non gloriatur Moyses veluti clarior, quòd frequentia cum Deo præpotenti colloquia miscuerit, & micantissimos cornuit splendoris radios ab illius consortio mutuarit; habet etiam Iuo, quæ cum Christo consuetudinis argumenta depromat, habet, quas exerere possit faces ab aspectu. Quid cum decumbenti ad tenuem mensam Iuoni, fœdus illuuiæ pauper, pannis obsitius, ac fame penè confectus inopinato accessit aduentu, ac postea modico cibo recreatus è cœna repentè consurgens, diuinam exhibuit oculis faciem, radios dimittere cepit à vultu, in candida veste, admirabili incessu demigravit? Nonne Deus ille fuit, qui efficta corporis forma personatus in eo reperiri voluit conuiuio, vbi sobriè caritas epularetur; illis depasci ferculis, quæ pietas Iuonis sine genio genialiter opsonabat? Quid cum immaculatum agnum diuino in sacrificio immolaret, & sacram hostiam, calicemque populo recolendum sustolleret; igneus globus Iuonem admirando fulgore circumdedit, ac tantisper obsedit, donec ille deponeret? Nonne ignis ille de cælo dimissus flammam arguebat cordis ardentem, qua totus entheus, totus igneus diuinæ amorem bonitatis deperibat? Quid cum in frequenti multitudinis accursu, niuei candoris columba Iuonis considerare capi-

capiti conspecta fuit, quæ picturato pritis collo nitidissimos lucis radios emittens, postea toto de corpore obcæcantem oculos fulgorem expandens, cælesti planè lumine caput Iuonis irradiavit? Nonne volucris illa diuini spiritus internuntia templum amoris Iuonem præferebat, cuius in apicem conuolarat? Fuisti re vera, Iuo, salutaris æthna pietatis, quam iam inde matris ex utero cumulatè traxeras: euibrasti gladium æquitatis, sed erat ille flammeus ardore beneuolentiæ, contorsisti spicula eloquentiæ, sed in scopum illa pietatis collineabas. Loquatur pietas, vel igneis linguis, cum domus incendium maiori flamma restrinxis, loquatur ad vocem aquarum, cum illas in geminas hinc inde partes disseueris, loquatur Patris hospitem, Filij conuiuiam, sancti Spiritus templum; satis ego de tuæ pietatis triumpho loquutus, Pharium, versus in Harpocratem conticesco.

Dicebam.

B. PHILIPPI BENITII

Florentini Ord. Seruorum B. M. V.

ENCOMIUM.

Habitu Romæ in Collegio Diuī
Marcelli.

Inuicem sapientiam sacræ perhibent literæ, cum excelsum sibi domicilium statuisset erigere, septem è purissimo lapide columnas, quas super immensa moles ædificij consurgeret, excidisse, paruulumq; innocua simplicitate suauissimū, ut secum in atrio versaretur, aduocasse. Videntur, Auditores, meis hic oculis obijci sanctissimæ religionis natalia, cum Virgo deipara sapientiæ cælestis mater simul, ac filia, æternum in terris atrium excitare sibi cupiens, septenos è florentissima vrbe Florentia patritios exudit, ac planè diuulfit à patriæ solo, ut inclytum seruorum suorum ordinem, firmissimæ veluti columnæ sustinerent. Nisi potius montem illa Senarium elegit, qui septem inter alios sublimi vertice attollitur, ibique securam religiosæ familiæ stationem instruxit, vbi felicius, quàm olim in Prytanæo, viri plures suo insigniti nomine, rebus diuinis addicti versarentur. Sed quis vnquam fuit ille paruulus, sapientissima adoptatus à
Vir-

Virgine, nisi Philippus Benitius, ille Christianæ splendor reipublicæ, illud Florentiæ candidissimum liliū, illa terrarum orbis lampas clarissima, cui Virgo eadem, eximio splendore circumfusa, copijsque stipata cælestibus, aurato deneçta curru, conspiciendam se præbuit, ac diuina voluptate perfusum ad iam iam crebescens institutum sedalitatē animauit? Parvulum appellauit ego Philippum, non propter obscuri generis tenuitatem, quod in eo maximè enituit, auarum gestis illustre, non ob virtutum inopiam, quibus fuit cumulatissimè locupletatus, sed quia cum mentorum magnitudine ceteris emineret, toto vitæ curriculo sibi paruus apparuit. Huius ego laudes dum breui orationis periodo circumscribere incipio, extendite vos prolixam, vt soletis, ad audiendum humanitatem. Neque verò in tam vberiterum dicendarum campo, vellēm ego minima quæque decerpere, sed maiores virtutum apices delibare; at mirabilis aded fuit in omnibus suæ vitæ partibus Philippus, vt si singula recensere molestum fuerit, sit etiā prætereire vitiosum. Vix enim parenti vterus intumescere cepit, cum sibi visa est in somnijs nocte concubia, facem maternis è claustris emittere, quæ radios vndequaq; fulgentes eiaculans orbem incenderet vniuersum. Sileatur, quod olim Cæsaris pater Cæsar in quiete somniauit, Aureliam coniugem intimis solem concepisse visceribus; sol enim infaustus extitit gloriosus alioquin ille di-

H. 4. Etator,

Etator, qui cum orbem Romanæ luce virtutis impleffet, apparuit tandem in occafu vitæ fanguineus. Feliciorem exitū Philippi parentibus clariffima in tenebris fomnia portēderunt; exeruit enim in ipfis cunabulis, in ætatis aurora puerulus eximiæ splendorem fanctitatis, cum à matris abhorrés amplexibus. Nicolaum Myræ Antiftitem æmulatus, lacte nutricis incepit ftatis dieb. abstinere, ieiuniumq; prius noffe, quàm cibum. Decumbant alij in rofeis puluillis delicatuli populi, ftragula ferica depingat opere Phrygio acus industria, fascias è vèto textili, vel linea nebula Coamanus innectat, bullas aureas inftuat cum crepitaculo nutrix, fomnum adfpergat ocellulis concinnata dulcibus modulis nenia; Philippus fatis habuit molli pro toto thalami pauimentum, pro blanditijs afperitatem, pro crepundijs imagunculas facras, pro cãtilenis preces diuinas. Loquor prodigium illud, cum quintum vix mensem ingreffus, duosq; Seruorum ex ordine Patres, panem oftiatim emendicantes intuitus, matrem, folutis linguę vinculis, cum adhuc ob etatis infantiã balbutire nesciret, clariffimis cepit verbis, ad ftipem Mariæ famulis corrogandam, hortari. Hæreo hic, Auditores, graui ftupore defixus: infantem, qui paucis ab hinc menfibus oculos ad lucem aperuit, nunc homines de facie cognoscere? quĩ proprium ad commodum linguam expedire non didicit, alienæ vtilitati patrocinari? qui lacte nutricis indiget inops fui, paternas opes elargiri? qui matris nomen

ad

ad aures frequentissimè decantatū efferre nequit, Mariæ vocem articulatim enuntiare? An, sacer pupule, Arym Lydiæ regis filium æmulari voluisti, qui cum Cyri militem violentas patri manus inferre moliētem aspiceret, illum abruptis linguæ repagulis ab impio flagitio deterruit; cum tu quoque futuros tibi fratres, fame consumptos ab ea pauperrimę conditionis calamitate vindicare contenderis? Sed adolesce, Philippe, si in fascijs loqueris, quid ni aditus eloquaris? Quod flumen aliquādo manabit opportunæ facundię, si omnium beneficio tam copiosè decurrit in fonte? Sensit Florentia, cum emenso Patauij, ac Parisijs plurium disciplinarum stadio, laurea; suscepta, distractam in partes, ac ciuilibus dilaniatam odijs patriam sibi conciliare studeres; audiuit flexanimam eloquentiam, cum hostiles lenire discordias, extinguere flammam, dirimere nodos omnes difficultatum satageres; vt audire aliquandò merueris pendentem è cruce salutis nostrę reparatorem, ad montis Senarij te latebras; recessusq; sanctissimos allicientem. Agedum igitur mecum, Auditores, Philippum sequimini, qui carni nuntium reuertens, ac sanguini, cælestem ad vitam iter ingreditur, ac venerabilis viri pedibus aduolutus, ad illorum habitum admitti insolenti postulat humilitatis exemplo, qui vel obscuris præpediti natalibus, vel mechanicis tantum idonei, vilioribus collegij ministerijs addicti, à sacris ordinib. remouentur. **O in teneris annis adamantium**

pectus, & in ætate cerea animum æneum, qui tam strenuè in arena virtutum superbia cristas depressit, fraudes elusit, conatus infregit. Scilicet illius in ordine Virginis venerat famulari patritius, quæ cum cœli regina esset, ac terræ, humilem se nuncupavit ancillam. Nunquam se putasset religioni Serutorum adscriptum, nisi ceteris in morem mediastini deseruire cæpisset. Inuitatus illas ad nuptias, quibus animus triplici votorum fœdere maritatur, ultimo voluit loco discumbere. Reputate vos animo, quàm optaret in omnibus esse centimanus, cum vel in horto, cœli expositus inclementiæ desudaret, vel nocturno tempore longas in labore domestico curas produceret, vel panis frustula, iniecto humeris sacco, per viciniam quæriraret. Ad illa gradum facio, cum eximia sacerdotis dignitate, maiorum inaugurat' imperio, sacris aris adstitit litaturus. Quo loco quid ego plura prosequar, cum angelicæ voces sermonem mihi præripiant? Vix tremenda illa verba protulerat, quibus è cœlo Christus candidum in orbem deuocatur, cum ecce, reboante, hymnis suauissimis tēplo, concētu dulcissimè temperato, cœlestium spirituum chorus intonuit, verendamq; illa verborum triadem Sanctus, Sanctus, Sanctus alternamodulatione concinuit. Quàm vellem mihi nunc pectus esse seraphicū, vt vatis emulatore antiqui nostram cōferre possem cum illius visione lætitiā? Tunc duo in cœlis angeli cecinerunt, nunc conferta angelorum acies de cœlis labitur, tunc nutarunt tem-
pli

pli limina, nunc labat præ sonitu Ecclesia,
 tunc excelso Deus apparuit in solio, nunc
 sub velo candidissimi panis innotescit; tunc
 fumo tota domus inuoluta fuit, nunc tem-
 plum suauissimo turis odore perfunditur,
 tunc pollutum se labijs prophetes indoluit,
 nunc Philippus illibatum Deo animum de-
 uouere cõgaudet, tunc oris maculas alatus
 nuntius ignito carbone deterfit; nunc exi-
 guo orbiculo, caritatis ignitæ compendio
 immaculati hominis mūdities depurgatur;
 tunc ad deterrendum à flagitijs populum
 dimissus est vnus, nunc alter barbaras ad-
 gentes, ac mentes cõcionator Apostolicus
 allegatur. Loquatur Gallia, quæ iuui per-
 tresa Herculé, suauiores expecta est ab ore
 Philippi catenas prodire eloquentiæ, cum
 vinculis illaqueata sermonis, rapi se in
 amorem sensit æternæ felicitatis. Loquatur
 Germania, quò missus à Nicolao V. Ponti-
 fice, & sapius expectitus à Rodulpho Cæsa-
 re, diuini verbi semen felicius, quam olim
 Cadmus anguis occisi dentes copiosè di-
 spersgens, innumeros exurgere vidit ad celi
 victoriam, Christianæ militiæ triarios. Lo-
 quatur Pannoniã, Saxoniã, Flandriã, vbi
 cum linguis loqueretur omnium; multipli-
 cem se se vertebat in Proteum; loquantur
 Tartari, barbari, in quorum tentoriã stre-
 nuus fidei antesignanus vexillum intulit
 crucis. Vnum ego præterire non possum
 caritatis eximiæ portentum, linguæ non
 tam officio, quàm manus. Inaudiuerat Phi-
 lippus, duas Circeã quadã in æde prostare
 venustulas Phrynes, adolēscētum Lamias,

Megaricas Sphynges , ad quarum lupanar
 omni velut obscœnitatis emporium ciuitas
 vniuersa cõflueret; cum foueam illam sor-
 dium , ac publicarum vt cum Tertulliano
 loquar, libidinum cõsistorium ingreditur ;
 causam ibi pro illarum salute pudicitiaẽ pa-
 tronus accuratè persequitur, tantum pecu-
 niæ auocandis à sordido quæstu muliercu-
 lis elargitur , quantum venalis pro corporis
 voluptate ab amasijs exigebant . Faceffant
 hinc, qui aurum ferro nocentius, malorum
 irritamentum , hostem casti noniæ nuncu-
 parunt ; faceffant , qui Iouem aurea pluuia
 Danaes in sinum defluxisse aureis ineptijs
 cornicantur ; Philippus auro euulgati iam
 corporis puellas ad puritatis institutum ,
 ab omni fœditatis labe ad sacra conclauia
 traducit . Philippum liceat hic mihi verius
 appellare Chrisologum , cum auream non
 tam ore facundiam , quàm auri copiam li-
 berali manu profuderit . Veneris castra ar-
 genteis hastis aggressus impudicitiam è sua
 statione deiecit. Præmisit aurum de Philip-
 pi consilio Macedonis Florentinus Philip-
 pus , vt si non posset aculeo linguæ , aureis
 saltem pilis arietantibus , arcem illam ada-
 mantini pectoris expugnaret . Quid cum
 longis itinerum laboribus exanthlatis , ad
 adicem illum supremæ in sua religione di-
 gnitatis , ad quem egregijs sibi meritis adi-
 tum complanauerat , nemine præter ipsum
 contranitante sublatus, fastigium illud con-
 stanti sic animo declinauit , vt nisi voce de
 cælo delapsa , ad Spartam illam potuerit
 incundam impelli. Quid cum in Florentinæ
 vrbis

urbis Antistitem vnanimi populi acclamatione vocatus, generosa se se fuga proripuit? Quid cum ad Petri sedem impendam maiori purpuratorum Patrum suffragio inuitatus, vt clarissimus veluti sol Christianæ Reipublicæ præluceret, nocturno tempore inter obscura montis penetralia delituit, & non tam sibi dignitatis, quam ambitioni innexit occasum? Quæso, cum facinus adeo sit insolens, exemplum palmare, dignitas cælo proxima, paulisper mecum, Auditores, animo sistite, & corpore, præteritorumq; refricite memoriam temporum, cū è viuis erepto summa omnium mœstitia.

Clemente IV. Viterbium Cardinalitij ordinis senatores cōuenerunt, vt aliquem innocentia vitæ meritisque spectabilem, qui ad clauum nauis Apostolicæ præsideret, eligerent; cumque in varias hinc indè sententias discrepanti suffragio discederent, Othobonus Cardinalis Fliscus ingenti suffultus aliorum numero, Philippum, qui ad Petri sedem omnium calculis eueheretur, exposuit. Lætare Christiana reipublica, vt quæ prius hæresium obsessa viribus, & ferè oppressa conatibus miserrimè iactabaris, Philippo tandem erecta Pontifice, conquiesces. Lætare, Philippe, eris arbiter mundi, oraculum orbis, diuinæ legis interpres, ecclesiæ nauarchus, pastor catholici gregis, Christi vicarius. Tuos ad pedes principium purpuræ, regnū sceptræ, imperatorum diademata prosterneantur, imprimet per humillimos nuntios pedibus oscula niger Æthyops, diues Indus,

im-

immanis Tartarus: nunc producere poteris, & promouere validius adolescentem Seruorum ordinem; hæresium hydræ syluescentiâ capita non tam gladio potestatis, quàm igne concionum extingues, Turcarum tyrannidem quotidie magis ferocientem retundes; fidem ad ignotas soli vias, vitiorumque caligine conssepultas extendes. Tuum erit Romanis clamibus calorum ianuam recludere, illaqueatos omnium scelere mortalium animos soluere, spirituales ad plenam expiationem thesauros liberali manu profundere. Quem *Ferulem*: licet ærate prouidum tam multæ regnandi viæ non decepissent? Quem *Paridem*, quâuis limatissimi ingenij hæc aurea poma ancipiti non consilio suspendissent? Honor scopulus virtutis, magnes cupiditatum: fomes affectuum, meta consiliorum, *Helena* tam multarum gentium; *Penelope* tot procorum, quem non alliceret, titillaret? *Philippus* ergo inter sensus lenocinia, inter electorum suasiones constitutus, quid eligeret, aut quid non eligeret? Vix ad sui fauorem Cardinalium mentes voluntatis inclinatione propendere præsensit, cum repente, è vestigio, solus, nocturno tempore, pedes, insalutatis omnibus, *Viterbio* digreditur, ac maturata fuga sollicitus, in arcanas se montis *Tumiati* latebras factus de Pontifice *Anachoreta* detrudit. Tam benè sciùisti, *Philippe*, dum in te, torrentis in morem, omnium vota confluerent, ad montium saxa perrepere? *Siccine* præcipuam hominis esse dignitatem.

tem autumasti, non honoribus fungi, sed honoribus dignum existimari? Pontifex ciuitati supra montem positæ comparatur? tu Pontificium munus euitans, arduum peregrinaris in montem? An nostræ te vindicem libertatis imitari delectat, qui dum ab exundante multitudine quæreretur ad regnum, in montem secessit ipse solus? Quæuis (absit verbo culpa) ipso te fateor orbis reparatore maiorem; Christus tandem deferendum à populi colluue regnum sola recessione declinat, tu regnum triplex à summis ecclesiæ principibus demandatum exilio voluntario repudias. Sed quid agebas inter caucaseas illas rupes, & scrupea ferarum cubilia, nisi quòd, animo ad cælum euocato, in altissimam rerum supernarum contemplationem rapiebaris, ni fortè cælestis aulæ ciues, felicitati, vt ita loquar, inuidentes tuæ, ad beatissimos recessus illapsu feruenti deuolarunt. Neque ego fallor, Auditores; sæpè enim Virgo Deipara, copioso beatarum mentium numero circumstipata, ad Philippum inuisendum aduentauit, diuinumque illius brachijs infantulum castis osculis suauandum imposuit. Felix, & tua clarior obscuritate spelunca; inuidere tibi potest Insulæ antrum Erythrææ, vbi sol roseo clarus exortu, pluribus vernantem coloribus iridem pingit, cum maiori Philippum claritate virtutum irradies. Cædat illa Britanniæ cauea, quæ discurrentium ab hianti vertice ventorum flabra sorbillans, imitantem musica cymbala.

bala sonitum concinnabat; cum in re quæ
 que Philippus diuini spiritui tenui subito
 permeantis aura perflatus, Sacras Deo lau-
 des exoluat. Cedat illa Vulcani officina,
 cum tuis in visceribus, ad inferendum ho-
 sti teterrimo bellum, in vndis lacrymarum
 fatalia magis arma temperentur. Illæ hispi-
 dæ fasciæ, quæ cruento Philippi corpuscu-
 lo reuoluuntur, indicant vincula, quæ prin-
 cipem tenebrarum secunda victoria catena-
 bunt? ille verberum turbo, sonantiumque
 fragor plagarum impendentis est certami-
 nis classicum; ille sanguis, quæ disruptis, ac
 hiulcis depluit à membris scribendis erit
 prælijs atramentum; illæ lacrymæ, quæ si-
 nuatam nudis genibus humum interfluunt,
 humorem perennem suggerent illis fonti-
 bus, qui mirabilium copia aquarum ex ari-
 do saxo manantes ægritudinem omnem,
 læsis à corporibus prodigosè depellent.
 Quis mihi aquas illas in mentem reuocet,
 quas in vrbe Ierichuntina salubres reddi-
 dit Eliseus, quas eduxit è lapide Moyse,
 quas in Cherroneso de rupe Clemens Ro-
 manus elicit? Philippus antiqua nouis
 præuertens miracula, nõ semel, sed iterum
 sicco de pumice ebullientis aquæ fontem
 euocauit, quæ varijs exceptæ per defluxum
 alueis, Hetruriam vniuersam omni mor-
 borum calamitate restaurant. Quoties are-
 factis ardente Sirio montis eiusdem ci-
 sternis, solus Philippi fons emanantem iu-
 gi fluxione riuium custodinit? Quoties
 plures dies in angusto terræ foramine,
 vel nullo cibo protraxit, vel exiguo panis

mucidi frustulo longam inediã infregit? Quoties in se crudeliter pius, supplicijs excogitatis, repentem ad cordis fibras libidinem profligauit? Sensit se quondam Philippus impuris æstuarè voluptatum flammis, quæ totis gliscendo medullis, animum ad obscœnos amores incendebant, cum ecce tamdiù gelidis nitibus nudatum corpus obuoluit, donec artus acutissimo frigore tabescentes furentem calorem abijcerent. Reputate vos animo ceteras viri sanctissimi virtutes, percurrite consignata posteris eximiæ sanctitatis argumenta, panem illi alendis patribus copiosè de cœlo delatum, euocata de nubibus in facinorosos homines fulmina; depulsas ab elephantiaci corpore pustulas; condonatas inferentibus iniurias veniam, quorum singulæ integram à me postularent orationem, si parem reperirent in oratore facundiam. Philippus toti mundo spectabilis, meritis opulentus, ditescere non potest frigidæ orationis inopia, & qui ab V R B A-

NO VIII. solemnem expectat
apothecosim, non debet à
me pedestrem panegyrim postulare.

Dicebam.

B. ALOYSII GONZAGÆ

E Soc. Iesu .

VOTIVA LAVDATIO.

Yllam, felicem illum Epaphroditum post Africanam militiã gloriosis se verbis efferentem: nescio quis perstrinxisse legitur optimatum, quo modo boni viri nomen posset assumere, qui modica in fortuna relictus à patre tot subinde diuitijs afflueret. Videtur enim opulentia: morum integritati bellum indicere, cumque hastis illa pugnet argenteis, iuermem virtutum aciem. ita profligare, vt eodem in pectore statina locare non sinat. Opes merito sapiens ille Lacedæmonius thesaurum appellauit malorum, calamitatis viaticum, fomitem improbitatis; aureis siquidem nodis possidentium voluntatem illaqueant, & inertiquamuis homini, ac restudineo animos faciunt ad quæcumque flagitia. Non enim potest aurum terræ partus terrenis non implere sordibus Midas illos, quorum pascit auaritatem, neque diues flammis non torrerì libidinum, quem circà fulgentes auro veste exardent. Cæsarem, atque Pompeium, furialibus in exitium reipublicæ facibus, immodicæ facultates armarunt, cum ciuiles intestino odio discordias, dissecta velut alio, viperina, hoc est, nimia felicitas procreauit. Verùm, vt ego non inficias ierim, viros.

viros è puluere erutos, & ad opulentæ fortunæ splendorem traductos in omnia facile vitia collabi, ita arbitror, virtutis iter, salebrorum alioquin, & arduum opportuno diuitiarum auxilio complanari, ac ingenuo de sanguine genitos in stucioiorum hominum albo facili posse negotio conscribi. Neque verò conciliandæ causâ fidei, veterum ipse monuméta refodiam, ille, qui vestris obiectus est oculis, occurrat etiam animis **ALOYSIVS GONZAGA** Cæsarei Princeps imperij, Italicos Dynastes, coronatum caput, qui licet clarissimo à stemmate natalia deriuarit, educatus in rosa, enutritus in aureis aulicorum nugis, non decipi se tamen est passus dulcibus diuitiarum prestigijs, non irretiri laqueis voluptatum, sed in tanta arridentis fortunæ amplitudine, vnicam, quæ summis exulare videtur à domibus, nouit amplecti virtutem. Vtinam locuples à me facundia deflueret, ut parem diuiti argumento orationem haberem; sed mea mihi fortasse proderit verborum inopia, ut illius tantum diuitis nulla ditescat, & Aloysius non de meo accepisse, sed de suo contulisse mihi videatur. Licet tota qualiscumque futura sit, Aloysij futura sit oratio, qui materiam infanti oratori suggestit, & vires, ut illam, meo veluti Ioui sospiratori, in templo æternitatis affigere debeam, ad instar tabellæ, votiuacum sit.

In ipso igitur limine constitutus, atria non perlustrabo Gonzagæ familiæ, signis, & imaginibus vndequaue referta, non mar-
mo.

moreum vetustissimæ gentis populum recensebo; qui enim nomina suæ familiæ longo ordine, & multis illigata flexuris, in prima ædium parte distribuunt, non noti magis, quam nobiles esse cupiunt. Nulla est adeò hãrbara, adeò seposita natio, quàm gloriose non stirpis fama peruasit, celebratæ summis cum imperatoribus nuptiæ, cum regibus affinitas, coniunctio cum ducibus, triumphalium planè principum laureæ; nemo est qui nesciat, in aureos extendi ramos stirpem Gonzagarum, & fructus edere coronatos. Non igitur familiam in Aloysium prædicabo suum transfudisse splendorem, sed potius ab Aloysio claritatem hausisse contendam; laudabo, quòd in tanta rerum omnium affluentia, qua ducuntur in præceps plerumq; iuvenes, nunquam tamen lubrico pede corruerit. Voluptatem in biuio, feminarum ad fauces collocarunt antiqui, vt suis illa blanditijs nescios mulceret adolescentum animos, qui cum sint in vitium cerei, & æris prodigi, facile melleis conciliatriculæ vocibus deliniuntur. Hinc meritò tria illa ænigmata agrè intelligere se dicebat Hebræorum rex sapientissimus, sed quartum ignorare penitus; Viam, scilicet viri in adolescentia, cum enim lubrica sit, & præceps, stabili vix potest gradu consistere, quin vel impingat, vel labatur. Pueros impuberes, non in forum, sed in agrum dimitti prius volebat Lycurgus, vt primos annos labori vouerent, non voluptati, cui obnoxiam, in efferuesceti libidinis estu, dignoscebat ætatem. Sed quorsum ista com-

me-

memoro, nisi ut illibatum Aloysij pudorē ostendam, qui & paterno in splendore, & summorum in aulis principum, florem custodijt innocentiae? Fidem vix mihi conciliarem, nisi iurata testium verba possem producere tactis aris asserentium, Gonzagam Aloysiū toto vitæ curriculo, quæ præcocem aduſq; iuuentutē nimium citò maturuit, nullo fuisse vnquam lethali scelere maculatum. Ego sane summoperè admiror, dum Aloysiū lego, anno septimo, quo rationis esse compotes incipimus, collecto in Deum se animo conuertisse, ac bonis exinde operibus excubuisse; iureq; arbitror sanctissimū æquè, ac doctissimum Cardinalem Bellarminum protulisse, Aloysium Gonzagam in diuina fuisse gratia stabilitū, cum puerilem euaderent indolem opera eximia, in quibus se infantulus adhuc exercebat. Annum agebat nonum, cum Florentiæ degēs, ex homologesis sacramento, animum expiare labeculis cupiens, discussus primū anteaactæ vitæ diebus, solertiq; rerum omnium disquisitione premissa, ad sacerdotis pedes aduoluitur, supplici in habitu, vultu composito, iunctis ad pectus manibus; Hic subito pallor simul, & robur confuso colore genas occupant, contremiscunt artus, lacrymæ erumpūt, toto corpore concutitur; diceres facinorosum, Spartacum aliquem (Syrum nescio quem è grege seruorum) mox culparum magnitudine perterritus ex inopinato deficit, exanimatur, corruit ad terram. Accurrunt, qui propè aberant famuli, erigunt languētem, domum

mum non benè sibi redditum asportant. Quid tandem fuit, Auditores, illud, quod Aloysij animo occurrens adeò percudit, vt animum propius eriperet? An verecundia puerilem ita mentem corripuit, vt affligeret humili? At naturæ compositione feruebat Aloysius, ad arma procliuus, & ab infantia inter milites educatus. An præ scelerum turpitudine immanium, horror inuasit? At integer vitæ fuit, scelerisq; purus, in nullius sibi criminis grauitate conscius. An languor potius ille fuit amoris, cuius viscera præ teneritudine liquecebant? An ad Dei tribunal reus cū accessisset, ad thronum concidit gratiæ, vt misericordiam inueniret? Ego sic existimo, Auditores, semianimem cecidisse, vt vel leuibus solutus peccatis Deo reuiuisceret, ac de puluere sordium elatus, cælo resurgeret. Iure tuam appellare potes parentem, Aloysi, Florentiam, etenim in ciuitate florum liliū cælo gratissimum videbaris: illac tuarum odorem virtutum inhalasti, ibi castissimæ Virgini florem virginitatis deuouisti, vt meritò nullum ab eo tempore libidinis aculeum expertus fueris. Proh singularem, Aloysij munditiem? quod olim Paulus repetitis precibus obtinere non potuit, vt stimulus ab eo carnis auferretur, Aloysius assequitur; quos luxuriæ conatus vt frangeret Hieronymus, nudū saxo pectus obrūdebat, Aloysius solo voto coercet; quam Venerem, vt olim confoderet Benedictus, nudum corpus conijciebat in vepres; Aloysius iugulat orationibus; quam animi labem

labem

bem vt declinaret Franciscus, medijs sese
 niuibus volutabat? Aloysius solis precibus
 euitat? quas flammis vt Bernardus extin-
 gueret, stagnantibus sese vridis mergebat,
 Aloysius non sensit. Silicem te ne dicam,
 Aloysi, vel Apathem, ac planè stoicum,
 vel potius humano in corpore angelum,
 cum supra humanam factus naturam, hu-
 manæ lenocinia carnis impollutus ignores.
 Quis hoc sibi vnquam sumat, effrenatam
 lasciuientis naturæ ferociam ita continere
 se posse, vt nullo, vel leuissimo libidinis
 æstu iactetur? Hoc de se iactare potest
 Aloysius. Quis internecinum se adeò bel-
 lum composuisse gloriatur, vt vehementis-
 simos perturbationum mucronès non per-
 timescat? Aloysius, inuicte animæ rex, in
 hac pace quieuit. Sed quæ cohibendis cupi-
 ditatibus amuleta sumebas, adolescens in-
 tegerrime, nisi frumentum illud electorum,
 & vinum germinas virgines? Quid cister-
 nas voluptatum dissipatas sitiret, qui de
 suauissimo dulcedinis fonte potauerat?
 quid molles esuriret accubitus, qui sacro
 fuerat conuiuio saginatus, quidni faces
 omnes cupidinis fons iste cælesti extingue-
 ret? Quidni Venus ab aquis exorta mo-
 reretur in aquis? Quidni muliebres asper-
 naretur illecebras, cuius anima diuinam
 sponsam suauitata fuerat? Tanto iam
 correbatur amore mirabilis sacramenti
 Aloysius, vt hebdomades in singulas, ad
 suaves illas angelorum epulas accederet,
 ad thesauros illos diuinitatis repositos,
 quibus egestatem suam maximoperè locu-
 ple-

pletari sentiebat. Hinc teneritas illa diffluxit, ut quoties salutarem ille hostiam, sacerdotis manibus efferi conspiceret, ac populo adorandam attolli, tanta supernæ voluptatis lætitia caperetur, ut lacrymas prohibere non posset. Nimirum oculorum ille humor depluebat ad solis diuini radios, & ros ille capitis non poterat non, sole ascendente, decidere. Quid mirum, quod sacratissimo pane depastus ieiunia solemniter adeò, & frugaliter duceret, cum præter indictos ab Ecclesia dies, tribus adhuc in qualibet hebdomade diebus pane contentus, & frigida, iuuenile corpus assidue vexaret? Nequè verò putetis, reliquo tempore, ut vires iam imminutas reficeret, genialibus, & immodicis ferculis ventrem oppleuisse, sed exiguum adeò cibum, pauculam adeò partem è vilioribus dapibus vellicabat, ut omnia ad libellam expensa vix integram ponderis vnciam attollerent. Catharinã ille Senensem æmulatus, vnicco pinguium medullatorum conuiuio, languentem, afflictam, extinctam penè vitam sustinuit, ut qui miraculum amoris erat, solo amoris miraculo seruaretur. Cùm enim acerbissimis se pœnis exinaniret, ac humana exutus carne, inter homines umbra videretur quidni Deus in suscepta pugna intutum animo, sed fractum corpore, arridum & exsuccum admirabili præsidio clarioris militie sacramento reseruasset? Nocte ille concubia, cum frigus maximoperè defueret, lecto desilire solebat, lineo solum indusio velatus, ut humi defixus, sacram ante

ima-

imaginem, in commentationibus longiffimas horas produceret, vbi cum aliquando collabentes artus fufcinere non poffet, fternebat nuda tellure feminudum corpus, & hyeme, & pauimenti rigore conglaciatum, vt, argentibus membris, feſe amplius non poffet attollere, Res eſt omninò incredibilis, Auditores, licèt tabulis fit conſignata fidelibus, Aloyſium tantam in Deum animi collectione fuiſſe abreptum, tam breuibus, ac ſubitarijs diſtractionibus abductum, vt ſi omnes in vnum cogitantur mentis alienationes, vix recitationi ſalutationis angelicæ reſponderent; ita ſenſus omnes rationis imperio ſubegerat; ita cogitationes omnes ab inſtituto abhorrentes eliminarat; ita ſe ipſo plenus erat, & Deo, vt nullum humanis rebus locum relinqueret, vel aperiret ingreſſum. Quid ergo caſtigando magis corpori tot ferramenta diſponis, quid nouas quotidie lanienas excogites, quid exquisita continuò ſupplicia meditaris? Non ſatis eſt, retortis in nodum funibus, vel aſperis loris corpus imbecille diuerberare, niſi ferreis catenulis armata manu contundas? Non ſatis eſt cilicina fascia corpus obuoluere, niſi ſpinofam hispidis è ſetis tunicà induas? Quid calcaria lateribus admones; quid recens confodiendo corpori inuentum excogitas? Quem inueniet inuulneratum in lacerata carne locum, niſi vulnera vulneret? Verè liliū inter ſpinas videbaris, cum aculeatos inter mucrones virginea membra verſarentur. Non poteris ex humanæ

vitæ carceribus ad cæleste brauium peruenire, nisi calcaria adhibuiffes. Rosæ illæ sanguineæ, quæ purpurabant in membris, calcarium stellulis non inuidebant, solumque hoc tempore vidimus, non in cælo, sed in terra stellas apparere sanguineas. Liliū tuæ pudicitie rosam æmulari voluit, quæ prius alba, quemadmodum poetæ loquuntur, sicut impudicæ Veneris sanguine rubuit, ita liliū castimonie tuo virgineo voluit cruore perfundi. Artes amor, docet, Auditores, & cæcus pingitur, quia cæcos reddit, cum sit Argo occulator. Quis docuit Aloysium, cum humi cubare non posset, tori linteis supponere lignorum frustula, sectasque de trabibus assulas inferere, ut molles lecti phumās asperaret? Nimirum cum alter esset vitæ moribus Isaac, sese Deo non nisi super lignorum struem immolare debebat. Desiste, Aloysi: semel incendium declinasti, cum accenso in paleis igne, vix euadere potuisti, quid flammās alias nouo fomite prouocas? Ardebunt aridi illi asserculi non alio igne, quàm tuæ flamma caritatis. An Christum imitari cupis, qui in ligno crucis occubuit, dum super ligna decumbis, pluresque tibi cruces machinaris? An in rosa dormire te non putas, nisi spinas adiungas? Quàm operosus erit iste somnus, qui vel dormientem fatigat? Quidni inter Dei filios dilectus existimeris, dum quiescere vis, sicut malus inter ligna sylvarum? Sed surge, Aloysi, indue te vestibus iucunditatis, opulenta nobi-

lium

lium ostétatio ad lucem te prouocat thea-
 tralem. Adeste, quæso, animis Audito-
 res, dum Aloysium adueho strenuū equi-
 tem in arena victorem. Mediolani, cum
 Dyonisiacis festis, in ludos bacchanales
 tota ciuitas esset effusa, & genio vniū-
 que suo personam conformem assumeret,
 qui propè humanam exuerat, Pythago-
 nicamque metempsychosim, quem im-
 probat philosophia, saturnalium insania
 probaret; equestre de more certamen in-
 dicitur, vt concurrentibus ficto sub habitu
 patritijs, ad lignei militis signum ferien-
 dum, ille palmam obtineret, qui scopum
 propiùs vulneraret. Ingens fit equitum
 ex omni parte conuentus, vidisses vnum
 admirationis aucupem, & gloriæ equo
 sonipede circumuehi, numeroso famulo-
 rumne dicam, an vero insanientium pro-
 pter orgia baccharum comitatu circumse-
 ptum, Phœnicia purpura chlamydatum,
 versicolores Othomanico in diademate
 pennas euentilantem, pharetra sagittis
 onusta, barbarum in morem ad læuam
 appensa, cum argentea machera: alium
 Asturconi insidentem peregrinis phaleris,
 bracteisque sonore tinnientibus instrato,
 qui imperioso quondam fastidio caput at-
 tollens, ac magnitudini suæ gestiens le-
 nocinetur, modo ceruicis honore super-
 biens adhinniat, gressusque ad numerum
 uauiter glomeret, modò saltu se libret in
 terra, transuersumq; succussando se flectat,
 modò calcibus pedes iactet, & sistat; modò
 pupam freno remansam ore conuoluens,

alterno crurum explicatu resultet : alios
 subinde , & alios vel ferarum tergorib. in-
 uolutos , vel brutorum rictibus persona-
 tos , luporum exuuijs , vel leonum spolijs
 belluas ementiri , ipsis belluis efferatioris
 In hunc quoque puluerem , non vt con-
 grederetur cum socijs , sed vt luxum aggre-
 deretur , ingreditur Aloysius , non Syba-
 ritica licentia , non Attalicy vestibis , si-
 ne græcis comitibus , sed pumilo , strigo-
 soque nullo , per septa illa irrumpit , om-
 nium cum riso prouehitur , exhibitur ,
 exultantemque in eo campo libidinem ,
 Diogenis ad instar Platonis fastum calcan-
 tis , non alio fastu , sed sola humilitate , vel
 ipso calcitrante iumento proculcat . Nun-
 quàm velocius in testudineo vectore cur-
 sor aliquis ad palmam conuolauit . Quis
 mulum dixerit sterilem , qui tantam pepe-
 rit Aloysio victoriam ? Progredere ita ,
 Aloysi , si puer adhuc tam benè dimicas ,
 quid facies adultus ? Quid cum strenuo-
 rum Patrum ordini adscriptus propius cæ-
 lo minaberis ? Video , te flammis æstuaris
 diuinis , vt ignatianam militiam profitea-
 ris ; video ad nobiliores te triumphos aspi-
 rare . Potuit te pater humanissimus Fer-
 dinandus Gózaga omnibus arietare argu-
 mentis , à firmo proposito decutere nō po-
 tuit . Et quem lapidem , Deus immortalis ,
 non ille mouit , vt tuam frangeret constan-
 tiam ? in cassum abire conatus , quia in
 nomine I E S V , qui lapis est angularis
 benè fueras solidatus . Valeant igitur cum
 sito Mammona diuitiæ , valeant aurea prin-
 cipa .

cipatus insignia, valeant gemmeæ coronæ,
 dum nouum ad regnum contendis . Repe-
 tenda mihi essent hîc denuò, Auditores, su-
 scepta illa iam pridem corporis edomandi
 machinamenta, quæ in ipso Societatis por-
 tu Aloysium iactarunt, quia nunquàm vo-
 luntaria verberum procella detonuit ; sed
 nolo iisdem me iterum syrtibus implicare,
 ne periculosius absorbear ; aliam ille in-
 gressus est aream, in qua cum sese primùm
 exercere non posset, nouo religionis sacra-
 mento authoratus egregiè se gessit, & ad
 necem vsque cum ipsa morte conflixit. Lu-
 ctuosum Romana hac in vrbe spectacu-
 lum strauerat epidemia, occupauerat om-
 nium animos mortis timor, desperabat fe-
 rè vnusquisque in tanta calamitate reme-
 dium, vbique languor, & dolor, in vijs ca-
 dauera, in domibus eiulatus ; mors æquo
 pulsabat pedes Principum turres, pauperũ-
 que tabernas : Mouebat ea species Aloy-
 sium, qui eò cupiebat ardentius, curandis
 pio labore corporib. manus auxiliares ad-
 mouere, quò miserius, frigescente, in aliqui-
 bus caritate deperibant. Quoniam verò
 nouum in vrbe medendis ægrotis nosoco-
 mium Claudius Aquauia inclytæ societa-
 tis nunquàm intermorituræ memoriæ an-
 tistes erexerat, ibiq; singulari pietatis ex-
 plo deseruierat, in hunc se mitti Spartã eni-
 xè contendit Aloysius, quàm vt totis ille vi-
 rib. adornaret, fœdissimos quosque, ac de-
 sperata valetudine cadauerosos canis, qua-
 si venaticus odoratur, illorum vlcera sanie
 hiffluentia, stomacho non reluctante, pro-
 curat,

curat, verbis recreat humanissimis, ad scelerum dolorem in præsentaneo mortis articulo extimulat, dum non possit corporis animæ salutem cemparare conatur. Non debebat Aloysius hoc morbo decedere quia plures è morbo sustulerat, nisi fortasse pestis illum corripere voluit, quia rabie eius frenauerat, clademque minuerat. Secus mortem non timuit athleta strenuus, qui nimò cum illa congredi postulauit, ac veluti imbellem flagello cædere voluit; petij enim in extremo vitæ agone, vt loris posse humeros aliquantisper obiurgare, animū que ægrè de corpore discendentem, refractarium quasi equum, ad cæli metam impellere. Verùm cum non posset hoc à maioribus extorquere, illud saltem vltima petitione contendit, vt humi decumbens posse animam agere; quod etiam cum æquali constantia pernegaretur, oculis in nostræ reparatoris imaginem defixis, cælesti priuatiuico cõmunitis, iter ad cælum arripuit. Moritur Aloysius de beatorum adeò gloria securus, ac si cælos cum martyrum antesignano sibi vidisset apertos; ingreditur ille patefactas sibi ianuas, quas cum nihilo inquinatum introire valeat, omnes in terra maculas vel absterferat, vel vitarat. Quod si quos Athenis pestilentia non sustulit, Deorum beneficio immortales appellat Euripides, mori voluit post longas corporis afflictiones feбри pestilenti Aloysius, vt immortalis esset in cælo.

Dicebam.

A. D.

301

A D E M M A N V E L E M
D E M O R A .

Philippi IV. Hispaniarum Regis apud
Urbanum. VIII. Oratorem.

O R A T I O .

NON poterat, per indiserti voces
oratoris, Clementini Collegij
non erumpere gaudium, Excel-
lentissime Princeps, cum victo-
ris olim Pompeij ad Posidonij gymnasium
diuertentis exemplum repetens, sacrū hoc
bonis artibus domicilium, singularis ad spe-
cimen humanitatis, inuisere voluisti. Exul-
tantes etenim Musæ, dum EMMANVE-
LEM suos intra lares exciperent. Deum
veluti suum, ac meliorem Apollinem exci-
pere videbantur; breuique DE MORA
solicite ad gratias exsoluendas profilire
studebant, ne sine gratijs esse dicerentur.
Me voluerunt insignis, adeo statuere be-
neficij preconem, ut opportuniùs debite ab
omnibus gratiæ referrentur, si nudæ pro-
dissent absq; fūco eloquentiæ, deuinctumq;
multis nominibus ostenderent animum, si
omni solitæ vinculo forent adstrictæ nu-
meris orationis. Quamuis nostras ædes
tam dignus hospes ingrederis, ut malè ma-
gnitudini meritorum tenuitas respondeat
oratoris, nec posset exaggeratæ virtutis
commendatio ab elingui dicentis infantia
proficisci.

—Vindicant me ab omni palpani suspitione tot summis laboribus partæ à tuis maioribus laureæ, tot tituli à magnis regibus in gentilitium splendorem illati, tot initi gratulabūdia populorum acclamatione magistratus, quibus familia tua adeò enituit & numero, & amplitudine maximis, vt plures alias obscure valeat claritate virtutis. Prætereo libenter ceteros generis præclarissimi proceres, vnus te solum, præter tua decora, pater tuus ad gloriam euehit immortalitatis Christophorus de Mora, cum nihil sit tam liberis honorificum, quàm triumphali fuisse parente prognatos. Iste in florentissimo Hispaniarum regno, à Philippo olim secundo primus, adoratum populo caput, totius quasi regiminis arbiter, quorum non sibi studia conciliauit, quæ non toti orbi reliquit magni animi monumenta? Tolluntur aliqui in altum, vt lapsu fortunæ grauiori præcipites ruant: Christophorus, quamuis lubrico ad aulam aditu, omnibus tamen superior calamitatibus, ad primos honores euectus casum formidare non poterat, validissimo virtutis brachio suffultus. Testatur hoc demandata illi non semel, sed iterum Lusitanici regni prouincia, vbi in sustinendo Proregis munere, quàm strenuè se gesserit, ex ea, quæ excellit, regina virtutum clementia, coniectare potestis. Nimirum nouerat, non minus esse turpia viro principi multa supplicia, quàm medico multa funera, regiumq; caput nulla melius corona præcingi, quàm illa, quæ seruos ob ciues

pu-

publicæ libertatis reparatori defertur. Quã multi sunt, qui clementis sibi cogoomentum adsciscunt, quibus defæuendi finem facit hostium inopia? Quam multi Neronis æmuli, capitalibus scribendis sententijs nescire literas vellent; quia fortasse non uti calamo, sed pugione mallent? Concordiæ titulum sibi à patribus turpi assentatione delatum Vitellius arripuit, ciuiliū illa furia discordiarum: nomen Pietatis M. Antonij trium viri frater Lucius adoptauit, impius in patriam, ac perduellis; Pater Patriæ nuncupatus fuit Octavius Augustus, sed post mare Aetiæ Romano cruore infectum, post fractas in Sicilia classes, post Perusinas aras, & proscriptiones, quando clementiam suam appellare poterat lassam crudelitatem. Christophorus toto vitæ curriculo clementissimus muliebris esse putauit impotentia, furere in ira, sed cum posset æquissimas nocentibus pœnas infligere, dexteram ad iustitiæ gladium extendere noluit, mortuorum ossa in gentilitio stemmate continere contentus, quorum vitam à violenta morte seruasset. Sed nihil prodest, quod Laconibus obiectat Lycurgus, ab Hercule genus repetere, nisi consona Herculeis miraculis facinora tardi nepotes demirentur. Emicant in te, Excellentissime Princeps, integerrimi patris hereditario iure transmissæ virtutes, animi celsitudo, ingenij præstantia, consilij grauitas, mentis vigilantia, pectoris fortitudo, omnes Emmanuelis, hoc est, mellis, & lactis filia, quæ non

tantum ab omnib. amorem eximium
torquere potuerunt, sed ipsum quoque Ca-
tholicum regem impellere, vt te inter sele-
ctos regij cubiculi nobiles adoptaret. Solēt
principes magno estimare introitum, ac ta-
ctū sui liminis, vt thalamo suo propiūs assi-
deas, vt prior intra tecta auro radiantia pe-
dem inferas, è quibus deinceps multa sunt
ostia, quæ receptos excludant; Te, ne vn-
quam excluderis, ex primoribus vnum
Hispaniæ magnatibus renuntiauit, & inter
alios, quos appellant, status Consiliarios,
singulari honore transcripsit.

Quam arduum sit regibus præbere con-
silia, malo docuit suo Præxaspes Cambyfi
Persarum Dynastæ carissimus, qui cum re-
gem, vt vino parcius indulgeret, lubrica ni-
miū lingua monuisset, & oculos, & manus
aspexit à rege post vinum in officio conti-
neri, cum filium illius è regione consisten-
tem Præxaspes spiculo contorto transfixit,
maluissetque regem vinum haurire, quam
sanguinem, calices exonerare, quam te-
lā. Tu tamen nec periculo alieno deterri-
tus, nec regis auribus blandiendi cupidi-
tate commotus, omnia licere principi,
quod Neroni olim insusurrabant iniqui
consules, non asserebas, sed rerum pon-
dera æqua mentis lance collibrans, susti-
nebas consilio rem publicam, quam prin-
ceps sua potentia firmabat. Celebrantur
in Hispanico regno oculatissimi consilia-
rij, qui non pugando tantum militibus,
sed etiam sedendo sententijs vrbes euer-
runt, ne iam solus dicatur Romanus, se-
den-

dēdo triumphare. Intersunt difficillimis rebus grauissimi patres, regum verè confessus, vt Romanos olim senatores apud Pyrrhum Cyneas commendauit, cum & Scipionum Hispania virtutum habeat, & Lelij consilia. Hinc meritò supremam ordinis Christi, quam appellant, Commendā Rex tibi beneficentissimus demandauit, & vt fores catholicæ fidei vindex acerrimus, crucem defixit in pectore. Hinc te insularum, quæ Tertiæ sunt ordine ex Hispania venientibus, administratorem edixit, cum satis consideret, posse insulas illas turbidissimi oceani obiectas insanie, gentilitijs tuæ familiæ turribus stabiliri. Illic vbi sol occidit, tuæ gloriæ splendor exoritur; illic septenæ turres portum fluctuantibus tutissimum enuntiant, inuasuris exitium. Aduenisti nuper ad V R B A N V M V I I I. totius Hispaniæ orator, rebus gratissimis animum adiecturus, cumque ad obeunda legationum munera emunctæ naris, & limatissimi ingenij viros oporteat adlegere, quidni felicem causarum omnium exitum sibi polliceatur Hispania, cum oratorem solertissimum ad hanc urbem allegarit Emmanuelē, qui malum reprobare, ac bonum eligere non ignorabit? Rarum est in viro principe, sanguinis claritatem coniungi cum literis; aureas enim pecudes, iumenta que argento circumtectā vir ille Apollinis oraculo sapientissimus diuites nuncupauit ignauos. Tua laus, Excellentissime Princeps, qui nullam putasti nobilitatem à virtute disunctam, sed turbidif-

fimis licet curis implicitus, ingenium tamen
 nunquam à literis auocasti. Multi sunt, qui
 nominis immortalitatem sui, non à scientijs,
 sed à lapidibus petunt; isti nimirum, ut
 similes sibi fiant lapideæ imagines, curant,
 non curant, quòd sint ipsi lapidib. similes:
 Tu perennem gloriæ famam postetitati
 transmissurum putasti, si te ad virtutis iconem
 conformares. Gaudeant aliqui, parietes
 bellicis distinguere clypeis, & atria fumosis
 replere imaginibus; tu præter hæc auitæ
 dignitatis ornamenta, animum ostentare
 potes exquisitis disciplinis excultum,
 politiori literaturo conuestitum. Quantum
 vtilitatis à tuæ eloquentiæ fonte deriuabit
 Hispania, prudentem cum summo Pontifice
 dexteritatem expertura, in peragendis
 negotijs solertiam, in curiæ amplitudine
 grauitatem? Cum enim legati, ut
 Laconum olim oratores Lygdamo tyranno
 dixere, non collectaturi veniant ad
 principem, sed collocuturi, vires exercere
 non debent corporis, ad pugnandum,
 sed facundiæ fauos exerere, ad animum
 deliniendum. Extulit semper tua
 Lusitania heroes omni ætate clarissimos,
 reges vindices fidei, assertores Ecclesiæ;
 erexerunt illi pro stemmate scutum argenteum,
 ut meritò dici posset Ecclesiæ, habere
 propugnacula argentea. Intulerunt alia
 quinque cærulea, candidis circulis
 interpuncta de profligatis quinque
 Mauritaniæ regibus comparata, vel
 quia Christi vulnera inter præliandum
 Alphonso primo diuinitus apparuerint,
 vel

vel quia quinque lethalibus fauciatus vul-
neribus rex inuictissimus, diuino suffultus
auxilio non occubuerit. Expectat à te
quoque non modicum Christiana respu-
blica leuamentum, cum eiusdem stemma-
tis heres fueris, atque virtutis, quam sa-
tis iam in Hispania cognitam, in aula

Romana patefacies, vbi tuis glo-

riosis facinoribus hæc sem-

per gymnasia persona-

bunt, Collegium

Clementi-

num

impensè letabitur tua pri-

mum presentia

cohonestat-

tum.

Dicebam.

IN

In obitu Reuerendissimi Patris:
Magistri.

HENRICI ANTONIE

B. V. R. G. I.

Relig. B. M. V. Seruorum,
Generalis..

EPI TAPHIVM..

Habitum Romæ in Templo Sancti
Marcelli..

Anno Domini D. DC. XXX.

VI mœrentium patrum animos:
in obitu Henrici Antonij Bur-
gi, generalis antistitis dolor acer-
bus inuasit, infantissimum com-
pulsit oratorem, vt in hac funeris pompa,
in lugubri cenotaphij apparatu, præfuli
optimo, patri benemerenti parentaret..
Et sanè non debebat huc lactea longæui
Nestoris eloquentiâ vocari, vbi de morte
præproperea destitutus filiorum ordo con-
queritur; dissonumque fuisset fulminatri-
cem Periclis facundiam accersere, vbi lan-
guere debent vniuersi mœrore confecti,
tristemque summi viri iacturam exundan-
tibus lacrymis deplorare. Vnus adoptan-
dus erat, qui ad subiiciendam oculis
luctuosæ tragædiæ catastrophën in atrati
proscenio templi, tenebricosæ orationis
caligine, noctem mœstissimæ Religio-
nis;

nis adumbraret. Menuncupastis, Patres religiosissimi, vt promerem verba pro lacrymis, conceptumq; vestris in cordibus dolorem satis abundè testarer, dum consignata ab Henrico posteritati gesta percurrerem, vt melius ex tanti boni amissione, vestri mali calamitas penderetur. Ero igitur ipse præfica ad tumulum, dum in tumulum mors profligata detruditur? Epitaphium aggrediar eo tempore, quo tempore salutis reparator humane epinicium in solemnium triumpho deposcit? Ita postulant, Auditores, humane vicissitudines conditionis; vt dum apicem felicitatis attigisse putamus, proturbemur in imum doloris; vt videatur quodammodo nos altius extulisse fortuna, quò grauiore lapsu ruamus; vt felicem nostræ vitæ tractum, infelici euentu, postremus actus excipiat. At quando inflictis à morte vulneribus non alio datur solatio consulere, quàm illorum memoria facinorum, quæ desolatos ad nepotes defunctus egregiè transmisit; date hoc dolori vestro, Patres, date hoc infantiae meæ, vt per laudes Henrici ordine tumultuario vagentur; ita per inconditas voces defixus in pectore dolor faciliùs erumpet, ipse melius erepto vobis parenti optimo feralia iusta persoluam.

Quo loci non ibo per antiquorum trophæa, nō ambiguas maiorum imagines circumducam; non urnas enumerabo clarorum hominum: nolo enim, alienis facibus in hoc funere præeuntibus, benè longam propriarum virtutum pompam educere, nolo,

nolo, emendicatis aliunde præconijs, Henrici Antonij cenotahium adornare. Censeatur Burgorum familia longo de sanguine, veteres vndiq; ceras ostentent in atrijs, suffulciat dimidios Curios, fumososque cum Dictatore Magistros equitum: miserum existimauit Henricus, famæ aliorum incumbere; maluissetque patrem habere Therfiten, dum ipse foret Achilli similis, quàm vt ipsum Therfitæ similem Achilles produxisset. Vnicam ille virtutem, licet amplissimo de stemmate genitus, veræ claritudinis loco reposuit; trabeas, & fasces duxit arbitria fortunæ, non argumenta virtutis; statuas temporum iniuria deteri, æreas exedi machinas obducta rubigine, picturas incubante caligine violari, solam sapientiam, in aliarum rerum interitu, reuiuiscere nunquam interituram. Præteribo infantilis ætatis crepundia, primamque pueritiæ disciplinam; tantam enim nutricis vberibus cū lacte pietatem expresserat, vt rationis quasi maturato consilio, rectè factis ætatem præuerteret; cumque alijs in adolescentibus probitatis exempla non in summo gradu suppeterent, se sibi obijcerent subiiciendum. Ipsa me vocant susceptæ religionis tyrocinia, cū beatissimæ cælorum reginæ amore deflagrans, rebus omnibus opulentæ familiæ valere iussis, nuntio lapsuræ humani fastigij celsitudini remisso, nigro se habitu obleuare constituit, vt animum cælo candidum deuoueret; cingulo latus obstringere, vt mundi solutus à laqueis, curis se cælestibus implicaret.

Non

Non illum pellices voluptatum illecebræ
 titillarunt, non geniales thalami pellexerūt,
 vt accubaret in rosa, non in erraticas ex-
 currentia figuras aulæa, non Attalicis opi-
 bus comparata supplex, non blandissima
 diuitiarum lenocinia; non validissimæ va-
 nitatum obsidiones dementarunt, vt cele-
 stem spiritū exuens ad fluxa hæc, & inania
 defleceret animum, vel in studio pietatis,
 quo iam satis exarserat, consequenti spatio
 teperet. Absoluti numeris omnibus viri si-
 bi præfixit iconem, ad quam operibus ex-
 primendam, tanquam ad Polycleti cano-
 nem, insignia virtutis opera collineabat,
 semper à se diuersus, qui spirantem in se
 virtutis imaginem satagebat inducere;
 quinimò sibi magis quotidie similis, dum
 accuratiùs in se conceptam virtutis effi-
 giem expoliret. Nimirum, quia.

Doctrina vim promouet insitam,
 Rectique cultus pectora roborant,
 vt latinus cecinit Pindarus; ingenium ille
 statim demersit in literas, adiecit ad scien-
 tiam, vt acquisitæ conformatione sapientiæ
 homo quadratus euaderet. Eloquentiæ non
 delibauit, sed hausit fontes; poeticæ vireta
 Apolline non inuito lustrauit; Græcas lite-
 ras citissimè edidicit; à musicis numeris nō
 abhorruit, vt musicum ad omnes discipli-
 nas ingeniū, singulari priuilegio, mutuas-
 diceretur. Patauij, totum se philosophiæ
 mancipauit, ac introspiciendis naturæ arca-
 nis limatissimum addixit ingenium; vt eo
 labore non tam indagator fieret veritatis,
 quàm cognitor sui; non tam ingeniosè dis-
 cere-

terere, quàm optimè viuere doceretur. Quoties solidas sibi noctes præteruolare querebatur? adeò, æternum ille studium putabat horarium, si nox tamen vlla Henrico potuit oboriri, non ad lucernam Demosthenis, sed ad clarissimam sapientiæ lucem excubanti. Perusiæ, theologico in puluere desudauit acerrimè: difficultates omnes in rebus à sensu diffitis exantlauit; penitiora celi sacraria clarissimo sermone patefecit. Quid, cum à palæstra in arenam, ab umbra ad solem, à gymnasio processit in circum, vt in amplissima sapientum virorum frequentia theologicas theses publicæ disputationi submitteret? Romam, in hanc omnium terrarum arcem, & gloriæ domiciliū, ad generalia comitiā vocatur; vt versantes inter Angelicum, & subtilem doctorem controuersias ingenio versatili sustineret, diuitiasq; sapientiæ depromeret, quas summo labore partas memoriæ peni condiderat. Definitur pro angusto suæ virtutis teatro augustissimum hoc D. Marcelli templum, præscribitur hora, corona stipatur, accersuntur insigniores theologi, confluunt primarij literariæ rei publicæ proceres: quidquid eruditorum hominū Roma claudebat, in eum conuentum effudit, sedè huc suam transtulisse sapientiā videbatur. Assident purpurati Patres, adsunt plurimi Præsules, circūfunduntur florentissimæ Religionis præcipua lumina, tenet suggestum Hæricus præstantis aleam ingenij gloriose lusus; quum ecce tonare de alto cepit Periclis in morem Olympij; vibratas ad suæ euer-

euerfionē doctrinæ rationes eludere, amē-
 tatos contra fe fyllogifmos infringere, en-
 thimemata contorta reflectere, ipfos sapiē-
 tiæ neruos eneruare. Concitauit Henricus
 eo certamine tantam fuo nomini gloriam,
 vt crebrefcente per omnes angulos fuæ fa-
 ma virtutis, Paulus Quintus Pontifex Ma-
 ximus emerita Doctoratus laurea iufferit
 ftatim inaugurari, primas illi nec fertiles
 cathedras demandari. Quò loci fuccurrit
 animo, quod olim de Triptolemo poetarū
 commenta loquuntur, alatis vectū draco-
 nibus, mundū vniuerfum, iactis feminibus
 conſperſiſſe; cū videam Henricum, Bur-
 gheſij draconis auxilio, per inſigniores Ita-
 liæ ciuitates doctrinæ ſemina diſſipantem,
 è quibus vberrima ſapiētum hominum ſe-
 ges exurgeret. Theologiam intueri mihi vi-
 deor orbis terrarum ſpatia peragrantem,
 non velut extorrem, & profugam, ſed ad-
 dandam ſalutis ſcientiam, ad impertiendā
 ijs, qui in tenebris ſedent, lucem comuni
 pro commodo peregrinantem. Vicentiam
 ad Collegium bericę montis allegatur Hé-
 ricus, vt in illis regionis amœnæ delicijs, ve-
 lut in Parnaffi culmine, primos theologię
 latices in auro ſuę faciūdiæ propinaret ado-
 leſcentibus deguſtandos. Adiuit ille Spar-
 tam ſummi decoris, exornauit illā ingenti
 cum ſcœnore collectæ virtutis; quia gloriam
 patris eſſe putauit, filios educare ſapientes.
 Quid me elegiſtis, Patres ad flendum, non
 potiùs ad gratulandum Henrico, qui patriā
 meā ſuæ radijs doctrinæ colluſtrauit? De-
 berem ego potiùs, inſumptis pro labori-
 bus,

bus, immortales ei grates rependere, quàm monodiam ad feretrum decantare. Sed triumpham in cælis, Henrice, Vicentiam semper habebis tuis deuinctam triumphis, tua semper adornabit Vicentia victorias. Bononiam vocor, ad quod tu quoque literarum emporium migrare præciperis, vbi theologiam denuò facultatem profitearis; vt qui ad conferendam omnibus opem natus fueras, bonum istud etiam Bononiæ conferres. Coniicite, Auditores, quem fructum in illa studiorum parente messuerit, quàm locupletem laborum segetem constiparit; non enim possum omnia pro dignitate librare, sed cogor in tanta rerum copia inopiam affectare materiæ. Sequi me oportet Henricum, qui à Mediolanensi senatu Papiam, ad vetusta illa sapietia Augustalia dirigitur, vt in publicis exedris theologi personam eximio cum splendore sustineat. Prouinciam aggressus est, tum loci magnitudine, tum auditorum varietate perarduam; in qua tanta cum laude laborauit Hæricus, dum implicata explicaret, inuoluta euolueret obicura patefaceret, à sensu remota subijceret oculis, vt omnium in se corda conuerteret, raperet animos, illaquearet auditores. At vix potuit paucos hic annos exigere, cum magnus Hetruriæ Dux Cosmus secundus è multis vnum exhibitis adoptauit, vt Pænarum ciuitatem sub auspicijs suarum doctrinarum, et ad gloriam illam in ditione yniuersitatē ad maiorem promoueret splendorem. Quæ ciuitas est, Auditores amplissimi, quæ studiorum sedes, quis prin-

prin-

princeps eruditorum Mæcenas, qui Henricum ad se trahere summo non officio contenderit? Excepti Platonem Dionysius, Cleombrotum Ptolemæus, Aristotelé Alexander, Virgilium Augustus: habuit Roma Quintilianum, Demetrium Athenæ, Menandrum Ægyptus, Henricum Italia tota postulauit. Homerum Colophonij ciuem esse dicant suum, Chij suum vendicent, Salaminij repetant, Smyrnei suum esse confirmant: de Henrico nobiliores Italiae ciuitates depugnant; Vicentia flagitat, Bononia contendit, Papiæ decertat, Pisæ rapiunt, vniuersa gymnasia sibi inuicem extorquere conatur. Pisis Henricus amplissimam sibi vidit aream patefactam, apertumque theatrum, in quo posset exultare, illic suæ faces exeruit doctrinæ, radios ingenij dispersit. Confluebat ad illum audiendum discipulorum multitudo, vndabat Athenæum tam multa inuenum frequentia; nūdias diceres, vbi non merces, sed pretiosior auro sapientia væniret. Rectè sensit Seruorum Religio, cum plures statuit eiusdem ordinis patres Henrici lateri tenere semper affixos, vt ab illius doctrina, rectoque viuendi instituto, & sapientiam mutuarent, & solidæ virtutis argumenta depromerēt, Meritò ad Henrici responsa, velut ad Apollinis Delphici oracula, diuertebant in turbichis mortalis theologiæ rebus Hetruriæ magni Duces, periculum semper, in eo consilio veriti, quod vel non suassisset Henricus, vel suffragium ab Henrico non accepisset. O Henricum fidelem in regno sociū,

non

non coronæ, sed curarum, oneris, non honoris. Quanti æstimabatur à sacra regularium Congregatione, ad quam cum in spissis negotijs eiusdem ordinis Patres confugerent, illa omnes Henrico causas demandabat, vt modum omnibus pro sua prudentia reperiret? Verùm alia fortasse grauiora meam ad sese postulant orationem; cum inferendæ in hominum corda pietatis ardore succensus, celebrioribus Italiæ pulpitis verbi diuini disseminator intonuit, vt sordentes in cœno vitiorum homines ad cælum lacteo facundia candore transferret. Possem hic vrbes recensere plurimas, in quibus mirifico Christianæ reipublicæ prouentu, concionatoris partes egregiè persoluit; sed vereor ne soli radios adiungere videar, aut clarissimam in dubium vocare veritatem. Adstipuletur meis diëtis Ariminū, Parma, Lauda nouum Comum, vbi nunquam intermorituram nominis celebritatem dicendi copia conciliauit; adstipuletur Verona, Patauium, Mantua, Bononia, Regiū, Mediolanum, Pisæ, Genua, Florentia, quæ suis pene sedibus conuulsæ, torrente multitudinis inūdante, feruebant in templis. Testem appello pulcherrimi huius templi spatium dignissimum; imò Romam appello vniuersam, quæ sicut olim à Ciceronis ore suspensa pendeat, ita ab Henrici facundia absorbeatur in Deum, sibi que mortua videbatur, dum ne in audiēdo quidem respiraret, aut si mortua fuisset, à viuida eloquentia vitam sperabat immortalem. Non hic murmur obstrepebat, non strepitus in-

sona-

sonabat, non sonitus insurrabat; dabatur ipsi respirationi quies, nisi fortè aliqua ex audientium pectoribus suspiria elicuisset Henricus. Sibi habeat suas Philippus hastas argenteas, quibus acies prosternat armatas, suum auro congesto adrepètem premitat asellum, vt ciuitates excindat: Henricus ad euertendam obstinatæ voluntatis arcem, & inflectendos ceruicosæ impotentia capito- nes, solam vsurpat eloquentiam, nisi potius aureo presidio linguæ munitus perumpit animos, ad deditonem impellit. Erat illi pro fonte ferax ingenium, pro alueo sugge- stum, sententiæ pro vndis, verba pro arenis, pro fœcunditate doctrina; cumq; fluvium eloquentiæ translationum iambre, figurarū confluxu, argumentorum fluctibus auxis- set, quasi se intra ripas continere non pos- set, in aures auditorum labeatur. Non ego mirabor, quòd pluribus illū domibus Re- ligio præfecerit, Prouincialem renuntiarit, studiorum moderatorem asseruerit, Visi- tatore[m] generalem elegerit, cum pares ad onera quæcumque vires haberet. Sed tunc reuera debitum suis meritis apicem Hen- ricus attigit, cum sine captadæ gratiæ cho- ragio, sed sola virtute, quæ omnium ani- nos incredibili admiratione pulsarat, sine reprehensione, sine ambitu, conspiranti- bus omnibus suffragijs, anno sæculari, Ro- næ, Generalis tum strenuū ordinis Anti- tes salutatur. Exinde porro quanta vigi- antia excubuerit, quam senatoria soler- ia animaduertit, ne regularis institu- um disciplinæ labasceret, ne primus in itæ

reli-

religionis ardor extingueretur, sub ipso illius nomine diuinatæ, qui ab officio pastore nomen deriuauit Henrici. Quamuis enim grauioribus innumeræ familiæ curis esset implicatus, & cogeret animus ad plura conuertere, communia tamen officia non destitit exequi; sed cum leges alijs præfiniret cum Atheniensibus, legibus obtemperare meminerat cum Spartanis. Vix ad clauum sedere cepit, cum regulas religionis, efflagitantibus generalis comitij Patribus, ad meliorem methodum reuocare constituit, obliterare difficiles, e mollire asperas, enodare dubias; vt vbi maxima legum esset dignitas, ibi minimum exerceret authoritatis. Nouerat Henricus, multas exquisitas leges argumentum esse malè administratæ ciuitatis, nec esse opus implere porticus literis, aut eburneas ad omnium intuitum suspendere tabulas, sed quod digitus breui labore conscripserat, tota manu complere. Non illos imitabatur, qui Neroniana toruitate oculos defigunt in aliquem, vt configant, qui terrico vultu deterrere gaudent sibi ipsis formidolosi; qui religionem supercilio, vt Atlas cælum humeris, effulcire se putant; sed eundem se cum alijs existimabat, paremque omnibus: tantò ceteris maior, quo melior. Sileantur illa effrenatæ crudelitatis prodigia: oderint dum metuant; obsolescat Vitellianæ sæuitiæ memoriam: optimè olere occisum hostem, melius ciuem: Henricus terrimæ politiæ aphorismos pertæsus, ipso amore sibi timorem conciliabat; tam prodigio-

digiosum fœdus illius in pectore maiestas,
 & amor, veteri composito dissidio, percu-
 ferant. Procul ab Henrico catenata nouis,
 iussis imperia, procul onera importabilia,
 quæ ne digito quidem alij mouerent, ille
 semper præmissis iubebat exemplo: Res est
 omninò ardua, Patres amplissimi, ita pu-
 blicis implicari negotijs, vt ad priuatas cu-
 ras expedire se possit aliquis; ità se totum
 alienis deuouere officijs, vt ad sui benefi-
 cium perfectam quoque operam collocet:
 Tua laus, Henricè, qui inter tot supremi
 muneris labores, & tibi, & alijs abundè suf-
 ficeres, alijs oculus, tibi manus. Loquatur
 aureum illud opus, quo Gandauensis Hen-
 rici paradoxa summa ingenij dexteritate
 enodas, enucleas; perinde ac non ab alio,
 quàm ab Henrico lucem mutuare posset
 Henricus. Loquatur altera pars, quàm im-
 probo studio compilaueras, & iam iam
 prælo submittere destinaras, nisi, ad eas
 theologiæ veritates in diuinæ nature specu-
 lo conspiciendas, diuina te veritas aduo-
 casset. Loquantur excitata ad solidandam
 in tua religione virtutem Florentiæ, Bono-
 niæ, & alijs in vrbibus lectissimorum ado-
 lescentum Seminaria, ad quæ, post emissa
 cælo vota, florem iuuentutis transmitti ius-
 sisti, vt omnibus pro captu disciplinis im-
 buerentur. Loquatur instauratum penè à
 fundamentis Castrinoui Collegium, exag-
 geratique in maiorem laxitatem parietes,
 non depromptis à religionis erario pecu-
 nijs, sed suis pretioso labore sudoribus: vt
 cuius olim familiæ filius extiteras, eiusdem

te quoque ostenderes esse patrem. Quid proferam de estuanti in Deum pietate, qua torrebatur; quid de eximio in Diuos cultu, cuius satagebat? Quātum ille laborauit per P. Nicolaum Cae. Cremonensem Procuratorem ordinis, solertissimum hominem, in Romana curia versatissimū, viris principibus vnice carum, vt Beatus Philippus Benitijs, quintus eiusdem sodalitij praesul integerrimus, in albo sanctorum describeretur? Extruxit ille in monte Senario aediculam, qua fons ille ad testandam Philippi sanctimoniam ad hęc vsq; tempora erumpēs, nobiliori pomario sepiretur. In hęc se antra recipere cupiebat Henricus; ad confragosas hęc rupes, tanquā ad suos elysios, conuolare flagrabat, vt vacuum ab omnibus curis animum assiduę rerum celestiu contemplationi posset adijcere, & asperrimis emaciatum corpus obdurare ieiunijs. Siste, quid animo moliris Henrice? quid solitudinem anhelas, qui semper viuis in solitudine, licet nunquam minūs solus, quā cū solus? non satis membra studijs delassasti, vt velis duriori te exilio mulctare? Ostracismi te lege virum cæteris præpollentem obstringis? non perlustrasti magnis itineribus prouincias ordinis vniuersas, nisi studeas te denuò in lustra montium inferre? Nimirum sic agrestes Curijs, sic veteres Coruncanis, sic nomina reuerenda Fabritijs, cū iudicię bella suspenderent, inter aratra vivebant; & ne virtus quiete languesceret, depositis Capitolini Iouis in gremio laureis, triumphales viri rusticabantur. Sed

heu

heu nos miseros? Vbi enim ad præruptas montis Senarij latebras decernis adreperere, te Deus ad vernãtia celi tempe, ad amena paradisi vireta sustollit. Ægrotauit, Auditores, Henricus, tuberculo in manu dextera tumescẽte, quod postea venenato humore per totum brachium serpens, & sub axillam congesta sanie recrudescens, complorantibus præ acerbo dolore vninersis, enecauit. Portendebat illud tuber, mutilandum à religionis corpore brachium firmissimum, cuius robore præstantissima congregationis munera patrabantur, Deseuebat huiusmodi morbus ad cordis, vique fibras; quia Patrum deliciae, sapientum amor, religionis corculum, vno verbo, Henricus debebat extinguì.

Iam verò quib. vos ego verbis reficiam, Patres, quibus ego soler insolabili dolore consternatos? Non hoc præcipuum amicorum munus est, prosequi defunctũ ignauo questu; sed quæ voluerit, meminisse; quæ mandauerit, exequi. Repetite animo, quæ cõstantis animi fortitudine, suam dicamne, an vestram? ipse calamitatem sustineret, dũ ægritudine dirissima conflictatus, neruorum contorsione factus dolorum antistes, idè tantum viuere se putabat, quia dolorib. angeretur; nisi fortè in Angeroniẽ gremio, obstetricante patientia, doloris filius quotidie adolescebat. Colluctatus est strenuissimè plurium interuallo mensium, non tam in arena, quàm cinere, cum morbo grauissimo, ac in lectulo, tãquam in theatro virtutis, Antæi fabulam æmulatus, in

ipsa deiectio surgebat, vt meritò diuturna luctatione vulneratus doleret in bracio. Refricate memoriã postulatã à circumfluentib. veniã, recolite, quo animi ardore requisita Ecclesiæ Sacramenta suscepit, reuocate in mentẽ saluberrima vobis relicta cõsilia, ad humilitatẽ, ad paupertatem, ad maiorem profectum hortamenta perpendite, non vobis ereptum, sed celo collocatum Henricum putate. Habetis Elisæum Mazzonium quem ad eiusdem fastigium honoris primùm in interregno nõ tam admirandæ merita virtutis, quàm ipsæ vestri sodalitiæ leges euexerunt, quasi præconcepta anticipatione diuinantes suæ familiæ maiores stemmati gentilitio programma suffixerint: IN LEGE DOMINI. Etenim cum totius ordinis procurator generalis legum instituti propugnator acerrimus, nihil de constitutionum robore detrabi summo perẽ cuperet, à summo Pontifice, non sibi demandari, quod poterat, sed Elisæo deferri prouinciam, quam eius merita deposcebant, enixè contendit. Et sanè si erepto per currum ignitum Elia, pallium illius in Elisæum cecidit; cui tantæ pallium dignitatis deferri conuenerat, nisi Elisæo, in quo spiritu Henrici duplex efferuescit? In hoc igitur vestrum solamini dolorem; in hoc vestras detergite lacrymas: vno vobis sublato, alterum non deficere gloriamini.

Dicebam.

In parentalibus Illustris. , &
Excellentis. Principis

MICHAELIS PERETTI.

E P I C E D I V M.

Habitu Romæ in templo S. Ioannis
à Pinu.

Anno Domini M. DC. XXXI.

Ta nè igitur ad hoc me officium
fortuna detrusit, vt alienas sem-
per calamitates, querula veluti
præfica deplorarem? Ita nè sug-
gestum Romæ nunquàm ascendero, quin,
atratis coram auditorib., mortuorum epi-
cedia decãtem? Meis igitur sic erit in fatis,
vt occidentẽ cõtinuò solem venerari com-
pellar? Erit mihi locus iste pro orchestra,
vnde tragici euentus catastropham lugubri
cothurno condoleã? Igitur sidus illud fasciẽ
Perettinã, quod non tam gentilitios mon-
tes, quàm Romanos colles propitio lumi-
ne collustrabat, funestum mihi vertetur in
cometem? Terni illi, æternique montes vi-
cẽ subibunt Caucasi, ad quem nouus ipse
Prometheus excrucier? Damnabor ego ad
Perettinos mōtes, quasi ad Latomias, vt ibi
sepulchrũ orationis scalpro defodiã? Satis
heu satis nimium Italia suis cladibus inex-
plebilem mortis ingluuiem saginasse debe-
ret; satis in Intubriæ teatro sanguinis, &
cadauerum exposuit insaturabilis pestilen-
tia,

K 3   tia,

tiæ, ac ferri libido; Romanã hãc urbẽ, an-
 rem orbis, ac mundi cordulum mors ini-
 qua vulnerare non debuit. Vnus erat, vnus
 supra ceteros MICHAEL PERETTUS
 gloriosi nominis Princeps, qui egentium,
 turbam auidæ morti, profusis opib. subdu-
 cebat, istum, quò efferatius debaccharetur,
 prosternere voluit, vt in vnus vitas pluriũ
 improba falce rescicaret. Sed quoniã mors
 æqualis est omnib. solumq; obliuione apud
 posteros, vel gloria distinguitur, immorta-
 lem memoria nominis, facinorumq; præ-
 stantia contendam esse Michaelem, qui in
 omnem ordinem tot beneficia congeffit,
 tot virtutis eximie monumenta seræ po-
 steritati consignauit.

Et verò non ego exordiar ab ouo infan-
 tilis ætatis crepundia relegendo; non ado-
 lescentiæ florem longinquo sermone deli-
 babo, neque enim heroem aliquem Apinẽ,
 & Tricæ constituunt, ingentesq; animæ in
 suarũ numero laudũ recenseri despiciunt,
 quod in teneris annis vel gladium cum
 Achille arripuerint, vel in arundine longa
 cum regum filijs equitarint. Non relicta
 à maiorib. illius, ad urbis amplitudinẽ re-
 galis planè animi trophæa indigitabo; non
 enim fas est, Romẽ aliquem in locum ocu-
 los intorquere, quin nostris occurrant ob-
 tutib. Sixti Quinti, Põtificis illius verè Ma-
 ximi beneficia, erectæ pyramides corrode-
 re vetustate diffractæ, columnæ locis pri-
 stinis restitutæ, templa insanẽ molis excita-
 ta, palatia cælum ferientia, xenodochia
 diuiti censu dotata, bibliothecæ ad Ptole-
 mai

mæi inuidiam libris innumeris locupletatæ, aquæductus vberî venarû collectione, sinuoso tractu, in urbem perducti; vt Sixto sedente verius, quàm Tito imperante, reditam sibi Romã enũtiare possimus; possit ille Augusto melius gloriari, urbem nõ restaurasse, sed instaurasse, lateritiã reperisse, reliquisse marmoreã. Septe Roma vetus ad cælum colles erigebat, Sixtus montẽ suum ceteros supra montes assurgere voluit, dũ Vaticani tẽpli testudinẽ intulit nubibus, ac cælo proximã, in terrenum veluti cælum arcuauit. Loquitur satis çneo pectore statua illa ærea Sixto adhuc viuenti in Capitolio collocata, vbi illũ Senatus populusq; Romanus ob quietem publicã, compressã sicariorũ, exiliumq; licentiã, restitutam, annonæ inopiã subleuatã, urbem ædificijs, vijs, aquæductu illustratam, præclaro fanè elogio LIBERTATIS ASSERTOREM appellat. Loquitur Cardinalẽ Montaltũ D. Andreae templũ à D. Petri templo secundũ, loquuntur puerorum, viduarum, opificũ turmæ per urbem palãtes, loquitur Roma tota aurei sæculi reparatorem, dum arescentem pauperiem aurea pluuia refecit, virginitatis flores aureo rore seruauit, labantes familias aureo scipione sustinuit, carcerum vectes aurea lima dissecuit, fluctuantes animos aureis anchoris obfirmavit, seminudos omnes aureo vellere conuestiuit. Neq; ego silere possum. Andreaẽ ex eodem stemmate Cardinalem, qui suscepta à Clemente VII I. purpura, eodem exarsit studio pietatis, piorum locorum patronus,

toti cariaè vnice caris congregationis nostre amatissimus, què vtinam mors inuida tam immature non rapuisset, haberemus haud dubiè singulare aliquod amoris præcipui monumentum. Ad Michaelem flecto Romæ vniuersæ hisce dieb. ereptum, vt in illius laudib. triumphet, an lugeat oratio? Lugere profectò deberem in atrati prosce-
nio templi, in pullatis omnium ferè vestib., in lugubri cenotaphij apparatu, vbi cerei lucentes non tam ardore flamarum, quàm doloris teneritudine colliquescunt. Sed illorum ploretur interitus, quorum vita sine laude pertransijt; ad lætiora officia me pro-
uocant ista lumina, quæ non ardèt, vt egregij Principis parentalibus illuceant, sed vt meliores vitæ diem, facibus cumulatis, accendant. Quo loco non opus habeo, antea-
ctam vitam prolixa oratione retexere; nemo enim ignorat, quàm sanctè primam illam ætatem obierit, qualiter sacris rebus addictus probitatis institutum coluerit; quàm ardenti in Virginem, cælitesque alios religione flagrauerit. Vnum Herculem Gallia celebrat in biuio prudentem; vnum Vlysses Græcia prædicat, aures si-
renum cantionibus oppilantem; vnum producere poterit Roma Michaelé, in lubrica ætate constantem. Ad illa digredior, cum sub Urbano VII. primum, mox sub Gregorio XIV. Ecclesiasticæ militiæ generalis ducis personam egregia virtute sustinuit, vt Scipionis ad instar Africani, non militem se à matre iactare posset esse pro-
genitum, sed imperatorem. Exultare po-
terat,

terat, & tanto sub duce triumphare Romana militia, quidni enim irruentes barbarorum copias quocumque in articulo profligasset, quæ Michaelē habebat imperatorē, Dei scilicet fortitudinē? Quid formidasset exercitus iste, licet ē ceruorū grege stipatus, inimicorū acies ferro munitas, & odio, sub Perettino Leone? Quidni per inuias, & obseptas cautibus vias irrupissent Romanę legiones, quibus non aquila præcedebat aurea, sed sidus aureum prælucebat? Si Ecclesia, ciuitas est supra montem posita, ad quam excindendam adrepere non possint fumigantes inferorum centuriæ, quo collocabatur securiùs in monte, quam in Montalti montibus inconcussis? Gauisa est vniuersa Flaminia, cum renuntiatum exercitus imperatorem Michaelē accepit; introspectit enim erectum illius ad gloriosa quæque facinora animus, cognouit indolem planè Romanam, quæ sciret agere, & pati fortia, antiquum in illo Cæsarem reuixisse putabat, cuius virtuti bellicæ fortunā ipsam cessisse perhibent, quòd eam redderet, in qualibet alea, pro sui voluntate propitiam. Quid cum à Paulo V. equitatus generalis præfectus eligitur, vt quæcumq; calamitas ingrueret, eximia celeritate compesceret, chimæramque omnem discordiarum, suis equitum alis, nouus quasi Bellerophontes, confoderet, iugularet? Quid cum Flandriam, Germaniam, Angliam, aliasque regiones ingenti seruoſum comitatu lustrauit, principumque animos arctissima sui beneuolentia deuinxit, annē

fibi gloriam Ulyssis vendicaret poterat;
 Qui mores hominum multorum vidit,
 & vrbes?

Quid de profusa tãti Principis munificẽ-
 tia memorem, qui plures terrarum orbis
 non subigendi, sed largiendi desiderio cõ-
 plexus, suæ facultati fines, non liberalitati
 potuit inuenire? Quotiescumq; pauperem
 in itinere Michael offendisset.

Præceps illa manus fluuios superabat
 Iberos:

Autem dona vomens,

vt Artaxerxe melius, nõ longã ob manum
 Eõgimanus, sed liberalem ob largitionem
 Largimanus, celebri posset agnomine, nũ-
 cupari. Quoties visus est, inter libellos sup-
 plices lectitãdos, vel audiendos, ad egenorũ
 indigentia, & vultu, & voce, & lacrymis
 cõmoueri, perindẽ ac Christũ illorũ habitu
 personatum aspiceret? Quæ religiosorum
 cœnobia, quæ monialium conclauia, quæ
 puellarũ alecteria in hac vrbe numerãtur,
 quib: ab inopia subleuandis, summam non
 Michael opẽ, non operã collocarit? Nomẽ
 ti, in oppido illo Perettinẽ ditionis, Patrib:
 religiosissimis, quos Capuccinos appellant,
 laxũ vastẽ Collegiũ à fundamentis erexit,
 Ecclesiam sacra supellectili locupletauit,
 diuinum in ea cultum omni auxilio pro-
 mouit. Sed quãdiu aliunde Perettinæ
 pietatis argumenta deriuo? Vos appello
 huius sodalitij moderatores, vos benefi-
 cam huius Principis prolixitatem edicite,
 quã sæpẽ, corrogatis pecunijs, vestrum
 erat institutum, quã frequenter viros

ære alieno obstrictos, dilapidatis opib. exi-
 mebat è carcere? Nimirū nouerat, Tarpeia
 olim arcē Sabinis inuadentib. auro conge-
 sto, patuisse; nouerat, nullū ad eò munitum
 reperiri locū, quē auro onustus assellus non
 aperiret. Ibitis, ò captiui, nō ferreis amplius
 cōpedib. irretiti, sed aureis catenis implici-
 ti, ex vna captiuitate in aliū carcerem, sed
 amoris; Michael, dū æs. persoluit alienū, ve-
 strā oppignerat seruitutē. Animis è purga-
 torio igne suscipiendis, vnū Deus Michae-
 lem præposuit; corporib. è cruciariā custo-
 dia subducendis, Michaelē alterum pietas
 Romana præfecit. Percurrite vos regiā ex-
 terni oris maiestatem grata cū hilaritate cō-
 iunctā, non enim ille frontis lumen amabi-
 le. Stoica superciliorū nube tenebrabat, nō
 arridentis fortunæ veto distentus intume-
 scebat, Thraionū more, sed Leonem genti-
 litiū. vnguibus pyra tenentē, veri Principis
 symbolū imitabatur, vt maiestatem leonis, &
 pyri dulcedinē copularet. Stultitiam patiū-
 tur opes; cecinit ille, pluresq; diuitiarum ty-
 pho sic insolescūt, vt in Iouē ipsum armare
 manus, ac instar gygantū deturbare de so-
 lio velle videantur; mōtes enim vanarū co-
 gitationum aggestu surgente, in nubes cō-
 uectāt, ac de spolio celi meditari credūtur.
 Michael Perettus, cū tanta summorū Pō-
 tificum gratiā floureret, cum tot redditus in
 proprio lare cēseret, cum primas in Eccle-
 siastico Imperio prouincias obtinuisset,
 adoratus à ciuib. amatus à regib. dilectus
 imperatorib., ita in sua se pelle continuit,
 vt nunquam illū populi plausus è statu mē-

tis eiecerit, regū amor inflauerit, imperatorū dilectio demētarit. Oderat ille summo-
 pere veteratores, nationem comedā, græ-
 culos esuriētes, quos Palatij tineas Constā-
 tinus, opum vernes Anaxilaus, canes regio-
 Diogenes, amicos Ixionicos Heliogabalus
 appellabat; pati nō poterat, ore mellito suis
 illos aurib. ablandiri, ac veluti curiæ Pro-
 theos quālibet personā induere; nesciebat
 Michael cordis, & linguæ dissidiū, cū ipsius
 cor satis abundē loqueretur, vel tacentis in
 vultu. Sed quorsūm ego tot laudet conge-
 ro, vt cōceptus animo dolor, vulnerum ve-
 luti refricatione, recrudescat? Decessisti,
 Princeps Excellentissime, eo planē morbo,
 quò Sixtus auunculus; ille totum in capite
 morbū latitare cōquerebatur, te in summa
 capitis parte defæuiens ægritudo confecit;
 runc Romanæ caput Ecclesiæ deperijt; nūc
 Romanorū caput nobiliū è viuis excessit.
 Aquosus ille humor tuo è cranio diffusus
 nostras ominatus est lacrymas, perēni riuu-
 lo duraturas. Lugebunt ciues ereptas sibi
 Romę delicias, plorabunt virgines nouissi-
 mo auxilio destitutæ, eiulabunt pueri abla-
 tum sibi parentē, cuius in altis montib. fun-
 damenta locauerant. Sed abstergamus ab
 oculis lacrymas, neq; enim mala mors pu-
 randa est, quam bona vita præcessit. Fruere
 Michael, quas adiuisti, vt piē credimus, post
 exhomologesim, sacramq; synaxim paradi-
 si delicijs; ad cęlestem enim prædam ascen-
 dens, sicuti leo, apertis glorię oculis animū,
 accubuisti, & occubisti.

Dicebam.

In Funere

AVGVSTINI SPINOLÆ

In Collegio Clementino Con-
uictoris .

M O N O D I A .

Dicta in eodem Collegio anno Domini.

M. DC. XXXIX.

Nunquam satis diuturnas generis humani delicias? ò vitam solstitiali citiùs herba pereuntem? ò citatissimum mortalis vitæ curriculum? In ipso igitur annorum vere, rosa ficcabitur adolescentiæ? In ipso virëtis ætatis initio, flos adolescentum arescet? Igitur dũ plures ab ortu sibi pollicetur annorum decursus, ab occasum repentiè vita prope-
rabit? Mirabar Augustine, tam præcocem mentis aciem, tam lynceũ ad obscura que-
que mirabar ingenium, calamitatemq; heu quàm acerbam, mecum ipse verebar; imò citò periturum te suspicabar, nisi citò nimis perijsses. Scilicèt quæ arbores, luxuriatum pompa ramorum, præmaturè adolescunt, tardis nequeunt umbram explicare nepotibus; ita cum tui dotes ingenij se speciosius in adolescentiæ virore proferrent, lugere possumus, non mirari, præpropera te morte collapsum. Verùm illud dolorem leuare nostrum potest, Sodales optimi, quòd si adolescentem virtutibus addictum amissi-

mus.

mus, virtutes illius, quas imitetur, nō exciderunt. Et sanè dum Augustini primā educationem mēte perlustro, succurrit animo, non illū, quamuis patritio è genere, in thalamis, aut gynecœo puellarū, non adipe, nō auium, pulpamentis molliter fuisse nutritū, sed more Spartano, sub sãctissima disciplina, ad virtutes, tum corporis, tum animi capeffendas institutum. Nō matres illæ sunt, sed nouercæ, quæ liberos, quasi Sãrdapali posteritatem, enutriunt, masculorūque vigorem voluptatibus frãgunt, antiqua Medea ferociore, dum puerorū corpori, deliciarum luxu blandientes, animum nimia, mollitiæ trucidant. Parentē Augustinus habuit matronam lectissimā, adhuc superstite, quæ Cornelie Gracchorū matris æmula, gemmas suas, non in scrinijs ostēdit, sed in filijs; tunc existimans, in publicū prodire se posse elegãter ornatam, cum aureos potest mores sibi adscribere liberorum. Quis verò referre valeat illam indolem, qua nō tam à natura formatus, quàm conformatus educatione, ad induendā quadrati hominis imaginē, cereus Augustini animus fiectebatur, nisi vos ipsi adolescētes mœstissimi, qui fuistis, vt in conuictu sodales, ita virtutis æmulatores? Duo in Clemētino Collegio gymnasiã frequentauit, & humaniorum literarū, & literarum reginæ eloquentiæ: in istis quàm versatilli ingenio singula perlustrauit, quàm auida mente doctrinam omnem absorbuìt, quàm ardētī studio dicēdi canones deuorauit? In humanioribus literis, tanto cum scẽnore benè collocati laboris,

boris, annū impendit integrum, vt propo-
 situm quodlibet argumentum, Apolline
 nō inuito, statim numeris illigaret, aut co-
 piofa solueret oratione. Rethoricā ille de-
 peribat, cuius adipiscendæ tanto studio fla-
 grabat, vt cum iam totum eloquentiæ sta-
 dium strenuè, percūrrisset, & laureā mini-
 mē ingloriam in vmbatili puluere cōpa-
 rasset, denuò tamen in eadem voluerit
 arena desudare, præstantiores palmas,
 iterato certamine, non tyro, sed veteranus
 referre. Ridebat illos, qui grammaticæ ru-
 dimēta præteruecti in dialecticæ syrtes im-
 piugunt, aut iurisprudentiæ gymnasia per-
 rumpunt; saniori ille consilio, duos annos
 oratoriæ statuit facultati reponere, vt do-
 num illud, quò distinguimur à psittacis ac-
 quireret, benedicere. Nouerat egregius
 adolescens, eloquentiæ spatia non angusto
 limite circūscribi, sed interminatis finibus
 in immensū excurrere; nouerat, antesigna-
 num rhetorum Ciceronē, in Romano fo-
 ro dominum comitiorum, Asiā nihilomi-
 nus peragrasse vniuersā, & sub eximijs di-
 cendi magistris annos quamplurimos de-
 uouisse, tandē Apollonio oratori se tradi-
 disse, vt ipse loquitur, recoquēdum. Quo in-
 studio quārum promouerit Augustinus tes-
 tes appello vos eloquentiæ candidatos, qui
 ingenium illius sætum sēper nouis rebus,
 nunquam effectum admirabamini, testes
 prouoco domesticos vestri gymnasij parie-
 tes qui in mensuris de re poetica disputa-
 tionibus illius voce personuerunt; testes
 nuncupo huius Athenæ; vastitatem, angu-
 stum.

rum illius virtuti theatrum, vbi purpuratis corā Patribus, & amplissimis auditoribus, in clarissima Romanorum principum panegyri sapissimè perorauit. Nimirum tam diuitem dicendi supellectilem sibi comparauerat Augustinus, vt quæcumque res incideret, de illa copiosum, non ablegatis eloquentiæ veneribus, sermonem contexeret, vt nullum à gymnasij moderatorem sibi præfiniri argumentum postularet, cum ipse sibi sufficeret, ipse sibi satis vberem rerū segetē in horreo memorię collegisset. Quid de proprii honoris æstimatione proferam qui si aliquando gymnasticam alijs fortè curis implicitus lucubrationem non persoluisset, anxius, citato gradu, antè discipulos præcurrebat ad præceptorem, illud exinè contendens, nè sibi, in publica gymnasij frequentia, multam velet irrogare, se postero die necessariam culpam acriori studio pensaturum? Quid quòd nunquam, nisi, obtenta à moderatore facultate, ludo abstinebat, nunquam diebus profestis domo egrediebatur, nisi prius ab eodem Institutore, exposita causa dimitteretur? Nolebat enim Augustinus, vllam maioribus molestiam afferre, quinimò cum socijs ità se mittem exhibuit, vt licèt à clarissima Spinolarum gente natalia cognosceret, licèt eximjs prepolleret diuitijs, licèt prestanti mètis acumine donatus esset, nunquam tamen in fortuna sic arridente intumuerit, nūquam fastosas cristas erexerit, sed æquabilem semper in omni euentu rationem vitæ seruauit. Sed tua me pietas vocat, Augusti-

gustine, quæ erga Dum, erga beatissimam Virginem rapiebaris, cum huius, vt loquuntur, officium singulis diebus summo cum animi sensu recitares, cum statas preces in genua prouolutus effunderes, cum delicatum alioqui corpus indicto ieiunio confictares. Solemne est nostri Collegij adolescentibus, singulis Saturni diebus, custodire ieiunium, nisi fortè maiorum consilio, vel ita ferente tēporum conditione, legis consuetudo vertatur. Augustinus nunquam ab incepto inediæ instituto dimoueri potuit, & licèt alijs interdum in hebdomade diebus temperaret à cibis sabbatho nihilominus, reperito rursus ieiunio, vires atterebat, nouaque frugalitate corpus emaciabat. In ipsis beatæ Virginis peruigilijs seueriorem sibi victum definiens, panem solūmodò, & vniū ad reficiēdas quoquomodo delassatas litetarū studio vires adhibebat, optimè intelligēns, tunc animū delicijs depascitu cælestibus, cum terrenas dapes venter incipit esurire. Intueor singularē Augustini pietatem, dum sacrā hanc beatæ Virginis aram intueor, quam ipse liberali profusione columnis ornauit, quas auro industrij artificis opera, dimidiatis cum Cæsare Aresio Mediolanensi patritio sumptibus, iussit elegantissimè obduci: non vt suæ terminum pietati figeret, sed vt suum ergà celi reginam, obsequium columnarum testimonio, migraturus è vita confirmaret. Sed maiora me mouent in tam præclaro facinore, scilicet stemmata illa gentilitia, quæ columnarum epistilijs inter-

ter-

toti carissimè caris congregationis nostræ amatissimus, quæ utinam mors inuidatam immature non rapuisset, haberemus haud dubiè singulare aliquod amoris præcipui monumentum. Ad Michaelem flecto Romæ vniuersæ hisce dieb. ereptum, ut in illius laudib. triumphet, an lugeat oratio? Lugere profectò deberem in atrati prosce-
nio templi, in pullatis omnium ferè vestib., in lugubri cenotaphij apparatu, vbi cerei lucentes non tam ardore flamarum, quàm doloris teneritudine colliquescunt. Sed illorum ploretur interitus, quorum vita sine laude pertransijt; ad lætiora officia me prouocant ista lumina, quæ non ardēt, ut egregij Principis parentalibus illuceant, sed ut meliores vitæ diem, facibus cumulatis, accendant. Quo loco non opus habeo, antea vitam prolixa oratione retexere; nemo enim ignorat, quàm sanctè primam illam ætatem obierit, qualiter sacris rebus addictus probitatis institutum coluerit; quàm ardenti in Virginem, cælitesque alios religione flagrauerit. Vnum Herculem Gallia celebrat in biuio prudentem; vnum Vlysses Græcia prædicat, aures firenum cantionibus oppilantem; vnum producere poterit Roma Michaelé, in lubrica ætate constantem. Ad illa digredior, cum sub Urbano VII. primum, mox sub Gregorio XIV. Ecclesiasticæ militiæ generalis ducis personam egregia virtute sustinuit, ut Scipionis ad instar Africani, non militem se à matre iactare posset esse progenitum, sed imperatorem. Exultare poterat.

terat, & tanto sub duce triumphare Romana militia, quidni enim irruentes barbarorum copias quocumque in articulo profingasset, quæ Michaelé habebat imperatoré, Dei scilicet fortitudiné? Quid formidasset exercitus iste, licet è ceruorú grege stipatus, inimicorú acies ferro munitas, & odio, sub Perettino Leone? Quidni per inuias, & obseptas cautibus vias irrupissent Romanæ legiones, quibus non aquila præcedebat aurea, sed sidus aureum prælucebat? Si Ecclesia, ciuitas est supra montem posita, ad quam excindendam adrepere non possint fumigantes inferorum centuriæ, quo collocabatur securiùs in monte, quam in Montalti montibus inconcussis? Gauisa est vniuersa Flaminia, cum renuntiatum exercitus imperatorem Michaelém accepit; introspectit enim erectum illius ad gloriosa quæque facinora animum, cognouit indolem planè Romanam, quæ sciret agere, & pati fortia, antiquum in illo Cæsarem reuixisse putabat, cuius virtuti bellicæ fortunã ipsam cessisse perhibent, quòd eam redderet, in qualibet alea, pro sui voluntate propitiam. Quid cum à Paulo V. equitatus generalis præfectus eligitur, vt quæcumq; calamitas ingrueret, eximia celeritate compesceret, chimæramque omnem discordiarum, suis equitum alis, nouus quasi Bellerophontes, confoderet, iugularet? Quid cum Flandriam, Germaniam, Angliam, aliasque regiones ingenti seruorù comitatu lustrauit, principumque animos arctissima sui beneuolentia deuinxit, annè

sibi gloriam Vlyssis vendicaret poterat;
 Qui mores hominum multorum vidit,
 & vrbes?

Quid de profusa tãti Principis munificẽ-
 tia memorem, qui plures terrarum orbes
 non subigendi, sed largiendi desiderio cõ-
 plexus, suæ facultati fines, non liberalitati
 potuit inuenire? Quotiescumq; pauperem
 in itinere Michael offendisset.

Præceps illa manus fluuios superabat
 Iberos:

Aurea dona vomens,

ut Artaxerxe melius, nõ longã ob manum
 Eógimanus, sed liberalem ob largitionem
 Largimanus, celebri posset agnomine, nũ-
 cupari. Quoties visus est, inter libellos sup-
 plices lectitãdos, vel audiendos, ad egenorũ
 indigentia, & vultu, & voce, & lacrymis
 cõmoueri, perindẽ ac Christũ illorũ habitu
 personatum aspiceret? Quæ religiosorum
 cœnobia, quæ monialium conclauia, quæ
 puellarũ aeteteria in hac vrbe numerãtur,
 quib: ab inopia subleuãdis, summam non
 Michael opẽ, non operã collocarit? Nomẽ
 ti, in oppido illo Perettinẽ ditionis, Patrib:
 religiosissimis, quos Capuccinos appellant,
 laxũ vastẽ Collegiũ à fundamentis erexit,
 Ecclesiam sacra supellectili locupletauit,
 diuinum in ea cultum omni auxilio pro-
 mouit. Sed quamdiu aliunde Perettinæ
 pietatis argumenta deriuo? Vos appello
 huius sodalitij moderatores, vos benefi-
 cam huius Principis prolixitatem edicite,
 quàm sæpẽ, corrogatis pecunijs, vestrum
 fouebat institutum, quàm frequenter viros

are:

ære alieno obstrictos, dilapidatis opib. exi-
 mebat è carcere? Nimirū nouerat, Tarpeiā
 olim arcē Sabinis inuadentib. auro conge-
 sto, patuisse; nouerat, nullū ad eò munitum
 reperiri locū, quē auro onustus a sellis non
 aperiret. Ibitis, ò captiui, nō ferreis amplius
 cōpedib. irretiti, sed aureis catenis implici-
 ti, ex vna captiuitate in aliū carcerem, sed
 amoris; Michael, dū æs persoluit alienū, ve-
 strā oppignerat seruitutē. Animis è purga-
 torio igne suscipiendis, vnū Deus Michae-
 lem præposuit; corporib. è cruciariā custo-
 dia subducendis, Michaelē alterum pietas
 Romana præfecit. Percurrite vos regiā ex-
 terni oris maiestātē grata cū hilaritate cō-
 iunctā, non enim ille frontis lumen amabi-
 le. Stoica superciliorū nube tenebrabat, nō
 arridentis fortunæ vēto distentus intume-
 scēbat, Thraionū more, sed Leonem genti-
 litiū vnguibus pyra tenentē, veri Principis
 symbolū imitabatur, vt maiestātē leonis, &
 pyri dulcedinē copularet. Stultitiā patiū-
 tur opes; cecinit ille, pluresq; diuitiarum ty-
 pho sic insolescūt, vt in Iouē ipsum armare
 manus, ac instar gygantū deturbare de so-
 lio velle videantur; mōtes enim vanarū co-
 gitationum aggestu surgente, in nubes cō-
 uectāt, ac de spolio celi meditari credūtur.
 Michael Perettus, cū tanta summorū Pō-
 tificum gratiā floureret, cum tot redditus in
 proprio lare cēseret, cum primas in Eccle-
 siastico Imperio prouincias obtinuisset,
 adoratus à ciuib. amatus à regib. dilectus
 imperatorib., ita in sua se pelle continuit,
 vt nunquam illū populi plausus è statu mē-

tis eiecerit, regū amor inflauerit, imperatorū dilectio demētarit. Oderat ille summo-
 pere veteratores, nationem comedā, græ-
 culos esuriētes, quos Palatij tineas. Constā-
 tinus, opum vernes Anaxilaus, canes regio-
 Diogenes, amicos Ixionicos Heliogabalus
 appellabat; pati nō poterat, ore mellito suis
 illos aurib. ablandiri, ac veluti curiæ Pro-
 theos quālibet personā induere; nesciebat
 Michael cordis, & linguæ dissidiū, cū ipsius
 cor satis abundē loqueretur, vel tacentis in
 vultu. Sed quorsūm ego tot laudet conge-
 ro, vt cōceptus animo dolor, vulnerum ve-
 luti refractione, recrudescat? Decessisti,
 Princeps Excellentissime, eo planē morbo,
 quò Sixtus auunculus; ille totum in capite
 morbū latitare cōquerebatur, te in summa
 capitis parte desæuiens ægritudo confecit;
 runc Romanæ caput Ecclesiæ deperijt; nūc
 Romanorū caput nobiliū è viuis excessit.
 Aquosus ille humor tuo è cranio diffusus
 nostras ominatus est lacrymas, perēni riuu-
 lo duraturas. Lugebunt ciues ereptas sibi
 Romę delicias, plorabunt virgines nouissi-
 mo auxilio destitutæ, eiulabunt pueri abla-
 tum sibi parentē, cuius in altis montib. fun-
 damenta locauerant. Sed abstergamus ab
 oculis lacrymas, neq; enim mala mors pu-
 tanda est, quam bona vita præcessit. Fruere
 Michael, quas adiuisti, vt piē credimus, post
 exhomologesim, sacramq; synaxim paradi-
 si delicijs; ad cęlestem enim prædam ascen-
 dens, sicuti leo, apertis glorię oculis animi,
 accubuisti, & occubisti.

Dicebam.

IN

In Funere

AVGVSTINI SPINOLÆ

In Collegio Clementino Con-
uictoris .

M O N O D I A .

Dicta in eodem Collegio anno Domini.

M. DC. XXXIX.

Nunquam satis diuturnas generis humani delicias? ò vitam solstitiali citiùs herba pereuntem? ò citatissimum mortalis vitæ curriculum? In ipso igitur annorum vere, rosa ficcabitur adolescentiæ? In ipso virëtis ætatis initio, flos adolescentum arescet? Igitur dũ plures ab ortu sibi pollicetur annorum decursus, ab occasum repenti vita prope-
rabit? Mirabar Augustine, tam præcocem mentis aciem, tam lynceũ ad obscura quæ-
que mirabar ingenium, calamitatemq; heu quàm acerbam, mecum ipse verebar; imò citò periturum te suspicabar, nisi citò nimis periisses. Scilicèt quæ arbores, luxuriatum pompa ramorum, præmaturè adolescunt, tardis nequeunt umbram explicare nepotibus: ita cum tui dotes ingenij se speciosius in adolescentiæ virore proferrent, lugere possumus, non mirari, præpropera te morte collapsum. Verùm illud dolorem leuare nostrum potest, Sodales optimi, quòd si adolescentem virtutibus addictum amisi-
mus,

mus, virtutes illius, quas imitetur, nō exciderunt. Et sanè dum Augustini primā educationem mēte perlustro, succurrit animo, non illū, quamuis patritio è genere, in thalamis, aut gynecæo puellarū, non adipe, nō auium, pulpamentis molliter fuisse nutritū, sed more Spartano, sub sãctissima disciplina, ad virtutes tūm corporis, tūm animi capeffendas institutum. Nō matres illæ sunt, sed nouercæ, quæ liberos, quasi Sardapali posteritatem, enutriunt, masculorūque vigorem voluptatibus frãgunt, antiqua Medea ferociore, dum puerorū corpori, deliciarum luxu blandientes, animum nimia molitie trucidant. Parentē Augustinus habuit matronam lectissimā, adhuc superstite, quæ Corneliæ Gracchorū matris æmula, gemmas suas, non in scrinijs ostēdit, sed in filijs: tunc existimans, in publicū prodire se posse elegāter ornatam, cum aureos potest mores sibi adscribere liberorum. Quis verò referre valeat illam indolem, qua nō tam à natura formatus, quàm conformatus educatione, ad induendā quadrati hominis imaginē, cereus Augustini animus flectebatur, nisi vos ipsi adolescētes mœstissimi, qui fuistis, vt in conuictu sodales, ita virtutis æmulatores? Duo in Clemētino Collegio gymnasia frequentauit, & humaniorum literarū, & literarum reginæ eloquentiæ: in istis quàm versatili ingenio singula perlustrauit, quàm auida mente doctrinam omnem absorbuīt, quàm ardēti studio dicēdi canones deuorauit? In humanioribus literis, tanto cum scœnore benè collocati laboris,

boris, annū impendit integrum, vt propo-
 situm quodlibet argumentum, Apolline
 nō inuito, statim numeris illigaret, aut co-
 piofa solueret oratione. Rethoricā ille de-
 peribat, cuius adipiscendā tanto studio fla-
 grabat, vt cum iam totum eloquentiæ sta-
 dium strenuè, percurrisset, & laureā mini-
 mē ingloriam in vmbatili puluere cōpa-
 rasset, dentō tamen in eadem voluerit
 arena desudare, præstantiores palmas,
 iterato certamine, non tyro, sed veterans
 referre, Ridebat illos, qui grammaticæ ru-
 dimēta præteruecti in dialectice syrtes im-
 piugunt, aut iurisprudentiæ gymnasia per-
 zumpunt; saniori ille consilio, duos annos
 oratoriæ statuit facultati reponere, vt do-
 num illud, quò distinguimur à psittacis ac-
 quireret, benedicere. Nouerat egregius
 adolescens, eloquentiæ spatia non angusto
 limite circūscribi, sed interminatis finibus
 in immensū excurrere; nouerat, antesigna-
 num rhetorum Ciceronē, in Romano fo-
 ro dominum comitorum, Asiā nihilomi-
 nus peragrasse vniuersā, & sub eximijs di-
 cendi magistris annos quamplurimos de-
 uouisse, tandē Apollonio oratori se tradi-
 disse, vt ipse loquitur, recoquēdum. Quo in
 studio quātum promouerit Augustinus tes-
 tes appello vos eloquentiæ candidatos, qui
 ingenium illius sæptim sēper nouis rebus,
 nunquam effectum admirabamini, testes
 prouoco domesticos vestri gymnasij parie-
 tes qui in mensuris de re poetica disputa-
 tionibus illius voce personuerunt; testes
 nuncupo huius Athenæ; vastitatem, angu-
 stum.

stum illius virtuti theatrum, vbi purpuratis corā Patribus, & amplissimis auditoribus, in clarissima Romanorum principum panegyri sapissimè peroravit. Nimirum tam diuitem dicendi supellectilem sibi comparauerat Augustinus, vt quæcumque res incideret, de illa copiosum, non ablegatis eloquentiæ veneribus, sermonem contexeret, vt nullum à gymnasij moderatorem sibi præfiniri argumentum postularet, cum ipse sibi sufficeret, ipse sibi satis vberem rerū segetē in horreo memorię collegisset. Quid de proprij honoris æstimatione proferam qui si aliquando gymnasticam alijs fortè curis implicitus lucubrationem non persoluisset, anxius, citato gradu, antè discipulos præcurrebat ad præceptorem, illud exinè contendens, nè sibi, in publica gymnasij frequentia, multam velet irrogare, se postero die necessariam culpam acriori studio pensaturum? Quid quòd nunquam, nisi, obtenta à moderatore facultate, ludo abstinebat, nunquam diebus profestis domo egrediebatur, nisi prius ab eodem Institute, exposita causa dimitteretur? Nolebat enim Augustinus, vllam maioribus molestiam asferre, quinimò cum socijs ità se mitem exhibuit, vt licèt à clarissima Spinolarum gente natalia cognosceret, licèt eximjs prepolleret diuitijs, licèt prestanti mētis acumine donatus esset, nunquam tamen in fortuna sic aridente intumuerit, nūquam fastosas cristas erexerit, sed æquabilem semper in omni euentu rationem vitæ seruauit. Sed tua me pietas vocat, Augusti-

gustine, quæ erga Dum, erga beatissimam Virginem rapiëbaris, cum huius, vt loquuntur, officium singulis diebus summo cum animi sensu recitares, cum stas preces ingenua prouolutus effunderes, cum delicatum alioqui corpus indicto ieiunio conflitares. Solemne est nostri Collegij adolescentibus, singulis Saturni diebus, custodire ieiunium, nisi fortè maiorum consilio, vel ita ferente tēporum conditione, legis consuetudo vertatur. Augustinus nunquam ab incepto inediæ instituto dimoueri potuit, & licet alijs interdum in hebdomade diebus temperaret à cibis sabbatho nihilominus, reperito rursus ieiunio, vires atterebat, nouaque frugalitate corpus emaciabat. In ipsis beatæ Virginis peruigilijs seueriorem sibi victum definiens, panem solūmodò, & vniū ad reficiēdas quoquomodo delassatas literarū studio vires adhibebat, optimè intelligens, tunc animū delicijs depascitu cælestibus, cum terrenas dapes venter incipit esurire. Intueor singularē Augustini pietatem, dum sacrā hanc beatæ Virginis aram intueor, quam ipse liberali profusione columnis ornauit, quas auro industrij artificis opera, dimidiatis cum Cæsare Aresio Mediolanensi patritio sumptibus, iussit elegantissimè obduci: non vt suæ terminum pietati figeret, sed vt suum ergà celi reginam, obsequium columnarum testimonio, migraturus è vita confirmaret. Sed maiora me mouent in tam præclaro facinore, scilicet stigmata illa gentilitia, quæ columnarum epistilijs inter-

ter-

recepta cernūtus, inuito fuisse Augustino
 suffixa, cū beatissimæ imaginem Virginis,
 ad omnem inanis gloriæ auram euentilā-
 dam, cupiuisset apponi. Quid de solertia in
 animo a vitijs eluendo prosequar Audito-
 res? bis in mēse, singulis quindecim diebus
 exactis, cælesti se pabulo, ac sacris epulis re-
 ficiebat; octauo quoque die exhomologesi
 peccatorū maculas abstergebat, ne vnquā
 teterrimi hostis tyranniq̄i vllum in corde
 aditum aperiret. Proh quantis fluctuantis
 consciētix stimulis vexabatur, quā acer-
 bos experiebatur carnifices illos implicatæ
 mentis aculeos, quos scrupulos vocamus, vt
 illis agitatus diurna, nocturna que lucta-
 tione percussu nulli rei posset animū huius-
 modi perturbationibus obsessum adijcere.
 Statuerat Augustinus vniuersas vitæ trāsa-
 ctæ culpas solemnī expiatiōne delere; sta-
 tuerat Somaschensis ordinis habitum, vbi
 primū licuisset, induere, cum repentino
 præuentus interitu, è viuīs ereptus ordini
 adscribitur angelorum. Illud vsurpare sole-
 bat frequētius, se veluti piscem esse, qui per
 liquidas aquarum semitas, irrequieto mo-
 tu discurrens, in extensa tandem retia defes-
 sus illabitur, cū ipse quoque supernis sæpē
 iactatus commotionibus, humanas per cu-
 ras cogitabūdus erraret, tādē vastissimo
 Religionis ambitu deberet intercipi. Diui-
 nasti, Augustine, sed heu quā infausto
 euentu; non enim viuus Religionis rete
 peruadis, sed mortuus in Patrum societa-
 tem deueheris, non in claustra, sed in sepul-
 chrum; Sed me miserum, quo impegit ora-
 tio,

tio, vt dum per tuas laudes lætabunda va-
 gatur, ad lapidem tui sepulchri collisa sub-
 ſisteret? In quo tibi fui iniurius, vt de ami-
 co præficam agere me compelleres? Cur
 hoc tempore, quo tempore ad comœdias
 Saturnalia nos prouocât, ad tragœdias tuis
 nos parentalibus excitasti? Sed doleant alij,
 & eam fortunam à ſuo capite auertant, vt
 ſubitatio exitu præripiantur è viuis; ego ex
 hoc maximè titulo cælo acceptum fuiſſe
 Auguſtinum deprædicabo, quòd ſuſcepta
 heſternis diebus pleniffima culparum om-
 nium expiatione, cū thermas illas Diocle-
 tianas, modò D. Mariæ angelorum tem-
 plum vaſtiſſimum, nõ profanis aquis, ſed
 lacrymarum imbre perfuſiſſet; cum ædem
 S. Mariæ Maioris ad niues niueo candore
 præcabundus inuiſiſſet, integer, in ſuo ſen-
 ſu occubuerit. Sempiternum venerabatur
 numè Iulianus Imperator, moriens ex vul-
 nere quòd non longa morborum aſperita-
 te, vel delicatorum ſine decederet, ſed in
 medio curſu florentium gloriarum ſubitū
 meruiſſet è medio digreſſum: ſummam vi-
 tæ felicitatem in repentino interitu Plinius
 repoſuit; vt etiam finem vitæ commodiſſi-
 mum in quadam cœna inopinatum, cele-
 remque magnus ille diactor edixit, cum
 magnæ heroum animæ non detrudantur
 in corpora, velut in carcerem, ſed ad egre-
 gia facinora membris exceptæ ſtatim euo-
 lent, cum libuerit. Non igitur Auguſtinus
 cum doloribus diuturno eſt tempore lu-
 ctatus, non ingraueſcente languore, viribus
 paulatim deſtitutus, non longo febris pe-
 ſilen-

silentis agone conflictatus, sed quieto, sed
 tranquillo vultu suspiravit potius, quàm ex-
 piravit. Cor sibi tantummodò sentiebat
 obsideri, viscera premi dolebat interiùs,
 fortasse, quia nostra corda dolore torquen-
 da acerbissimo prætimebat. An potiùs
 cum spinis dolorum in vita caruerit Au-
 gustinus Spinola, rosa Collegij, spinas in
 morte voluit experiri, cum rosæ quoque in
 ariditate languentes, & ramusculis spolia-
 tæ spinis acrioribus obuallentur? Non ausa
 est mors præmissis, vt solet, nûtijs Augu-
 stinum inuadere, sed fraudolenta vafricie,
 clandestinis insidijs, non falce, sede telo,
 non aureo, sed ferreo cor illius terebrauit,
 vt meritò doleret in corde. Proficiscere,
 Augustine, ab illa Virgine exceptus, quam
 semper animo coluisti, nosque tuo mœ-
 rentes interitu, de cælorum specula con-
 tuere; septimus eris Clementini Collegij
 cælo additum sidus. Interim cebrò subeat
 vobis in mentem, Sodales optimi, natiui-
 tatis exordia non rarò fines esse nascenti-
 um, & in hoc vitæ stadio, qui certant,
 precipitare, non currere; inter metam, &
 carceres interdùm vix passum diuidere,
 vtramq; extremitatem eodem pede con-
 tingi & quæ inducit, & quæ educit.

Dicebam.

BRASSICÆ²³⁹
ELOGIVM.

Habitu Romæ in Classe Rhetoricæ Collegij Clementini.

PLacuit aliquandò nonnullis elapsi temporis oratoribus in tenui diligenter opere laborare, vel vt versatilis aucuprentur famam ingenij, vel vt animum grauioribus delassatum curis, dum festiuis argumentis incumbere, studioso velut otio recrearent. Colubam carminibus Aruntius Stella defleuit, extulit laudib. publicem Calcagninus, culicem Virgilius, muscam Lucianus, locustas Iodochus, lutum Maioragius, ebrietatem Tornerus, caluitium Synnesius, ignorantiam noster Rugerius, neminem Huttenus, umbram Ianus Doufa, ipsum nihil Ammonius. Horum ego quoque secutus exemplar, Auditores, vt maiorum auspicijs adolescerem, in eam sum mentem adductus, vt Brassicam nobilem aded plantam commendatione prosequerer, non vt aliorum parem labori famam venarer, sed potius vt specimen aliquod studiosi conatus, in umbra Rhetoricæ palestræ præferrem. Scio, male recoctam me crambem delicato vestro palato allaturum, dum de Brassica dicere instituo; nihilominus, quoniam cineralibus hisce ferijs nostra ieiunia teneriores cauliculi subleuant, illorum laudes facili vos aure suscepturos existimaui; quia

quia quibus corpus depascitur, illorum recordatione animus plerumque delectatur.

Tāta igitur est Brassicæ dignitas, ac præstantia, ut seueriores Philosophi illius præconia celebrare voluerint, Chrysippus medicus integrum Brassicæ volumen sacrarit, Pythagoras discipulis commendarit, Cato encomium deuouerit, Plinius pluribus sit profecutus. Etenim pennes Brassicam stat principatus hortorū, gloria herbarum, generæ decus est illa minorum regina olearū, anni delictum, Apicij luxuria, mensarum Helena, cœnarum lautitia, terræ corculū. Videbitis in agro subacto Tritianum caulem firmo surgentem in caudice, luxuriāti proceritate se tollere, corpore in orbē porrecto, in latitudinem toroso, crispa folia in scutum arcuata sibi stipantem, rosē de sudo cælo sorbentem, ac liquentibus veluti margaritis, gemmatum, quid iucūdius? Videbitis Pompeianum stolone tenui suffultum, resupina per gyrum folia reflectere, medioque sinu flauentes flores, ac teretes exporrigere; Brutianum scapo fluctuantē infirmo, folijs explicatis expandi, ac subnascentibus fruticare protomis; Sabellicum, corrugatis hyberno frigore folijs, candidas niues in orbe denso recondere; Cumanum fessili folio, capite patulo; Appiacum generoso thyrso sublatum; quid pulchrius? Fuerint olim in cibum Atheniēsium ficus, Arcadium glandes, Argæorum pyra, Indorum calami; Mœotijs millium placuerit, Persis cardamum, Lotophagis lotos, hircus Lusitanis, locustæ Parthis, elephantibus Nomadibus,

bus, pantheræ Aghriopagis, Brassicarum suauitate nostra fruetur Italia. Brassica toto anno feritur, toto anno secatur, omni sole congruet, omni solo succrescit: non timet æstuantis incendia Sirij, non defæuientis hyemis asperitatem, non aquilonum turbines perurentium, non ingruentium tempestarum inclementiam reformidat. Decidant conglobato agmine aggeratæ de cælo niues, non tam onerabunt Brassicam, quam ornabunt, exundent è grauidis nubibus procelloso nimbo pluuiæ, nõ obruent, sed abluent, arescat telus, & hiantie planitie soluantur, adhuc firmo viridis perstabit in caudice. Scilicet rerum parens natura sic imperauit, vt quæ planta comuni hominum saluti deseruire debebat, omnes etiam temporum iniurias eluderet, declinaret calamitates. Prolixum foret percurrere, nedum recensere, quas humano generi conferat Brassica utilitates; permittite, vt aliquas, velt prætereundo à naturalis historiæ monumentis excerptas deprimam. Laborauit aliquis dolore capitis acerbissimo in humeros torquere nequibit oculos, decidet facies, mæror irrepet, frons obstupescet, tempora vtrinque pulsantibus ferienur aculeis, caput ferrea velut cadisse grauabitur; si crudos cauliculos paulisper dentibus atterat, ægritudo discutietur, torpor abscedet, animus hilarescet. Ita Cato pronuntiat. Vexabit alterum intestinorum exulceratio, & alio soluta sanguinem egeret, si recoctam cum sale crambè comedat, pristina salus reuocabitur. Ita fidem

dem adstruit Hippocrates, Decumbet alius iam iam funeri proximus; quod venenum ab esu boletorum contraxerit, turgescet corpus, spumabit lingua, nigrescet aspectus; si expressum à Brassioa succum eberit, securus exiliet. Ita spondet Apollodorus. Latrabit molossus aliquis in viatorem, ringet dentibus, assultabit, inuadet, mordebit, si vulneri Brassicæ folium admouerat, conualescet; Ita profitetur Epicharmus. Cicatrices ad planum redigit, audientium traditati proficit, lactis aggregat vbertatem, quicquid serpit in corpore, læuigat, serpentum ictibus medetur, ita Plinius asseuerat; nihil esse stomacho, ac neruis vtilius Erasistrati schola proclamat. Quid? quod ipsi puerperis vteri dolore correptis Brassicam dedere comedendam Athenienses, vt partus maternis è claustris facilius effunderent? Cur Lucinam veteres coluistis, ferendis in lucem filijs, antistitam, cur inanem Deorum populum, & commentitia numina delirastis, quando potest crambe, insita sibi facultate, nasciutos foetus angustis è visceribus emitte- re? Meritò sacram existimarunt antiqui- tus Brassicam, iure *μαρτιν*, hoc est, diuinam Nicander appellauit, quod vim quam- dam diuinitatis in se continere videatur ac singularem præ ceteris oleribus, huma- no generi conferre medicinam. Rideren- ista Machaones, nisi tabulas, & folia sy- billæ producerem, dum constantissimè enuntio, Varronem, virum illum à Quin- tiliano Romanorum omnium eruditissi- mum,

mum, à D. Augustino literatorum doctif-
 simū nuncupatum, quo tempore Romanā
 per urbem pestilentia plurimorum interitu
 grassabatur, tutam ab omni epidemiæ tabe
 familiam sola Brassica præstitisse. Sed ha-
 beo prodigia Brassicæ maiora, quæ profe-
 ram: Populus Romanus sexcentos per an-
 nos non aliam, quàm Brassicarum medici-
 nam adhibuit. O morborum omnium Mi-
 thridaticum; O deficientis naturæ Amule-
 tum; O veneni cuiuscumque per intestina
 serpentis Alexipharmacū. ~~Valete pharma-~~
 copolæ, qui argentea in pixide varia liquo-
 rū genera tumultuario miscetis; valete, qui
 dulcoribus vestris amarè nimirum vitam
 hominum nundinamini; valete Æsculapij
 nepotes, genus Apollinis, febrium exturba-
 tores, carò nimis vestris in herbulis nostra
 salus stat. Nos miseri, qui regiones Indicas
 tanto cum impendio depopulamur, qui à
 plantis Arabicis guttas nè an lacrymas ex-
 torquemus, qui vndequaq; producendæ vitæ
 remedia conquirimus, & morbos non tam
 curamus, quàm creamus: quid prodegisse
 iuuat in gentē nummorum copiā, quid au-
 ro arcas exenterasse reposito, vt leue reme-
 diū promamus ab officinis, si sola Brassica
 longæuā possumus senectā traducere, gra-
 uesq; corporis valetudines declinare? Fuit
 olī illa pacatissimæ simbolū felicitatis, per-
 petuæq; lætitiæ; vnde cū interturbatam ali-
 cuius impudētia voluptatem vellent expri-
 mere, crabem duos inter vitiū surculos ad-
 sitam appingebant; tāta enim inter se odia
 vitis, & caulis exercent, vt cum illa cete-

ras plantas, clauiculis suis, quasi manibus amplectatur, si Brassicas è propinquo surgentes offendat, paulatim se se erigat, & velut ab hoste refugiat, ne vlla parte contingat. Hinc qui nudum cauliculum ederit, vino quamuis largiter hausto tentari non poterit, calor siquidem ebrietatis occursu brassicæ mirabiliter habetatur, & dum cupit, eructante pingues halitus aluo, caput inuadere, superstante in ventriculo brassica detruditur. Quid lepida illa fabel-la sapientissimi vates innuerunt, Bacchum scilicet irati Lycurgi timore perculsum in mari delituisse, mox clandestina emersione Lycurgum insidijs inuasisse, quem vite deuinxerit; illumque de inopinata captiuitate indignantem in lacrymas impatienter erupisse, è quibus Brassica germinarit? Nonne immania has inter plantas ostendere voluere dissidia, nullo vnquam tempore concilianda? ~~Vsq̄~~ adè hostilis est enata dissensio, vt morbus ille, qui humano in gutture à medicis vna dicitur, discuti è faucibus opportuno remedio possit, si crudæ brassicæ succus ægrotantis capiti superfundatur. Sed quoniam pallentes olim caules Druso Tyberij Cæsaris filio creauere fastidium, infulsus ego quoque laudibus temperabo, ne quod de magistris satyrographus enunciauit, occidat miseros crambe auditores.

Dicebam.

A S I N I.

Apologia.

Habita Romæ in Classe Rhetoricæ
Collegij Clementini.

Singulare naturæ beneficium extitisse arbitror, Auditores, commendandum frugalitate animal, omnibusq; par laboribus, Asinum procreasse, cū in genus humanum innumera ab illo cōmoda deriuentur, egregiæ virtutis argumenta promantur. Neq; verò audax fortasse facinus adolescentis, & de sua nimium nugacitate exultantis sugillate quotquot adestis, humanissimi viri, quòd in honorifico confessu laudibus efferendum protulerim Asinum, illud enim à cordato oratore deposcit eloquentia, vt in extremo versantes discrimine subleuet, inclinanteque periclitantium fortunam facundiæ viribus sustinere contendant. Sed quem fugit hominum, quàm grauibus continuò laboribus succūbere cogatur Asinus, quàm sæuis ab vnoquoque verberibus tūdatur, quàm parcè depastus delassatam interminatis vectationibus animam trahat? Carpere ne debeã hic ingratorum hominum tyrannidē, qui animanti publicæ vtilitatis curatori ingentem plagarum numerū, loco mercedis impendunt? Perstringam Busiriticam, Lycopoliticā prorsus immānitatem, qui obuios in itinere Asinos, autumant esse dandos è

rupe præcipites? Ego sanè, vt tam efferatam quorundam diritatem æquo non possum animo ferre, ità libenter hominum illi beneuolentiam conciliare conabor vt respirare ab oneribus aliquando ualeat plurimorum inuidiæ subductus.

Quod si virtutes, ac vitia promiscuè, ap-
 pictis brutorū imaginibus, conuelare con-
 sueuerunt Ægyptij: vnde versatilé alicuius
 aciem ad perlustranda scientiarum adyta
 sub aquilæ specie, magnitudinem animi in
 leone, docilitatem in elephanto, gratitudi-
 nem in cane subinferebant; plurimum vir-
 tutum catenam, ac propè breuiarium sub
 Asini hieroglyphico insinuassee comperio.
 & ne videar pueriles fabulas in hoc disci-
 plinarum emporio logodædalus nūdinari,
 percurrite mecū animo vniuersum virtū-
 tum orbé, Asinum in primarijs excellere,
 vestra omnium admiratione, fatebimini.
 Vultis in ipsa rerum affluentia colere tem-
 perantiam? ~~Gestabit~~ ~~ille~~ ~~torso~~ ~~rependo~~ di-
 uitem domini supellectilem, inspersa deli-
 catissimis condimentis obsonia, suspensas
 vtrinque falerni vini largenas, proritantia
 palatum cupedia, ipse carduorum apices
 lingua subactos parcissimè delibabit, aspe-
 riora carpet arundium folia, turbidam
 aquam in via decurrentem summis labris
 sorbillabit. Vultis improbos perenniter la-
 bores exātlare? Nullum est onus, quod ille
 detrectet; pro boue terram proscindit, pro
 equo sessorum vectat, pro elephanto imma-
 nia pondera sustinet, pistrino ducēdæ mo-
 le deseruit, omni assiduus operi libentissi-
 mē

mè famulatur . Vultis effusam in homines beneficentiam ? Emendicare cupiet aliunde pulchritudinem bucculenta alioquin, anicula, cuius oculi sine lumine stygiæ paludis egerunt lacrymas, frôs innumeris rugarû fulcis asperattir, genas examinat pallor exâguis, labra plumbeus liuor inflectit, dentes moralibus putrescētibus vitiat odor mephiticus : oblinet ista faciē cerussæ medicamento, fucare studebit emēdicatis coloribus, arculas pigmentorum exhauriet, & séper incassum ; si aliquoties, Poppæam Neronis vxorē imitata, Asinino vultum sibi lacte perugat, formosæ nitorem cutis prouocabit . Corripietur alter ægritudine comitali, & inopinata corporis conuulsione prosternetur solo, corpus tetro colore intumescet, ore spumã ebulliet, exeret oculos penè prodeuntes, cadauer stupenti spirabit in corpore, si Asini iecur inassatû ieiunus comedat, morbi grauissimi calamitatem discutiet . Sed leuiora sunt ista, quàm à me debeāt extolli ; illud ad se se me rapit, illud vestra maximè aures desiderat præstantissimû Asini inuentum ? inuentum, quod omnium meritò sibi voluntates obstringit, summûq; humani generis amorem extorquet . Sed cuius inuēti gloriam putatis, Auditores, in Asinû me velle refūdere ? An sagacissimû animal aurum è terræ visceribus euocasse ? At sine auro lætos fallebant soles antiqui ? An musicos numeros inuexisse ? At lyrã despicit, licèt musicum animal . An astrorû peritiã docuisse mortales ? At pronò in terrã capite, defixis humi oculis, graditur .

An agriculturā rudibus adhuc hominibus insinuasse? Omne pūctum tulistis, Auditores; Asinus putandæ vitis rationem excogitavit, vberriamā vini copiam aquæ potoribus impartiuit. Expatiabatur Asellus per agrum vitibus consitum, & vt erat diurni laboris defatigatione, vrgēteque fame defessus conspicatus haud procul luxuriantibus pampinis patulam vitem, ad illam succussando festinus, festiuus accurrit, & corroso æquabiliter palmite, amputatis dentiū falce ramusculis, vitem folijs denudatā sapiēter circumciso reliquit in stipite. Adnotarunt hoc indignati de tanto Asini facinore agricolæ, sed cum denuò aeris clementiā vernū tempus adueheret, plantæq; omnes ad cæli temporem oculos aperirent, cepit vitis illa sensim, sine sensu arborescere, ramos in omnē partem expandere plurimos, alijs se virgultis pertinaciter implicare, cadentes vias alienas ad frondes appendere, ita vt copiosum in autumno vinum rustici expresserint, & ab Asino edocti vitiū surculos in posterum amputarint. O verò beneficijs memores Naupliæ ciues, qui incisū in marmore Asinum, ad perennem gratiæ commendationem, in foro collocarunt. Et sanè, Auditores, quo pacto æmulum illum nectari liquorē hauriremus, terre sanguinem, fomitem ingenij, tristitiæ solatium, amoris aucupem, equum poetarum, nisi Asinus præbuisset? Profectò dum Æschylus poeta clarissimus nonnisi inter pocula tragœdias exarasse perhibetur, dum Ennius ipse pater ad arma scribenda, nō nisi potus pro-

prosiluit, dum prisca Catonis sæpè mero caluisse virtus narratur; dum Alcæus, & Aristophanes, non Hippocrenes aquis, sed spumanti cratere labra proluisse dicuntur, non minus Apolline duce, quàm Asino auspice nominis adepti sunt immortalitatè, cuius liquore, quasi diuino entusiasmo lymphatici, ad pangenda poemata inflammabantur. Quid mirùm deinde, quòd Asinum veteres magno semper honore coluerint, quòd velut sapientiæ hieroglyphicum erexerint, quòd philosophorum vnus in gymnasiũ admittere, disciplinis capeffendis, voluerit? Loquor Alexandrinum Ammonium, illum Origene, & Porphyrio discipulis celeberrimum, qui Asinum philosophicis imbuendum artibus, ceteros inter auditores adhibuit. Stabat ille arrectis auribus inter discipulos, & rictu in præceptorem conuerso, licèt tardisculo cerebri acuminè difficillimas obscuræ scientiæ quæstiones inaudiebat, præcipua discipuli qualitate commendatus, quòd plurimùm esset auritus. Loquor Cleanthè illum, cuius portentosa studendi perennitas in parcemiam concessit, vt opus ingèti elaboratum industria, ad Cleanthis lucernam dicamus euigilatum: iste sub celeberrima Zenonis porticu philosophiæ studijs operam collocans, Asini non erubuit appellationè, sed magistri se gloriabatur sarcinam ferre posse Zenonis. Neque verò miremini, dum Asinum contendo à musis, & gratijs non alienum: quæ enim reperiri potest, vel testudinea mentis tarditas, quàm laboris assiduitas

non euincat; quæ vel Bæotica ingenij torpedo, quàm studij vigilantia non excitet, obfirmata discendi constantia nõ frangat? Equidem vel Hircanas, vel Hyperboreas feras ad regum delicias fuisse legimus circumcuratas, ipsasq; intellectus carentes volucres plura didicisse, infano docentis labore, comperimus. Draconem habuit Heraclides philosophus eunti, quiescenti solitum adherere; leonem exuta sæuiti obtemperantem Carthaginensis Hanno; turdum Agrippina sermones hominum imitantem; fileo corutum matutinis horis, vt Tiberiũ, Germanicũ, Drusum proprio nomine cõpellaret, in rostra deuolantem; fileo psittacos verba sæpius ad aurem decantata red dentes; fileo vrsos librare saltus ad tibiariũ cantum edoctos; fileo elephantos per extensum funem, schoenobatarũ instar, incedentes; quidni poterit Asinus cõtumaci sedulitate artem aliquam cõparare? Audistis forsã vel etiã ~~oculis vsurpatis~~, Auditores, superioribus annis in Agonali foro in hoc ipso Romæ theatro ludos varios summa omnium voluptate exhibentem Afellum, modò cũ capra, velut amasia choreæ, saltationes varias alternis pedibus edere, modò canem imitãdo venaticum ad proiectũ à domino linteum celiter accurrere, modò cataphractũ equum æmulando, ad buccinæ clãgorem, vel hinnire, vel rudere; strenuũ se saltẽ Asinũ venditare. Cur olim Marti bellorũ præsidi victimas Asinas antiqui litarũt, nisi qui raditu tubæ classicum referat? Cur apud Saraconas, non ad onera comportanda,

da, sed ad bellum gerendum adornatur, nisi quia illo narium fragore bellicos tumultus anteuerat, & ingenti laterum contétione tonare videatur? Cur æneum Asino simulachrum collocauit Augustus, nisi quia sibi in aciem descendenti, hilari succussatione desultans, victoriã de hoste portendit? Cur C. Marius conscensã nauicula deuectus in Africam arma Sullæ victricia delusit, nisi quia Afellũ, repudiato pabulo, ad aquã procurrere animaduertit? Refricate memoriã cum Samson inuictus ille Nazaræus ab hostili Philistæorum agmine circumuentus raperetur in vincula, quibus armis mille viros solus absq; comite profligauit, nisi Asinina maxilla, quam in itinere offendit? Putatis si stupeus ad omnia, si brutorum ineptissimus esset Asinus, illum inter sidera Iupiter extulisset? Bellum conferebat Iupiter contra gigantem agmina, Pan marinam pulsando concham, terrorẽ fludebat incutere, Neptunus partem Coæ insulæ reuulsam contorserat, Hercules arrepta totis viribus claua proturbare de montibus contendebat, Apollo medicata veneno spicula iaculabatur, Pallas exhibito Gorgonis capite in lapides frustra commigrare iubebat, Mars ardentibus oculis vno ictu profligare se velle sycophantas istos clamitabat; anceps erat ex vtraq; parte belli fortuna, dubio adhuc certamine pugnabatur, cum Silenus Asino vectus ignem naribus exsufflãte, suppetias cælo periclitanti laturus accurrit. Tunc enim verò cepit Asinus horribili strepitu rudere, acuiuntur

asinina buccina ad prælium Di, Deæque, tandem amentato Iouis fulmine, in imam tellutem immania de sublimi regione corpora prouoluntur: Asinus in extremo discrimine auxiliarius ob opem collatâ stellis inseritur. Quid? quod etiam in sacris paginis illum pari cum hominibus honore dignatus est Deus; nam cum omnia sibi primogenitâ ad aras postulet immolari, hominem tantum, & Asinû holocaustis exemit, illum certo pretio, hunc ouicula pecudum omnium innocentissima, redimendum? Quod si non vereretur iniuriam inferre clarissimis Auditoribus, Asinum producerem quadragentis plus hominibus constantem; nam cum in excidio Hierosolymitano, Mauritio imperante, singuli homines singulis nummis sub hasta diuenditi fuerint, vnus olim Asinus quadragentis nummis à Q. fuit Axio senatore coemptus. Quinimò singulas in Celtiberia Asinas memorat Plinius quadragenis nummorum millibus enixas, cum pretiosum fortasse id totum æstimaretur, quod à frugi bruto prodisset. Istos re vera appellare potuissent antiqui Asinos aureos, cum ad illos comparandos plurimum auri contulerint. Sed claudam ego meritissimi animaculi Apologiam, cum vos ad illud tot criminibus subleuandum benè propensos intuear; & ne longius Asini succussatione delassem.

Dicebam.

IN

I N A S I N V M. ²⁵³

A N T I L O G I A .

Habita Romæ in Classe Rhetoricæ Collegij Clementini .

Sinum disertissima panegyri no-
 ster condiscipulus commenda-
 uit : egregium puerilis ætatis fa-
 cinus, insigne proficientis ingenij
 monumentum . Invidit fortassè dicaculus
 adolescens Afini gloriæ, vnde tumultuaria
 nugacitate ruddere & ipse voluit . O malè
 feriatum rhetorem; ò insumptum inaniter
 saponem ? Asinum inter bruta gregarium,
 generis belluini propudium, ad cælum eue-
 here ? Asinum quadrupedum despiciatissi-
 mum, helluonem, verberonem tãtis coho-
 nestare præconijs, è cœno eductum in rosa
 collocare scarabæum ? Saltem, ad ostentan-
 dam ingenij præstâtiam, summa rhetorum
 capita æmulatus, vilissimum hoc animal
 modicis laudib. extulisset; sed totis eloquẽ-
 tiæ nervis cõtèdere, vt illud vniuerso bru-
 torum generi præferret, conferret homini,
 hoc scelus immane fuit, Auditores, facinus
 impudens, iniuria non ferenda . Sapienter
 huiusmodi locutuleios ex urbe relegandos
 esse decreuere Lacedæmonij, quòd mentes
 placare magis, quàm perturbare, delectare
 potiùs, quàm persuadere studentes, frigi-
 dam quandam Græculorum nugacitatem,
 stolidamq; rabularum facundiam profite-
 rentur . Putabat audaculus adolescens in

pobilissimo sapientissimorum hominum; confessu. auditores habere Midas, qui ad Asini laudes arrigerent aures; sed ostendam ego blateroni puerulo, quàm grauem honestissimi auditorum; coronę iniuriam intulerit, commendatum ab illo animal eui-bratis argumentorum telis iugulabo.

Scilicet frugalitatis esse symbolũ in ipso orationis limine asseruit. O frugalem ganeonem, ò temperantem parasitastrum. Igitur frugalis existimabitur, qui Carybdis ad instar vniuersa deglutiat? Igitur temperantis nomine gaudebit, qui omnia prodigè ingurgitet? Non sufficit parcissimæ belluæ, cõgestas in stabulos paleas cupiditate inexplebili obligurire, nisi etiam, quas obuias, offendit herbulas, dentiũ carpat attritu, & humo diuulsas cęnosis cũ radicib. helluetur. Accipite quæso, Auditores, cum ita mihi in Asini gulam iocari libeat, lepidissimum Asininae frugalitatis argumentum. ~~Asinum habebat in cellula pecunio-~~ sus alioquin dominus, qui cum liberalibus cęnis inescatus obesa corpus pinguedine cõpleuisset, pilũ liberali nitore explicasset, curiũ succulero larido molliuisset, insolitaque corporis vastitate conspicuus subaspe-rũ fenum, in hoc minimè Asinus, repudiaret, ad instruendas familię delicias, in tricliniũ producitur, & posita mensa omni eduliorũ genere saginadus accũbit. Tũc enim uerò Asinus arridentis fortunę contempla-tus imãginem, explorat scrupulosè ciborũ exhibitam copiam, carnes varia coquinæ arte cõditas, aues omnib. delicijs, subactas

toma-

tomaculas iecinore minutatim conciso cōfectas, dumq; risu conuiuium effuso personabat; contortis in modum linguæ postremis labijs, omnia ventris ingluuie sepe liens alia fercula desiderauit. Hoccine est, Adollescēs, dum omnia ingurgitat Asinus, colere parsimoniam? Hoccine est cōmodū, hæccine beneficētia, exhaurire, depopulari dominorum fortunas? Sapienter ad exprimendum prodigæ mulieris luxum, sedulū veteres effinxere restiarium, in torquēdis è tenui iunco funib. nunquam nō occupatū, quo sparti longioris fila varijs nexib. complicante, iners Asina, quod ille misero labore texuerat, stans à tergo corroderet. Languescet plurium spatio dierū artifex aliquis perdius, ac pernox, vires suas arduis operibus atteret, vt pauculos nūmos in extremā canitiem reponat; mulier, ignaui vētris asina, quidquid sudore tam improbo partum enascitur, ad corporis illecebras transferet, dilapidabit. Quid cum postea, vt mendaciū palmari mendacio contegeret, Asinū bella nobis oratione vinitorē aduersarius obtrusit? Peregrinatur in ijs, quas memoria tenere deberet, paginis. Saltem si fabulas in medium producere voluisset, in Bacchum putandæ vitis reuocasset inuētum; quasi verò diuina nō oracula contestentur, ereptum è cataclysmi colluuiōe Noemū, virum agricolam, exercere terram cæpisse, inspergere triticum, inserere vites, demetere segetes, vinum exprimere. Errabat fortasse per vineam Asinus omnia deuastās, arbuta prosterne, proterēs olera, vites euellens, viniq;

reper-

repertorem tibijs inflatis deprecavit, cum
 debuisset potius appellare vineę perditore.
 Poterat re vera tunc Bæotiũ animal sub fe-
 rula prius coloni aliquãtis per edoctus Am-
 monij gymnasium adire, poterat philoso-
 phicas disciplinas, profitente doctissimo pre-
 ceptore, cõdiscere, cũ pingue illud cerebrũ
 vitis palmite, velut helleboro depurgasset.
 Nõ te puduit, cum Asinum à Camœnis nõ
 abhorrentem inueheres, cũ aliquã in scien-
 tijs posse gloriam aucupari dictitares? Non
 cogitabas, Asinum te ad lyram vocare? Nõ
 recolebas, Asinum stabuli stramētum mal-
 le, quàm aurum sapientiæ? Non veniebant
 in mentem illa scommata in Asinini pror-
 sus ingenij capitones proiecta? Cur Iunius
 Bassus nomen retulit Asini, nisi quia stupo-
 ris vitio laboraret? Cur Sicyonios, quos
 odio prosequeretur Clysthenes acerbissi-
 mo, nuncupavit Asinios, nisi quia ingenij
 culturam negligerent? Cur Antisthenes
 Atheniensium iudicium increpandis magi-
 stratibus notaturus, Asinos etiam ad agri-
 culturã deligere posse obiecit, nisi quia
 ciues minimè idoneos ad munera reipubli-
 cæ sustinenda cooptarent? Cur ad ignaviæ
 cõtemptũ, qui pile ludo victus esset, Asinus
 olim vocabatur, nisi quia sit iste gētis cuius-
 cunq; ludibrium? Cur C. Metello Scipio
 Numantinus obiecit, si quintum filium in
 lucem effunderet mater, Asinum pariturã,
 nisi quia filiceus hæreret in omnibus? Sanè
 Asinum piscem ex omnib. solum animan-
 tib. cor in ventre perhibet habere Aristote-
 les, quod ad illos homines sigillandos Cle-
 mens

mens traduxit Alexandrinus, qui ablegatis à se virtutibus omne studium ventri adhibent, vt abdomini famulentur. Quid aliud sub Socratis persona diuinus Plato reliquit, cum homines fœdis cupiditatib. mancipatos, qui per inertiam, atq; libidinē vitā prodegissent suā, in Asinos post obitū dei jci asseuerauit? Specimē profectò callidi ingenij tunc Asinus edidit, cum in nescio quam spem erectus omniū se principem belluarū venditandi, nobile inuentum excogitauit. Induerat ille demortui leonis exuium, aptauerat dorso spoliū præstantissimæ feræ, spatiabatur per immensam camporum planitiem vasta se mole corporis efferens, lucebant oculi inter villosa supercilia, collū effusis iubis obrigebat, aues in aere volitantes, belluæ per auia oberrantes, agricolæ ad laborem prodeuntes contremiscebāt, cum ecce Asinus leonem hucusq; nauiter æmulatus, pro rugitu ruditum emittens, magno omnium risu, aliena veste nudatur, fustib. ad necem ferè non perfunctoriè cõtunditur. Audistisne vnquā supiores argutias? Vidistisne in lepidissimis pantomimorum fabulis ducem aliquem ventoso fastu tumidam militaris ferociæ pompam ampullatis vocib. facientem, sibilis tandem excipi, ab histrionibus vapulare? Asinum dicite leonis pelle personatum. Legistis antiquum Panos, & Apollinis dissidium de arte musica Mida iudice pro Pane diremptū? Asinas aures in præmiū retulisse meritò statuetis. Pan vultu ferino truculentus, hispidus, multibarbus, pectore hirsutus, capite corni-

corniger, spinis, & pilis obsitus Phœbum in
 Tmolo Thessaliæ mōte prouocauerat. Cō-
 uenit Apollo præmulsis capillorum antijs,
 chlamydatus, & laurea corona præcinctus,
 cytharam ferens & ebore, & auro fulgurā-
 tem: mox læuo pede terrę defixo, cytharam
 sustinendo incumbentem femori, chordas
 digitis coeuntib. firmiter premit, ac palma
 introrsum reflexa sollicitat, neruos mellitis
 cantib. animat. Cepit exindè Pan imparib,
 calamis, qua solum arte pollebat, varios nu-
 meros modulari, cepit alternatib. digitis ti-
 bias illas inflare: cum Midas victorā Pani
 deferēs asininas aures, ac liberaliter expor-
 rectas in stultissimi pœnam iudicij sibi sen-
 sit enasci. Ecce asinum acumen, ecce sa-
 piētissimū Phrygiæ regem in naturā Asini
 commigrantem, dū Therfiten Vlyssi, Bel-
 luam, Deo Sirenes Musis anteponit. Et sanè
 non poterat Phæbus iustas à Mida pœnas
 prudentiùs exigere, cum hoc, præter cetera,
 laboret ~~Asinus vitiosus, ut alienis se velit reb.~~
 inferere, vt honores despiciatissimo bruto-
 rum incongruos ambiat, affectet. Asinum
 nescio quę gentes pulcherrimè instrauerāt,
 phaleris aureis, frenis argēteis, tintinnabu-
 lis perargutis ornauerant, vt per finitimas
 vrbes impositum dorso Isidis simulachrum
 circumferret. Ibat ille erecto capite, arre-
 ctis auribus, exerta cauda, graui incessu, in
 asinina prorsus maiestate: cumq; aperientes
 caput nimini, quod gestabat, populos, pro-
 cumbentesq; in genua venerabundos aspi-
 ceret, talem sibi ratus cultum ab obuia gē-
 te deferri, immobili defixus gradu, tumi-
 doque

doque spiritu inflatus, adorantis honorem multitudinis excipiebat. Sedenim, Auditores, vt Asinus nō nisi doctore baculo sapit, ita tunc nō esse se Deum, sed Deam vehere belluarum stultissimus sensit, cum nodōsis egregiè fustib. dedolatus iter citissimè arripere, grauitatēq; excutere compulsus est. Quā propter cur non ego Lycopolitas, ac Busiritas merita laudum cōmēdatione deprædicem, tanto odio in brutū huiusmodi deflagrantes, vt buccinarum vsū penitus interdixerint, quia sonum redderēt asinino consimilem? Cur non Ægyptios extollam, quòd impurum animal à sacrificijs, veluti dæmoniacum amandarint, propter colorē ex albo, nigroq; confucatū, à Deo, & sacris alienum? Quis ferre valeat, Alexandrum Macedonem illum, quem regni paterni vastitas non capiebat, cui vnus nō sufficiebat orbis, qui Persarum in regnum suæ ditioni subactū intulit signa victricia, qui ad Indos vsq; aditum sibi gladio aperuit Iouis filius, belli fulmen, fortitudinis monstrum, fortunæ miraculum, ad mortem ab Asino compulsus? Habebat Antipater quasdam cum Alexandro similtates, cumq; vellet Regem suū turpiter ab imperio deicere, adhibito Aristotelis consilio, gelidissimam aquam è rupe Nonacridis sumptā, & in Asini vngula repositā, cum vasa omnia sua frigiditate, & acrimonia perumperet, sitienti Alexandro propinauit. Exhorruere cetera pocula facinus tam immane, confringi potiùs ipsa voluerunt, quàm inuictissimo principi vitæ filium rescindere. Solus Asinus instrumen-

tis

tis omnib. efferatior, cum veneno, ad mor-
 tem Alexandro inferendam, conspiravit.
 Qua fronte modo Asinum hominibus be-
 neficum nuncupare poterit aduersarius, si
 necis iniquissimæ est administer, regij san-
 guinis carnifex? Execramini, Auditores,
 noxium vestræ salutî animal, discer-
 pite, deglubite, feris deuoran-
 dum proijcite, nunquàm
 pares de hoste imma-
 nissimo penas re-
 petetis.

Dicebam.

261

T H R E N V S

C L E O P A T R A E .

Dictus Romæ in Classe Rhetoricæ Collegij Clementini.

Illa ego, quæ reges arctissimo amoris vinculo obstrinxi, ferreis catenis Romanum ad Capitolium obligata traducar? Illa, quæ de Imperatorum cordibus foeminarum pulcherrima triumphavi, indecoro captiua seruitio, triûphum adornabo? Illa, quæ thronum gemmis, auroque tessellatum liberis pedib. ascendebam, victoris in currum, manib. à tergo reuinctis, impellar? Igitur diadema illud, quod aureos crines, nulliusq; legis expertes ornabat, manus non regias, sed famulatrices irretiet? Sceptrum illud, quod in amatorum capita ad beneuolentiæ specimen extendebã, alienos ad pedes, in argumentum captiuitatis abijciam? Siccine fortuna me extulit, vt lapsu grauiore detruderet? Hæccine obsequia iniquissimæ fortis, quæ dum in speciem oculis splendent, ad instar vitri franguntur? Adeone leuis est, vt citiùs à nobis auolet, quàm aduolarat? Adeone citò reposcit, quæ dederat mutuò? Iniqua fortuna, sâguine te prognatam cecinit Orpheus, quia humanis victimis delectaris. Cæcus in me quondam amor tyrannidem vsurpauit, pœnas nunc exigit capitales cæcior fortuna.

tuna. Rotæ te veteres imposuere sapientes , non quia instabili varitate per hominum negotia discurras , sed quia calamitosos immanissimo rotæ supplicio detorqueas. Sed cur fortunam arguo , ipsa meæ causa fortunæ .

Nos facimus fortuna Deã, cęloq; locamus. Ego mulier Ægyptia , fuliginosos inter accolas cãdida, matronale decus spurcissimis maculis denigraui. Ego tot procis obnoxia regiam in lupanar conuerti , mei nominis lupa . Nunquàm putauì , amorem tendere laqueos, nisi cum istis me vidi vinculis implicatam . Non amor , sed amaror est, qui extrema gaudij funesto luctu concludit . Eliquabam margaritas aceto, nunc amaritudine consumar gemma mulierum. O vinam sacram coniugij fidem minimè violassem , non macularetur modò honor reginæ. Sed quid? non fui regina, sed pellex . Que fidem infregit maritalem , quem habeat fidelem? Captiua ducat Veneris mancipium . Inuideo tibi Lucretia , quæ si ex violento Sexti Tarquiniij concubitu aliquã pudori maculam intulisti , maculam etiam effuso cruore delesti . Inuideo tibi felix Elisa , quam infelicem vana tantum fecerunt poetarum mendacia, cum pudicitiam corporis nullo vnquam flagitio pollueris : Ego cum infinitis me sceleribus inquinari, voluptatum ancilla , mortis adhuc faciem horresco . Regnabã in Ægypto puppa Veneris inter Gratias , modò furiarum satellitio stipata ad inferos adigar . In mundi proscenio felicem ordita sum protasim ,

tasim, lamentabilem in actu postremo ca-
 tastropham dabo. Mihi nendis vestib. la-
 borabat Assyria, odorib. inhalandis desu-
 dabat Arabia, aurum India, gemmas Ery-
 threum mare mittebat, nunc mundo desti-
 tuta muliebri, alieno iugo succumbere co-
 gor, inops mei. Quid iuuat argentea cor-
 pori detergendo gutturnia adhibuisse, vt
 animum sordib. inquinarem? Quid ingen-
 tem ferramentorū supellectilem obliquan-
 dis crinib. instruxisse, vt maioribus me la-
 queis implicarem? Heu torquens aureæ,
 quot hominū corda catenastis? Heu inau-
 res vermiculate, vestro tinnitu diū nimium
 absurdi? Heu stragulæ vestes, non tot er-
 rores Phrygia super vos acuspingere nouit,
 quot ego inuoluor erroribus? Ite purpurissi
 medicamenta, vos faciem decolorasti? Ite
 peregrini muris olentes pelliculæ, malè
 me olere fecistis. Ite inanes suffituum amo-
 res, meum fumo caput satis impletis. Vale-
 te tessellata serinia, ~~repleta sordibus~~. Vale
 pixidum turba, valete vascula plena multæ
 infelicitatis. Vale speculum improbi con-
 filij oraculum. Valete omnia accersendæ
 pulchritudinis instrumenta; stultum est, ia-
 ctare se belluarum spolijs, & piscium cruo-
 re decorari. Illa, quæ filios pariebam regum
 reges, regum serua nuncupabor? Illa, quæ
 solem, & lunam genui, versabor in te-
 nebris? Illustrabunt hæc lumina scelus
 in eum. In mea obscuritate clarescet Augu-
 stus, meis in angustijs augustior. Siccine
 Romani rerum domini, si in fœminam
 vires exercent? Siccine gladijs, & clypeo
 muniti

muniti fœminę pectus inuadēt? Heu Cleopatra, regale olim nomen, aliquod etiam amasijs numen, quantum mutata ab illa es? Tuam appello, Cæsar inuicte, fortitudinem, quæ de imbecilli muliere triumphatura vilescet. Si Romanum est, ac planè Cæsareum.

Parcere subiectis, & debellare superbos

en tuis me pedib. prouolutam, en voce tremula, & gracili veniam à tua clemētia pōscētē. Non ita me febris lecto defixit, quin ad maiestatem tui vultus adorandam profilirem, prima tantum veste cōtectā, nudato pectore, præda Cæsaris, si fui prædatrī Antoni. Quem olim aditū apud auunculū tuū, diuiniq; nominis dictatorem inueni, tu mihi, Cæsar Auguste, præcludes? Ex me ille, quam ardentissimè deperibat, Cæsario nē filium suscepit, tu Cæsaris vxorē, ex sorore nepos inaudita seuitia trucidabis? Cur huc accedere, cur me inuisere, cur humanissimè alloqui placuit, si me regnare, si me viuere displicet? Per illam ego te dexteram rogo, Cæsar, qua victos erigere soles, & subleuare tuis genib. nixos, Cleopatræ lacrymas intuere; minor est laus, regna copijs armatis euertere, quàm reges victoris lenitate seruare. Gloriosior triumphus est, qui de seipso deuehitur, dum vltionis cupiditas magnitudine animi coercetur, quàm qui de mortuæ reginæ spolijs reportatur. An non satis Antonium subegisse te putas, nisi omnia, quæ erāt Antonij, hostili gladio conficias? Antonij sum, & te, immanissimè

Cæ-

Cæsar, odi, & execror. Meritò maiorib. tuis
 meus illudens Antonius proanum tuum
 Afri generis fuisse, modòq; vnguentariam
 tabernā, modò pristinum Ariciæ exercuis-
 se obiectabat: nescit tam humile genus re-
 ginæ obsequi, nec didicit regentis decorū
 esse, ceteris non loco præsidere, sed præsta-
 re clementia. Falleris, si tuo me curru de-
 uinctam existimas in Capitolium pertra-
 here; non alium sequetur currum Cleopa-
 tra, quàm mortis. Adhuc regina sum, quā-
 uis tyrannici trophæum infelix imperij;
 animum in seruitutem adducere nullus
 potest. Impera Cæsar, sed tibi, & tuis. Tu ve-
 rò, Antoni, ò nomen, vnicum in tanta cala-
 mitate solatium; falso meæ mortis nuntio
 delusus occubuisti. Ipsa fui tuæ vitæ carni-
 fex, ipsa te ficto mendacio decepi, ipsa gla-
 dium per tua viscera compuli. Viximus sa-
 tis inuitabilem mutuis conuiujs, vitam,
 nunc enim uerò commorientem trahimus,
 non quam instituitis conparum laetitiam
 vnuptuosam, sed quam tanta nobis infor-
 tunia pepererunt. Sed heu? tu quidem triū-
 pho subductus vitam generoso fine clausi-
 sti, ego verò iniqui prædonis exposita feri-
 tati, viuo, an potius morior? Iamdudum
 me in sepulchra receperam, ante sepulta,
 quàm mortua; ex istis me Cæsar eripuit, se-
 uire ausus in cineres, vt atrociori morti
 seruaret. Sed auertat Iupiter, & amica Isis,
 vt tu Romanus in Ægypto iaceas, ego
 Ægyptia Romæ. Me me ipsam educto gla-
 dio trāsuerberabo, ne quos plurium anno-
 rum vita coniunxit, mors longinqua diuel-
 lat.

fat. Ne patiare, me viam abduci, secum me tecum in hoc tumultu absconde; præ ceteris, quibus vehementissime premmalis, hoc acerbum est, atque graue, tunc te tempus vixisse breuissimum. Accipias quas ad sepulchrum abijcio coronas, tunc mihi manes conciliabunt, merituræ feretrum insternent. Ac ipe oscula, quæ frigidum marmori infigo, testimonium seruati etiam post mortem amoris. Quam necem impiissimus Cæsar abnuit, liberaliter conferent belluæ. Ista aspis meo iaspis erit in pectore. Non ita surda erit hæc meas ad preces, ut siliceus imperator. Morior, & venio.

Dicebat.

F I N I S.

